

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

R.W. Bauer

Beskrivelse af Orlogsværftet

1862

med senere tillæg (af ca. 1870)

Afskrift af manuskript i Marinens Bibliotek

1964

Rettelser
til
R.W. Bauer: Beskrivelse af Orlogsværftet 1862

Pag. 19: Parantesen ændres til:

Grændsen mod denne Kant er senere blevet forandret idet
Muren ved ----- Gammelholm hvorpå Hovedvagtsbygningen
staaer ----- Grændser).

Pag. 26, sidste linie: herefter rettes til hvorefter

" 30	fortsat: 5'	linie:	Næbsted	rettes til	Slæbsted
" 31	6'	"	: Trossenborg	"	" Frossenborg
" 58	6' og 10'	"	: Stagbedding	"	" Slagbedding
" 59	5'sidste	"	: Baadbæk	"	" Bradbæk
" 87	næstsidste	"	: "	"	" "
" 101	fortsat 5'	"	: bedrevet	"	" nedrevet
" 110	4'	"	: Oakhus	"	" Pakhus
" 140	fortsat 8'	"	: Fof	"	" Fod
" 154	fortsat//3.	8'"	: Træhanen	rettes til	Trækassen
" 159	sidste	"	: efter skulle tilføjes:	omarbejdes	
" 212	fortsat 4'	"	: Mskin-	rettes til	Maskin-
" 237	7'	"	: Rindholtskure	"	" Rundholtskure
" 266	23'	"	: Aabeidet	"	" Arbeidet

Historisk Beskrivelse

over

Orlogsværftet

i

Kjøbenhavn.

Eftersom Værftet for Tiden ideligen undergaaer Forandringer tildeels paa Grund af Værftets Sammendragning paa Nyholm, er Beskrivelsen stadigen affattet med Hensyn til en bestemt Dag, hvortil er valgt 1ste April 1862; men for at føre Beskrivelsen frem til Nutiden, findes overalt hvor Forandring er indtraadt en Bemærkning ved Foden af Siden, der giver Oplysning om hvilke Forandringer der efter den Tid er foregaaede.

Kjøbenhavn d. 1ste Decbr. 1862.

Bauer.

Obs. Ved afskrivning er fodnoter såvidt muligt i ( ) sat op i teksten. Tillæg fra særligt bind ligeledes føjet ind i teksten - her er benyttet //.

De angivne pag.-numre er de i originalmanuskriptet benyttede.

Orlogsværftet i Kjøbenhavn eller det Sted hvor den danske Flaade bygges, vedligeholdes og udrustes og senere oplægges, naar den ei er i Brug, er adspredt paa 3 forskjellige Pladser, nemlig paa Gammelholm, paa Nyholm og paa Dokken paa Christianshavn.

Det hele Areal som dette Etablissement optager med Undtagelse af Proviantgaarden Søcadetacademiet Søetatens Krudtmagasiner er følgende:

Kvadrat	Fod: <u>Land Areal</u>		<u>Vand Areal</u>	Vand Areal under Opfyldn.	Sum
	bebygget	ubebygget			
Nyholm	1.004.375	3.730.909	3.670.673.	271.674.	8.677.631.
Gammelholm	270.436.	385.940.	314.158	"	970.534.
Dokken	37.627.	61.719	"	"	99.346.
Sum:	1.312.438.	4.178.568.	3.984.831.	271.674.	9.747.511.
	5.491.006 Fod ²		4.256.505 Fod ²		

eller 980.54 Tønder Land Land-Areal
760.09 " " Vand "

Det bebyggede Areal benyttes paa følgende Maade:

	Nyholm Fod ²	Gammelholm Fod ²	Dokken Fod ²	Sum Fod ²	% af det hele Land-Areal
Grundmuur	170.645	114.660	4.483.	289.788.	5.28
Muur og Bindingsv.	86.552.	42.861.	2.210.	131.623.	2.40
Træhuse og Skure	440.629.	16.091.	3.634.	460.354.	8.38
Bygnings Areal	697.826.	173.612.	10.327.	881.765.	16.06
Beddinger	67.374	17.439.	"	84.813.	1.55
Dokker ...	35.608.	"	27.300.	62.908.	1.15
Rullekran o.a. Kraner	17.847	144.	"	17.991.	0.33
Kanonlad.	19.465.	"	"	19.465.	0.35
Entremast ..	1.800.	"	"	1.800.	0.03
Indhegn. Gårdsplads	111.399.	62.106.	"	173.505.	3.16
Kulplads	12.790.	17.135.	"	29.925.	0.54.
Jernhavn	13.353.	"	"	13.353.	0.24
Brandsted	3.063.	"	"	3.063.	0.06
Sporveie	23.850.	"	"	23.850.	0.43.
Sum:	1.004.375.	270.436.	37.627.	1.312.438.	23.90

Den høieste Commando paa Værftet fører Chefen for Orlogsværftet. Denne har til sin Hjælp for at paase Skik og Orden paa Værftet, Mynstring af Mandskabet om Morgen, at de nødvendige Foranstaltninger for Omgang med Ild og Lys overholdes og i det Hele taget Politie Opsynet paa Holmen: Paa Gammelholm og Nyholm en Eqvipagemester hvert Sted og paa Dokken paa Christianshavn, en Inspectionsofficier.

Endvidere som tekniske Bestyrere: 3 Directeurer med hver sin Underdirecteur, nemlig:

- 1 for Maskin-Huus- og Vandbygningsvæsenet.
- 1 for Skibbyggeriet og
- 1 for Søetatens Artillerie og
- en Takkelmester for Alt Takkeladsen vedkommende.

Disse have til deres Hjælp forskellige Inspectionsofficierer, Mestere, Skippere, Tøihuuslieutenanter m.fl., som sees af nedestaaende Fremstilling af de Overbefalingsmænd, Officierer og Contoir Embedsmænd, der den 1ste April 1862 fandtes til Tjeneste paa Orlogsværftet i Kjøbenhavn.

<u>Officierer og Befalingsmænd:</u>			Ny- holm	Gammel holm	Dok- ken
Marineminister	1				
Adjutant	1	2		2	
Chef for Orlogsværftet	1	1		1	
Directeur f. Maskinvæsenet (1)	1				
Underdirecteur	1				
Inspectionsofficierer	2	4	4		
Directeur for Skibbyggeriet .	1		1		
Underdirecteur	1			1	
Inspectionsofficierer	2	4	2		
Directeur for Artilleriet ...	1				
Underdirecteur	1				
Inspectionsofficierer	2	4	4		
Eqvipagemester Nyholm	1				
Inspectionsofficierer	2	3	3		
Eqvipagemester Gammelholm ...	1				
Inspectionsofficierer (2)	2	3		3	

-
- (1) tillige Inspectionsofficier paa Dokken paa Christianshavn.
 (2) den ene tillige Adjutant hos Chefen for Orlogsværftet.

				Ny- holm	Gammel holm	Dok- ken
Takkelmester	1					
Inspectionsofficerer	<u>2</u>	3	"	3		
Maskinvæsen & Skibbyggeriet						
Elev	<u>1</u>	<u>1</u>	25	1		
Contoirer						
Marineministeriet:						
Secretariat.						
Chef (till.Generaldecisor)	1					
Fuldmægtig	1					
Cancellist	<u>1</u>	3			3	
Admiralitet:						
Directeur	1					
Chef, till.Sjouerskriver	1					
Fuldmægtige	3					
Cancellister	<u>3</u>	8			8	
Commissariat:						
Directeur	1					
Chef	1					
Bogholder	1					
Fuldmægtige	2					
Cancellister	4					
Assistenten	<u>1</u>	<u>10</u>			<u>10</u>	
pag.4. Kasserer & Bogholdercontoir:						
Kasserer	1					
Cancellist	<u>1</u>	2			2	
Revision						
Chef	1					
Fuldmægtige +/	3					
Cancellister ..	3					
Assistenten	<u>2</u>	9			9	
Chefen f.Orlogsværftet						
Commando Contoir						
Eqvipage & Commando Skriver	1					
Fuldmægtige	2					
Copister	2					
Assistenten	<u>1</u>	6			6	
Hovedmagasins Contoir:						
Forvalter	1			1		
Fuldmægtig	1			1		
Assistenten	<u>2</u>	4		1	1	
Varebod:						
Varemester	1					
Fuldmægtig	<u>1</u>	2			2	

+/ Den ene tillige Auctionarius.

4. fortsat.

			Ny- holm	Gammel holm	Dok- ken
Beregningscontoir:					
	Bogholder	1			
	Underassistent i 1ste Kl.	1			
	Skrivere	3	5		5
Directeur for Maskinvæsenet:					
	Tømmerformand	1			
	Tømmermand i 1ste Kl.	1			
	Skriver i 1ste Kl.	<u>1</u>	3		3
Directeur for Skibbyggeriet:					
	Fabrikmesteren				
	Skriver i 2.Kl.	<u>1</u>	1		1
Constructions-kammer:					
	Constructeur	1			
	Underconstructeur	1			
	Constructions Assistent ..	1			
	Underassistent i 1.Kl.	1			
	" " 2."	3			
	" " 3."	1			
pag.5.	Skibbyggere i 3 Kl.	2	10		10
Fabrikcontoir:					
	Fabrikskriver	1			
	Underassistent i 1.Kl.	1			
	Skriver i 3.Kl.	2			
	Baadebygger i 3.Kl.	1			
	Skibbygger i 3.Kl.	<u>1</u>	6		6
Tømmercontoir:					
	Tømmerinspecteur	1			
	Tømmerassistent	1			
	Skriver i 1.Kl.	1			
	" " 2.Kl.	2			
	Skibbygger i 3.Kl.	<u>1</u>	6		6
Directeur for Artilleriet:					
	Skriver i 1.Kl.	1	1		1
EQUIPAGEMESTER paa Nyholm:					
	Skriver i 3.Kl.	1			
	Konstabel	<u>1</u>	2		2
EQUIPAGEMESTER paa Gammelholm:					
	Skriver i 1.Kl.	<u>1</u>	1		1
TAKKELMESTER:					
	Skriver i 1.Kl.	<u>1</u>	<u>1</u>	80	1
<u>Værkstedsskrivere:</u>					
Maskinvæsenet:					
	Underassistent i 1.Kl.	1			
	Skriver i 1.Kl.	1			
	Skriver i 2.Kl.	<u>1</u>	3		3

5. fortsat.

			Ny- holm	Gammel holm	Dok- ken
Tømmerværftet:					
Skriver i 1.Kl.	1	1	1		
1ste Skibbygmester:					
Skriver i 1.Kl.	1				
Mastemager 3.Kl.	1	2	2		
2den Skibbygmester:					
Skriver i 1ste Kl.	1	1	1		
3die Skibbygmester:					
Skriver i 1.Kl.	1	1	1		
Grovsmeden Nyholm:					
Skriver i 2den Kl.	1	1	1		
pag.6. Grovsmeden Gammelholm:					
Skriver i 1ste Kl.	1	1		1	
Kleinsmedien:					
Baadebygger i 4de Kl.	1	1		1	
Masteværftet:					
Constabel	1	1		1	
Snedkerværksted:					
Skriver i 2.kl.	1	1	1		
Baadeværftet:					
Skriver i 1.Kl.	1	1		1	
Seilmagerværksted:					
Skriver i 2.Kl.	1	1		1	
Saugmaskinen:					
Skriver i 3.Kl.	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$		
Dreierværksted:					
Skriver i 3.Kl.	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$		
Takkelloftet:					
Skriver i 2.Kl.	1	1	1		
Dokken. Christianshavn:					
Skriver i 1.Kl.	1	1			1
Tøihuset:					
Skriver i 3.Kl.	1	1	19	1	
<u>Bude ved Contoirerne:</u>					
Marineministeriet					
Fyrbødere	2				
Ordonantser & Chalouproere	9				
Arbejdsmand	1	12		12	
Chefen for Orlogsværftet:					
Ordonantser	3	3		3	
Commando Contoir					
Ordonants	1				
Hvervingsløber	1	2		2	
Directeur for Maskinvæsenet:					
Arbejdsmand	1	1	1		
Directeur for Skibbyggeriet					
Arbejdsmand	1	1	1		
Tømmercontoiret					
Arbejdsmand	1	1	1		
Lateris		26	124	72	71
					1

				Ny- holm	Gammel holm	Dok- ken.
	Transport:	20	124	72	71	1
Eqvipagemester Nyholm						
Arbejdsmand	.....	2	2	2		
Nyholms Hovedvagt						
Arbejdsmand f. Lieutenanten		1				
" " Lægen		1	2	2		
Bommens Vagt						
Arbejdsmand	.....	1	1	1		
Christiansholms Vagt						
Arbejdsmand	.....	1	1	1		
Eqvipagemester Gammelholm						
Arbejdsmand	.....	1	1		1	
Gammelholms Hovedvagt						
Retsbud	.....	1	1		1	
Takkelmesteren						
Arbejdsmand	.....	1	1	29	1	

Opsynsbetjente & Vagt:

Nyholms Hovedvagt	.....					
Lieutenant	.....	1				
Soldaterunderofficier	....	1				
Gefreider & Menige	.....	7				
Vagt Sextus. Arbejdsmand		4				
Dagvagt	.....	1				
Qvarttermester som Brandvagt		1				
Arbejdsmand udenf. Arbejdstid		5				
+/Vagthavende Sprøitearbejdsmand		1	21	21		
Bommens Vagt.						
Overkanoneer	.....	1				
Soldater Underofficier	....	1				
Menige	.....	9				
Opsynsbetjent	.....	1	12	12		
Christiansholms Vagt.						
Kanoneer	.....	1				
Soldaterunderofficier	....	1				
Menige	.....	6				
Opsynsbetjent	.....	1	9	9		
Kongeporten.						
Opsynsbetjent	.....	1	1	1		
Gammelholms Hovedvagt						
Soldater Underofficier	...	1				
Gefreider	.....	1				
Menige	.....	15				
Vægter	.....	1				
Opsynsbetjent	.....	1				
Arbejdsmand	.....	2				
Justits Sergeant	.....	1				
" Qvarttermester	...	1	23		23	

pag.3.

+/ Vagt i 24 Timer samt udenfor Arbejdstiden tillige 1 Sprøitearbejdsmand og 4 Soldater, der tages fra Bommens Vagt.

				Ny- holm	Gammel holm	Dok- ken
Frossenborg						
Opsynsbetjent	1	1			1	
Dokken Christianshavn						
Portner	1	1	68			1
<u>Vagthavende Løger</u>						
Nyholm	1			1		
Gammelholm	1	2	2		1	
<u>Mønsterskrivere</u>						
Nyholm	3			3		
Gammelholm	2				2	
Dokken Christianshavn	1		6			1
<u>Sjoueformænd</u>						
Nyholm	1			1		
Gammelholm	1		2		1	
<u>Paroltjeneste</u>						
Overkanoneer	1					
Høibaadsmand	1					
Kanoneer	1					
Baadsmand	1					
Underkanoneer	1					
Baadsmandsmath	1					
Overkonstabel	1					
Quarteermester	1		8	4	4	
<u>Skolerne paa Holmen</u>						
Skibbygningsskolen. 1 Kl.	3					
2 Kl.	5					
private	6	14				
Skolen paa Christiansholm						
Tøihuuslieutenant	1					
Overkanoneer	1					
Kanoneer	3					
Underkanoneer	12					
Overkonstabler	16					
Lærlinge i 1 Kl.	23					
" " 2 Kl.	28	84				
Ankerøens Skole						
Baadsmand	1	1				
<u>Opmunderingsvæsenet</u>						
Controlleur	1					
Undercontrolleur	2		3	3		
<u>Modelværksted</u>						
Modelierer	1					
Skibbygger i 3 Kl.	1	2		2		
Jernfartøiet						
Skibbyggerformand	1	1		1		
Tømmeroplaget						
Skibbyggerformand	1					
" 1 Kl.	2					
" 2 Kl.	1					
" 4 Kl.	1					
Arbeidsm. (Opsynsm. i Dehleha)	1					
"	2					
Sjouere	48	56		56		

Ny- Gammel Dok-
holm holm ken

	Nyholms Spaanehave			
	Sjouer som Opsynsmand ...	1		
	Pensionister	6		
	Sjouere	<u>2</u>	9	9
	1ste Skibbygmester			
	Mester	1		
	Mestersvend	1		
	Quarteermænd	2		
	Formænd	8		
	Skibbyggere i 1 Kl.	45		
	" " 2 "	40		
	" " 3 "	39		
	" " 4 "	42		
	Private	12		
	Lærlinge i 1ste Kl.	12		
pag.10.	" " 2.Kl.	3		
	" private	3		
	Bolteslagere	8		
	Sjouere	24		
	Saugskjærere. private	2		
	Tømmer Quarteermand	1		
	Tømmermand i 1 Kl.	1		
	" " 2 "	2		
	" " 3 "	5		
	" " 4 "	<u>2</u>	258	258
	2den Skibbygmester			
	Mester	1		
	Quarteermand	4		
	Skibbygger i 1 Kl.	10		
	" 2 Kl	7		
	" 3 Kl	6		
	" 4 Kl.	8		
	Lærlinge i 1 Kl.	3		
	" 2 Kl.	3		
	" private	4		
	Bolteslagere	3		
	Sjouere	<u>4</u>	53	53
	3die Skibbygmester			
	Mester	1		
	Mestersvend	1		
	Quarteermand	3		
	Formand	2		
	Skibbyggere i 1 Kl.	20		
	" 2 Kl.	18		
	" 3 Kl.	17		
	" 4 Kl.	15		
	Private	<u>13</u>		
	Lærlinge i 1 Kl.	4		
	" 2 Kl.	3		
	" private	4		

			Ny- holm	Gammel holm	Dok ken
	Bolteslagere	3			
	Sjouere	16			
	Baadebyggere i 2 Kl.	3			
	" 3 Kl.	3			
pag.11.	" 4 Kl.	3			
	Private Saugskjærere	2	131	131	
	Grovsmedien paa Nyholm				
	Mestersvend	1			
	Formand	2			
	Grovsmede i 1 Kl.	4			
	" 2 Kl.	4			
	" 3 Kl.	7			
	" 4 Kl.	8			
	Lærlinge i 2 Kl.	2			
	" private	1			
	Arbejdsmand	1	30	30	
	Grovsmedien paa Gammelholm				
	Mester	1			
	Qvarteermand	1			
	Formand	4			
	Grovsmede i 1 Kl.	17			
	" 2 Kl.	15			
	" 3 Kl.	13			
	" 4 Kl.	8			
	Private	2			
	Lærling i 1 Kl.	1			
	" 2 Kl.	1			
	" private	1			
	Arbejds mænd	7			
	Fømmermand i 1 Kl.	1	72	72	
	Kleinsmedien				
	Mester	1			
	Qvarteermand	1			
	Formand	1			
	Kleinsmed i 1 Kl.	6			
	" 2 Kl.	5			
	" 3 Kl.	6			
	" 4 Kl.	6			
	Private	2			
	Lærlinge i 1 Kl.	2			
	" private	1			
	Arbejds mænd	2			
	Sjouer	1			
	Lateris		646	341	773
			211	3	
pag.12.	Masteværftet				
	Mester (8)	1			
	Qvarteermand	1			
	Formand	1			

(8) Da Mastemagermesteren er i England ved Bygningen af Jernskonnerterne ABSALON og ESBERN SNARE, maa Baadebyggermesteren varetage hans Forretninger.

12. fortsat.

			Ny holm	Gammel holm	Dok- ken
Mastemager i 1. Kl.	5				
" 2 Kl.	6				
" 3 Kl.	5				
" 4 Kl.	6				
Lærling i 1 Kl.	1				
Sjouere	<u>2</u>	27½		27½	
Snedkerværkstedet					
Mester	1				
Qvarteermænd	2				
Formand	1				
Snedker i 1 Kl.	5				
" 2 Kl.	7				
" 3 Kl.	4				
" 4 Kl.	8				
Private	16				
Lærling i 1 Kl.	1				
Sjouere	<u>6</u>	51	51		
Baadeværftet Gammelholm					
Mester (8)	$\frac{1}{2}$				
Qvarteermænd	1				
Formand	1				
Baadebygger 1 Kl.	6				
" 2 Kl.	3				
" 3 Kl.	3				
" 4 Kl.	3				
private Saugskjærere	2				
Lærlinge private	1				
Sjouer	1				
Arbejdsmand	<u>1</u>	22½		22½	
Baadebyggere Nyholm					
Formand	1				
Baadebygger 1 Kl.	3				
" 2 Kl.	2				
" 3 Kl.	2				
" 4 Kl.	<u>1</u>	9	9		
Seilmagerværksted					
Mester	1				
Seilmager i 1 Kl.	5				
" 2 Kl.	4				
" 3 Kl.	3				
" 4 Kl.	5				
Flagsyerske	2				
Lærling i 1 Kl.	2				
Arbejdsmand	1				
Sjouer	<u>1</u>	24		24	
Saugmaskinen					
Formand	1				
Skibbygger i 2 Kl.	7				
Sjouere	<u>10</u>	18	18		

pag. 13.

-----
 (3) Da Mastemagermesteren er i England ved Bygningen af Jernskornerterne ABSALON og ESBERN SNARE, maa Baadebyggermesteren varetage hans Forretninger.

13. fortsat

			Ny- holm	Gammel holm	Dok- ken
Billedhuggerværksted					
Formand	1				
Billedhugger i 2 Kl.	2				
" 3 Kl.	<u>1</u>	4	4		
Dokken paa Christianshavn					
Mestersvend	1				
Qvarteermænd	4				
Skibbyggere i 1 Kl.	9				
" 2 Kl.	10				
" 3 Kl.	18				
" 4 Kl.	11				
Private	10				
Lærlinge i 1 Kl.	5				
" 2 Kl.	2				
Bolteslagere	3				
Arbeidsmænd	6				
Sjouere	7				
private Saigskjærere	4				
Arbeidsmand som Kudsk	<u>1</u>	91	893		91
Dokken paa Christianshavn					
Tømmermand 1 Kl.	<u>1</u>	1			1
Maskinværkstedet					
Overmaskinmester	1				
Maskinmester i 1 Kl.	3				
" 2 Kl.	1				
" 3 Kl.	2				
" private	4				
Mestersvende	9				
" private	4				
Qvarteermænd	3				
Formænd	8				
Maskinsvend 1 Kl.	3				
" 2 Kl.	2				
" 3 Kl.	4				
" 4 Kl.	2				
Private	73				
Lærlinge i 1 Kl.	2				
" 2 Kl.	2				
" private	3				
Fyrbødere i 1 Kl.	8				
" 2 Kl.	12				
private Arbeidsmænd	43				
Værftsarbeidsm. (Nattevagt)	1				
Tømmermand 1 Kl.	<u>1</u>	191	191		
Tømmerværftet					
Mestersvend	1				
Qvarteermænd	2				
Tømmermænd 1 Kl.	6			1	
" 2 Kl.	7				
" 3 Kl.	8				
" 4 Kl.	7				
Lærlinge i 1 Kl.	3				
" private	1				
Sjouere	33				
private Saugskjærere	<u>2</u>	70	69		

pag.14.

14. fortsat

			Ny- holm	Gammel holm	Dok- ken
Sprøiteslangeværksted					
Brandmester	1				
Sprøitearbeidsmænd	<u>4</u>	5	5		
Opførelsen af den nye Smedie(9)					
Conducteur	1				
Opsynsmand	1				
Bogfører	1				
Muursvende	6				
Tømmersvende	2				
" lærlinge	1				
Malersvende	2				
" lærlinge	1				
Smedesvende	3				
Snedkersvende	4				
Blikkenslagersvende	1				
Sjouere	<u>7</u>	30	30		
Murerarbejde paa Nyholm (9)					
Polerer	1				
Arbeidsmand	<u>1</u>	<u>2</u>	299	2	
Søarsenalet					
Tøihuslieutenant	1				
Kanoneer	1				
Underkanoneer	1				
Overkonstabler	2				
Konstabler	37				
Underkonstabel	1				
Arbeidsmænd	<u>8</u>	51	51		
Laboratoriet					
Tøihuslieutenant	1				
Overkanoneer	1				
kanoneer	1				
Underkanoneer	1				
Overkonstabel	1				
Konstabler	4				
Underkonstabler	7				
Arbeidsmænd	<u>17</u>	33	33		
Bøssenagerværksted					
Bøssenagermester	1				
Bøssmagere i 1 Kl.	2				
" " 2 Kl.	1				
" " 3 Kl.	2				
Arbeidsmænd	<u>3</u>	9	9		
Rapertmagerværksted					
Tønmester Formand	1				
" " 1 Kl.	5				
" " 2 Kl.	6				
" " 3 Kl.	5				
Lateris	<u>17</u>	93	1533	1245	286
					95

(9) Alle private Folk.

				Ny- holm	Gammel holm	Dok- ken
Transport	17	93	1533	1245	286	95
Tømmermænd i 4 Kl.	1					
" Lærling i 1 Kl.	1	19		19		
Artilleri Takkeloft						
Overkanoneer	1					
Konstabler	10					
Underkonstabler	10					
Arbeidsmænd	3	24		24		
Snøreløftet						
Arbeidsmænd	3	3		3		
Skurekammeret						
Underkanoneer	1					
Konstabler	10					
Underkonstabler	14					
Arbeidsmand	1	26	165	26		
Nyholms Eqvipagemester						
Værfts Underofficerer	3					
" Arbeidsmænd	2					
Sjouere	21	26		26		
Nyholms Bradbænk						
Skipper	1					
Baadsmand	2					
Arbeidsmænd	15					
Arbeidsmænd (Dagvægter) ...	4	22		22		
Skipperen i Flaaden						
Skipper	1					
Baadsmandsmath	1					
Værfts Underofficer	2					
Arbeidsmænd	24					
do	7					
Sjouere	5	40		40		
Nyholms Materialbod						
Værfts Underofficer	1					
" Arbeidsmænd	3	4		4		
Malerarbeide Nyholm (9)						
Formand	1					
Malersvende	9	10	102	10		
Takkeloftet						
Skipper	1					
Høibaadsmand	5					
Baadsmand	6					
Baadsmandsmather	15					
Qvarteermestere	18					
Heelbefarne Matroser	41					
Halvbefarne "	28					
Værfts Arbeidsmænd	15					
" " som Dagvægter	9	138		138		
Dreierværkstedet						
Mester	1					
Qvarteermand	1					
Dreier i 1 Kl.	4					
" 2 Kl.	2					
" 3 Kl.	3					
" 4 Kl.	2					

pag.17.

(9) Alle Folkene ere private.

17. fortsat

			Ny- holm	Gammel holm	Dok- ken
Private	4				
Lærling i 1 Kl.	1				
Arbeidsmænd	2				
Sjouere	<u>2</u>	22	160	22	
Gammelholms Ekvipagemester					
Værfts Underofficer	1				
Arbeidsmænd (øser)	2				
" (Færgemænd) ...	<u>2</u>	6			6
Gammelholms Spaanehave					
Skriver 1 Kl. (Opsynsmand) ..	1				
Pensionister	<u>2</u>	3			3
Malerarbejde Gammelholm (9)					
Malersvend	<u>1</u>	<u>1</u>	10		1
Hovedmagasinet					
Arbeidsmænd	3		3	3	
Veierboden					
Arbeidsmand	<u>1</u>		1		1
Sum			1974	1582	297
					95

Af Heste arbejdede paa Hclmen					
d.1 April 1862:					
hos 1ste Skibbygmester	4				
ved Tømmeroplaget	<u>10</u>	14	14		
paa Dokken paa Christianshavn	<u>2</u>	2			2
Sum		16	14		2

pag.18.

De paa Værftet den 1ste April 1862 udsatte					
militaire Poster eller Skildvagter vare:					
paa Nyholm:					
fra Bommens Vagt	Udenfor Vagten	1			
" Nyholms Hovedvagt	Paa Hønsbro Flydebro	2			
" Christiansholms Vagt	Udenfor Vagten	1			
	Ved Kongeporten	1			
	Udenfor Vagten	1			
	Ved Søndre Arsenalbygning	<u>1</u>			7 Stk.
paa Gammelholm:					
fra Gammelholms Hovedvagt	Udenfor Vagten	1			
	Pladsen udenfor Chefen				
	f.Orlogsværftet	1			
	Ved Brædeværftet	1			
	Ved Gamle Dok	1			
	Ved Frossenborg	<u>1</u>			5 Stk.

Private Haandværkere og Arbeidsmænd den 1ste April 1862.		Gammel		
		Nyholm	holm	Dokken
Private Mestere	4	4		
" Mestersvende	4	4		
Svende	132	118	4	10
Lærlinge	24	21	3	
Saugskjærere	12	6	2	4
Arbeidsmænd	43	43		
Sjouere	184	172	5	7
Flagsyersker	2		2	
desuden				
Ved Muurarbeide	2	2		
" Malerarbeide	11	10	1	
" Opførelse af en ny Smedie ...	30	30		
Sum	448	410	17	21

pag.19.

Gammelholm er den ældste Deel af Orlogsværftet, hvortil ogsaa Navnet hentyder; den indesluttet af Søen paa den ene Side og Øster og Strand-Quarteer paa de andre Sider.

Grændser. Mod Nordost grændser Holmen til Nyhavn hvorfra den adskilles med en 451 Fod lang Muur hvori en Indgangsport, Mønten og botanisk Have. Mod Nord og Vest grændser Holmen til en privat Eiendom ved Siden af Charlottenborg ud mod Kongens Nytorv, den Deel, som af Gammelholm er afstaaet til Finansministeriet og adskilt fra den øvrige Deel ved et interimistisk opsat Plankeværk, Størrestræde hvorfra den adskilles ved en 120 Fod lang Muur hvori en Indgangsport, Søkartarchivets Grund hvorfra den adskilles ved en 66 Fod lang Muur og Holmens Kirkegaard. (Grændsen ved Størrestræde er senere blevet forandret idet Muren ved Størrestræde i August 1862 blev nedrevet og et Plankeværk opført ved Bolværket langs den forrige Holmens Canal saaledes at den Deel af Gammelholm, Hovedvægtsbygningen staaer befinder sig udenfor Gammelholms Grændser.

Bremerholm strækkede sig tidligere langt længere nord paa, idet den Deel af Byen, som nu findes mellem Søen og Amaliegade omtrent fra Almindelig Hospital indtil Nyhavn var endeel af Værftet, ligeledes er det sandsynligt at Bremerholm ogsaa eiede den hele Grund hvorpaa Charlottenborg i 1672 og følgende Aar opførtes af Grev Ulrik Frederik Gyldenløve samt den Grund hvorpaa den botaniske Have siden blev anlagt. Naar Bremerholm erholdt sine nuværende Grændser i nordlig Retning vides ei med Bestemthed, men eftersom Nyhavn udgravedes i 1671 maa omtrent paa den Tid Ferrainet nordenför rimeligviis være afstaaet til Byen.

pag.20.

Vande og Canaler. Gammelholm gennemskjæres af følgende Vande eller Canaler. Den resterende Deel af Holmens Canal, den gamle Dok ("Gamle Dok" er i November Maaned 1862 för Størstedelen opfyldt) Canalen ved Chalupskuret og den indre Mastefrav saaledes at der dannes 4 særskilte Pladser eller Holme, der føre Navn af Gammelholm, Baadebyggerpladsen, Smaløen og Masteværftets Plads alle landfaste med Byen undtagen Smaløen og satte i Forbindelse med hinanden og med Byen ved 4 Broer.

Bolværker. Mod Søen findes overalt Bolværk deels af Træ, deels af Steen til en samlet Længde af:

Træ 5.086 Fod
 Steen: 2.163 "
 Tilsammen: 7.249 Fod eller

circa $1\frac{1}{4}$ dansk Fjerdingsvei.

Før 1860 havdes 9002 Fod Bolværk : $1\frac{1}{2}$ Fjerdingsvei.

Areal	Størrelsen af Orlogsværftet	her er den 1ste April 1862.		Sum	bebyg. ubegy.	
		bebygget Grund	ubegyget Grund		Grund	Grund
		Fod ²	Fod ²	Fod ²	%	%
Land-areal	Gammelholm	185.526.	233.866.	419.392.	44.	56.
"	Baadeværftet	59.094.	81.246.	140.340.	42.	58.
"	Smaløen	164.	19.800.	19.964.	1.	99.
"	Masteværftet	25.652.	51.028.	76.680.	33.	67.
	Sum:	270.436.	335.940.	656.376.	41 $\frac{1}{4}$	58 $\frac{3}{4}$
	Land Areal	656.376 Fod ²				

pag.21.

Vand-areal	indre Mastegrav	137.352.	Fod ²
	ydre "	33.200.	
	Banegraven	45.300.	
	Gamle Dok	32.928.	
	Canal ved Hovedvægten ..	5.418.	
	den halve canal mellem Holmens Kirkegaard og Gammelholm til Holmens Kapel	9.480.	314.158
	Sum:	970.534 Fod ²	
	eller circa 17 $\frac{1}{3}$ Tønde Land.		

De anførte 270.436 Fod² bebyggede Grund benyttes paa følgende Maade:

	Gammelholm	Baadeværft	Masteværft	Smaløen	Sum
Grundmuur	111.333.	1414.	1.744.	164.	114.660
Muur & Bindingsværk ...	6.205	35.572.	1.084.	"	42.861.
Træhuse & Skure	2.590.	1.494.	12.007.	"	16.091.
Beddinger	6.240.	11.199.	"	"	17.439.
Kran	144.	"	"	"	144.
Indhegnet Gaard og Have	49.559.	1.730.	10.817.	"	62.106.
Kulplads	9.450.	7.635.	"	"	17.135.
Sum:	185.526.	59.094.	25.652.	164.	270.436.

Indtil 1860 var Gammelholms Areal større, nemlig:

Landareal .....

311.504 Kvadrat Fod

Vandareal .....

38.010 " " "

Tilsammen: 349.514 Kvadrat Fod hvilket Areal, der beløber circa $6\frac{1}{4}$ Tønde Land, er afgivet til Finantsministeriet for senere at bebygges i umiddelbar Forbindelse med det øvrige Kjøbenhavn (herom mere senere).

/ den resterende Deel af Gammelholm afleveres til Finantsministeriet den 7de Juli 1866 i Henhold til Marineministeriets Ordre af 5te s.M., saaledes at Gammelholm efter den nævnte Dato var forladt af Marinen./

Pag.22. Gammelholm benævntes i tidligere Tid Bremerholm efterdi Værftet oprindeligt var anlagt paa en Ø af dette Navn beliggende i den brede Havn, der løb udenom Kjøbenhavn, hvor de bremiske Kjøbmænd i Hansestædernes blomstrende Tid havde deres Boder og Pakhuse og navnlig den Bygning, som for Tiden benyttedes som Veierbod og til Contoirer, liggende lige for Hovedvægtsbroen, tjent dem saavel til Pakhuus som til Kirke. Nogle ville endog paastaae at her har været Kloster.

1739 blev paa Bremerholm nedrevet en gammel Bygning paa hvis Muur var en Steen, prydet med det bremiske Vaaben, nemlig: 3 Tønder og 2 Nøgler overkors.

Det nuværende Garnhuus ved den nordre Ende af Reberbanen ud mod Kongens Nytorv benyttedes paa den Tid til Kloster, udenfor havde de deres Kirkegaard, hvilket observeredes i 1739-40 ved den store Masse Liig, som udgravedes da Chalupskuur Graven sattes i Forbindelse med Holmens Canal.

Under Frederik den II. Regjering blev i 1563 Bremerholms Ø efterat den var forladt af Bremerne, anvendt til Flaadens Bygning og Reparation, samt Udrustning; Værksteder bleve her anlagte saasom en Reberbane, en Smedie, et Sø-Arsenal m.m.

23. Smedien. I samme Bygning hvor Smedien fandtes, var en Mønt i den modsatte Ende og en Navigationsskole ovenover, ifølge Thuras Hafnia hodierna Pag.287 skulde denne Smedie, der under Chr.IV forandredes til en Kirke, være den samme Bygning, som nu, under en forandret Form, er Holmens Kirke; men dette er rimeligviis ikke Tilfældet eftersom Holmens Kirke ligger vestenfor Holmens Kanal og Bremerholm vistnok, efter de Kort man have fra den Tid, kun laa østenfor Canalen der dengang var Statsgrav udenom Byens Volde. Smedien maa have ligget omtrent hvor Veierboden eller den hertil stødende Contoirbygning paa Gammelholm nu ligger.

Reberbane. Reberbanen laa langs med Søen omtrent paa det Sted hvor den nye Dampskibsbro i Qvæsthussgaden nu er anlagt.

Tøihuus. Tøihuset laa i en skraa Retning fra den nordre Ende af den nuværende Reberbane tværs over det Sted hvor senere Nyhavns Kanal udgravedes og eftersom denne Udgravning paabegyndtes d.6te September 1671 maa altsaa dette være nedrevet omtrent paa denne Tid.

Den egentlige Opfyldning til sin nuværende Størrelse fik Bremerholm først under Christian IV, der i 1608 befalede Stadens Volde sløifede og Fæstningsværkerne udvidede, saaledes at Bremerholm, der tidligere laa tæt udenfor Byen nu blev endeel af denne og en Bro (den nuværende Hovedvægtsbro) satte Bremerholm i Forbindelse med Kjøbenhavn.

Trunken. Christian IV lod opføre en grundmuret hvælvet Bygning kaldet Trunken hvor de groveste Forbrydere, der vare dømt til at arbejde i Jern eller med Skubkarren paa kortere eller længere Tid hensattes.

24. Syge og Qvæsthuus. Endvidere lod samme Konge paa Bremerholm opføre et Sygehuus for de af Holmens faste Arbeidere, der ved Arbeidet bleve qvæstede, men da det ved Forøgelsen af det faste Mandskab viste sig at være for lidet, befalede Kong Frederik III 16de August 1658 at et større Syge og Qvæsthuus skulde opføres paa Bremerholm for de i den Kongelige Tjeneste saarede og lemlæstede Matroser og Soldater og samme Aar opførtes en stor grundmuret Bygning til dette Brug under Viceadmiral Jørgen Bjørnsens Tilsyn.

29de December 1674 skjænkede Kong Christian V en betydelig Pengesum til Opførelsen af en ny Qvæsthuusbygning og i 1682 kjøbtes Admiral Jens Rodsteens Eiendom hvorpaa den Bygning opførtes, der indtil 1777 benyttedes som Qvæsthuus, efter den Tid som Pakhuus indtil 1827 da den forandredes til Kaserne, hvortil den endnu tjener.

Kirkegaard. I ældre Tid begravedes Sø-Etatens Døde paa Bremerholm formodentlig i Fortsættelse af den tidligere omtalte ved Reberbanens Garnhuus saavel som omkring Holmens Kirke efter at den i 1619 var indrettet og indviet dertil. Begravelserne paa Bremerholm ophørte, da Kirkegaarden omkring "den runde Kirke" den 23de Januar 1654 indviedes. Ved Inderenden af den gamle Dok fandtes et Rettersted formodentlig for Misdæderne fra Bremerholms Arrester.

1680 paabegyndtes Anlægget af en Dok paa Bremerholm, men den blev aldrig færdig eller i al Fald aldrig benyttet som Dok; men Bassinet, der udgravedes henstod endnu til nærværende Tid som en Art Havn for mindre Skibe eller Pramme, (Pag.66 findes den detaljerede Historie for denne Doks vedkommende.)

25. 23de December 1726 bestemtes ved en allerhøieste Ordre for at Gammelholms Vagt ("Holmens Længe" kaldet) i Fremtiden skulde betragtes som en Hovedvagt og commanderes af en Capitain eller Capitain-Lieutenant, og 5 Januar 1728 at Vagten ved Frossenborg skulde commanderes af en Second-Lieutenant.

Fiskerdamme. 16 September 1739 beordredes de to Fiskerdamme paa Bremerholm langs Vestsiden af Reberbanen tilkastede for at benytte den derved indvundne Plads til Døllehave, denne Ordre gjentoges 13 December 1753 hvorefter Arbeidet udførtes.

16 September 1739 beordredes ligeledes Holmens Canal sat i Forbindelse med "Gamle Dok". Arbeidet paabegyndtes strax ved at grave en Canal ved Comoediehuset i Linie lodret paa Reberbanens Retning over mod denne og derfra langs med Banen hen til ud for den nordre Ende af Chaloupskuur Graven hvorefter Arbeidet standsedes for at tage under Overveielse om det ei var hensigtsmæssigere at sætte denne nye Canal i Forbindelse med Chaloupskuur Graven ved en Ledning under Reberbanen istedetfor at fortsætte Arbeidet hen mod "Gamle Dok" da derved en mulig Anvendelse af denne som Dok vilde blive forhindret. Resultatet blev ogsaa at en Kongelig Resolution af 4 Mai 1752 udvirkedes hvorefter Canalen fortsattes ind under Reberbanen.

26. Da man fandt det betænkeligt at sammenhobe saa mange grove Forbrydere paa et Sted, hvor der fandtes saa betydelige og kostbare Magasiner, bestemtes ved Kongelig Resolution af 27de November 1739, at de Forbrydere, der skulde arbeide i Jern i Fremtiden

dømtes til at lide Straffen i nærmeste Fæstning istedetfor paa Bremerholm og 11 Mai 1741 henflyttedes Resten af Fangerne til Fæstningsarbejde og kom fra Begyndelsen af 1742 til at henhøre under Landetaten indtil 1 April 1860 da denne Straffeanstalt ophævedes.

Fangekirke. 21 Juni 1741 befaledes Fangekirken nedreven saavel som Trunken, hvilken sidste imidlertid ikke blev nedrevet, men omdannedes til Tjæremagasin hvortil det endnu tjener.

Fangekirken laa hvor nu Seillæggeværkstedet staaer men i Retning næsten lodret paa dets Beliggenhed strækkende sig meget nær ud mod Bolværket i "Gammel Dok". Endeel af Grundstenene til denne Bygning opgravedes i 1860 da Cloaken gennem Gammelholm anlagdes der hvor den løber langs Vestsiden af "Gamle Dok".

5 Juni 1795 udbrød mellem 3 og 4 E.M. Ildløs i Dehlehaven beliggende der hvor nu den store Kulplads for Smedien findes. Paa Grund af den sydøstlige Vind udbredte Ilden sig meget rask, antændte Hovedmagasinet, Pavillonnen, Admiralitets Bygningen, der laa ved Indgangsporten i Størrestræde og en stor Deel af Kjøbenhavn lagdes i Aske.

27. For at skaffe Collegiet Plads, maatte Gammelholms Eqvipagemesteren flytte ud af sin Bolig i den til Søcadetacademi i 1746 opførte Bygning (nuværende Ministeriebygning) og han anvistes Bolig i den faae Aar i Forveien opførte og af Smedemesteren beboede Bygning (nuværende Eqvipagemester Bolig), herefter Smedemesteren erholdt Bolig i den gamle Archivbygningens underste Etage, tidligere benyttet til Skole.

1812 og 1813 oprettedes Betjentposten paa Holmen hvorved al Ind- og Udpassage af Gods bliver controlleret saavel som at ingen Arbejder forlader Holmen uden at have erholdt sine Foresattes Tilladelse dertil hvilket han beviser ved en af Mesteren udstedt Passerseddel paategnet af en Inspectionsofficier.

Efter i mange Aar at have følt Ulemperne ved at have Orlogsværftet beliggende paa to, saa langt fra hinanden bortfjernede Steder som Nyholm og Gammelholm og efter at der i den Anledning havde været nedsat forskjellige Commissioner for at gjøre Forslag i saa Henseende, udvirkedes endelig i 1858 den 15de April en Lov for Gammelholms successive Overflytning til Nyholm.

Udgiften herved blev anslaaet til 1.637.000 Rdlr.

Ved Salg af Grunde, Bygninger m.m.

paa Gammelholm antoges at

ville komme ind .. . . 1.583.400 "

resterende Udgift 103.600 Rdlr.

21de May 1860 begyndte det egentlige første Skridt i den Retning idet man paabegyndte Tilkastningen af den i 1739, 40 og 52 udgravede Canal paa det Sted hvor den kommer frem under Reberbanen og vester efter og ved Udgangen af 1861 er den hele Canal opfyldt hen til Hovedvægtsbroen.

28. Efter den første Tanke, skulde Bortsalget af Grunde paa Gammelholm altsaa Bortflytningen fra Værftet skee fra Mastemagerpladsen og 23de Juni 1860 forsøgte bortsolgt ved Auction:

77.480 Kvadrat Fod Landareal og
72.480 " " Vandareal,

men da dette mislykkedes forandredes Planen saaledes, at man aabnede Adgangen til Holmen fra Byen ved Kongens Nytorv og i Juli 1860 paabegyndtes en Cloak gennem Gammelholm med Udløb i Søen paa Vestsiden af "Gamle Dok". Gadeanlæg paabegyndtes paa den saakaldte Grønning, Pladsen indesluttet af Reberbanen og Hovedmagasinet til henimod "Gamle Dok".

Ved Anlægget af Cloaken gennemgravedes den tidligere omtalte Kirkegaard.

Indhegningsmuren mellem Holmen og Kongens Nytorv med den deriværende Port, almindeligen kaldet "de Uærliges Port" formodentlig fra den Tid, der fandtes Arrester paa Bremerholm nedrives i dette Aar tilligemed det derved værende Sprøitehuus og de østlige 140 Fod af Indhegningsmuren ved Størrestræde. (Resten af Muren tilligemed Porten borttages i August 1862.)

1ste April 1862 findes afstaaet af Gammelholms Ferrain det tidligere omtalte

Landareal	311.504	Kvadrat Fod
Vandareal	38.010	" "
Tilsammen	349.514	Kvadrat Fod

De 4 Broer der for Tiden findes her paa Gammelholm ere alle faste Træbroer nærligen af samme Construction.

29. Hovedvagtsbroen, der oprindeligt laa tæt paa Siden af Hovedvagten blev omsat i 1793. I 1816 flyttedes denne Bro lidet nordligere, samtidig med at Indpassagen til Holmen, ved Opførelsen af Indhegningsmuren ved Størrestræde og Nedrivningen af Ruinerne dersteds af den gamle Collegiebygning, blev omreguleret. Den blev 37 Fod lang 21 Fod bred forsynet med Stakit paa Midten; i 1854 blev den atter omsat. +/

Broen mellem Gammelholm og Baadebyggerpladsen, repareredes paa Klædningen i 1788 og paa Bjelkerne i 1792-97 og 1810 i hvilket sidste Aar ogsaa lagdes ny Klædning paa Broen. 1818 omsattes den paa 40 nedrammede Pæle og i 1836 paa lagdes ny Klædning.

Broen mellem Baadebyggerpladsen og Smaløen forandredes i 1787. 1817 paa lagdes ny Klædning og i 1819 anbragtes et Stakit med Port paa Midten af Broen for at forhindre Passage ind paa Holmen fra Smaløen for Saadanne som frekventerede Badeanstalten langs Smaløen udenfor Holmens Arbejdstid. 1821 sloges en ny Bro, der blev hovedrepareret i 1856.

Broen mellem Smaløen og Mastemagerpladsen er forfærdiget fra ny i 1804. 36 Fod lang, 10 Fod bred.

Broer der ere blevne nedlagte:

30. Admiralens Bro, var en 78 Fod lang og 20 Fod bred Bro, der strakte sig ud i Canalen mellem Holmen og Børsen, de yderste 34 Fod var dannet som en Sexkant 34 Fod bred. Saalænge denne Bro eksisterede her (lige ud for Boligen for Holmens Chef) fandtes der intet Bolværk men kun den blotte Strandkyst og dette var formodentlig Grunden til at Broen blev saa lang for at erholde tilstrækkelig Vanddybde ved den, uagtet den vistnok ved mange Leiligheder maatte genere Skibsfarten i det allerede temmelig snevre

+/ /Hovedvagtsbroen blev borttaget i Juli Maaned 1863 eftersom Canalen paa dette Sted paa den Tid var opfyldt./

Farvande. I 1787 rammedes den fra ny paa 71 Pæle og stod saaledes vedligeholdet ved Reparationer paa Klædning og Hammere indtil 1823 da den borttoges samtidig med at Bolværket paa dette Sted blev slaaet. Istedet for Broen blev i Bolværket dannet et anseeligt Næbsted, som paa Grund af at det kom til at erstatte Admiralens Bro i lang Tid og tildeels endnu benævnes Admiralens Trappe.

Flydebro over Gamle Dok, var en 70 Fod lang 40 Fod bred Flydebro, der laae ved Indløbet til Dokken.

Efter 1800 findes intet Spor til at en saadan har ligget der. Naar man i den nyere Tid har haft Brug for den hurtige Communication tværs over Dokken fremfor at gaae heelt rundt om den som for Exempel naar der blev taget Skib ud af eller sat Skib ind i Dokken paa Christianshavn, betjente man sig af et Par tomme Pramme, der bleve lagte agten for hinanden tværs over Løbet.

Flydebroen i Chaloupskuurgraven, der laae tværs over Chaloupskuurgraven fra midt paa Østsiden af Reberbanen til tæt søndenfor det store Chaloupskuur. Efter 1817 omtales denne Bro ikke mere.

31. Paa det Sted hvor Canalen gaaer under Reberbanen findes saavel østen som vesten for Banen et Trædække paa Bjelker lagte tværs over Canalen paa Bolværkshamrene paa hver Side og som ogsaa almindeligen kaldes Broer.

Gammelholms Indhegninger.

Indhegningsmuur mod Nyhavn, opførtes i 1737 i Henhold til allerhøieste Resolution af 22 Marts samme Aar fra Toldbetjenthuset ved Indgangen til Mynten til det nuværende Betjenthuis ved Trossenborg (den Gang Vagthuis). I 1818 opførtes en Muur mellem Betjenthuset og Søen, tidligere fandtes her Plankeværk. Den samlede Længde fra Søen til Toldbetjenthuset er 451 Fod med en Indkjørselsport i Nærheden af Søen. Denne Port der gjordes fra ny i 1806 og 1823 er aaben fra 1 Juli til 1 September paa Grund af Svømmeøvelser ved Smaløen, den øvrige deel af Aaret er den lukket. (Efter 1. November 1862 er denne Port aaben hele Aaret i Holmens Arbejdstid.)

1856, 1 November bortleiedes et 158 Fod langt Stykke Jord 24 Fod bredt langs denne Muur ved den nordlige Ende i hvilken Anledning 3 Døre hugges ud i denne. /Senere i 1864 og 1865 leies forskellige Stykker Grund ud til Private og Døre bleve udhuggede i Muren./

Muren mellem Holmen og Mønten er opført i 1811.

Plankeværket ud mod Botanisk Have opførtes samtidig med at den Deel af Holmen, et Areal paa 50.900 Kvadrat Fod afstodes i 1843 til botanisk Have.

Tidligere benyttedes dette Stykke til Oplagssted for Tømmer og Bræder samt til Tørring af Seil; og paa den Tid da det afstodes til Have for Overeqvipagemesteren. Indtil den Tid var Grændsen paa dette Sted en Muur mellem indre Mastegrav og Reberbanen opført i 1811.

32. Muren mellem botanisk Have og Holmen fra det store Chaloupskuur til Reberbanen er opført i September 1817, tidligere fandtes her et Plankeværk, der det nævnte Aar borttoges.

Indhegningen ved Størrestræde er opført i 1815. 260 Fod lang med en Indkjørselsport omtrent paa Midten.

I 1828 forfærdiges en ny Port hertil og i 1844 anbragtes ny Pilotering under Muren. Denne Port staaer aaben hver Dag fra Arbejdstidens Begyndelse til Klokken 11 Aften.

I Marts 1862 nedreves 140 Fod af den nordlige Ende af denne Muur saaledes at den 1ste April 1862 kun staaer 120 Fod tilbage og Porten. (I Henhold til Ministeriets Ordre af 20 Juni 1862 er denne Port med tilhørende Muur bleven overleveret til Finantsministeriet den 23de næstefter og nedrevet i August samme Aar.) Igjennem denne Port er Hovedindgangen til Gammelholm, over Porten staaer med Metal-Bogstaver "Kongeligt Værft".

Tidligere fandtes her tvende Eyninger, nordligst den saakaldte Oversecretairens Gaard (oprindelig opført til Bolig for Holmens Chef) og syd for denne Admiralitetsbygningen med en Port paa Midten; herigjennem skeete al Ind og Udpassage til og fra Holmen; men da disse Bygninger i 1795 afbrændte, indhegnedes disse ved et Plankeværk der stod indtil Bygningerne aldeles nedreves og den nuværende Muur i 1815 opførtes.

Skillemuur mellem Gammelholm og Søkort-Archivet er opført i 1851 samtidig med at Etagen paa Søkortarchivets Bygning blev paaført, og Grunden bag Muren afstodes til det i 1827 til Søkortarchivet afstaaede Areal.

33. Foruden de her nævnte Indhegninger findes den i det Foregaaende (Pag.19) omtalte interimistiske Plankeværk opsat i 1860 for at indhegne den Deel af Holmen, som allerede er afstaaet, dette Plankeværk bliver naturligviis, efterhaanden som mere afstaaes, flyttet nærmere ind paa Holmens Grund. (Et Plankeværk er saaledes blevet opført fra Ministerialbygningen udenom den forrige Eqvipagemesterbolig hen til Plankeværket, der indhegnede Haven strax efter at den nævnte Bygning og Have i Juni Maaned 1862 afleveredes fra Marinen.) Tidligere fandtes ved denne Kant en Skillemuur mellem Holmen og Kongens Nytorv, med en Port paa Midten, den saakaldte "Gjethuusport" eller undertiden især i ældre Tid kaldet "de uerliges Port". Denne Muur maa være bleven opført under Kong Christian den Vte i Tidsrummet 1670-1699 eftersom der over Porten der sidst fornyedes i 1824 fandtes denne Konges Navneciffer. Muren og Porten nedreves i Marts 1862. (den 21de October 1862 beordres et Plankeværk opført fra Reberbanens sydlige Ende til Bolværket ud mod Havnen.)

Paa Gammelholm findes mellem Masteværftet, Smaløen og Baadebyggerpladsen en

Mastegrav, der er 137.832 Kvadrat Fod stor, hvori alle Marinens Mastetræer opbevares under Vandets Overflade, holdte node ved en stor Mængde gamle Entrebomme fra den tidligere Befæstning af Trekroner og Prøvestenen. Tømmeret conserveres vel overmaade godt under Vandet; men det har den Ulempe at naar et Mastetræ skal bruges, maa dette itide ophales paa Land for at henlægges til Tørring.

34. Denne Grav benævnes almindeligen "den indre Mastegrav" til Forskjel fra det ved Bomme og Duc d'Albr. indhegnede Vandareal udenfor Smaløen der benævnes "den ydre Mastegrav". Denne Plads benyttes for Tiden som Svømmeskole siden 1819, for Garnisonen i Kjøbenhavn samt de forskjellige Skoler i Byen.

Vandforsyning. Igjennem hele Holmen er nedlagt fra gammel Tid et Net af Trærender hvorved den i tidligere Tid forsynedes med fersk Vand til de forskjellige Værksteder og de faa Beboelsesleiligheder, der findes her paa Holmen, paa samme Maade som den øvrige Deel af Kjøbenhavn forsynedes hermed; men i 1859

nedlagdes paa Gammelholm i Lighed med hvad der skeete i Byen støbte Jernrør til Vandtryk fra Vandværket udenfor Byen. Den Hovedledning, som fører Vandet saavel som Gassen fra Kjøbenhavn til Christianshavn er lagt gennem Gammelholm til en nogle og fiirsindstyve Fod dyb Brønd vestenfor den sydlige Ende af Reberbanen for derfra at ledes gennem en i den faste Kalkbund under Strømmen udhugget Tunnel over til en lignende Brønd paa Dokken paa Christianshavn.

Vandfyldningssteder.

35. Paa Gammelholm findes tvende Vandfyldningssteder, det ene ved Indløbet til Chaloupskuurgraven paa Reberbanens Side, det andet ved Færgetrappen ved Frossenborg. Ved disse Vandfyldningssteder kunde tidligere Coffardiskibene i Havnen fylde Vand mod Betaling indtil det ved Ministeriets Resolution af 3 Januar 1862 bestemtes at disse kun maatte benyttes i Marinens Tjeneste som Følge af at det tidligere Marinen tilhørende Vandfyldningssted ved Toldboden i Henhold til en ministeriel Resolution af 6 Juni 1860 overgik til Indenrigsministeriet og dette Ministerium bortforpagtede Retten til at benytte dette til private Hænder. /Vandfyldningsstederne nedlægges 1ste Decbr. 1862./

Brandhaner.

Foruden endeel Opstandere og Taphaner findes i Forbindelse med det nye Vandindlæg tvende Brandhaner, den ene ved Ministerialbygningen den anden ved Gammelholms Dampmaskine.

Af Gas findes intet endnu indlagt paa Gammelholm alene af Hensyn til at den om kort Tid vil være aldeles forladt fra Marinens Side.

/Brandhanerne existerede saalænge Marinen eiede den Grund paa hvilken de fandtes men bleve strax nedlagte da Grunden blev afstaaet til Finantsministeriet eftersom Vandledningen blev flyttet herfra hen i Lordenskjoldsgaden.

Af Bygninger findes paa Gammelholm:

Gammelholms Hovedvagt er en grundmuret Bygning i 2 Etage med Kjælder under den Deel af Bygningen, der vender ud mod Holmens Canal. Bygningen, der vender sin sydlige Side ud mod Holmens Kirkegaard er 81 Fod lang 46 $\frac{1}{2}$ Fod bred i den østlige Gavl og 56 $\frac{1}{2}$ Fod bred i den anden, 20 Fod høi til Taget. Paa den sydlige Side findes en fiirkantet Udbygning 14 $\frac{1}{2}$ Fod i Fiirkant. Hovedfacaden vender mod Nord eller rettere mod Nordøst. Bygningen, der er bleven opført i Henhold til allerhøieste Resolution af 3die April og 15 Mai 1775, var oprindelig kun 54 Fod lang og 46 $\frac{1}{2}$ Fod bred med en Art Buegang forneden, paa Midten hvilende paa 4 Søiler saa at der dannedes 3 Portaabninger.

36. For neden findes 3 Fag Vinduer paa hver Side og i øverste Etage 9 Fag Vinduer. 1783 opførtes den øvrige Deel af Hovedvagten men kun een Etage høi, nærmest bestemt for Arrester. Paa denne Tilbygning der i 1826 paaførtes en Etage i Lighed med den øvrige Bygning findes 1 Dør og 2 Vinduer i underste Etage og 2 Fag Vinduer i øverste Etage. Paa den østlige Gavl findes i Kjælderen 3 Vinduer og i begge de andre Etager 4 Fag Vinduer i hver.

Paa den vestlige Gavl findes i underste Etage 1, i øverste Etage 4 Fag Vinduer.

Paa den sydlige Side eller den Side, der vender ud mod Kirkegaarden findes i underste Etage 3, i øverste Etage 5 Fag Vinduer samt paa den derværende Udbygning i underste Etage 1, i øverste Etage 2 Fag Vinduer.

Udenfor alle de Vinduer, der vender ud mod Kirkegaarden, og som benyttes til Arrestlocalerne findes siden 1802 en Trækasse eller Skjærm for at berøve Arrestanterne den frie Udsigt.

For Tiden benyttes Bygningen paa følgende Maade.

37. I underste Etage findes i den østlige Ende et Værelse med 3 Fag mod Nord og 2 Fag mod Øst, her foregaaer Mønstringen af Mandskabet om Morgen, tidligere var det tillige Vagtstue for Vagtkommandeuren. Indenfor denne Stue er langs Gavlen et Kjøkken paa 1 Fag Vindue og inden for dette en Retirade, ligeledes paa 1 Fag Vindue. Indgangen til den øvrige Deel af Bygningen, samt Opgangen til 2den Etage er gjennem den midterste af de tidligere omtalte 3 Portaabninger, hvor man kommer ind i en Entre, hvor der tilhøre er Indgang til den vagthavende Underofficiers Vagtstue, et Værelse paa 3 Fag, paa den nordlige Side af Bygningen, ligeledes er Indgang til Mandskabets Vagtstuer bestaaende af 2 Værelser, hvoraf det inderste danner underste Etage i den omtalte Udbygning mod Kirkegaarden, indtil 1794 benyttet til tvende Arreste, men det nævnte Aar inddraget i Mandskabets Vagtstue.

I Vagtstuen findes tilhøre Indgang til et Værelse paa eet Fag Vindue tjenende som Brandstue for Øserne paa Gammelholm, og til venstre Indgang til et Værelse paa 1 Fag ud mod Syd til Justitsquartermesteren.

Fra Underofficiers Vagtstue er Udgang til en Forstue hvortil der ogsaa er Indgang fra Døren ud mod Holmen paa Nordsiden. Fra denne Forstue er Indgang tilhøre til et Locale paa 2 Fag ud mod Nord, hvor tidligere Hvervningscontoiret fandtes.

Bag om Underofficiers Vagtstue og det forrige Hvervningscontoir løber en Corridor der erholdes sin Lysning fra Vinduet i Enden af denne i den vestlige Gavl af Bygningen, i denne Corridor findes 3 mørke Arreste alle vendende ud mod Kirkegaarden.

Indgangen til Corridoren er gjennem en Dør tilhøre af Indgangen til Mandskabets Vagtstue.

38. Opgangen til øverste Etage findes i Entreen til venstre af Indgangen. Ved at træde op paa 1ste Sal kommer man til en Forstue paa 3 Fag med 4 Døre paa, 2 Døre mod Øst, 1 mod Syd og 1 mod Vest. Den nordligste Dør mod Øst fører ind til Justitssergeantens Værelse paa 3 Fag mod Nord og 1 Fag mod Øst, den sydligste Dør fører ind til Underofficiers Arresten, et Værelse paa 1 Fag mod Øst. Gjennem Døren mod Syd kommer man ind i en lille Fiirkant hvor der til venstre findes 2 Arreste, hvor paa 1 Fag mod Øst, ligeledes 2 Arreste hver paa 1 Fag i den lille Udbygning ud mod Kirkegaarden, og tilhøre en Corridor hvori 4 Arreste hver paa 1 Fag ud mod Kirkegaarden. Udenfor Vinduerne i Arresterne, der vende ud mod Kirkegaarden er som tidligere anført Trækasser. Gjennem Døren mod Vest kommer man ind i et Forværelse til Retsalen paa 3 Fag ligeover Underofficiers Vagtstue og indenfor den Sal, hvori Sættens combinede Ret holder Møde, her findes 4 Vinduer alle mod Vest. Langs den nordlige Side af dette Sal er et lille Kammer, hvori Tyvekosterne m.m. opbevares.

Paa Loftet gjemmes forskjellige Materialer, tillige findes her en Justitspæl hvorved Domme exequeres, denne Pæl opreistes her da det saakaldte "Blaae Skuur" i 1860 blev nedrevet; thi indtil den Tid skete det der.

I Kjældereren findes paa den østlige Side 2 Arrester mod Øst og en Retirade for Mandskabet hvert paa 1 Fag samt en mørk Arrest tilhøire. Alle disse Arrester ere kun maadelige idet der er Steengulv og Vandet med Høivande gaaer ind i dem.

39.

I Hovedvagten opbevares Nøglerne til alle Gammelholms Værksteder, naar de udenfor Arbeidstiden ei benyttes. Fra denne Vagt, der for Tiden er den eneste paa Gammelholm udsættes 5 Poster (1 for Gevær, 1 paa Pladsen udenfor Chefen for Orlogsværftet, 1 paa Baadeværftet ved Bedding No.1, 1 ved Sydsiden af Indløbet til "Gammel Dok" og 1 ved Frossenborg), som Følge heraf bestaer Vagtmandskabet af 1 Underofficier, 1 Gefreider og 15 Menige. (I Oktober 1862 forandres underste Etage i Vagtbygningen i Henhold til Ministeriets Resolution af 6te September s.A. til Bolig for Justitssergeanten samt en Vagttstue for Justitsquarteermesteren i hvilken Anledning Vagtmandskabet her erholdt det forrige Hvervingscontoir til Vagttstue. 21de October s.A. beordres denne Vagt nedlagt saasomt Seilmagerværksted og Smedie er overført til Nyholm. Dette skeer 1 November 1862.)

I den Huk, som dannes af Indhegningsmuren mod Størrestræde og Skillemuren mod Søkortarchivet findes op ad denne sidste Muur et Sprøitehuus af Grundmuur med Halvtag 15 Fod dybt, 18 Fod bredt ved Muren, 14 Fod ved Yderenden, 8 Fod høit, opført i 1851, hvori findes den saakaldte enkelte Hovedvagts Sprøite.

/Gammelholms Hovedvagt og det derværende Sprøitehuus blev afleveret til Finantsministeriet 8 Decbr. 1864 ifølge Ministeriets Ordre af 17de Novbr. s.A., hvorefter det blev solgt til Nedbrydning og blev nedbrudt./

Ved at passere fra Gammelholms Hovedvagt over den derværende Bro vil man finde paa venstre Haand et

Betjenthuus af Grundmuur 10 Fod langt 8½ Fod bredt 7½ Fod høit til Taget med 1 Fag Vinduer mod Syd, Øst og Vest og en Indgangsdør i den vestre Gavl opført i 1813. Her opholder den Betjent sig, der controllerer Udpassagen af Mandskab og Gods. /Betjenthuset blev den 12te October 1863 overleveret til Finantsministeriet ifølge Ministeriets Ordre af 10de s.M. og tjente efter den Tid som Opholdssted for den paa Pladsen ansatte Nattevagt. Den 1ste Novbr. 1862 ophørte Betjentposten her samtidig med at Gammelholms Hovedvagt blev nedlagt./

40.

Ved Betjenthuset findes en Klokkegalge hvori en Klokke, hvormed der lydes til Arbeide om Morgenen og ringes fra Arbeide om Eftermiddagen samtidig med Klokkelydningen i Nyboder paa Nyholm og i Dokken paa Christianshavn. Tillige tilkjendegives Tiden for Frokost og Middagshvilen med denne Klokke. Galgen er sat fra Ny i 1795, 1816 og 1834. 1857 blev den hovedrepareret og anbragt paa Steenunderlag. (Denne Klokkegalge er ved Ministeriets Resolution af 21de October 1862 beordret henflyttet til Frossenborg.) /Klokkegalgen der blev henflyttet til Frossenborg henstod der indtil Octbr. 1865 da den ifølge Ordre Fra Chefen for Orlogsværftet overflyttedes til Vagthuset ved Verftsbroen og derfra paabegyndtes Klokkelydningen til Arbeide om Morgenen og fra Arbeide om Eftermiddagen den 1 Novbr. 1865. Ved Frossenborg opstilledes derefter

en mindre Klokke med Galge, der atter borttoges i Slutning af Juni 1866./

Efter at være passeret over Hovedvagtsbroen befinder man sig paa en stor aaben og brolagt Plads omgivet af 3 Bygninger: Ministeriebygningen paa den østlige Side, det resterende Stykke af det gamle Hovedmagasin paa den nordlige Side og en Bygning der benyttes til Contoir og Veierbod paa den sydlige Side.

Ministeriebygningen er en grundmuret Bygning i 2 Etager med Kjælder og Manzard Tag 133 Fod lang 36½ Fod bred ved Enderne og paa en Længde i Midten af 37 Fod en Breddede af 53½ Fod. Høiden er 29 Fod til Taget.

Paa den sydlige Side findes i Kjælderen 9 Vinduer, i 1ste Etage 2 Døre og 11 Vinduer, i 2den Etage 13 Vinduer, paa den østlige Side i Kjælderen 2 Døre og 6 Vinduer, i de 2de Etager 13 Vinduer i hver, i nordre Gavl 2 Vinduer i 1ste og 1 Vindue i 2den Etage og i sydlige Gavl 2 Vinduer i Kjælderen og 2 Vinduer i hver af de to Etager samt en Dør i 1ste Etage.

41. Indgangen til Bygningen er gennem de to Døre paa Vestsiden og Døren i den søndre Gavl, alle med Steentræppe udenfor og den nordre paa Vestsiden tillige med et Bislag udenfor Døren. Bygningen benyttes for Tiden paa følgende Maale:

Kjælderen er udelukkende til Brændsel. I Stue Etagen findes sønder fra paa den vestlige Side: Contoir for Inspectionsofficeren ved Gammelholms Eqvipage, Skriveren for Gammelholms Eqvipagemester og Contoir for Gammelholms Eqvipagemester med Udgang til den søndre Træppe paa Vestsiden. Dernæst kommer paa samme Side en Træppegang, Revisionscontoiret, Contoir for General Revisor, Træppegang, Forstue og Parol og Licitationsstue.

I Stue Etagen findes sønder fra paa den østre Side:

Contoir for Directeuren for Admiralitets Departementet, (tidligere benyttet til Forelæsningsaal for Søofficererne og til Marinens Bibliothek), Contoir for Chefen for dette, tvende Localer til Admiralitets Contoiret og Contoir for Fyringenieuren.

42. Paa første Sal findes sønderfra tvers over Bygningens Brede Commissariats og Bogholder Contoiret, dernæst paa den østre Side Contoir for Chefen og Contoir for Directeuren for Commissariats Departementet medens der paa vestre Side findes: Et Forværelse for Ordonnantser og Træppegang. Dernæst paa østre Side Contoir for Chefen for Secretariatet, Secretariats-Contoir, Contoir for Ministerens Adjutant, Venteværelse til Ministeren og slutteligen Ministerens Contoir. Paa den vestre Side findes norden for den tidligere omtalte Træppegang Contoir for General-Decisor, Kasserer og Archiv Contoiret, Træppegang, Forværelse for Ministeriets saakaldte Fyrbødere og slutteligen et Aftrædelses Værelse for Ministeren.

/Eqvipagemesterens og Inspectionsofficerens Contoir fraflyttedes 1 Nov. 1862 til Contoirbygningen paa Baadeværftet./

Bygningen er opført i Henhold til Ordre af 4de Marts 1746 bestemt til Søcadetacademi, men allerede under selve Opførelsen udvirkedes en Kongelig Ordre af 15de September 1747, hvorefter den skulde forandres til Bolig for første Eqvipagemester paa Gammelholm og tillige indrettes til Contoirbrug. I 1749 benyttedes den nordlige Halvdeel til Bolig for første Eqvipagemester,

den øvrige Deel benyttedes til Constructions-Commissionens Holdelse, til Skibbygger Academi, til Collegium mathematicum, mechanicum og andre Videnskaber, til Forsamlingssal for det combinede Admiralitets og General-Commissariats Collegium samt til enkelte for Holmen vigtige Contoirer. Da Admiralitets-Bygningen ved Indgangen til Gammelholm i 1795 ødelagdes af Luerne, forandredes denne Bygning til Contoirer for Admiralitetet og Commissariats Collegiet i hvilken Anledning Første Eqvipagemesteren flyttede ud af Bygningen og anvistes Bolig i den faa Aar i Forveien til Smedemesteren opførte og af ham beboede Bygning (nuværende Eqvipagemester-Bolig). I 1802 findes her et Munderingskammer, men hvor vides ei. 1823 erholdt Bygningen en betydelig Reparation ved hvilken Leilighed blandt andet Taget blev omlægtet og en stor Deel nye Gulve anbragtes i Bygningen.

43. 1833 og 1835 lagdes endvidere flere nye Gulve. 1848 eftersees og ommures Fundamentterne adskillige Steder. /Den 1ste Juni 1865 flyttedes Marineministeriet fra denne Bygning til den saakaldte Lerckes Gaard bag Børsen til de Localer, der tidligere bleve benyttede af det slesvigske og holsteenske Ministerium, hvorefter Bygningen blev stillet til Auction og nedbrudt i August 1865./

Ved nordre Gavl af Ministeriebygningen findes Resten af det gamle

Hovedmagasin, en grundmuret Bygning i 2 Etager 87½ Fod lang, 51 Fod bred, 23 Fod høi, tidligere dannede den 1ste Afdeling af det nu tildeels nedrevne Hovedmagasin. I den søndre Gavl findes forneden en stor Jernport og 2 Jernluger foroven een Jernluge. Paa den østlige Side 1 Jerndør og 5 Jernluger forneden og 6 Jernluger foroven, paa den vestlige Side 1 Jerndør, 5 Jernluger forneden og 6 Jernluger foroven og i den nordre Gavl, der er den tilbagestaaende Brandgavl fra den hele Bygning findes 2 Jerndøre foroven.

Magasinet henstaaer for Tiden tomt paa Grund af den forestaaende Nedbrydelse. Med Hensyn til dets tidligere Historie henvises til Pag.98 hvor det hele Hovedmagasin med tilhørende Pavillon vil blive omtalt./Hovedmagasinet. Resten af Bygningen blev nedrevet i Februar 1863./

Bygning til Contoir og Veierbod er en grundmuret Bygning i 2 Etager 183½ Fod lang, 35 Fod bred, 20½ Fod høi, bygget sammen med de efterfølgende 3 Bygninger.

Paa Nordsiden findes forneden 1 Port, 3 Døre og 16 Vinduer og foroven 19 Vinduer, paa Sydsiden 1 Dør og 3 Vinduer forneden og i vestre Gavl 1 Port, 1 Dør og 2 Vinduer forneden, 1 Træluge til 2den Etage samt 2 til Loftet.

44. Naar denne Bygning er opført vides ei, men efter hvad Thurah anfører i sin "Hafnia hodierna" Pag.207 skal denne Bygning saaledes som tidligere Pag.22 er anført, have tjent Bremerne til Pakhuus, Kirke og maaskee Kloster.

4de Juni 1750 opproberedes Tegning til Forandringen af en Bygning til Contoir, interimistisk Magasin for Brandredskaber og Veierbod.

For Tiden benytttes Bygningen paa følgende Maade:

I Underhuset: De 48 vestligste Fod optages af Veierboden med Indgangsport fra Gavlen. Heri findes en stor og 2 mindre Vægte;

i det sydvestlige Hjørne heraf findes Veiermesterens Contoir med 2 Fag i Gavlen. I det sydøstlige Hjørne af Veierboden findes paa Gulvet henstuvet en stor Masse Ballastjern, der benyttes til dermed at ahme de Pramme og Baade, der benyttes af Opmudringsvæsenet eller til Handel med Ballast, Sand eller andet deslige da saadanne, efter den nuværende Lovgivning, hvert tredie Aar eller saa ofte de hovedrepareres, af Holmens Veiermester skulle omjusteres for at undersøge deres Dybgaaende ved de forskjellige Antal Læster, de have inde. Paa nordre Side af Porten til Veierboden er en Dør, der giver Adgang til Etagen ovenover. (Veierboden forlodes i Begyndelsen af November 1862 og Contoiret overflyttedes til Nyholm i Contoirbygningen paa Dokkeøen i Henhold til Ordre af 8 Mai 1862.)

De næste 34 Fod er de saakaldte "Gammelholms Brandhuus" hvor der findes en dobbelt Sugsprøite, en stor Mængde Brandstiger, Spande, Lygter, Svalekoste og andre Brandredskaber; Indgangen hertil er gennem Porten paa Nordsiden. /Dette Brandhuus rømmedes October 1863 og de forskjellige Gjenstande overflyttedes til Nyholm./

45. De næste 31½ Fod optages af et Locale hvori opbevares Olie, Talg, Terpentin, Tran, Lys m.m. under Hovedmagasins Forvalterens Ansvar. (Disse Gjenstande ere i April Maaned 1862 flyttede over til Nyholm til det der indrettede nye Hovedmagasin paa Frederiksholmen.), tidligere fandtes her ogsaa Jern Spiger og Søm, men disse ere nu overflyttede til Nyholm.

De næste 31½ Fod ere tvende Lokaler, der benyttes til Eqvipage- og Commandocontoir tidligere indtil Begyndelsen af dette Aar til Hovedmagasins Contoir. /

De sidste 38½ Fod er Contoir under Hvervningen tidligere benyttet til Eqvipage- og Commandocontoir.

Østenfor dette Contoir findes en Corridor, der gaar tvers gennem Bygningen med Udgang til Gaarden i Værftchefens Vaaning.

2den Etage er med Undtagelse af et Skillerum, der er opsat tæt ved den vestlige Gavl, eet eneste stort Rum almindelig kaldet "Seilloftet, her modtages Seilene fra de hjemkomne Skibe til Eftersyn, her modtages, opmaales og besigtiges Seilduger og Lærreder fra Leverandeurerne i Byen. (Eftersom Seilmageriet senere er henflyttet til den hertil indrettede Bygning paa Frederiksholmen, vil endeel af det her nævnte i Fremtiden foregaae her.)

I dette Locale afholdes de Auctioner, der holdes paa Gammelholm. Localet benyttes ligeledes til store Forsamlinger, der ønskes holdte under Tag f.Ex. ved Uddeling af Holmens Hæders tegn, der foregaaer hvert Aars 29de Januar (Christian den VII's Fødselsdag). Opgangen til Seilloftet er som tidligere meldt i den vestre Gavl. Fra 1810-14 fandtes her en Brandstue for det indrullerede Mandskab.

46. Op ad den søndre Side fandtes tidligere ved den vestre Gavl et Halvtagshuus af Bindingsværk hvori først Takkelmesteren havde Contoir saalænge Takkelloftet fandtes paa Gammelholm, senere Gammelholms Eqvipagemester indtil han erholdt Contoir i Ministeriebygningen omtrent 18 Hundrede og Nogle og tyve eftersom Huset

+ /Eqvipage- og Commando Contoiret samt Hvervings Contoiret overflyttedes 26 Septbr. 1863 til den paa Frederiksholm opførte Contoirbygning./

blev nedtaget paa Grund af den faldefærdige Tilstand hvori det fandtes. Naar denne Bygning er bleven opført vides ei; men i 1796 findes et Project om at erstatte denne gamle Bindingsværks-Bygning med en grundmuret 2 Etages Bygning, Noget der imidlertid ikke kom til Udførelse. /Bygningen afleveredes 12te October 1863 til Finantsministeriet i Henhold til Ministeriets Ordre af 8de s.M. og blev nedrevet i Decbr. 1865 og Jan. 1866./

Udi Eet med denne Bygning er opført

Kleinsmedien skilt fra den forgaaende ved en Brandmuur. Bygningen der er 2 Etager, er 52 Fod lang 35 Fod bred $20\frac{1}{2}$ Fod høi med 1 Dør og 6 Vinduer forneden og 7 Vinduer foroven paa den nordre Side.

Smedien er indrettet her i Henhold til allerhøieste Resolution af 4 Juni 1750.

Indgangen er fra Nordsiden, her findes 4 mindre Ilde i underste Etage og i det nordøstlige Hjørne af Værkstedet, et Contoir for Kleinsmedmesteren.

47. Paa Loftet ovenover findes tvende Kamre, i den østlige Ende til Kobber og Metal og i den vestlige Ende til en Dreierbænk. Vesten for dette Loft findes et andet Loft til Kleinsmedens Brug med et Kammer til Modeller i den østre Ende. (1ste November 1862 forlodes denne Smedie for at tage Kleinsmedien paa Frederiksholmen i Brug.) /Kleinsmedien afleveredes i September 1863 til Finantsministeriet og blev nedrevet i Efteraaret 1865./

Østenfor denne ligger

Grovsmedien, en grundmuret Bygning i een Etage, 193 Fod lang 35 Fod bred 20 Fod høi bygget sammen med de foregaaende 2 Bygninger. Paa denne Bygning findes tvende Udbygninger paa den nordlige Side, den vestlige $71\frac{1}{4}$ Fod lang, 18 Fod bred, 13 Fod høi, opført i 1770, den østlige $28\frac{3}{4}$ Fod lang, $10\frac{1}{2}$ Fod bred og $14\frac{1}{4}$ Fod høi og den midterste $23\frac{1}{2}$ Fod lang 18 Fod bred i 2 Etager $32\frac{1}{2}$ Fod høi. Paa Sydsiden er opført en Bygning, den saakaldte Gernerske Smedie (almindelig kaldet "Firkanten") $56\frac{1}{4}$ Fod lang, $39\frac{1}{4}$ Fod bred og 20 Fod høi, opført i eet af Aarene mellem 1784-87.

Paa den nordre Side findes paa selve Smedien 4 Vinduer og paa den søndre Side 7 Vinduer. Paa Sydsiden af den gernerske Smedie findes 1 Port og 2 Vinduer, i vestre Gavl 3 Vinduer.

Paa Nordsiden af den vestre Udbygning paa Nordsiden 1 Port og 5 Vinduer og 1 Vindue i den vestre Gavl.

Paa Nordsiden af den midterste Udbygning findes i hver af de to Etager 2 Vinduer og 1 Vindue paa Loftet, paa den østre Side 1 Vindue i hver af de 2 Etager og 1 Vindue paa Loftet; paa den vestre Side 1 Vindue i 2den Etage. Paa Nordsiden af den østlige Udbygning findes en Port.

48. Indgangen til Grovsmedien er deels gennem tvende Porte paa Nordsiden deels fra Kleinsmedien gennem en Dør i den dærværende Skillemuur. Den hele Grovsmedie er døelt i 3 Localer hvoraf det største er det der er nærmest Kleinsmedien, her findes 3 store Ilde hver med 2 Kraner og 9 mindre Ilde, der alle erholde deres Blæst fra Bælge, der bevæges ved Haandkraft med Undtagelse af den østlige store Ild. Norden for dette lange Værksted findes

i de to Udbygninger paa Nordsiden et langt smalt Værksted benyttet som Fileværk, her findes 1 Dreierbænk, 1 Boremaskine, 1 Lokke & Klippe-Maskine og 1 Skrueskjæremaskine. Fra dette Værksted findes tvende Udgange, den ene i den vestlige Ende, den anden ved den østlige Ende begge til den lange Smedie. Sønden for denne lange Smedie findes den fiirkantede Udbygning hvori 1 stor Ild med 2 Kraner og 2 mindre Ilde hvoraf den ene nærmest er bestemt for Kjetting-Smedning.

Fra denne Smedie findes en Udgangsport til Marken syd for Bygningen, en Port til den lange Smedie nord-for og en Dør til Dampsmedien østenfor. I øverste Etage af den midterste Udbygning paa Nordsiden findes Modeller til Grovsmedien

Til Sikkerhed mod Ildsvaade findes stedse i Grovsmedien en enkelt Sprøite. (I November 1862 forlades denne Smedie for at tage Grovsmedien paa Frederiksholmen i Brug.) /I December 1862 blev 150 Fod i Længde nærmest den nedenfor omtalte Dampmaskinebygning nedrevet paa Grund af en Gades Anlæg derstedes (Niels Juuls Gade) og i Efteraaret 1865 blev Resten af Bygningen nedrevet./

49. Dampmaskinen, der udgjør den østlige Deel af den 50 $\frac{1}{2}$ Fod lange Bygning, hvor Veierboden er i den vestre Ende, er 74 Fod lang, 88 $\frac{1}{3}$ Fod bred og 20 Fod høj, med 1 Dør og 7 Vinduer paa Nordsiden, 1 Dør og 9 Vinduer paa Sydsiden og 1 Port og 10 Vinduer paa Østsiden.

Paa det Sted hvor nu denne Bygning er beliggende fandtes tidligere indtil 1787 en Bolig for Smedemesteren samt et lille Huus hvori Mønstringen af Mandskabet om Morgenen foregik. Det nævnte Aar flyttede Smedemesteren bort herfra og ind i den for ham opførte Bygning nordenfor Smedien (den nuværende Eqvipagemester-Bolig).

I 1787-88 synes denne Dampmaskinebygning at være opført med et Rum ved den ene Side til en saakaldet Ildmaskine. 1795 indrettedes her et Metalstøberi og Jernstøberi der maa være drevet her til Aar 1804, hvilket er det sidste Aar, man i Rapporterne finder anført, at Arbejde er udført paa Formkasser til Jernstøberiet.

1806 opførtes den nuværende Maskinbygning tillige opstilledes i et særegent dertil indrettet Maskinhuus, den nuværende Dampmaskine med Kjelder i Henhold til Kgl. Resolution af 5te Februar 1802, samt Blæseværket.

Fra 1807-1818 kom Dampmaskinen til at drive en Meelmølle i dette Værksted som det nævnte Aar borttoges og Værkstedet indrettedes til en Smedie. 1840 hovedrepareredes Maskinen, hvorved den blandt andet erholdt en ny Luftpompe og Condensator, samme Aar indrettedes en Kule eller Reservoir nordenfor Smedien foret med en Plankeklædning til deri at henlægge Kulgruus fra Ildene for senere at benyttes under Kjedlerne.

50. I dette Værksted findes for Tiden 1 stor Ild med dertil hørende 3 Kraner, 1 stor Ild med 1 Kran og 3 mindre Ilde, 1 Glødeovn til Varmning af Bolte, der skulle udvalses i den derved værende Valsemaskine, 1 Dreielad, 1 Boremaskine, 2 Hammere, den ene af Vægt mellem 6-700 Pund den anden mellem 2-300 Pund. I det sydøstlige Hjørne af Værkstedet findes et Magasin for Kobber og Metal og oven over Mesterens Contoir. I det nordøstlige Hjørne findes et af 3 cylindriske Jernbælge bestaaende Blæseværk, der leverer Blæst til alle Ildene i dette Værksted, den store Ild i "Fiirkanten" og den

nærmeste Ild i den lange Smedie gennem støbte i Jorden nedlagte Jernrør. Langs den nordlige Side af dette Værksted findes Maskin og Kjedelhuset med Indgang fra den nordlige Side. Fra "Dampmaskinen" findes en Udgangsport i Østre Gavl og en Udgangsdør til Marken syd for Bygningen foruden de tidligere omtalte Udgangsdøre vestefter til "Fiirkanten" og den lange Smedie.

I Kjedelhuset findes tvende indmurede saakaldte Wattske Vognkjedler liggende østen- og vestenfor hinanden, den østligste af Kobber og den vestligste som jævnlig bruges af Jernplader. Indenfor dette Kjedelhuus er Maskinhuset med en Dampmaskine af Watts Balancemaskiner paa circa 20 Hestes Kraft.

51. Østenfor Maskinsmediens Gavl findes tvende Vandbeholdere af Træ, den nordlige $23\frac{1}{4}$ Fod lang 15 Fod bred til Fødevand til Maskinen, den sydlige $15\frac{1}{2}$ Fod lang $10\frac{1}{2}$ Fod bred til Spildevand, deels til Afkøling af Jern deels som Reservoir i Tilfælde af mulig indtræffende Ildsvaade. (1ste November 1862 overflyttedes endeel af Arbejdsstyrken i Smedien til den nye paa Frederiksholmen hertil opførte Bygning.) /Efter at den nye Grovsmedie paa Frederiksholm var bleven færdig og Størstedelen af Grovsmedien fra Gammelholm den 1ste Novbr. 1862 var overflyttet dertil blev Dampmaskinen endnu i nogen Tid benyttet af Marinen tildeels paa Grund af Valseværket indtil det nye Valseværk i Frederiksholms Smedie blev færdigt. I September 1863 afleveredes denne Bygning til Finantsministeriet hvorefter den solgtes til Nedbrydning og blev nedbrudt i Vinteren 1864-65./

Ved Bolværket vesten for Veierboden findes en Kran af Jern paa Træfundament, 12 Fod i Fiirkant bestemt til at løfte Vægte indtil 8000 Pund, bevægelig ved Hjul og Drev om en verticalt staaende Jernstamme. Den er opsat i 1851 strax efter at den ældre her staaende Trækran nedtoges. Naar en Kran først er bleven opsat her vides ei, men i 1788 modtog den flere betydelige Reparationer i 1793 opsattes atter en ny, der erholdt omfattende Reparationer i 1802, 04, 13, 16 og 17. I 1820 opsattes atter en ny Kran, der repareredes i 1829 og nedtoges i 1851. (16de October 1862 beordredes denne Jernkran overflyttet til Frederiksholmen for at opføres ud for det nye Hovedmagasin i Nærheden af Veierbodens Locale.)/Kranen ved Veierboden. I Løbet af Vinteren 1862-63 blev Fundamentet opført af Muurværk paa nedrammede Pæle udfor Veierboden paa Frederiksholm og Kranen opstilledes herpaa. Kranen prøvedes første Gang her paa sit nye Sted den 19de Februar 1863./

Paa Sydsiden af Kleinsmedien og den vestenfor liggende Contoirbygning findes en af en Hovedbygning og tvende Sidefløie dannet Bygning benyttet for Tiden til

Bolig for Chofen for Orlogsværftet, en meget gammel Bygning, der allerede omtrent 1800 blev casseret til Nedbrydning; men som dog ved betydelige Reparationer er holdt vedlige indtil Dato.

Bygningen, der er af Muur og Bindingsværk er i 2 Etager foruden Kjelder og paa østre Fløibygning findes en Qvist paa hver Side.

52. Hovedbygningen, der løber parallel med Smediebygningen i en Afstand af 24 Fod fra denne, er $76\frac{1}{4}$ Fod lang, $20\frac{1}{4}$ Fod bred og $23\frac{1}{4}$ Fod høi. Paa Nordsiden findes i Kjælderen 3 Vinduer og i hver af de 2 Etager 1 Vindue, paa Sydsiden i Kjælderen 5 Vinduer, i 1ste Etage 2 Døre (med et $13\frac{1}{2}$ Fod langt $18\frac{1}{4}$ Fod bredt og $11\frac{1}{2}$ Fod høit Bislag udenom med 1 Dør paa hver af de tre Sider, Syd, Øst og Vest) og 7 Vinduer, i 2den Etage 8 Vinduer, i vestre Gavl i Kjælde-

ren 4 Vinduer, i 1ste Etage 1 Dør og 1 Vindue og i 2den Etage 1 Vindue.

Vestre Fløibygning er 24 Fod lang, 30 Fod bred og $23\frac{1}{4}$ Fod høi med 2 Vinduer i hver af de to Etager paa Østsiden, 4 Vinduer i 1ste Etage og 3 Vinduer i 2den Etage paa Vestsiden samt 1 Dør og 2 Vinduer i Kjælderen paa Østsiden.

Østre Fløi er $44\frac{1}{2}$ Fod lang, $43\frac{3}{4}$ Fod bred og $23\frac{1}{4}$ Fod høi med 1 Dør og 2 Vinduer i Kjælderen, 3 Vinduer i hver af de to Etager i søndre Gavl, 1 Dør og 2 Vinduer i Kjælderen, 1 Dør og 4 Vinduer i 1ste Etage, 4 Vinduer i 2den Etage og 4 Vinduer i Qvisten paa Vestsiden, 2 Døre og 4 Vinduer i 1ste Etage, 4 Vinduer i 2den Etage og Qvisten paa Østsiden. Udenom Døren paa Vestsiden i 1ste Etage findes et Bislæg 5 Fod langt $4\frac{1}{2}$ Fod bredt.

Disse 3 Bygninger danne saaledes de tre Sider af en Fiirkant hvori Smediebygningen er den fjerde Side og herved dannes en fiirkantet indesluttet Gaardsplads, 24 Fod bred, $43\frac{3}{4}$ Fod lang, hvorfra der findes Udgang til den store Plads foran Ministeriebygningen gennem den tidligere Pag. 45 omtalte Corridor i Contoirbygningen.

53. Omtrent 1735 tjente denne Bygning som Bolig for Eqvipage- og Fabrikmester. 1741 bestemmes at Fabrikmesterens Bolig skulde indrettes til Contoirer og Fabrikmesteren gives Penge til Huusleie. 1749 beboedes denne Bygning af Holmens Chef.

I den vestre Sidefløi findes i Stue-Etagen tvende Værelser hvert paa 2 Fag til Constructions-Commissionens Forsamlinger og Archiv for denne. (Ifølge Ministeriets Ordre af 11te August 1862 skal Eqvipagemesterens Contoir-Localer i Contoirbygningen paa Nyholm indrettes til Brug for Constructions-Commissionen.) Resten af denne Fløi saavel som Hovedbygningen og østre Fløi beboes af Chefen for Orlogsværftet.

Til denne Bolig hører endvidere et lille Brædehuus $42\frac{1}{2}$ Fod langt, $6\frac{1}{2}$ Fod høit med Halvtag samt 2 Haver ved Stedet, den ene 7o2o Kvadrat Fod stor, omgivet af et 193 Fod langt Plankeværk og en mindre Have ved det omtalte Halvtagsskuur 119o Kvadrat Fod stor, omgivet af et $98\frac{3}{4}$ Fod langt Plankeværk.

Foruden den 11oo Kvadrat Fod store Gaard mellem Hovedbygningen, Sidefløiene og Smediebygningen findes endnu en anden Gaard til Boligen 1o67 Kvadrat Fod stor, omgivet af 38 Fod Plankeværk. /Den 26 September 1863 flyttede Chefen for Orlogsværftet bort fra denne Bygning til den for ham paa Søqvæsthuset paa Christianshavn i Stue Etagen indrettede Leilighed. Constructions og Reglerings Commissionen flyttede 3die October s.A. herfra til Nyholm til Skolebygningen paa Dokkeøen. Bygningen overleveredes derefter den 12te næstefter til Finantsministeriet i Henhold til Ministeriets Ordre af 8de s.M. hvorefter den blev nedbrudt i August 1865./

I det sydvestlige Hjørne af det egentlige Gammelholm eller ligeover for Holmens Kirkes Capel paa den modsatte Side af den Canal, der løber forbi Veierboden og Hovedvagten ligger

54. Vaskerhuset en grundmuret Bygning, 3 Etager høi, $43\frac{1}{2}$ Fod lang, 24 Fod bred og 33 Fod høi, opført i 1794 i Henhold til Kgl. Resolution af 25de Juli s.A. I Nordre-Gavl findes i 1ste Etage 1 Vindue med Skodder, og i hver af de to Etager samt paa Loftet 1 Par Træluger. I søndre Gavl findes i de to øverste Etager samt paa Loftet 1 Par Træluger. Paa den østre Side i 1ste Etage 1 Dør 2 Vinduer med Træskodder, 2 Vinduer med Jernskodder og 4 smaa Jernluger for at lede Emmen bort fra Vaskelocalet, i 2den Etage 1 Træluger og i 3die Etage 5 Vinduer. Den vestre Side er ganske som den

østre med Undtagelse af, at der i 3die Etage findes 1 Træluge istedetfor det midterste af de 5 Vinduer. Paa hver Side af Bygningen findes oppe ved Taget 6 Udlæggere og i nordre Gavl 2 Udlæggere til at hænge Køier op under, for at tørre dem.

I underste Etage findes 2 indmurede Vaskerkjedler, 1 Rulle samt Indretninger til Tørring af Tøi.

I Canalen vestenfor Vaskerhuset ligger en Sprøitepram No.7, der tidligere havde sin Plads i Holmens Canal udenfor den nordlige Ende af det nu nedrevne Hovedmagasin; men paa Grund af Canalens Fyldning henflyttedes den hertil. /Sprøiteprammen No 7 blev i Slutningen af 1862 overført til Nyholm da den fandtes overflødig paa Gammelholm paa Grund af Bygningernes afstaaelse til Finantsministeriet./

Østen for Vaskerhuset findes en fiirkantet af Huse og Plankeværk indhegnet Plads, den saakaldte

Gammelholms Spaanehave, der første Gang indrettedes paa Gammelholm i 1728 af Vice-Admiral J.A.v.Poulsen paa det Sted, der nu for Tiden optages af Kulpladsen ved Grovsmedien, henflyttedes senere til denne Plads. Naar det skeete vides ei, men i 1766 fandtes den paa sin nuværende Plads.

55. Gaardspladsen, der udmaaler 5840 Kvadrat Fod, er begrændset paa følgende Maade:

Mod Nord et Plankeværk 55½ Fod langt, hvori en Indgangsport til Gaarden ved den vestlige Ende. Opad Plankeværket findes et 43½ Fod langt, 9 Fod bredt og 6 Fod høit Halvtags-Brædeskuur opført i 1822, deelt i 4 Kamre hver med en Dør mod Syd; det vestligste Kammer, der tillige har et Vindue ud mod Porten ved Siden af det, benyttes af Opsynsmanden som en Art Contoir, de øvrige tre Kamre tjene til Opbevaringssted for gammelt Seildug, uldne Tæpper og andet, der enten udlaanes eller udleveres fra Spaanehaven.

Mod Syd, eller paa Søsiden, et Plankeværk 79½ Fod langt med en Port omtrent paa Midten.

Mod Øst et Plankeværk 73 Fod langt, der adskiller Spaanehaven fra Hestestaldens Gaard. Paa denne Side af Gaarden findes henstillet langs Plankeværket 5 gamle Skure eller Hytter, der benyttes eller have været benyttede til Arbejdssted for Pensionisterne. /Gammelholms Spaanehave. I Dec.1862 nedrives de herværende Træskure og i Marts 1863 det saakaldte Spildehuus efterat være blevet overleveret til Finantsministeriet./

Mod Vest en Bindingsværks Bygning 40¼ Fod langt, 24 Fod bredt og 10 Fod høit, det saakaldte Spildehuus. I den nordre Gavl heraf findes en Indgangsdør og tvende Træ-Luger, hvoraf den ene til Loftet. Paa den østlige Side findes 2 og paa den vestlige Side 1 Træluge. I denne Bygning henlægges slet Brændgods, gammelt Seildug, gamle Seisinger m.m. i Bunker i Jortil indrettede Baase, for derfra at forauktioneres. Paa Loftet er Oplag af Hø.

56. Sonden for denne Bygning findes langs det 59½ Fod lange Plankeværk paa Vestsiden et 52¼ Fod langt 12¼ Fod bredt og 7¼ Fod høit teglhængt Halvtags Brædeskuur opført i 1823, deelt i 7 Afdelinger, hver med en Dør og 1 Vindue, paa Østsiden, bestemte til Pensionisterne, der arbeide i Spaanehaven.

Paa selve Gaarden findes Oplag af Bøgebrænde bestemt til Deputater til Ministeriet, Søcadetacademiet, Vagterne ved Krudttaarne og flere Steder samt forskellige Bunker bestemte til at bortsælges.

I Gammelholms Spaanehave forfærdiges Kiler, Klamper, Knager, Spigerpropper, Kongeflag og andet deslige; Arbeidet udføres af gamle Mennesker, meest Haandværkere, der ere satte paa Pension og som for det Arbeide de her yde, erholde foruden Pensionen et Tillæg af 8 Sk. daglig. Arbeidstiden begynder her 1 Time efter Arbeidstiden ellers paa Holmen og ender Kl. 12 Middag. Spaanehaven forestaaes for Tiden af en forhenværende Børdebygger der staaer i Skrivernummer. Der findes for Tiden kun 2 Pensionister til Arbeide. (I Sommeren 1862 forlædes dette Sted ganske som Arbeidssted for Pensionister ligesom det heller ikke i Fremtiden vil tjene til Opbevaringssted for Ting, der agtes bortsolgt ved Auction, idet tvende af Dehlhavens Skure paa Frederiksholmen i Henhold til Ordre af 20 Juni 1862 fra Chefen for Orlogsværftet er blevet indrettet hertil. Den sidste Auction afholdtes i Gammelholms Spaanehave den 12 August 1862. /I Decbr. 1862 nedrives de her værende Træskure og i Marts 1863 det saakaldte Spildehuus efterat være blevet overleveret til Finantsministeriet./

Østen for Spaanehaven findes den saakaldte

Materialhestestald en grundmuret Bygning 90 $\frac{1}{4}$ Fod lang, 32 Fod bred og 11 $\frac{1}{2}$ Fod høi opført i 1822. Paa Nordsiden findes 1 Port, 1 Dør og 4 smaa Vinduer, paa Sydsiden 1 Port, 1 Dør og 5 Vinduer, i østlige Gavl 1 Træluge til Loftet og i vestlige Gavl, 1 Dør, 2 Vinduer samt 1 Luge til Loftet.

57.

Bygningen benyttes for Tiden paa følgende Maade: I den vestlige Ende er Stald til 10 Heste, 1 Karlekammer og Opgang til Loftet hvor endeel af Høet opbevares. Østenfor denne Stald er med Indgang fra Staldgaarden en Stald til 4 Heste til Brug for Chefen for Orlogsværftet og med Indgang fra den nordlige Side et Locale hvor casserede Sager henlægges forinden Resolution er falden paa at det skal sælges, tidligere benyttedes dette Locale som Kostald. I den østlige Ende findes et Vognskuur med Port saavel mod Nord som Syd. I Aaret 1848 forandredes dette til Oplagssted for Gods der skulde sælges fra Gammelholms Spaanehave. /Materialstalden med tilhørende Vognskuur blev nedrevet i Decbr. 1862 efterat være blevet afleveret til Finantsministeriet./

Staldgaarden der udmaaler 5931 Kvadrat Fod, begrændses mod Nord af Staldbygningen med en Indkjørselsport vestenfor, mod Øst af et 652 Fod langt Plankværk hvori en Port, mod Vest af det tidligere omtalte Plankværk ind mod Spaanehaven, mod Syd et 25 $\frac{1}{4}$ Fod langt Plankværk og vesten for dette et 77 $\frac{1}{2}$ Fod langt Halvtagsskuur opført 1822 og forlænget mod Øst i 1849. De østligste 32 $\frac{1}{2}$ Fod af dette Skuur er aabent mod Nord og bestemt til Vognremise for Arbeidsvognene og Kanonvognene, Resten er lukket paa alle 4 Sider og benyttes til Oplag af Sand og interimistisk Værksted for Tømmermanden paa Gammelholm, hvilket Værksted indrettedes her i 1860 da det midterste Locale i Bradbænksbygningens Underrum maatte fraflyttes.

Ved at gaae fra Staldgaarden langs Bolværket kommer man til:

Bedding No.2, ogsaa kaldet Vragbedding, i ældre Tid kaldet Slagterbeddingen eftersom den som oftest benyttedes til Ophugning af Skibe og Fartøier. Beddingen der er 120 Fod lang 52 Fod bred fandtes her i 1766, maaske tidligere, den ombyggedes fra Ny i Tidsrummet 1784-87 og hovedrepareredes i 1824 paa Lang og Tverlag samt Klædning. 1823 forlængedes Stagbeddingen, hvortil nedrammedes 21 Pæle klædte med Flage indvendig. Indenfor Flagene fyldtes med Kampesteen og efterat hele Overbygningen var bygget færdig paa Land, nedsænkedes den paa de afskaarne Pæle og blev derpaa forbunden til den ældre Stagbedding. For Tiden er Beddingen i en meget maadelig Tilstand, foranlediget ved at man har villet spare Vedligeholdelses Omkostningerne ved den paa Grund af at den Tid var nær forestaaende, da man agtede at forlade Gammelholm.

Følgende nye Skibe og Fartøier ere byggede paa denne Bedding:

Fregatten No 2 Eideren	1801 - 26/2	1802
" No 3 Glückstadt	1802 - 25/8	1804
Briggen No 2 Delphinen	1804 - 28/7	1805
" No 7 Alsen	1807 - 23/10	1808
Stykprammen Crocodillen ...	1809 - 6/3	1813
Ankerkranpram No 2.	1806 - 22/6	1814
Cisternen No 1.	1814 - 14/8	1815
Briggen St.Thomas	1825 - 22/6	1827
" Allart	1830 - 19/7	1832

/Bedding No 2 blev opbrudt i 1863 paa Grund af Gadeanlæg derstedes./

Tæt østenfor denne Bedding ligger langs Bolværket ud mod Strømmen i en kort Afstand derfra den saakaldte

59.

Bradbæksbygning, en grundmuret Bygning i 2 Etager 214 $\frac{1}{2}$ Fod lang, 45 $\frac{1}{3}$ Fod bred og 25 Fod høi opført i 1740 i Henhold til allerhøieste Resolution af 29de April s.A. til Blokkedreierne, Billedhuggeren, Snedkerværksted, Stolemagerværksted, Rapertmagerværksted og Rum for Brandmaterialier og Sprøite.

Paa den nordlige Side findes tvende Porte, den ene af Træ, den anden af Jern, 1 Dør, 5 Vinduer og 5 Jernskodder i 1ste Etage og 13 Jernluger i 2den Etage, paa den sydlige Side 1 Jernport, 9 Vinduer og 3 Jernluger i 1ste Etage og 13 Jernluger i 2den Etage.

Over Porten staaer indhugget i Steen:

"Holmens Wercksteder 1740", og over et Vindue tilsvarende Porten ved den østlige ~~Side~~ Ende paa denne Side staaer:

"Brabencks Magasin 1740".

Denne Bygning benyttes for Tiden saaledes:

Underhuset: I den vestlige Ende findes et Locale hvori enkelte Gjenstande til Fyrvæsenets Brug opbevares. (I November 1862 bortflyttedes disse Gjenstande til det nye Hovedmagasin paa Nyholm.) Resten af denne Etage henstaaer tom paa Grund af den nær forestaaende Nedbrydelse. For et Par Aar siden benyttedes den paa følgende Maade idet man begynder østenfra: Et Locale paa et Fag til Gammelholms Materialbod med Udgangsdør mod Nord, forladt 1 April 1862 tilligemed det ved Siden af værende Baadbækslocale optagende 4 Fag af Bygningens Længde med en Udgangsport mod Nord. De næste 4 Fag benyttedes til Tømmerværksted siden 1848 ifølge Ordre af 18de October s.A. i 1861 flyttedes Tømmerværkstedet bort herfra og Locallet benyttedes i kort Tid til Henstuvning af forskellige Gjenstande, der tidligere havde Plads i det nu nedrevne Hovedma-

60.

gasin, fra det her nævnte Locale findes en Udgangsport mod Nord. De sidste 4 Fag benyttedes siden 1816 til Oplag af Staver og andet Bødkermateriale indtil dette i 1861 henflyttedes til Proviantgaarden. 2den Etage hvortil Opgangen findes i den vestre Gavl, benyttedes siden 1816 udelukkende til Seilmagasin, før den Tid fandtes Seilene paa Loftet over det store Chaloupskuur paa Baadeværftet. Loftet benyttedes til Flagkister og Magasin for de mindre Seil. Fra ca 1804-1816 fandtes i Underhuset Hampemagasin.

Paa samme Tid dette Magasin indrettedes her, blev Snedkerværkstedet bortflyttet til en Bygning paa Bodenhoffs Plads og Dreierværkstedet i den søndre Takkeladshuusbygning paa Langøen, deels for at vinde Plads, deels for det farlige Naboskab med Hampen.

I 1816 flyttedes Rapærtværkstedet herfra til søndre Takkeladshuus paa Langøen. /Bradbanksbygningen blev nedbrudt i Januar 1863 efterat være blevet afleveret til Finantsministeriet./

Østen for den lange Smediebygning findes langs med Indløbet til den saakaldte "Gamle Dok" en Bygning benyttet til

Seilværksted og Bødkerværksted, opført i 1745 i Henhold til allerhøieste Resolution af 23 April s.A.

Forneden fandtes Bødkerværksted og Billedhuggerværksted, foroven Seillægger og Compasmagerværksted. Bygningen, der er i 2 Etager er af Grundmur 105 1/3 Fod lang 40 1/3 Fod bred 21 1/2 Fod høi, havende i nordre Gavl 3 Vinduer i hver Etage, i søndre Gavl 4 Vinduer i hver Etage, paa den østre Side 1 Port og 10 Vinduer forneden og 9 Vinduer foroven og paa vestre Side 2 Porte og 8 Vinduer forneden og 9 Vinduer foroven.

61.

For Tiden benyttedes Bygningen paa følgende Maade:

1ste Etage henstaaer ganske tom. 2den Etage er Seillæggeværksted, Opgangen hertil er fra en Port paa Vestsiden.

Underste Etage har i Tidernes Løb været benyttet paa følgende Maade; Oprindeligt fandtes her Bødkerværksted i den nordre Ende og Billedhuggerværksted i den søndre Ende. 17 Hundrede og nogle og firsindstyve indrømmedes Pælebukkermesteren Contoir i den nordre Ende hvor han forblev til 1848, da der anvistes ham Contoir i Gamle Archivbygning. 1808 afstodes endeel af Billedhuggerværkstedet til Inspectionsofficieren og Mesteren ved Reberbanen indtil disse erholde Contoir i gamle Archivbygning. 1848 forandredes Bødkerværkstedet til et Seildugsvæveri.

Billedhuggerværkstedet henflyttedes til det saakaldte Gamle østre Takkeladshuus paa Nyholm.

Bødkerværkstedet flyttedes til det saakaldte "blaa Skuur" paa Grønningen paa Gammelholm, i den seneste Tid benyttet af Pælebukkerne, Alt i Henhold til Ministeriel Ordre af 17 Juni og 18 October 1848. Pælebukkercontoiret, der ved samme Leilighed bortflyttedes blev derpaa benyttet til Contoir for Ingenieuren og Regnskabsføreren ved Væveriet og Billedhuggerværkstedet til Garnmagasin.

62.

Ifølge allerhøieste Resolution af 16 Juni 1859 ophævedes Seildugsvæveriet paa Holmen, hvorefter Stue-Etagen igjen indrettedes til Bødkerværksted i Henhold til Ministeriets Ordre af 31 October 1860, og benyttedes som saadant indtil 1 November 1861, da det flyttedes til Proviantgaarden ifølge Ordre af 22 Mai og 8 August s.A.

/Seilmagerværksted og Bødkerværksted blev nedrevet i 1863 i Januar Maaned efter at være blevet afleveret til Finantsministeriet./

Fra den østlige Side af Bygningen til Bolværket i "Gamle Dok" findes tvende Stakitter det ene ved den sydlige Gavl, det andet i Nærheden af den nordlige Gavl dannede paa denne Maade en indhegnet Gaardsplads 4840 Kvadrat Fod stor.

Norden for dette Værksted findes ligeledes langs "Gamle Dok" en Bygning, som benævnes:

Gamle Archiv Bygning, af Grundmuur i 2 Etager, 40 Fod lang, 27 $\frac{1}{2}$ Fod bred 19 $\frac{1}{2}$ Fod høi med en Udbygning ved den østlige Side 15 $\frac{1}{2}$ Fod lang 12 $\frac{1}{2}$ Fod bred.

Paa Nordsiden findes i 1ste Etage 1, i 2den Etage 2 Vinduer, paa Sydsiden i 1ste Etage 1 Dør og 4 Vinduer og i 2den Etage 5 Vinduer; i østre Gavl 1 Dør og 2 Vinduer i 1ste Etage og 2 Vinduer i 2den Etage og i vestre Gavl 2 Vinduer og 1 Træluge i 1ste Etage og 3 Vinduer i 2den Etage.

For Tiden benyttes Bygningen paa følgende Maade:

1ste Etage til højre for Indgangen er Contoir for Underfabrikmesteren siden 1852, til venstre for Ingenieuren der forestaaer Bebyggelsen af Gammelholm. +/

63. 2den Etage: Opgangen hertil fra Østsiden. Her findes et Værelse til Overmunderingscommissionen og et Locale til Opbevaring af Flaadens Compasser. (I April 1862 flyttedes Compasser og Nat-huse fra denne Bygning til det nyligen indrettede Locale i det gamle Snedkerværksted paa Frederiksholm.)

Paa Loftet findes nogle Qvistværelser til Opbevaring af Gods fra den Kongelige Chaloupe og for Fyrvæsenet.

1743 opførtes denne Bygning i Henhold til Ordre af 15de Marts s.A. for at tjene til Skole for Mandskabets Børn.

1784 indrettedes 2den Etage i denne Bygning til Søkortarchiv, der den 22 October s.A. oprettedes.

1795 indrettedes underste Etage til Bolig for Smedemesteren efter at han tidligere havde boet i den nuværende Eqvipagemester-Bolig.

1812 indrettedes underste Etage til Eqvipage og Inventarie-contoir.

1827 flyttede Søkort Archivet ud af denne Bygning og ind i en ny opført Bygning ved Holmens Kirke.

1848 erholdt Inspectionsofficieren ved Reberbanen og Rebslagermesteren Contoir her efter tidligere at have havt Contoir i den foran omtalte Bygning. Pælebukkermesteren erholdt Contoir her indtil 1852, hvor nu Underfabrikmesteren er. +/

1861 afstodes det tidligere benyttede Contoir for Rebslagermesteren og Inspectionsofficieren ved Reberbanen, til Ingenieuren for Gammelholms Bebyggelse.

+/ Gamle Søkortarchivbygning. Underfabrikmesteren flyttede ud af denne Bygning i Sommeren 1862 og erholdt Contoir i Contoirbygningen nordenfor "Gamle østre Takkeladshuus"./

/Bygningen afleveredes til Finantsministeriet i 1862./

64. Nord for Archivbygningen findes den saakaldte Trunkebygning, en gammel grundmuret hvælvet Bygning 70 $\frac{1}{3}$ Fod lang, $40\frac{1}{4}$ Fod bred og 10 Fod høi, opført i Christian den IVdes Tid til Fængsel for de groveste Forbrydere indtil disse efter allerhøieste Resolution af 11 Mai 1741 bortflyttedes til Fæstningsarbejde og 21 Juni næstefter beordredes den nedrevet, men istedetfor at nedrive den forandredes den til Magasin for Tjære og Beg hvortil den endnu tjener. I det nordvestlige Hjørne findes et lille Rum til Kalk og Steen m.m. I dette Rum saavel som i den øvrige Deel af Bygningen findes Ringebolte i Muren, der efter en gammel Tradition skulde være bleven benyttede til dermed at lænke Forbryderne. /Beg og Tjærebeholdningen blev overflyttet til Nyholm i December 1862 til den tidligere lille Smedie paa Frederiksholm (omtalt Pag.234) udfør det søndre Takkeladshuus. Bygningen afleveredes derefter til Finantsministeriet i Januar 1863 ifølge Ordre fra Marineministeriet af 2ode s.M. Den blev nedrevet i 1865./ 1825 ommuredes Hvælvingerne over Bygningen der tillige forsyndes med et nyt Tag.

Imellem de to sidstnævnte Bygninger findes en Gaard 816 Kvadret Fod stor omgivet paa de to Sider af Mure 4 Fod tykke.

Imellem Trunkebygningen og Bolværket ved "Gamle Dok" findes en Kalkegaard 80 Fod lang $34\frac{1}{2}$ Fod bred hvori findes tvende Kalkkuler hver især bestemt til cirka 10 Læster Kalk anlagte, den ene i 1817 og den anden i 1826. Ved den søndre Ende af Gaarden findes en bindingsværks Bygning $28\frac{1}{2}$ Fod lang, $10\frac{1}{2}$ Fod bred $7\frac{1}{2}$ Fod høi med 2 Vinduer paa Nordsiden, 2 Døre og 1 Vindue paa Sydsiden og 1 Vindue i den østlige Gavl.

Denne Bygning, der er opført i 1759 benyttes til Kalkslagning og Opbevaring af tilberedt Kalk om Vinteren mod Frostens Indvirkning, tillige har Sjouerformanden her siden 1849 et Udsalgssted for Proviant til Arbejdsfolkene paa Holmen.

65. I 1848 indrettedes i denne Bygnings østre Ende et Skættekogerie til Seildugsvævernes Brug, men eftersom Seildugsvæveriet nu er nedlagt, henstaaer dette ubenyttet.

I vestre Gavl af Bygningen staaer Aarstallet 1759.

(Efterat Kalkkulerne i Sommeren 1862 ere blevne tømte er Kalkslagning her ophørt og foregaaer i Fremtiden indtil videre paa Dokkeøen.) /Kalkegaarden sløifes og den bindingsværks Bygning nedrives i 1862 paa Grund af Gadeanlæg sammesteds (Tordenskiolds Gaden)./

Vesten for Trunkebygningen og Gamle Archivs Bygning ligger en i Midten stærkt ophøiet og brolagt Plads 145 Fod lang 53 Fod bred, hvor Kullene til Smedien henlægges, anlagt her i 1795.

/Efterat Smedien den 1ste Novbr.1862 blev forladt paa Gammelholm, blev Brolægningen paa denne Plads opbrudt og forsvinder saaledes som Kulplads./

Østenfor den sydlige Ende af Ministeriebygningen ligger Eqvipagemesterboligen: en grundmuret 2 Etage Bygning 28 Fod lang, $34\frac{1}{4}$ Fod bred, 24 Fod høi.

Paa Østsiden findes i 1ste Etage 1 Dør med Nedgang til Haven, paa Vestsiden 2 Vinduer i Kjælderen og i 1ste Etage, i nordre Gavl 1 Dør og 4 Vinduer i Kjælderen, 5 Vinduer i hver af de 2 Etager og 2 Vinduer til Loftet, og i søndre Gavl 3 Vinduer i Kjælderen 1 Dør og 3 Vinduer i 1ste Etage, 4 Vinduer i 2den Etage og 2 Vinduer til Lofts Etagen.

66. Bygningen er opført 17 Hundrede og nogle og firsindstyve til Bolig for Holmens Grovsmedmester, som boede her indtil den store Ildebrand 1795 da Gammelholms Eqvipagemester, der tidligere havde haft Bolig i nuværende Ministeriebygning, anvistes Bolig her, hvorefter Smedemesteren anvistes Bolig i den tidligere til Skole anvendte Bygning, den saakaldte "Gamle Archiv Bygning". Siden den Tid har Eqvipagemesteren beboet den indtil 1861, da den daværende Eqvipagemester døde, hvorefter den senere har henstaaet ledig. Bygningen, der tidligere havde valmede Gavle forandredes i 1835 til at have lodrette Gavle.

Til denne Bolig hører en 16,510 Kvadrat Fod stor Have, der tidligere havde et langt større Areal; men paa Grund af Gadeanlægget paa Gammelholm er nu allerede endeel af Haven sløifet. (Resten af Haven sløifes i Løbet af Sommeren 1862.)

I Haven findes en bindingsværks Bygning 26½ Fod lang, 20 Fod bred 7¼ Fod høi, hvoraf den østlige Deel tjener som Havestue for Eqvipagemesteren og den vestlige Deel som Brændeskuur. (23de Juni 1862 afstodes Eqvipagemester Boligen med Have og Havehuus til Finantsministeriet i Henhold til Ministeriets Ordre af 20 Juni 1862 og solgtes til Nedbrydning, hvorefter den nedrives i August s.A.)

Fra Plankeværket, der indhegner Haven til det sydvestlige Hjørne af "Gamle Archiv Bygning" findes et 153 Fod langt Stakit, der løber sønden om den omtalte Kulplads.

Østen for Trunkebygningen, Gamle Kortarchiv Bygning, Scillæggeværkstedet og Bradbænkbygningen løber et udgravet Basin omgivet af Bolværker almindeligen kaldet

Gamle Dok: der har et Vandareal af 32.928 Kvadrat Fod eller omtrent 0,59 danske Tønder Land.

67. Den Mand hvem der skyldes de nøiagtigste og paalideligste Efterretninger om denne gamle Doks Bygning og senere Skjæbne, er den afdøde Capitain og Tøimester C.Hoyer, der med stor Omhyggelighed har gennemgaaet en stor Mangfoldighed af Documenter og Bøger fra den Tid, saavel i Marinens Archiv som i Landetatens Archiv, og Hovedresultatet heraf er omtrent følgende:

Arbeidet med at anlægge en Dok paa dette Sted var først overdraget General Qvarteermester Oberst Lieutenant F.Hoffmann.

En allerhøieste Ordre af 16de November 1680 paabød at Tømmer og Jern skulde anskaffes til Dokken efter Admiral Spans og Oberst Lieutenant Hoffmanns Opgave, saavel som det Eg, der skulde benyttes til Sluseportene, der endnu i Vinteren 1680-81 skulde tilhugges og en Slusebygger skulde forskrives fra Holsteen eller andet Sted, saa fremt ingen fandtes her i Byen.

Begjæringen paa Tømeret indkom ogsaa 3die December s.A. og Admiralitets Medlem Geheimeraad Henrich von Stöcken skrev strax herom til Rendsborg.

19de Januar befaledes de fornødne Vandmøller strax forfærdigede efter Hoffmanns Anviisning. Under 4 Februar 1681 fremsendte Hoffmann et detailleret Overslag paa Bekostningen af Folk og Materiale til Udgravning idet han anførte Dokkens Dimensioner at burde være: Længde 300 Fod, Bredde 80 Fod, Dybde 24 Fod under Søens øverste horizontale Høide. Den første Tanke var at udgrave Dokken indenfor en Jorddæmning, som senere skulde borttages, naar Dokken var færdig. 8de April 1681 approberedes af Kongen den første Tegning

68. til Dokken hvorved Dokkens Dybde bestemtes til 28 a 30 Fod regnet fra Jordens Overflade. Dagen efter beordredes 200 Mand Marinere og 100 Mand af Liv Regimentet til Dokkens Udgravning under Hoffmanns Ledelse; hver Graver erholdt foruden den almindelige Gage endnu 4 Sk.daglig. Foruden Hoffmann havde Major de Clary endeel at gjøre med Bestyrelsen af Arbeidet indtil denne i April 1682 blev Vice Commandant i Frederikstad og Ingenieur Oberst Frisensee kom i hans Sted. 30te Mai 1681 commanderedes endnu 50 Mand, foruden den tidligere omtalte Styrke 300 Mand, alle for at udgrave Basinet. Jorden, der saaledes kom tilstede bortførtes i Pramme hvilket sees af de forskjellige Requisitioner paa Touge til Prammes Forhaling af Jord fra Graven.

Ifølge Hans M.Kongens Ordre af 1ste April 1681, skulde en Dæmning slaas udenom Dokkebasinet og først naar denne var færdig skulde den først bestemte Jorddæmning borttages. Dæmningen sloges ogsaa og man vare bleven færdig i Sommeren 1681; thi efter den Tid findes intet Materiale udleveret til Dæmningen, men vel en Deel til andre Arbeider vedrørende Dokkens Bygning. Med Hensyn til Fyldningen af Dæmningen vil man finde en Kongelig Ordre fra Begyndelsen af Juli 1681, hvorefter hver Huuscier skulde kjøre 3 Læs Hestemøg til Dokken og begynde hermed den 11 Juli s.A. De, der ikke selv holdt Heste, kunde afhente Møget i Kongens Stalde. Saasnaart Møget var leveret skulde Leverancen af Leer paabegynde hvortil leveredes Folk fra Holmen for at udgrave det og fylde det paa Vogne paa passende Steder.

69. Dæmningen maa være bleven fyldt eller idetmindste nærligen fyldt i September 1681, thi i October s.A. var man rask i Gang med at opstille den nye Pompemølle paa Dæmningen efter de Clarys Anvisning.

Dokken blev det Aar udgravet til en Dybde af 20 Fod under Vandlinien og henstod Vinteren over fyldt med Vand.

Paa samme Tid de ovenfor nævnte Arbeider bleve udførte arbejdedes paa Forfærdigelsen af Sluserne under Ledelse af Sluse Bygmester Paul Kirchsén og det lykkedes dem ogsaa at faae idetmindste det yderste Par Sluser hængte og færdige inden Udgangen af 1681.

Det midterste Par Sluser var ogsaa under Arbeide i det Aar, men bleve ei færdige.

70. Under hele arbeidet havde man som ved alle lignende Arbeider at kjæmpe med meget Vand og da man paa den Tid ikke kjendte til Anvendelse af Dampens Kraft, maatte man tage sin Tilflugt til Menneske og Hestekraft. En Kongelig Ordre af 28de Februar 1682 paabyder at det fornødne til Dokkens Udpompning skulde anskaffes efter Hoffmanns Anviisning, nemlig til 6 Møller hvoraf 2 og 2 tilmalede hinanden Vandet saa at Løftehøiden ikke blev mere end 15 Fod for hver Mølle, tillige blev det henstillet til Hoffmanns Overveielse om 2 Par Sluser vare tilstrækkelige eller om et tredie Par skulde forfærdiges, for at kunne fordele Vandets Tryk, og Resultatet blev ogsaa at et tredie Par Sluser sattes i Arbeide; men en Kongelig Ordre af 2den Mai 1682 beordrer dette Arbeide stillet i Bero, endvidere at Dokken skulde gjøres bredere indtil 106 Fod, Længden skulde forblive uforandret eller 220 Fod at regne fra Inderkant af Sluseportene, Dybden derimod 4 a 5 Fod større end den forrige Aar var udgravet saa at den hele Dybde blev 24

a 25 Fod under Vandlinien; Et Flaad skulde forfærdiges midt i Dokken efter den berømte Astronom Ole Rømers Anviisning og Jorddæmningen udenfor Sluseportene skulde borttages. Hvad dette Flaad var eller hvorledes det var construeret har man ikke kunnet skaffe sig nogen Oplysninger om. Da Vognmændene i Byen nægtede for Betaling at sende deres Heste til Gammelholm til Vandmøllerne udvirkedes en Admiralitetsordre under 16de Juni 1682 om at de skulde sende saa mange Heste som gjordes nødvendigt for at drive de 3 Møller. Dokken blev derpaa pompet læns, hvorefter man begyndte Beklædningen af Bunden og Siden efterhaanden som Udgravningen fuldførtes, da imidlertid Vandet trængte mere og mere ind i det udgravede Basin, og navnlig under den slagne Dæmning efter at Jorddæmningen var borttagen beordredes 6te December 1682 at en ny Dæmning skulde slaes, hvilken Ordre dog senere tilbagekaldtes.

71. Efter en Rapport fra Oberst Lieutenant I Hintze dateret 16de November 1682 fremgaaer det, at Vandmøllerne ei vare tilstrækkelige til at holde Vandet borte, at Dæmningen var for svag og kun fyldt med Sand og Møg samt Jord, og ei med Blaaleer, og endelig Sluseportene for svage. Af andre Beretninger fremgaaer det, at Dæmningen foruden at være svagt bygget var opført paa et Sted, der kun lidet egnede sig til et saadant Arbeide, at Slusebunden ei har ligget dybt nok og ei har været forsynet med nogen Spunds-pæle eller spundsede Planker under sig, det er derfor heller ikke at undres over, at Vandet trængte ind under den, efterhaanden som Vandet steg mellem Dæmningen og Sluseportene, thi det udgravede Basin for Dokken var rigeligt ligesaa dybt ja maaskee endog dybere end Slusebunden.

I Slutningen af Aaret 1683 indgav Hoffmann en Beretning om Dokkens Tilstand hvori han omtaler denne Indstrømning af Vandet under Sluserne og foreslaaer at anlægge en ny Slusedrømpel, der skulde opmures i Cement hvilket foranledigede en Kongelig Approbation af en ny Tegning til Dokken 3 Februar 1683.

Den tidligere af Hoffmann foreslaaede Dæmning blev sat endnu samme Foraar men blev ei fyldt og intet Arbeide er ellers bleven udført ved Dokken i de næste 4 Aar af Mangel paa Penge, deels paa Grund af Anlægget af Christiansø, deels paa Grund af større Krigs-Udrustninger. Efter denne Tid ophører Hoffmanns Virksomhed ved Dokken. 1684 blev Hoffmann Chef for Ingenieur Corpset og afgik ved Døden 15de Februar 1687 som Oberst General Qvarteermeister og Commandant i Castellet.

72. 1687 optages atter Arbeidet ved Dokken med at fylde den sidst slagne Dæmning efter at Eqvipagemesteren gjentagne Gange havde klaget over at Møget til Fyldningen af den udblev.

Efter at Dæmningen var bleven fyldt paabegyndtes atter Udgravningen og 18de April 1687 var det hele Basin atter udpompet saa at Eqvipagemesteren kunde indberette at der nu kun behøvedes 400 Mand til at holde den læns. Læns-pompingen og Læns-holdningen maa have gaaet for sig ved almindelige Pomper drevne ved Folk; thi fra 17 Februar - 13 April ordineredes ikke mindre end 60 saadanne Pomper.

19 April 1687 opproberedes den 3die Tegning til Dokken tilligemed Maaden paa hvilken den skulde bygges færdig.

Dokken holdtes derpaa læns i nogen Tid og Fontainemesteren Otto Groot begyndte med at opmure en Slusedrømpel af hollandske Klinker i Kalk slagen med Leer. 30te September 1687 meldte Eqvipagemesteren Wibe, at Dæmningen var veget paa 2 Steder, og at det var at befrygte, at den vilde vige endnu mere ved indtrædende Høivande, hvorefter Dæmningen under 1'October beordredes forstærket.

1688 og 1689 har der næppe været rørt ved Dokken, der imidlertid har henstaaet fyldt med Vand, alt Træarbeidet i Dokken var ved Udgangen af 1687 heelt lapsalvet og tjæret over Vandet.

73. Da Admiral Span llte Marts 1690 udnævntes til Holmens Chef og han havde et Project til en flydende Dok interesserede han sig mere for at have denne bygget end for den alt paabegyndte Dok at faae den sat i brugelig Stand, og 24 April 1691 udvirkedes en Kongelig Ordre for at hans flydende Dok skulde bygges 120 Fod lang, 36 Fod bred og 12 Fod dyb, hvorefter alt Arbeide med den gamle Dok ophørte i de paafølgende 37 Aar; thi hvad kunde man vente sig af en Dok, der udfordrede 400 Mand til Lænsholdning.

1728 den 13 Marts foreslog Søetatens General Commissariat Kongen at lade slaae en Dæmning foran den gamle Dok, for at undersøge om det var umuligt at indrette Dokken her til Brug for middelmaadige Skibe, hvilket ogsaa blev bifaldet af Hans Majestæt den 5 April 1728; men 12'August s.A. forestillede General Commissariatet Kongen at Dæmningens Placering var impracticabel efterdi Bunden overalt fandtes belagt med Tømmer, saaat der ingen Pæle kunde nedrammes, at det Hele vilde blive et meget be-kosteligt og rimeligviis et unyttigt Stykke Arbeide.

Under 30te August resolveredes ogsaa af Kongen, at der ikke skulde fortfæres mere med Dæmningen.

8de November 1738 tillodes det ved Kongelig Resolution Kunstneren Newleben at benytte "Gamle Doks" Basin til deri at vise sine Dykkerkunster.

74. En Kongelig Resolution af 16 September 1739 bestemte som anført Pag.25 at Holmens Canal skulle sættes i Forbindelse med det udgravede Basin for Dokken ved Gravning af en Canal langs Reberbanen; men efterat Arbeidet, der strax paabegyndtes var skredet noget fremad forandredes denne Resolution derhen at Canalen ifølge Kongelig Resolution af 4 Mai 1752 blev sat i Forbindelse med Chaloupskuurgraven ved en Canal, der kom til at løbe tværs under Reberbanen, da man ellers havde berøvet sig selv enhver Udsigt til at kunne komme til at benytte det med saa megen Bekostning udgravede Basin til det der var dets oprindelige Bestemmelse. (Gamle Dok" der er blevet opgivet at concervere som Basin, er nu i November 1862 omtrent tre Fjerdedeel fyldt. Fyldningen paabegyndtes 9de October 1861.)/"Gamle Dok". I Løbet af 1863 blev denne heelt opfyldt og en Gade Tordenskiolds Gaden her anlagt./

Alt hvad som senere blev gjort ved "Gamle Dok" lige indtil 1861 var kun forgjæves Forsøg paa at indrette den til en brugelig Dok og da dette stod i meget nær Forbindelse med det i mange Aar debatterede Spørgsmaal:"Hvor skal man anlægge en ny Dok paa det hensigtsmæssigste Sted og med den ringeste Bekostning?" vil i det Følgende blive givet en kort historisk Fremstilling af hvad der i den Henseende er foretaget eftersom hver Gang Spørgsmaalet paa Ny er optaget, har Opmærksomhed i lang Tid været henvendt paa "Gamle Dok" paa Grund af den betydelige Udgravning, som her allerede var foretaget.

Capitain Wegerslev foreslog den 26 August 1749 at anlægge en Dok i Hukken ved Christiansholm, i hvilken Anledning Holmens Chef Admiral U.F.Suhm den 9de Mai 1750 beordrede Commandeur-Capitain Dumreicher og Capitain Wegerslev til at foretage Grundboringer og Opmaalinger paa dette Sted.

75. Dette skeete ogsaa men 27de Juli indberettede de nævnte Herrer, at Grunden var uskikket til Anlæg af en Dok paa dette Sted. Grundboringer her bleve derfor 29 Juli s.A. beordrede standsede af Holmens Chef, derimod skulde Boringer finde Sted i "Gamle Dok", navnlig den der hvor Dæmningen skulde staae. 17de October 1750 indgav Dumreicher og Wegerslev deres Rapport om Resultatet i "Gamle Dok" hvoraf det fremgik, at der fandtes saa mange løse Steen og haard Kalksteen, at det tvivledes paa at en Dæmning deri kunde rammes, det foresloges at forsøge Nedramning af enkelte Pæle til yderligere at forvisse sig om det var muligt eller ei. Dette tilloodes af Holmens Chef under 24 October s.A. hvorefter Dumreicher og Wegerslev under 21de December meldte, at naar de store Steen borttoges, nærede de det Haab, at en forsvarlig Dæmning vilde kunne slaas her.

25 Juni 1764 ønskede atter Collegiet at erfare om en Dæmning vilde kunne slaas udenfor "Gamle Dok" saaledes at Vandet kunde udpompes. Holmens Chef overdrog dette Spørgsmaals Besvarelse under 6 Juli s.A. til Constructions Commissionen, der den 25 October svarede, at den antog det muligt at slaas en Dæmning for "Gamle Dok" dog ikke paa det Sted, hvor det kunde skee med mindst Bekostning eftersom Bunden der var belagt med Iræ, men lidet udenfor.

76. 3die Marts 1780 ønskede Holmens Chef af Constructions-Commissionen at erfare, hvor den ansaae den beqvemste Plads at være for Anlægget af en ny Dok. 18 April 1780 afgav Commissionen sin Betænkning i den Anledning hvori den først fremsatte hvilke Fordringer den stillede til at Pladsen kunde ansees for beqvem.

Der maatte være den fornødne Vanddybde eller hvis ikke andre Fordringer gjorde Anlægget umuligt, da et Sted, hvor der var størst mulige Vanddybde for at undgaae den kostbare Opmudring.

Pladsen burde være i Nærheden af Tømmerbeholdningerne og Holmens Værksteder. Der maatte være tilstrækkelig Plads ikke alene til selve Dokken, men ogsaa til Henstabling af Tømmer i Nærheden af Dokken.

Dernæst gjennemgik den alle Pladser fra Holmensbro til Christiansholm paa begge Sider af Strømmen og nævnte saaledes

Compagniets Grav hvor der vilde mangle Plads uden om selve Dokken.

Wilders Plads, hvor Vanddybden kun er ringe.

Den islandske Handelsplads, hvor der baade var ringe Vanddybde og Mangel paa Plads.

Tran Brænderie Graven, der indesluttedes af 2de smalle Jordstrimler, der næppe kunne være vandtætte.

Mastemagergraven, der manglede saa betydeligt i Vanddybde.

Baadebyggerpladsen, der vanskeligt vilde kunne undværes.

Den kom tilsidst til det Resultat at "Gamle Dok" i enhver Henseende bedst egnede sig for Anlægget af en Dok, og foreslog at en Dæmning sattes uden om den for at faae den pompét læns, da man

saa vilde kunne erfare om det er Grundens Usikkerhed eller den tidligere anvendte Arbeidsmaade, der havde foranlediget at Anlægget tidligere mislykkedes.

Dersom man vilde give slip paa een eller flere af de stillede Fordringer, kunde der være Tale om Wilders Plads, der var nærmest Farvandet og havde meest Dybde.

Steenhuggerpladsen, der var nærmest Farvandet, men havde mindre Dybde.

Agent Bodenhoffs Plads, der var fjernest fra Farvandet og paa Grund af sin Beliggenhed vilde fordre en betydelig Uddybning.

Dersom man ikke vilde tage Hensyn til den store Opmudring og Opfyldning, vilde der findes Terrain nok bag Christiansholm, hvor Pramlaugets Ø fandtes.

5te Januar 1781 erholdt Ingenieur Mayor v.Peymann, Capitain Wleugel og Capitain og Fabrikmester H.Gerner Ordre om at indkomme med Forslag om Stedet for en ny Dok til Skibe paa 110 Kanoner til ligemed omtrentlig Overslag over Bekostningen ved Anlægget.

78. 12te Marts s.A. afgave de nævnte Herrer deres Betænkning, der gik ud paa at "Gamle Dok" var det beqvemeste Sted og de foresloge derfor at slaae en Dæmning uden om Dokken, for at komme til at undersøge Bundens Beskiffenhed, at slaae en Dæmning for Enden af Chaloupskuur Graven og lænsoppe denne, at eftersee Bolværket udenfor Reberbanen fra Dæmningen til Kanalen og om der manglede noget, da at slaae et nyt af Spundspæle til 23 a 24 Fods Dybde under daglig Vande.

Det fraraadedes at indrette Dokken til 110 Kanon Skibe, der fordrede 19 Fods Vanddybde paa Blokkene, men lade sig nøie med at indrette den til 60 Kanon Skibe der kun fordrede 15 Fod 6 tm. Bunden burde gjøres af Træ dersom man ikke foretrak en af Muur i Form af en omvendt Hvelving, Siderne og Slusehovederne derimod af Broksteen beklædte med Kampesteen. Dokken burde lægges saa langt fra Reberbanen som muligt og nærmere mod Bødkerværkstedet da det vilde være forbundet med mindre Bekostning at flytte det sidste end den første. Det foresloges endeligt, at anlægge en Fregat Dok i Enden af den ydre Dok med 13 Fod Vand paa Stabelblokkene.

79. 8de Juli 1782 forlangte Holmens Chef Commandeur F.C.Kaas Constructions Commissionens Formening om Anlæg af en Dok ved Tømmergraven No.1 (norden for Langøen) eller syd for Christiansholm ved Bodenhoffs Plads eftersom han fandt at der var uoverstigelige Hindringer ved Anlægget af en Dok paa "Gamle Dok"s Plads idet Bødkerværkstedet, Seilmagerværkstedet, Tjæremagasinet og Dehlehaven maatte flyttes. Hertil svarede Commissionen 4de Marts s.A. at Grunden først maatte undersøges ved Boringer forinden den kunde yttre sig. Holmens Chef sendte i den Anledning den 6te November de af Commandeur-Capitain Wleugel foretagne Borestik; men Commissionen svarede den 11te November herpaa, at de gjorde Borestiks Antal langt fra var tilstrækkeligt og skulde den dømme efter de, der vare gjorte, fandtes der kun lidet Haab om at en Dok der vilde kunne anlægges.

1ste December 1785 udbad atter Holmens Chef sig Constructions-Commissionens Formening om Vanskeligheden ved Anlægget af en Dok paa "Gamle Dok"s Plads, hvortil Commissionen den 9de Februar 1786 svarede at den ansaae Flytningen af de tidligere omtalte Værksteder og Oplag for at være saa væsentlige Forhindringer at den foretrak Pladsen bag Christiansholm; hvad Pladsen ved Tømmergraven No.1 angik kunde der ikke være Tale om den paa Grund af den store Uddybning.

3ote Marts 1787 tilskrev Holmens Chef atter Constructions Commissionen at Collegiet nu ønskede en endelig Afgjørelse paa Spørgsmaalet om hvor den beqvemste Plads var for Anlægget af en Dok og at Commandeur-Capitain Wleugel i den Anledning havde erholdt Ordre til uden Ophold at foretage de fornødne Borestik i Grunden. Tillige ønskede han at erfare den omtrentlige Tid og Bekostning, som vilde medgaae hertil.

80. 1ste Mai 1787 svarer Commissionen herpaa at dersom Boringerne skulle tilendebringes i Sommeren, maatte der bores 3 Steder paa eengang. Med Hensyn til Bekostningerne og Tiden afhandlede dette bedst af en enkelt Mand end af en Commission.

14 Mai 1788 tilstilledes Commissionen Kort og Beretning over Boringerne fra Holmens Chef med Forespørgsel om der burde foretages videre eller om det var tilstrækkeligt til deraf at slutte sig til den nye Doks Beliggenhed, hvortil Commissionen svarede, at man gjorde rettest i at afsætte paa Grundene Planen for den nye Doks Udstrækning og derpaa bore paa de Steder, hvor man hidtil ikke havde boret.

3die December 1794 findes Capitain Høyers Formening om at "Gamle Dok" er det bedste Sted man kan vælge efter de Oplysninger, han har kunnet tilveiebringe.

21 Januar 1795 tilskrev Commandeur I.B.Winterfeldt Dokke-Commissionen at han ansaae Pladsen bag Christiansholm for den mest passende Plads for Anlæg af en ny Dok.

9de Marts 1795 tilskrev Admiralitets og Commissariats Collegiet Commissionen at en svensk Oberst Ankersværd, der opholdt sig i Kjøbenhavn var villig til at meddele Commissionen sine Kundskaber om en ny Doks Anlæg og det paalagdes Commissionen at conferere med ham desangaaende og meddele Collegiet dens Betænkning herover.

81. Commissionen udbad sig under 11 Marts 1795 Tilladelse til at lade grave en Brønd paa Pramlaugets Plads, hvortil Collegiet Dagen efter svarede at forinden Brønden gravedes, ønskedes først besvaret om "Gamle Dok" ikke kunde opfylde de Betingelser, der stilledes til en ny Dok.

17de Marts 1795 indsendte Oberst Ankersværd sit Project til "Gamle Dok"s Reparation, hvilket Dokke-Commissionen fremsendte 25de s.M. ledsaget med dens Bemærkninger.

3die April 1795 indgav Premier-Lieutenant Høyer en Forestilling til Collegiet angaaende en Dokkebygning, hvori han blandt andet dolerede over, at en fremmed Mand havde indgivet et Forslag forinden Landets egne Sønner kunde gjøre det. Han udbad sig fritaget for al anden Tjeneste for at kunne med al Kraft kaste sig over dette vigtige Arbeide.

13de April s.A. ophævedes Dokke-Commissionen og det overdroges Premier-Lieutenant Høyer at foretage de fornødne Boringsforsøg i "Gamle Dok". Resultatet herpaa indsendtes 1ste August s.A.

6te April 1800 fremkom Capitain-Lieutenant Høyer med et fuldstændigt Forslag til en ny Doks Anlæg paa "Gamle Dok"s Plads.

I Anledning af ovennævnte Forslag nedsattes en Commission for at bedømme det og 12te Juli 1800 findes Betænkningen desangaaende, der blandt andet gik ud paa at man burde slaae en Dæmning for "Gamle Dok", udpompe Basinet og undersøge Grundens Beskaffenhed.

8de December beordredes atter en Commission nedsat for at tage under Overveielse hvor en passende Plads fandtes for Anlæg af en Dok af Steen og den omtrentlige Bekostning ved en saadan, samt den omtrentlige Bekostning ved en grundig Istandsættelse af Dokken paa Christianshavn omsat med Steen samt Bekostningen ved en Doks Anlæg paa "Gamle Dok"s Plads.

5te Marts 1827 afgaves en foreløbig Betænkning, der gik ud paa at dersom en Dok anlagdes paa "Gamle Doks" Plads maatte Bødkerværkstedet, Gamle Kort Archiv og Trunkebygningen nedrives, dernæst vilde de stærke Strømninger paa dette Sted vanskeliggøre Brugen af denne Dok og endelig vilde i ethvert Tilfælde Dokken komme til at ligge meget langt fra Flaadens Oplagssted. Commissionen kunde ikke tilraade at ombygge Dokken paa Christianshavn da det vilde være meget bekosteligt og tillige berøve Marinen i lang Tid Brugen af den eneste Dok der havdes for Tiden, den foretrak derfor hellere at anlægge en Dok paa Nyholm, men den fandt Pladsen bag Christiansholm uhensigtsmæssig og foretrak derfor Terrainet tæt nordenfor Ankerøen til dette Brug.

4de Mai 1829 indkom Commissionen med det detaillerede Forslag. Dokkens Dimensioner foresloges: Længde fra Inderkant af Slusefalsen til Underkant af Trappen 204 Fod, Dybden paa agterste Blok 18 a 18½ Fod, Bredden ved Middelsectionens øverste Rand 68 Fod 4 tm. i Vandlinien 65 Fod 6 tm., i Bunden 38 Fod 3 tm med 2 Sætsluser.

Dokkens Sider foresloges at gjøres af Muurværk og Bunden enten af lutter Steen eller af Tømmer udmuret med Klinker. Overslaget beløb i 1ste Tilfælde 1,188,415 Rdl. i sidste 906,136 Rdl 64 Sk.

Anlægget af en Dok paa "Gamle Doks" Plads ansloges til 1,051,278 Rdl. Østen for "Gamle Dok" findes en Bygning eller rettere en Samling af Bygninger strækkende sig fra Strømmen tværs gennem Gammelholm til Kongens Nytorv, en Strækning af 1150 Fod, benyttet i tidligere Tid til

Reberbane. Den maa være opført efter 1660 at dømme efter et Kort fra denne Tid og maaske endog efter 1670, da der omtrent paa den Tid fandtes en anden Reberbane som tidligere anført Pag.23 omtrent paa det Sted, hvor senere Dampskibsbroen i Qvæsthusgaden anlagdes. 1680 var den anlagt paa nærværende Sted paa den Tid Arbeidet med "Gamle Dok" paabegyndtes.

Reberbanen, der nærligen gaaer i nordlig og sydlig Retning bestaaer af følgende Bygninger: Nordligst eller nærmest Kongens Nytorv, en grundmuret Bygning, 69 Fod lang, 34½ Fod bred og 17 Fod høi med Halvtag med 1 Port og 5 Vinduer i 1ste og 8 Vinduer i 2den Etage, med en lille grundmuret Udbygning paa Vestsiden 7¼ Fod lang, 5 Fod bred, 7¼ Fod høi med 1 Dør paa Vestsiden og 1 Vindue paa Sydsiden, dernæst en grundmuret Bygning 1004 Fod lang, 34 Fod bred, 9 Fod høi i 1 Etage med en Rade Fabrikvinduer paa hver Side dannende ligesom en Etage og Loft ovenover.

Paa Bygningen findes paa Vestsiden: 1 Port, 2 Døre og 66 Vinduer fornedet og i Fabriketagen 111 Vinduer, paa Østsiden: 1 Dør og 54 Vinduer fornedet og i Fabriketagen 111 Vinduer. Længst mod Syd findes en grundmuret Bygning i 2 Etager, 77 Fod lang, 34 Fod bred, 17¼ Fod høi med 1 Port og 1 Dør fornedet i søndre Gavl, 3 Vinduer i 2den Etage og paa Loftet 1 Vindue, paa Vestsiden 5 Vinduer fornedet og 9 Vinduer foroven.

Langs Østsiden af denne Bygning findes en anden grundmuret Bygning 102 Fod lang, 36 Fod bred, 19 Fod høi med 1 Port i søndre Gavl forneden, 2 Vinduer i 2den Etage og 1 Vindue til Loftet, paa Østsiden 8 Vinduer i 2den Etage og i nordre Gavl 2 Jernluger forneden 3 Vinduer i 2den Etage og 2 Vinduer til Loftet.

Eftersom Fabrikationen af Tougværk paa Holmen er ophørt 1ste April 1861 i Henhold til allerhøieste Resolutioner af 10 November 1860 og 13de Februar 1861 henstaaer den hele Samling af Bygninger tom med Undtagelse af at der i 2den Etage af det saakaldte Hampemagasin opbevares endeel nye Seilduger af Hovedmagasinets Beholdning paa Grund af det gamle Hovedmagasins Nedbrydelse. (Disse Seilduge ere nu i November 1862 ogsaa overflyttede til det hertil indrettede Locale i det nye Hovedmagasin paa Frederiksholmen.)

35. I den seneste Tid før Rebslageriets Nedlæggelse benyttedes Reberbanen saaledes:

I Underhuset fandtes i den nordre Ende en Hestegang, der gik gjennem begge Etager i den derværende Bygning, i den søndre Ende en stor Mængde Stativer hvori Garnrullerne fyldte med de spundne og tjærede Garn vare ophængte. Her bleve Cordelerne udhalte og senere Cordelerne slaede sammen til Touge eller Trosser, endvidere bleve de spundne og tjærede Kabelgarn ved en lille Maskine vundne op paa Garnrullerne.

I Fabrik-Etagen bleve Garnene spundne, og paa Loftet blev Seilgarnet spundet samt Ratlinerne slaede.

Bygningerne ved den søndre Ende, hvoraf den vestlige benævntes Hegleloftsbygningen, den østlige Hampemagasinet, benyttedes saaledes:

Hegleloftsbygningens underste Etage afgav Rum for endeel af de omtalte Garnruller. 2den Etage var Værksted for de, der hegledes Hampen, tillige var her Rebslagermesterens og Skriverens Contoir. Hampemagasinet benyttedes udelukkende til Oplag af Hamp, i underste Etage den uheglede, i 2den Etage den heglede. 1749 og maaskee tidligere fandtes Takkolloftets Arbejderlocale paa Loftet over Reberbanen indtil det overflyttedes til Takkelladshusene paa Langøen 4de Mai 1804. Indtil 1843 fandtes Garnrullerne i den nordre Ende og Gangspil i den søndre Ende; men i det nævnte Aar flyttedes Garnrullerne hen i den søndre Ende og en Hestegang indrettedes i den nordre Ende, ligesom ogsaa saavel Hampemagasinet som Hegleloftet tidligere fandtes i den nordre Ende.

36. Omtrent 1810 indrettedes den nærværende Fabrik Etage. +/
Norden for Reberbanen findes en Bygning almindeligen kaldet: Garnmagasinet, der er af Grundmuur med Halvtag og Manzarntag 128½ Fod langt 34½ Fod bredt 36 Fod høit i 3 Etager. Paa søndre Side findes: 1 Port, 1 Dør og 4 Vinduer i 1ste Etage, 5 Vinduer og 1 Træluge i 2den Etage og 7 Vinduer i 3die Etage, i vestre Gavl 1 Jernluge i 1ste og 2den Etage og 2 Jernluger i 3die Etage.
Denne Bygning henstaaer tom for Tiden; tidligere tjente den til Opbevaring af de spundne Garn og i Underhuset fandtes en Tougeprøvemaskine der nu er flyttet ud paa Nyholm i Takkelladsmagasinet paa Frederiksholm, et Sprøitehuus for Reberbanens Sprøiter og et Værksted for den ved Reberbanen ansatte Tømmermand.

+/ /Reberbanen afleveredes til Finantsministeriet 1862 ifølge Marine-
ministeriets Ordre af 21 Octbr.s.A. og Hampemagasinet og Hegle-
loftets Bygningen blev nedrevet i Juli 1863./

Imellem Reberbanens søndre Ende og "Gamle Dok" findes en Brønd hvori Nedgangen er til Tunnellen under Strømmen for at lede Gas og Vandrørene over til Dokken paa Christianshavn og en lille permanent Pompemaskine med tilhørende Dampmaskine og Kjedel til Udpompning af Vandet i Tunnellen i Tilfælde af Reparation paa Rørene, Alt indesluttet i et Brædeskuur. /den omtalte faststaaende Dampmaskine over Brønden til Tunnellen er senere borttaget da Havnegaden blev anlagt og Brønden dækket med et Dæksel./ /Garnmagasinet afstodes til Finantsministeriet i 1862 ifølge Marineministeriets Ordre og i Foraar 1865 blev den ene Halvdeel af Bygningen den fjernest fra Reberbanen nedrevet./

87. Ved Reberbanens søndre Ende findes en Trappe i Bolværket, hvorfra er Færgefart til Dokken paa Christianshavn, samt indenfor den Bro, der fører over til Baadeværftet over den herværende Chaloupskuur Grav, findes et Vandfyldningssted til Marinens Brug. /Vandfyldningsstedet her blev nedlagt 1ste Decbr. 1862./

Langs Østsiden af Reberbanen løber en circa 900 Fod lang Canal, den saakaldte Chaloupskuur Grav, der tidligere indtil 1860 stod i Forbindelse med Canalen, der løb forbi den militaire Høiskole til Holmens Canal. 21de Mai 1860 begyndes Fylningen af denne Canal paa den vestre Side af Reberbanen.

Chaloupskuur Graven adskiller det egentlige Gammelholm fra den østen og norden for liggende

Baadebyggerplads, der indrettedes her i Tidsrummet 1735-46.

Af Bygninger paa denne Plads findes langs Chaloupskuur Graven Det store Chaloupskuur af Muur og Bindingsværk i 1 Etage 9 Fod høit, dannende en ret Vinkel, hvis ene Side er $442\frac{3}{4}$ Fod lang og anden Side 99 Fod lang, begge $50\frac{1}{4}$ Fod brede. Langs Canalen er Bygningen omtrent paa hele Længden åben, paa et lille Stykke af Længden er Bygningen lukket og forsynet med 12 Vinduer, i sydlige Gavl findes 1 Port 1 Dør og 4 Vinduer.

88. Bygningen er meget gammel, formodentlig opført samtidig med Anlægget af Baadeværftet. 1749 findes her forneden Oplag af færdige Chalouper og paa Loftet ovenover, Seilmagasin indtil 1816, da Seilmagasinet henflyttedes til øverste Etage i Baadbænksbygningen. I 1794 maa her paa Loftet have været Oplag af Bødkerods, thi man finder i Tømmerværftets Rapport for det nævnte Aar, at en Trappe er opsat i Chaloupskuuret til Bødkerloftet.

For Tiden benytttes denne Bygning paa følgende Maade: den sydlige Ende forneden benytttes til Opbevaring af Fartøis-Rundholter, Rogafler, Øskener m.m. dernæst findes et mod Graven lukket Rum, der benytttes som Arbejdssted for Baadebyggerne og norden herfor findes Oplag af Flaadens Fartøier, de større staaende paa Gulvet, de mindre hængende under Loftet. Loftet hvortil Opgangen er fra søndre Gavl henstaaer tildeels tomt, enkelte Fartøier henstaaer her paa Gulvet. /Fartøierne bortflyttedes tilligemed Inventariet til disse i Juni 1866 og Bygningen afleveres til Finantsministeriet 7 Juli 1866./

Ved Chaloupskuur Graven ligger sønden for det store Chaloupskuur et

Plankeoplags-Skuur tidligere kaldet "det røde Skuur" af Bindingsværk og Brædebeklædt, $46\frac{1}{3}$ Fod langt, $32\frac{1}{4}$ Fod bredt 9 Fod høit med 2 Træluger paa den nordlige søvelsom paa den sydlige Side. 2 Porte og 1 Træluge i hver af Gavlene.

Dette Skuur, der for Tiden benyttes til Oplag af Planker og de mindre Fartøier stod tidligere i den saakaldte Seilhave, den Deel af den nuværende botaniske. der sidst afstodes fra Holmen.

1843 nedbrydes det der og Aaret efter opførtes det paa den nærværende Plads paa muret Fundament. Bygningen benyttes til Opbevaring af Planker og det mindre Tømmer til Baadebyggernes Brug. /Plankeoplags Skuret der de sidste Aar benyttedes til Opbevaringssted for Fartøier afleveredes til Finantsministeriet 7 Juli 1866./

89. Længere mod Syd findes langs Chaloupskuur Graven et Par smaa Beddinger til Prammes Eftersyn (Prambeddinger) tilsammen $61\frac{1}{2}$ Fod brede og $55\frac{1}{2}$ Fod lange. /Prambeddningen afleveret til Finantsministeriet den 7 Juli 1866./

Inde paa Marken findes i Nærheden af Chaloupskuret en Contoirbygning, en grundmuret Bygning i 1 Etage, 40 Fod lang, 24 Fod bred, 9 Fod høi med 2 Vinduer paa Nordsiden 2 Vinduer og 1 Dør paa Sydsiden saavel som i vestre Gavl og 3 Vinduer i østre Gavl.

Heri findes Gammelholms Medicinalstue siden 1798, før den Tid benyttedes dette Værelse af Maleren ved Holmen, Contoir for Baadebyggermesteren og et lille Kammer for Underofficieren og til Skriversen, forhen Contoir for Skipperen, der havde Chalouperne og Joljerne i Regnskab. Tidligere indtil 1852 havde Underfabrikmesteren Contoir her, indtil han flyttede ind i Gamle Kort-Archivbygning. (Posten som vagthavende Læge nedlagdes ifølge ministeriel Resolution af 21de October 1862. Efter 1ste November s.A. erholdt Inspectionsofficieren contoir i denne Bygning.)/Contoirbygningen rømmes i Juni 1866 og afleveres 7 Juli 1866./

Langs med det Bolværk, der vender ud mod Mastegraven findes Det lille Chaloupskuur eller Barkasskuuret af Muur og Bindingsværk, $184\frac{1}{4}$ Fod langt $45\frac{1}{4}$ Fod bredt, 9 Fod høit, mod Søen lukket ved 8 Porte og tildeels aabent mod Land. I søndre Gavl findes 1 Dør og 4 Vinduer paa østre Side foruden de omtalte 8 Porte 2 Træluger, paa vestre Side 2 Porte og 4 Vinduer.

Bygningen benyttes for Tiden paa følgende Maade

90. I nordre Ende er Bygningen lukket paa en Strækning af 23 Fod og indenfor findes de kongelige Chalouper, i den søndre Ende er Bygningen lukket paa en Strækning af 40 Fod, her findes Malerværksted med Indgang fra Gavlen og et Locale, der benyttes, naar der findes Skibe paa Beddingen samt Ølbod, indrettet her i 1816; den øvrige Deel af Bygningen er aaben paa Landsiden og heri opbevares 2 Stk. 34 Fods Barkasser, 1 Stk. 28 Fods Barkas, 3 Travailer, 1 Kragjolle og enkelte mindre Fartøier. Paa Loftet hvortil Opgangen er fra Gavlen findes Skabeloner til Baadebygningen. Langs nordre Gavl findes ophængt Brandhager og Stiger.

29 Juli 1739 beordredes denne Bygning opført, hvilket skeete Aaret efter. Det nuværende Malerværksted benyttedes indtil 1798 af Begsyderne, men indrettedes det nævnte Aar til det nuværende Brug efter at Malerne tidligere havde havt Værksted i Contoirbygningen. Loftet, der benævnes Spanteloftet indrettedes i 1801 til Takkelloft i hvilken Anledning der blev opsat 140 Alen Bænke og 4 Samsonsstøtter, men bortflyttedes atter fra Bygningen samtidig med at Takkelloftet i Reberbanen flyttedes over til Nyholm, i 1809 indrettedes paa Spanteloftet Værksted for Stolemagerne.

91. Tidligere fandtes ved søndre Gavl af Bygningen en Contoirbygning, der blev nedreven 1822 hvorefter den søndre Ende indrettedes til Contoir og Materialhuus; naar denne Contoirbygning er bleven opført vides ei, men i 1766 fandtes den her. 1823 aflukkedes den nordre Ende mod Landsiden for bedre at conservere de derværende Kongelige Chaloupper. /Barkasskurets Fartøier overflytted til Nyholm i Juni 1866. Kongens Fartøier til Skuret No 5 i Kanonbaadskure Afdelingen No.1 paa Frederiksholm og Bygningen afleveres til Finantsministeriet 7 Juli 1866./

Ved Bolværket langs Strømmen findes

Beddingen No.1.

Naar denne første Gang anlagdes her vides ikke; men i 1730 findes den nyligen at have været repareret og benyttedes til Bygning af et Linieskib.

1787 blev den hele Bedding opbrudt og en ny nedrammedes paa 1069 nye Pæle med 19 Rader Langstrøer af Eg 152 Fod lange og 111 Rader Tverstrøer 56 Fod lange. Slagbeddingen ombyggedes ligeledes samme Aar. 1795 forlængedes Beddingen 14 Fod op i Land i en Brede af 7 Fod. 1801 blev slaet Dæmning for Beddingen paa Grund af Slagbeddingens Forlængelse.

1823 hovedrepareredes Beddingen idet Halvdelen af Langstrøerne omskiftedes samt alle Tverstrøerne og endeel af Pælene efterrammedes, tillige bleve alle Mellemmrummene mellem Tømrene udfyldte med Muurværk. Efter den Tid er lidet eller intet Arbejde af Betydning foretaget her saa at den henstaaer i en temmelig maadelig Forfatning idetmindste hvad Klædningen angaaer.

Af nye Skibe ere følgende byggede her i de sidste 70 Aar:

	Fregatten Iris	.....	1794	-	14/10	95
	"	Najaden	1795	-	11/8	96
92.	"	No.2 Fylla	1801	-	18/7	1802
	"	Perlen	1802	-	14/7	1804
	"	Venus	.....	1804	-	5/10 1805
	"	Nymphen	1806	-	6/6	1807
	"	No 93 (+)	1807	-		1807
	"	Falster	1808	-	14/4	1810
	"	Fylla	....	1812	-	17/7 1816
	Briggen	St.Croix	...	1818	-	28/7 1819
	"	St.Jæen	....	1819	-	6/6 1821
	Corvetten	Flora	....	1823	-	15/7 1826
	"	Galathea	1828	-	6/10	1831
	Barkskibet	Gammelholm	1838	-	31/3	1840

foruden at den gjentagne Gange har været benyttet til derpaa at hale Dampskibet Egir og mindre Fartøier paa Land. /Beddingen No.1 afleveredes 7 Juli 1866./

Kulplads. Mellem Beddingen No.1 og Chaloupskuur Graven findes for Tiden et betydeligt Oplag af Kul omtrent 145 Fod langt, 53 Fod bredt tilhørende en Grosserer i Byen til hvem Pladsen er udleiet.

I det sydøstlige Hjørne af Pladsen findes et ved en Muur paa de tre Sider indhegnet

Brandsted omtrent 1730 Kvadrat Fod stor, der benyttes til Bøining af smækkre Badetømmer over en antændt Ild. Indtil 1824 fandtes Brandstedet kun omgivet af en Vold med et Bolværk udenfor, men det nævnte Aar opførtes Muren. /Brandsted afleveredes 7 Juli 1866./

(+) ødelagt paa Stablen af Engelskmanden i 1807.

- Ved vestre Side af dette Brandsted findes et Begkogehuus af Grundmuur med Halvtæg, $13\frac{1}{2}$ Fod langt, $9\frac{1}{2}$ Fod bredt, $9\frac{1}{2}$ Fod høit, med tvende indmurede Kjedler til Begkogning og en Dampkasse til Dampning af Baadetømmer for desto lettere at bøie disse, dette Dampapparat indrettedes her i 1841. /Begkoge-huuset afleveredes 7 Juli 1866./
- Østen for Brandstedet findes en Flagstang opreist her i 1836, hvorfra der ved enkelte høitidelige Leiligheder vaier Flag.
- Fra Baadebyggerpladsen kommer man over en fast Bro, tæt sønden for Barkasskuret, over til en lang smal Ø kaldet Smaløen, der indhegner den indre Mastegrav paa den sydlige Side. Paa denne Ø holder Garnisonen i Kjøbenhavn og de forskjellige Skoler fra 1 Mai til 1 September deres Svømmeøvelser siden 1819 fra Flaader anbragte i den saakaldte ydre Mastegrav, her findes adskillige Træhuse eller Hytter til Af og Paaklædning for de Svømmende, men da de ikke tilhøre Marinen forbigaaes de her.
- Den ydre Mastegrav er med Bomme og Duc d'Albr. adskildt fra Strømmen udenfor; i Aaret 1828 rammedes nye Duc d'Albr. her, hvorved Vandarealet blev noget formindsket, men erholdt derved en regelmæssigere Form.
- Ved den østlige Ende tæt ved Masteværftets Plads findes et Terpentinkogehuus et lille grundmuret $15\frac{1}{2}$ Fod langt, $10\frac{1}{2}$ Fod bredt 9 Fod høit Huus, med Jerntag, heelt aabent paa den Side der vender mod indre Mastegrav opført 1843. Tidligere fandtes her paa samme Grund et andet Huus til samme Brug opført i Henhold til Kongelig Resolution af 2ode September 1781. /Terpentinkogehuus afleveredes 7 Juli 1866./
- Fra Smaløen kommer man over en lille fast Træbro over til Masteværftet, der ved den tidligere Pag.31 omtalte Muur adskilles fra Nyhavn, ved det nordøstlige Hjørne af Bolværket langs Strømmen findes en Trappe hvorfra findes Færgefart til Christiansholm, Masteværftet her benævnes almindeligen Frossenborg, tæt ved denne Trappe findes det Pag.34 omtalte Vandfyldningssted. Masteværftet er anlagt her i Tidsrummet 1735 til 1746. /Færgefarten herfra til Christiansholm ophørte 1ste Octbr. 1863 efter hvilken Tid den skeete til Værftsbroen indtil Foraaret 1864 da den atter etableredes til Christiansholm. /Vandfyldningsstedet her blev nedlagt 1ste December 1862./
- Paa denne Plads findes følgende Bygninger:
- Ved Muren langs Nyhavn findes i Nærheden af Strømmen Betjenthuus og Smedie, af Grundmuur, $32\frac{1}{2}$ Fod langt 19 Fod bredt $9\frac{1}{2}$ Fod høit med 1 Dør og 3 Vinduer paa Sydsiden 1 Jernluge i østre og 3 Vinduer i vestre Gavl. Bygningen er opført i Henhold til Kongelig Resolution af 22 karts 1737 til Vagt, hvortil den tjente i nogle Aar indtil det forandredes til Bøssemagerværksted, naar dette skeete vides ikke, men i 1766 fandtes det saaledes benyttet og benyttedes hertil indtil Bøssemagerværkstedet ophævedes i 1811. Da Betjentposten blev oprettet i 1812, indrettedes et Contoir for ham her.
- For Tiden findes i den nordre Ende en Smedie med 1 Ild til Brug for Grovsmeden, der beslaae Måsterne og Rundholterne, og i den søndre Ende, Contoir for Betjenten ved Frossenborg. Paa Loftet findes de Apparater, som benyttes ved Svømmeøvelserne for Søetatens

Drengeskole. (I October 1862 forandredes Smedien til Vagtstue for Vagtcommandeuren for den Vagt, som agtes oprettet her istedet for Gammelholms Hovedvagt, der er beordret nedlagt, ligeledes vil Opsynsbetjenten blive anviist Locale i dette Værelse. Den øvrige Deel af Bygningen indrettes til Vagtstue for Mandskabet, Alt i Henhold til Ministeriets Ordre af 15 Septbr.s.A. - 21 Octbr.s.A. beordrer Ministeriet en Vagt atableret her bestaaende af: 1 Underofficier, 1 Gefreider og 6 Menige. Tillige skal Morgenmynstringen foregaae her.) /Vagtbygning ved Frossenborg rømmedes og afleveredes 7 Juli 1866 til Finantsministeriet./

Endvidere findes her

De to Mastearbeidshuse, tvende sammenbyggede, bindingsværks, brædebeklædte Huse paa muret Fundament 120 $\frac{1}{2}$ Fod lange af en samlet Breddede 74 Fod og 15 Fod høie med 14 Vinduer paa hver af Siderne, 2 Porte, 1 Dør og 12 Vinduer paa Gavlen mod Søen og 2 Porte og 14 Vinduer paa Gavlen mod Land.

Bygningerne ere opførte ifølge Kongelig Resolution af 31te Mai 1753. Tidligere forarbejdedes Master og Rundholter under aaben Himmel. 1782 opførtes muret Fundament paa nedrammede Pæle under Bygningerne, der tillige hovedrepareredes. Alt i Henhold til Kongelig Resolution af 3 December 1781. Her forfærdiges alle Master, Rundholter og Mers til Flaaden, paa Loftet findes forskellige Træmaterialier og i et dertil i 1819 indrettet Aflukke med Opgang fra Gavlen ved Søen enkelte Apparater, der benyttes ved Svømmeøvelserne for Garnisonen. Langs den Side, der vender mod Nyhavn er ophængt Brandhager og Stiger.

96. Langs begge Siderne fandtes tidligere siden 1792 tvende Halvtagskure til deri at henlægge Mastetræer for at tørres, omtrent 1810 borttages disse etter.

1808 benyttedes Mastehuset nærmest Nyhavn til Høstestald for Artilleriet og da 1814 er det sidste Aar, der findes udført Arbejde ved denne Stald, maa Bygningens Tjeneste som saadan rimeligviis kort efter være ophørt. (I November 1862 indrettes i dette Mastearbeidshuus et Aflukke til Sprøiten paa Masteverftet.) /Mastearbeidshusene rømmes i Juni 1866 og afleveredes 7 Juli 1866./

Noget norden for disse Huse findes

Det lille Mastehuus, ogsaa kaldet Frydendahl, et bindingsværks, brædebeklædt Huus paa muret Fundament 108 Fod langt, 28 $\frac{1}{2}$ Fod bredt, 10 Fod høit, med 11 Vinduer paa Siden mod Nyhavn, 1 Port, 1 Dør og 9 Vinduer paa den anden Side, 1 Port og 1 Vindue i Gavlen mod Søen og 2 Vinduer i den anden Gavl.

Dette benyttes til Opbevaring af Mastetræer for at tørres efter at være trukken op af Mastegraven, forinden de tages i Arbejde. /Lille Mastehuus rømmes i Juni 1866 og afleveredes 7 Juli 1866./

Endelig findes ved Grændsen af Mynten en

Contoirbygning, af Muur og Bindingsværk, 45 $\frac{1}{2}$ Fod lang, 23 $\frac{1}{2}$ Fod bred, 10 Fod høi med 1 Dør og 3 Vinduer mod Syd, 2 Døre og 5 Vinduer mod Øst.

Her findes Mastemagerens Contoir. et lille Arbejdslocale til Afslagning og Forfærdigelse af Modeller. I det sidste Locale tillige Plads for en enkelt og en dobbelt Sprøite. /Contoirbygning rømmes i Juni 1866 og afleveredes 7 Juli 1866./

Nedrevne Bygninger.

Af Bygninger m.m. der tidligere have staaet paa Gammelholm nævnes her, for saavidt de ikke tidligere have været nævnte:

Husarstalden, der var en bindingsværks brædeklædt Bygning, der laa langs Indhegningsmuren ved Størrestræde, circa 140 Fod lang, 15 Fod bred, opført i 1819 til Stald for Husarernes Heste, senere benyttet til Opbevaringssted for en Redningsmaskine for Kjøbenhavns Brandvæsen og Oplag for Brænde m.m.

I October 1861 nedrives den nordlige 3 Fjerdedeel af denne og i Januar 1862 nedrives Resten paa Grund af det paa tænkte Gadeanlæg paa Gammelholm.

Admiralitets- og General Commissariatshuset opførtes i 1704 til Landetatens General Commissariat. Landetaten beholdt Contoirer heri indtil det ved Kongelig Resolution af 24 August 1741 bestemtes at det skulde overlades Søetatens General Commissariat til Contoirer. Dets Beliggenhed var paa det Sted, hvor senere Muren ved Størrestræde opførtes, Indgangen til Holmen skeete gjennem en Port paa Midten af Bygningen.

Da denne Bygning afbrændte 5te Juni 1795, flyttedes Admiralitet med tilhørende Contoirer til den tidligere Pag. 40 omtalte Bygning, der var opført til Søcadetacademie, men senere benyttet til Bolig for Eqvipegemesteren.

Bygningen henstod nu i længere Tid som en Ruin omgivet af et Plankeværk, indtil denne i 1802 blev ganske nedreven. Sidefløien, der forblev staaende 13 Aar længere, indrettedes i 1802 til Bolig for Justitssergeanten.

Over Secretairens Gaard opførtes i 1732 i Henhold til Kongelig Resolution af 5 December 1731 paa nordre Side af den foranfor nævnte Bygning, bestemt til Bolig for Holmens Chef; men da Bygningen blev færdig erholdt Over Secretairen den til Bolig og Holmens Chef forblev boende hvor han tidligere havde boet. 14de April 1763 beordredes en Tilbygning til denne opført i den østre Ende for at gjøre den egal med den øvrige Bygning.

Da den afbrændte 5te Juni 1795, indrettedes Staldbygningen og Vognremissen til Bolig for Undergraveren ved Holmens Kirke og begge Budene ved Admiralitetet.

1815 blev saavel Levningerne af Hovedbygningen som Staldbygningen nedreven.

Langs den nu opfyldte Holmens Kanal laa forhen et

Hovedmagasin med Pavillon, hvoraf nu kun henstaaer begge Endepartierne, Resten er enten nedrevet eller solgt og saaledes ombygget, at det er at betragte som nye Bygninger. Hovedmagasinets Bygning opførtes i Henhold til Kongens Resolution af 28 August 1737 og 16 Mai 1738 approberedes Tegningen til Bygningen, der kom til at bestaae af tvende Fløie dannede en stump Vinkel med hinanden, hver Fløi 359 Fod lang og 51 Fod bred, 18½ Fod høi i een Etage. Der hvor Fløiene stødte sammen fandtes en fiirkantet Bygning 46 Fod lang, 70 Fod bred, 49 Fod høi i 3 Etager prydet med et Taarn hvori fandtes en Klokke med hvilken der ringedes til Arbeide om Morgenen og fra Arbeide om Eftermiddagen.

99.

Den nordre Fløi eller den nærmest det Kongelige Theater opførtes strax tilligemed Pavillonon og findes at være opført inden 1746, hvorimod den søndre Fløi opførtes efter Frederik V's Ord

af 21 September 1752. Før den Tid fandtes her en gammel Bygning, der benyttedes til Contoirer for Sø-Commissariatet, indtil det ved Kongelig Resolution af 24 August 1741 beordredes flyttet hen i den tidligere af Landetatsens General-Commissariat benyttede Bygning ved Indgangen til Holmen, hvorefter denne gamle Bygning i Henhold til den samme Resolution blev nedrevet for at give Plads for den anden Fløi af Hovedmagasinet. Dette skeete imidlertid først nogle Aar senere; thi først 7 April 1757 bestemtes ved Kongelig Resolution at denne gamle Bygning skulde sælges ved Auktion. Som Følge heraf maa altsaa den nye Bygning være bleven opført efter den Tid. 1765 er den opført.

100. Kort efter at Hovedmagasinet var blevet opført, benyttedes dette til Henstuvning af alle Slags Touge, Blokke og forskjelligt Jernværk bestemt til Skibenes Udrustning. Pavillonen, hvis underste Etage var hvælvet, benyttedes til Archiv for Marinen, 2den Etage beordredes 8 Mai 1739 indrettet til Forelæsningsaal for Commandeur Wegerslev og til Opbevaringssted for matematiske og mekaniske Instrumenter og Maskiner, 3die Etage var Modellsamling, hvilket det forblev at være indtil 1861 da Modellerne henflyttedes til Nyholm til det nye Seilmagasin paa Frederiksholm. Archivet, der senere ogsaa erholdt den 2den Etage, henflyttedes samme Aar til det nye Archiv-Locale i den store Magasinbygning Stue Etage paa Proviandgaarden.

Efter et gammelt Sagn skal endeel af Hovedmagasinet have været benyttet i 1760 til Arrester for Tugthuusfanger, da endeel af Tugthuset den 15de April det nævnte Aar afbrændte.

Ved den store Ildebrand 5te Juni 1795 afbrændte Størstedelen af Hovedmagasinsbygningen tillige med Pavillonen, ikkun circa 188 Fod af Magasinets nordre Fløi nærmest Comoediehuset reddedes og henstaaer endnu i samme Form, som den hvori det oprindelig var opført, medens alt det øvrige blev totalt ødelagt af Ilden og senere opførtes til samme Høide som tidligere men i 2 Etager.

1796 og 1797 istandsattes atter Pavillonen efter Ildebranden idet det forrige Taarn ikke atter opførtes. Fra Marts 1799 - Marts 1800 opførtes de afbrændte 171 Fod af den nordre Fløi adskilt ved en Brandmuur fra den ældre Deel og deelt ved en anden Brandmuur i to Dele.

1801 opførtes den nordre Halvdeel af søndre Fløi og i 1806 opførtes Resten af denne Fløi, der i Fremtiden ved 4 Brandmure blev deelt i 5 Afdelinger.

101. 1813 og 1819 findes her Arbeide udført ved Stolemægerværkstedet hvilket jo tyder hen til at her har maattet være et saadant Værksted i denne Bygning, formodentlig altsaa flyttet her hen efter at være rykket ud af Bradbænkbygningen. 1839 opførtes en Brandmuur 100 Fod fra den nordre Ende af den nordre Fløi og den derved dannede Afdeling af denne Fløi afstodes til det Kongelige Theaters Brug, samtidig hermed byggedes en Communicationsbro over Holmens Canal til Theatret, Alt i Henhold til allerhøieste Resolution af 11 Februar 1839.

1860 rømmedes Hovedmagasinet og Beholdningerne overflyttedes til det nye Hovedmagasin paa Frederiksholm og 29de October s.A. paabegyndtes Nedrivningen af de første 112 Fod af Bygningens søndre Fløi, nærmest Pavillonen, paa Grund af Anlægget af Gade,

der efter det nye Project kom til at løbe igjennem den.

1861 rømmedes aldeles Pavillonon og denne solgtes til Studenterforeningen for 7500 Rdl. der derpaa lod den forandre til en Foreningsbygning.

Samme Aar blev endvidere bedrevet 159½ Fod af søndre Fløi og de to nærmeste Afdelinger af den nordre Fløi bortsolgtes til private Liebhave fra Byen, der deels lode dem nedrive, deels ombygge saaledes at de nu fremtræde i en aldeles forandret Form. Af den hele Bygning med sine to Fløie og Pavillonon i Midten staaer endnu kun tilbage i uforandret Skikkelse de Pag.43 omtalte 37½ Fod af søndre Fløi tilhørende Marinen og circa 188 Fod af nordre Fløi hvoraf 100 Fod er afstaaet til det Kongelige Theater og Resten afstaaet til Finantsministeriet ventende paa den Skjæbne, der vil blive den tildeel.

102. Jernhaven var en ved Muur indhegnet Plads ved den nordre Ende af Hovedmagasinet's søndre Fløi, anlagt i et af Aarene fra 1787-92, oprindelig bestemt til Oplag af Steenkul. 1826 findes den benyttet som Jernhave, hvor alt det gamle Jern opbevarede, som ikke kunde benyttes paa Holmen og henlaae her for at sælges ved Auction. 1839 blev i Anledning af Afstaaelsen af de 100 Fod af Hovedmagasinet til det Kongelige Theater, opført et Halvtags Brædeskuur for deri at opbevare nyt Jern, som der fandtes.

1860 tømtes Jernhaven og Indhegningsmuren tilligemed Halvtags-skuret borttages.

Skuur til Jernmagasin, Pælebukkerværksted og Bødkerværksted, laa østenfor Pavillonon ved Hovedmagasinet opført omtrent 1770 til et Reservemagasin for Jern og benævntes i den Tid almindeligen "det blaee Skuur". 1795 opførtes et nyt Skuur 100 Fod langt, 24 Fod bredt paa samme Sted hvor dette Skuur, der blev nedrevet, stod, ligeledes til Jernmagasin med et lille Aflukke heri 14 Fod langt, 10 Fod bredt med en Justitspæl i, til derved at exequere Domme.

1802 forandrede dette Jernmagasin til Pælebukkerværksted, hvortil det tjente indtil 1848 da det forandrede til Bødkerværksted eftersom det tidligere Værksted for Bødkerne i Henhold til Ministeriets Ordre af 18 October skulde forandres til Seildugsvæveri (jfr.Pag.61), i den Anledning opførtes paa Nordsiden af Skuret en bindingsværks Tilbygning med et grundmuret Ildsted.

103. 1849 forsynedes Værkstedet med 14 nye Vinduer med Karme, og et nyt brædebeklædt Materialskuur opførtes sydøst for Bødkerværkstedet til Opbevaring af Bødkernes tomme Fustager.

1860 i November Maaned flyttedes Bødkerværkstedet bort fra Skuret og ind i det forrige Bødkerværksted, der imidlertid ved Seildugsværkstedets Nedlæggelse var blevet ledigt. Skuret blev strax efter nedrevet og i 1861 borttoges Materialskuret, endeel af dette henflyttedes til Pladsen mellem den i 1839 af Hovedmagasinet til det Kongelige Theater afstaaede Deel og den opfyldte Holmens Canal.

Dehlehaven laa tidligere siden omtrent 1740 paa den Plads, der senere er optaget af Kulpladsen ved Smediebygningen, men strækken-
de sig heelt hen til Pavillonen hvor der ved denne Ende laa et
Skuur til tomme Foustager.

1746 opførtes langs Østsiden af Dehlehaven Brædeskure til Oplag
af Planker. Efterat 220 Fod i Længde af disse Plankeskure vare
blevne reparerede med nyt Tag i 1795 afbrændte disse tilligemed
den hele Dehlehav 5te Juni s.A., hvorefter der ikke mere anlagdes
Dehlehav her.

Forinden Dehlehaven indrettedes her, laa Gammelholms Spaanehave
paa endeel af Terrainet efterat den i 1728 var oprettet af Vice Ad-
miral I.A.v.Paulsen.

104. Kulplads. Imellem Dehlehaven og den nuværende Ministeriebygning,
paa den Grund, som senere blev optaget af Eqvipagemesterboligen
med tilhørende Have fandtes i 1740 en Kulplads indtil 1786 da der
her opførtes en Bygning til Smedemesteren.

I en Linie fra Pavillonen lodret paa Reberbanens Retning og i
Nærheden af denne fandtes 1766 tvende Materialskure, som efter
hvad det har været muligt at faae oplyst, kun har staaet her i
kort Tid.

Bedding No.3, laae tæt østenfor den nuværende Hestestalds Plads,
den existerede her i 1766 maaskee tidligere og repareredes i 1801
med 126 ny nedrammede Pæle og borttages igjen omtrent 1820.
Beddingen benyttedes kun til Bygning af Pramme og Smaafartøier.
Herpaa er bygget:

Ankerkranpram No.1. /12 04.

Vandcisterne No 2. 1814 - 17/7 1816.

Østenfor denne Bedding mellem No.2 og No.3 laae et

Arbeidshuus med Bohlendeck opført i Henhold til Kgl.Resolution
af 25de September 1801 og nedtaget 1816 hvorefter det opførtes i
Nyboder til Voltigeerhuus i Søetatens Drengeskole, hvor det endnu
findes.

Hjulmandsboden var et Brædeskuur beliggende nordfor Gavlen af
Seillægger og Bødkerværkstedet, hvori Pælebukkerne havde Værksted.
Dette Skuur fandtes der 1766, maaskee tidligere, og nedtoges i
1795.

105. Chaloupskuur for de Kongelige Chaloupper, var et Brædeskuur
nordenfor det foregaaende, udfør det endnu her værende Slæbested
i "Gamle Dok", det fandtes her i 1766 og nedtoges i 1795.

Drøyen er en grundmuret Bygning, der existerer endnu, men som
i April 1861 afstodes til Finantsministeriet efter at Rebslageriet
1 April s.A. var ophørt og henhører saaledes ikke mere til Mari-
nens Bygninger.

Bygningen er opført i Henhold til Kongelig Resolution af 19
October 1753. Her bragtes de spundne Garnløver fra Reberbanen og
bleve trukne gjennem en indmuret Kobberkjedel med kogende Tjære og
derfra over i Garnmagasinet for der at opbevares. 1792 opstille-
des her en ny Drøymaskine, dette skeete atter i 1817 og 1833.

Sprøitehuus ved Gjethuusporten laa tæt østenfor denne Port.
Tidligere benyttedes dette til Reberbanens Sprøiter, men i 1806
flyttedes disse hen i det Skuur der fandtes paa Sydsiden af Garn-
huset og Huset overlodes Byen til samme Brug, som det tidligere

havde tjent til.

106. Sprøitehuset nedtoges i 1862 samtidig med Muren, det stod op ad. Skuret, der fandtes op ad Sydsiden af Garnhuset, der benyttedes siden 1806 til Sprøiterne, tjente tidligere til Værksted for Tømmermanden ved Reberbanen, men da det i 1819 fandtes at være i en meget daarlig Tilstand, borttoges det og der indrettedes i Garnmagasinet en Afdeling til samme Brug.

Ølbod fandtes tidligere i en lille Bygning bag Contoirbygningen paa Baadebyggerpladsen ved Siden af "det røde Skuur", hvor det tidligere stod. Ved Enden heraf fandtes et langt smalt Halvtags-skuur opført 1801 over nogle Bænke hvor Arbeidsfolkene sad og drak deres Øl, hvorefter Ølbod indrettes i det lille Chaloupskuur.

Saugskjærerklemmen stod ved nordre Ende af det lille Chaloupskuur paa Baadebyggerpladsen. 1790 omskiftes den med en ny og 1819 opførtes et nyt Skuur over den.

Seilhaven var den Deel af botanisk Have, der forhen tilhørte Marinen, her fandtes en Seiltørringsmaskine, hvor Seilene fra de hjemkomne Skibe ophængtes til Tørring forinden de bragtes op i Magasinet, der dengang fandtes over det store Chaloupskuur. Endvidere fandtes her Skure til Egetømmer og Strøer til Mastetræer for her at henligge for at tørres, forinden de anvendtes.

I 1843 afstodes Seilhaven til botanisk Have i hvilken Anledning der opførtes et Plankeværk fra Hukken ved Mastegraven til det nærmeste Hjørne ved den sydlige Gavl af det store Chaloupskuur.

107. Mastekran paa Baadebyggerpladsen blev opført her i 1736 tæt søndenfor Broen der fører over til Smaløen, 1749 repareredes den, 1787 omskiftedes den med en ny, bestemt til Masters Udtagelse af Kongebaadene, tillige benyttedes den ved Kjølhalingen, og i 1836 borttoges den og en Flagstang opreistes i Nærheden af det Sted paa hvilken den havde staaet; den benyttedes til Indsætning og Udtagelse af Master fra de mindre Fartøier.

Paa Smaløen fandtes fra 1801 til 1819 endeel Smaskjærme over det her beroende Baadetømmer.

Langs Bolværkerne fandtes en stor Mængde Bradbænke hvorved Skibene blev kjølhaalede paa følgende Steder:

ved Bradbæk No.1, circa 60 Fod lang er anlagt efter 1766 og opbrydes i 1793, Bradbæk No.2 og 3

ved Bradbæksbygningen No 2 og 3 fandtes tvende, den østligste 150 Fod lang den vestligste 160 Fod lang. De findes anlagte i 1766. 1788 blev den vestlige opbrudt og den østlige repareret. 1814 og 1815 hovedrepareredes denne tilligemed de derværende Spilkister og i 1835 blev den opbrudt,

Bradbæk No.4 ved Bradbæk No.4 circa 140 Fod lang, anlagdes fra ny i 1681, her fandtes i den østlige Ende en Kran til Indsætning af Master, denne nedtoges i Henhold til Kongelig Resolution af 19 September 1759. 1815 hovedrepareredes den og i 1842 opbrydes den,

Bradbæk No.5 og 6. paa Bradbæk No.5-6, fandtes to, den vestenfor Bedding No.1, circa 150 Fod lang anlagdes fra Ny 1681 og opbrydes 1818, den østenfor Beddingen No.1 circa 110 Fod lang blev opbrudt i 1823.

Historisk Beskrivelse
over
Dokken paa Christianshavn
med tilhørende Bygninger.

110 & 111.

Den Kongelige Dok paa Christianshavn er beliggende mellem Strandgaden paa Christianshavn og Strømmen udenfor, paa Østsiden begrænses den af et Plankeværk, der er opført udenom det forrige saakaldte "Manufacturhandelens Oakhuus", paa Vestsiden er denne Plads ved et Plankeværk adskildt fra det forrige saakaldte "asiatiske Compagnies Plads". Langs Sydsiden af Pladsen findes en Staldbygning 36 Fod lang og en 282 $\frac{1}{4}$ Fod lang Indhegningsmuur 9 Fod høi, der adskiller den fra Strandgaden.

I denne Mur, der opførtes i Henhold til Kongelig Resolution af 23de April 1745 findes en Indkjørselsport, der i Reglen holdes lukket, idet al Passage for Gaaende for nærværende Tid skeer igjennem en Laage i en indenfor Muren østenfor Porten opført lille Bygning, controlleret af den herved ansatte Portner, der her udfører den samme Tjeneste, som Opsigtsbetjenten paa den øvrige Deel af Orlogsværftet.

Areal. Denne Eiendom hvis Matricul Nummer i Christianshavns Qvarteer er No.30, nyt Gadenummer 27, har for Tiden et Grundareal af 99,346 Kvadrat Fod, der benyttes saaledes:

Selve Dokkebasinet	27.300	Kvadrat	Fod
Grundmurede Bygninger	4.483	"	"
Bygninger af Muur og Bindingsværk ..	2.210	"	"
Træhuse eller Skure	3.634	"	"
ubebygget Grund	61.719	"	"

Sum: 99.346 Kvadrat Fod.

112.

I Strandgaden findes i omtrent 14 Fods Afstand fra Muren hersteds en Række Pæle nedsat i Jorden i en Længde af 295 Fod for at begrænde den Deel af Gaden i hvilken Afløbsrenden fra Dokkens Pompemaskiner er nedlagt for at føre Vandet ud i Canalen østenom den Plads paa hvilken Dokken er anlagt.

Foruden Bolværkerne ud mod Strømmen, eies endvidere 55 Fod Bolværk i Canalen mellem Dokkens Grund og Wilders Plads fra Broen over til Pladsen og Nord efter.

Dokkens Grund, der oprindeligen i østlig Retning gik lige ud til Bolværket ved Canalen østenom Pladsen (her stod den gamle Marinen tilhørende Grynemølle, der afbrændte Natten mellem 12-13 April 1779), har til forskjellige Tider lidt en Indskrænkning

paa denne Kant først til Opførelse af det Staten tidligere tilhørende saakaldte "Manufacturhandelens Pakhuus" og senere i 1852 endnu et Stykke paa 16 Fod vestenfor dette Pakhuus da dette blev afhændet og overgik til at blive privat Eiendom.

Dokkebasinet er anlagt hvor tidligere fandtes en fra Søen indgaaende Grav med lo a 12 Fod Vand benyttet til Kjølhalingsplads for mindre Skibe.

113. En Kongelig Resolution af 5te Marts 1735 beordrede Greve Frederik Danneskjold Samsø at lade undersøge Grunden her for en Doks Anlæg og fremkomme med Forslag til en Saadan og 30? Marts anvistes Greven 1000 Rdl. til dette Brug. En Dæmning blev slaet for Graven og denne undersøgt, og da den fandtes anvendelig til det tilsigtede Øiemed, blev Pladsen kjøbt af Marinen og Anlægget af Dokken paabegyndt, drevet med stor Kraft, ledet af den dygtige Vandbygmester Dumreicher fra Holland, der senere erholdt Character af Commandeur Capitain. Allerede 3die Januar 1739 var Dokken saa vidt færdig at en Kongelig Resolution af den nævnte Dato beordrede Admiralitetet og Fabrikcommissionen (den senere kaldte Constructions-Commission) at besigtige den og den 29de Mai samme Aar indviedes Dokken idet Brigantinen "Færø", der var bygget i Dokken gik ud og Orlogsskibet Christianus Sextus haltes ind.

I Anledning af Dokkens Indvielse bleve endeel Fanger paa Gammelholm ifølge Kongelig Resolution af 3die Juni 1739 løsladte.

29de Juli s.A. approberede Kong Christian den 6te den indsendte Besigtelsesforretning hvorefter det blandt andet fremgik at Dokken havde kostet 229.193 Rdl 47½ Sk.

Dokken, som efter de Resultater der vare opnaaede paa Gammelholm ved den saakaldte "Gamle Dok" eller "Christian den 5tes Dok" maatte ansees som et overordentlig vellykket Arbeide, viste sig imidlertid snart at være for svag i Bunden, idet denne ved Vandets Tryk nedenfra hævede sig naar et Skib af ringe Vægt stod i den, og man saae sig nødsaget til i 1745 at slaee Dæmning for den og overskjære Bunden tæt udenfor Sluserne og en tæt fuget Forsætning nedrammedes tværs over Dokken ind i Jorden paa Siderne af den.

114. Endvidere betyngedes Bunden med en stor Masse Jern, der endnu findes her. Disse Foranstaltninger havde den forønskede Virkning og Dokken viste sig da atter god og intet Arbeide af Betydning anvendtes paa Dokken før dens Hovedreparation fra 1786-89. (6te November 1782 udvirkedes en allerhøieste Approbation paa Tegningen til 4 Stk. 8 tom.Kjædepomper og 2 Stk.Huus Pomper med Metalstøvler til Dokkens lille Reservoir efter Fabrikmesteren H.Gerners Tegning.)

Da Tømmeret i 1786 for endeel fandtes raaden og i slet Tilstand og Vandet havde dannet saa store Canaler under Dokken og paa Siderne af denne, at man vanskelig kunde holde den læns, sloges en Dæmning for Dokken det nævnte Aar og Jorden gravedes bort fra Siderne. Alt det forraadnede Tømmer omskiftedes med Nyt. Hele Bunden og 8 a 9 Fod op ad Siderne fandtes at være i en ret god Tilstand og modtog saaledes ikkun en ringe Reparation hvori- mod hele Resten af Siderne saa at sige omskiftedes med Nyt.

1789 var Hovedreparationen tilendebragt og Dæmningen borttoges. Ved samme Leilighed forsynedes det store Reservoir med 11 Bentiske Pomper, construerede af Marinens Fabrikmester den udødelige Commandeur Capitain Henrik Gerner.

- Pomperne bleve drevne ved Heste, 8 ad Gangen, der gik i Vindbomme der satte et vertical Stamme i en omdreieude Bevægelse og ved Hjul og Drev sattes derved atter Pomperne i Bevægelse. Denne Pompemaskine er senere i saa godt som uforandret Form bleven anvendt til Lænsponpning indtil man for faa Aar siden afskaffede Hestene og anvendte Dampkraft (hvorom mere senere hen).
115. 1795 blev den gamle Vandmølle ved Dokkens Qvel forsynet med nye Kokke og Kamhjul, Værket blev løftet og Jerntapper og Metalpander eftersete.
- 1797 blev nedsat Kongepomper i det lille Reservoir istedetfor de derværende Kjædepomper.
- Faa Aar efter Hovedreparationen i 1789 begyndte Vandtrækket igjen at tiltage og efter at man forgjæves havde forsøgt paa forskjellige Maader at standse dette, besluttede man sig i 1798 til atter at slaae Dæmning for Dokken og anbragte en Overskjæring af tæt Fuget Tømmer tæt udenfor den i 1745 anbragte. Arbeidet, der lededes af den duelige og sagkyndige Capitain Høyer, blev fuldført i 1800, hvorefter Dæmningen atter borttoges, og Dokken kunde nu i længere Tid betragtes som fuldkommen tilfredsstillende.
- 1802 blev det store Reservoir og Pompemaskinen hovedrepareret tilligemed den hele Rende, der bringer Vandet herfra ud i Canalen ved Wilders Plads. Ligeledes hovedrepareredes Udløbsrenden fra lille Reservoir.
- 1813 omskiftedes det meste af Tømmeret over Vandet i Dokken, tillige forfærdigedes en ny Indersluse.
116. 1829-30 blev Jorden opgrævet paa Styrbords Side eller Vest-siden fra det gamle Vandmølleværk og ud til Hovedet og paa Bagbord Side fra Inderslusen hen til lille Reservoir, hvorefter Klædningen paa Indtømrerne, Strækholter med mere deels omskiftedes med Nyt, deels ladskedes, tillige repareredes de saakaldte "Overskjæringer" og nye Hæmre anbragtes paa Dokkens Sidetømmer paa de omtalte Strækninger.
- 1831 blev Pompeværket til det store Reservoir saa godt som aldeles ombygget og erstattet med Nyt efter samme Princip som tidligere.
- 1835 borttoges det gamle Skuur over det lille Reservoir og et Nyt 6kantet Skuur opførtes, indrettet til en Hestegang til at drive de Aaret efter her nedsatte 3 Kongepomper for at besørge den daglige Lænsponpning, hvorefter den gamle Vandmølle med Pompeindretning paa Styrbords Side af Dokken borttoges.
- 1840 hovedrepareredes Skarnslusen.
- Vandtrækket i Dokken tiltog nu atter mere og mere, indtil man i 1846 maatte beslutte sig til at slaae en Dæmning for Dokken, hvilket Arbeide paabegyndtes 8 Juni 1846. Dokkens Sider og Bund fra Yderenden til lidet inden for Sluserne gaves en meget omfattende Reparation, Slusefalsene i Bunden bleve reparerede og forsynede med nye Bolte, nye Slusefals blev dannede paa Siderne, en ny Indersluse forfærdigedes, Dokkens Bund udfærdigedes paa den nævnte Strækning. Pomperne i det lille Reservoir forsynedes med nye Metalstøvler.

Det hele Arbeide hvis Udgift beløb sig til 106.000 Rdl. fuldførtes i 1848 ledet af Søetatens Vandbygmester, Capitain Lieutenant N.E.Tuxen og det synes som om Dokken ingensinde har været tættere end efter denne Hovedreparation af Yderpartiet.

1851-52 repareredes alle Kjædepomperne til det store Reservoir.

21 November 1854 bifaldt Ministeriet at Anvendelsen af Skarnslusen udenfor de andre tætte Sluser bortfalder, hvorefter den ophuggedes.

1859-60 forandredes Pompeværket ved det store Reservoir fra, som tidligere, at være drevet ved 8 Heste, til at drives ved en Dampmaskine, der prøvedes første Gang 2den Juli 1860.

Dokkens Dimensioner ere:

Længde i Vandlinien fra Indersiden af den inderste Sluse til Trappen er 220 Fod og paa Overkanten af Stabelblokken, der er 15 Fod 6 tm under daglig Vande, fra Inderkanten af inderste Sluse til Trappen er 196 Fod.

Dybden i Slusen er 18 Fod 6 tm under daglig Vande.

Bredden er i Slusen i Vandlinien 51 Fod 6 tm ved Jordens Overflade 56 Fod. Volumenet under daglig Vande er 233,516 cub.Fod.

Dokkens Bredder er størst paa Midten og spidser lidt til ved hver Ende, ved Inderenden findes en Nedgangstrappe i eet Løb fra Jordens Overflade til Dokkens Bund tilligemed tvende Skraaplan eller Sledsker til Nedfiring af Tømmer til Brug i Dokken.

118. Den er heelt bygget af Træ, dannet af tvende Rader Bolværker hvori Pælene staae i en tæt Afstand fra hinanden beklædte med Planker paa Jordsiden og med svære Ankere, der gaae langt ind i Jorden. Mellem disse Bolværker er Bunden nedlagt paa den udgravede Bund uden Pælefundament, dannet af svære Tverstrøer hvorpaa er lagt 3 Lag Tømmer tæt sammenfuget boltede til hinanden og calfacterede. Udenfor de tidligere omtalte Bolværker er derpaa ovenpaa Bunden anbragt de Sidevægge som ere synlige stærk forbundne til Bolværkerne bag ved og dannede af Egetømmer forsynede med Klædning. Langs hver Side findes 5 Rænger smaa Trin eller Banqvetter ikke bestemte til at gaae paa, men tjenende til at holde de Skraastøtter, der sættes fra Skibet i Dokken ned mod dennes Sider. Sluserne, hvoraf der findes to, ere tæt sammenbyggede Sætporte bugede ud efter anbragte i dertil indrettede Fals i Siderne i en lidet skraa Stilling, hældende med Overenden ind ad Dokken til. For at borttage disse anvendes en dertil construeret flydende Dunkraft hvorved de løftes lidet opad og da de ere smallere forneden end foroven, kan Dunkraften tilligemed Sluseporten hales bort, saasnart denne er løftet ud af Falsen. Denne Maade at borttage Sluserne paa, fordrer en stor Mængde Folk, og er en af de Anker, der haves mod Anvendelsen af denne Dok.

119. For at lade Dokken løbe fuld af Vand, naar Portene ere for, høves i disse to smaa fiirkantede Lemme lidet under Vandets Overflade, der ved at aabnes tillade Vandet at styrte ind i Dokken.

Udenfor disse Sluseporte fandtes indtil 1854 endnu en tredje Sluseport, den saakaldte Skarnsluse, der var bygget tæt og senere gjennemboret af en stor Mængde Huller, der vel skulde tillade Vandet at løbe igjennem, men forhindre Mudder, Tang og andet deslige i at komme ind i Dokken, men da denne fandtes unødvendig eller ei svarende til Hensigten afskaffedes den det nævnte Aar.

Paa hver Side af Dokken findes hen ad Inderenden til et saakaldet "Reservoir" paa Styrbords-Side det store og paa Bagbords-Side det lille. Det store Reservoir med tilhørende 11 Stk 8 tom Kjædepomper benyttes alene til den store Lænsompning naar Skibet første Gang kommer ind, medens det lille Reservoir med sine 3 Kongepomper benyttes tillige til at udpompe det Vand, som Dokken daglig trækker medens Skibet staaer i den.

Det store Reservoirs Kjædepomper drives siden 1860 ved en høitryks Dampmaskine paa circa 30 Hestes Kraft, forhen benyttet til at holde den nye Dok læns paa Nyholm under dens Bygning, oprindeligt en Skibsdampmaskine benyttet i Krigens Tid (fra 1848-50) i en, de holsteenske Insurgenter tilhørende Dampkanonbaad, van der Tann, senere efterat den var udleveret til os kaldet Støren.

120. Lænsompningen skeer nu i 8 a 10 Timer efter Skibets Størrelse der staaer i Dokken.

Indtil 1860 bevægedes Kjædepomperne ved en Hestegang hvor 8 Heste anvendtes ad Gangen og der maatte være tilstede 4 a 5 Skifter ved hver Lænsompning.

Hver Skifte gjorde i Begyndelsen 150 Omgange senere kun 100 Omgange inden de afløstes. Fra daglig Vande til $8\frac{1}{2}$ Fod under dette arbejdedes med alle de 11 Kjædepomper, men efterhaanden som Løftehøiden derpaa tiltog, formindskedes Antallet af de arbejdende Kjædepomper, almindeligen saaledes:

fra $8\frac{1}{2}$ Fod til 10 Fod	.....	10	Pomper
10 "	"	$11\frac{1}{2}$ "	9 "
$11\frac{1}{2}$ "	"	$13\frac{1}{2}$ "	8 "
$13\frac{1}{2}$ "	"	16 "	7 "
16 "	"	læns	6 "

En saadan Lænsompning varede almindeligen 42 a 44 Timer og der brugtes 32-40 Heste dertil.

Alle Kjædepomperne gaae ned i en Brønd, der rummer 704 cub. Fod Vand.

Vandet, der oppompes, samles i en Rende, der føres under Jorden ud til Strandgaden hvor den dreier om i nærligen en ret Vinkel og løber langs Muren ud til Canalen ved Wilders Plads, paa Ydersiden af Jerns Rende findes paa Gaden nedsat en Røde Pæle for at betegne Læns Plads.

121. Det lille Reservoir er forsynet med 3 Stk 8 tom Stagpomper, der drives ved en Hestegang i et dertil opført 6kantet Huus opført og indrettet her i 1835-36 af afdøde Commandeur Capitain P.M.Tuxen. Brønden under dette Pompeværk rummer $860\frac{1}{2}$ cub. Fod Vand.

Vandet fra disse Pomper ledes i en Rende under Jorden ind i den tidligere omtalte Rende.

Foruden disse to Pompeværker fandtes indtil 1836 den saakaldte "gamle Vandmølle" paa Styrbords Side af Dokken henimod Yderenden, opført samtidig med Bygningen af Dokken for at oppompe Vandet fra det saakaldte "Qvæl" en Brønd hvortil de Vandaarer, som ved Anlæget af Dokken bleve overskaarne, bleve samlede for senere at bortskaffes.

Da man ved Forandringen af det lille Reservoir kom i Besiddelse af kraftigere Pomperemødier end tidligere, borttoges denne Vandmølle.

Paa hver Side af Dokken findes et støbt Jernspil med en fast

Jernstamme i muret Fundament, opstillet her i 1853. Disse Spil benytttes til Indhivning af Skibet i Dokken.

Paa Bagbords Side af Dokken findes en Brønd hvor Nedgangen er til den Tunnel, der fører Vand og Gas-Rørene fra Gammelholm til Christianshavn jfr. Pag. 86.

I Bolværket paa Bagbords Side af Dokkens Munding findes en Færgetrappel hvor Overfarten skeer til Gammelholm ud for Sydenden af Reberbanen ved Udløbet til Chaloupskuur Graven. /Færgefarten mellem Dokken og Gammelholm ophørte i 1864./

122. Lidt længere mod Øst i Nærheden af Pavillonon findes et Slæbested for at hale Tømmer og andre svære Gjenstande paa Land, og endnu længere mod Øst findes en saakaldet Slusekran, hvorunder tidligere Skarnslusen eller den ene af Sluseportene til Dokken bleve hængte naar de ei benyttedes.

Af Bygninger findes paa Dokken:

Vaaningshuset en grundmuret Bygning staaende med sin Sydside op langs Indhegningsmuren ud til Strandgaden. Midten af Bygningen en Længde af $90\frac{1}{4}$ Fod er i 2 Etager 20 Fod høi med en Qvist paa Midten dannende ligesom en trelie Etage paa Bygningen. Ved hver Ende af Bygningen findes en 10 Fod høi een etage Bygning saaledes at den hele Længde af Bygningen er $148\frac{1}{4}$ Fod, 16 Fod bred.

Hovedfacaden er mod Nord, her findes i hver af Enderne paa 1ste Etage, 2 Vinduer og en Dør, paa Midten findes 9 Vinduer og 2 Døre, hver især med Bislage over, det østligste opført 1812 det vestligste i 1816. I anden Etage findes 11 Vinduer og i 3die Etage 4 Vinduer hvoraf de 2 er blinde. Paa Vestsiden findes i 1ste Etage 1 Dør, i 2den Etage 5 Vinduer og i 3die Etage 3 Vinduer og de vestlige Gavle 1 Dør og 4 Vinduer.

Naar Bygningen er opført vides ei, men det har sikkert været kort efter at Commandeur Capitain Dumreichers gamle Vaaningshuus blev nedbrudt; 9 April 1767 beordredes det solgt til Nedbrydning og 6te Juni nestefter approberedes Salget af denne Bygning for 755 Rdl. at være nedbrudt inden Udgangen af September s.A.

123. Den Bygning der her blev opført, havde skraae Valme, der i 1827 borttoges og lodrette Gavle opførte, i 1834 opførtes her paa en Qvist eller 3die Etage i en Længde af 33 Fod.

1852, 30te Januar beordredes en Forlængelse af den herværende Vagtbygning, for at tjene til Bolig for en Portner.

For Tiden benytttes Bygningen paa følgende Maade:

Underste Etage: Det østligste Fag er Vadskerhuus med Indgang fra Døren vestenfor, de næste to Fag Vinduer, 1 Dør med Bislage over og dernæst 2 Fag Vinduer tjener til Bolig for den ved Reparationsarbejderne i Dokken ansatte Skibbyggermestersvend, der tillige har de to østligste Fag i 2den Etage.

I underste Etage findes dernæst 3 Fag, 1 Dør med Bislage over og de derpaa følgende 3 Fag til Bolig for Inspectionsofficieren tilligemed Røsten af 2den Etage og hele 3die Etage. I underste Etage findes dernæst 1 Fag Vindue 1 Dør og 1 Vindue, tjenende til Locale for Morgenmynstringen og Bolig for Portneren, der ansattes her siden 1 April 1852 istedetfor den tidligere Vægtervagt, der afskaffedes samtidig hermed. Før den Tid fandtes her Matrosvagt og i 1744 commanderedes denne Vagt af en Kanoneer, der var under Commando af Gammelholms Vagt.

I denne lille Bygning findes tillige en Forstue med Udgang i Gavlen til Pladsen og Udgang til Strandgade, hvilken sidste steds holdes lukket og kun åbnes under behørig Control af Portneren.

Langs den østlige Grændse af Dokken ligger i en liden Afstand fra Vaaningshuset den saakaldte

124. Oeconomibygning, en brædebeklædt, teglhængt Bygning $40\frac{1}{4}$ Fod lang, $18\frac{1}{2}$ Fod bred, 9 Fod høi, benyttet til Retirade, Brændeskuur og Havestue for Inspectionsofficieren der her har en lille Have.

Den opførtes her i 1852 efterat den foregaaende var bleven nedrevet paa Grund af Afstaaelsen af et Stykke Jord langs det herværende Pakhuus.

Vestenfor Indgangsporten ud til Strandgaden ligger:

Begkogehuset en grundmuret Halvtagsbygning $12\frac{1}{4}$ Fod lang, $6\frac{1}{2}$ Fod bred, $6\frac{1}{4}$ Fod høi, hvorved er indmuret tvende Begkjedler. Allerele 3 Juni 1747 bestemte en Kongelig Resolution at tvende Begkjedler skulle indmures her. Vesten for dette Huus findes langs Muren den saakaldte

Trunkebygning af Grundmuur med Hvælvinger $12\frac{1}{2}$ Fod lang 30 Fod bred, $4\frac{1}{4}$ Fod høi, opført til Oplagssted for Beg og Tjære, med for Tiden benyttet som Gjemmested for gammelt Kobber og Metal.

Det sydøstlige Hjørne af Pladsen optages af:

Staldbygningen, en grundmuret Bygning, 36 Fod lang, 26 Fod bred, $9\frac{3}{4}$ Fod høi i 1 Etage, opført her i 1823 efterat den forrige Staldbygning, der laae i Retning perpendiculair paa den nærværende langs med Plankeværket ud mod asiatisk Compagnies Plads med et lille Sprøitehuus norden for. Begge disse to Bygninger nedtoges 1823.

Bygningen benyttes for Tiden saaledes:

125. Ved den østlige Gavl findes et Vognskuur med Port i Gavlen, der benyttes til Gjemmested for gammelt og nyt Kobber og Metal. Ved samme Gavl findes et Rum hvor en dobbelt og en enkelt Sprøite opbevares saavel som de øvrige Brandredskaber. Indgangen hertil er fra den nordlige Side. Den øvrige Deel af Bygningen er Hestestald med Plads for 6 Heste.

Langs Plankeværket ud mod asiatisk Compagnies Plads findes et Staldskuur med Halvtag åbent ud mod Dokken, 48 Fod langt, 14 Fod bredt, $7\frac{1}{2}$ Fod høit, opsat her i 1836 til Læ for de mange Heste, som ved Læspompningerne maa møde paa Dokken. Aaret efter stilles Krybber op i dette Skuur. Eftersom nu Læspompning ved Heste er afskaffet, benyttes Skuret som et Arbejdssted for Folkene i daarligt Veir.

Ud mod Søen paa Nordsiden af Pladsen findes tvende Bygninger, vestligst:

126. Pavillon af Grundmuur og Bindingsværk $24\frac{1}{2}$ Fod lang, 26 Fod bred, 20 Fod høi i 2 Etager med 3 Vinduer i 2den Etage paa Nordsiden, 3 Døre i 1ste Etage og 2 Vinduer i 2den Etage paa Sydsiden og 3 Vinduer i hver af Etagerne paa Vestsiden eller ud mod Dokkebasinet. Tidligere var Bygningen forsynet med en Altan paa Taget, men denne blev nedtaget i 1828 samtidig med at det forraadnede Spærværk omskiftedes med Nyt. 1847 hovedrepareredes Bindingsværket i Bygningen, der for Tiden benyttes paa følgende Maade:

I underste Etage findes vesterfra Lampelukaf, Materialbod og Opgang til 2den Etage der er een stor Sal hvori opbevares Tegningerne til Dokken og Archivet, tillige har Mestersvenden ved Skibenes Reparation og Skriveren Contoir her.

Østenfor Pavillonen og bygget op heraf findes et Arbeidshuus af Muur og Bindingsværk, 85 Fod langt, 26 Fod bredt, 10 $\frac{1}{4}$ Fod høit, med en 4 Fag bred Qvist paa Nordsiden, der vender ud mod Søen. Tidligere var denne Bygning 100 Fod lang, men ved Afstaaelsen af det tidligere omtalte Stykke Grund til Pakhuset herved, forkortedes Bygningen i 1852.

I den vestre Ende findes en Stald til to Heste indrettet i 1859 eftersom den egentlige Staldbygning var mistænkt for at være inficeret af Snive, for Øieblikket benyttes Stalden til Oplagssted for Gjenstande vedrørende den i Dokken staaende Seilfregat Tordenskjold, der forandres til Skrueskib. (Eftersom Skruefregatten Tordenskjolds Forandring er fulden dt og Skibet udgaaet af Dokken, benyttes Stalden nu ei længere til dette Brug. For Tiden staaer i Dokken Dampskibet Holger Danske for at blive hovedrepareret.)

Den øvrige Deel af Underrummet er Arbeidslocale for Skibbyggerne tilligemed Loftet med Undtagelse af den tidligere omtalte Qvist, hvor den Tømmermand, som er ansat ved Dokkens Pomper, har sit Værksted.

Paa Dokken observeres hver 3die Time i hele Døgnet Vandstanden i Søen.

Historisk Beskrivelse
over
Nyholm
med tilhørende Bygninger.

128 & 129.

Nyholm er beliggende østenfor den nordlige Deel af Kjøbenhavn og danner saaledes den østre Begrændsning af Indløbet til Kjøbenhavn. Den er anlagt paa 5 større og mindre Øer eller Holme forenede med hinanden med Broer.

Disse Øer ere:

Nyholm, Frederiksholm Dokkeøen, Christiansholm og Arsenaløen.

Til Nyholm hører endvidere et endnu uopfyldt Terrain øst for forrige Bodenholfs Plads.

Areal. Størrelsen af Orlogsværftet her ved Nyholm er:

Land Areal	bebygget	ubebygget	Sum	bebyg.ubebyg.	
	Grund Fod ²	Grund Fod ²		Grund	Grund
			Fod ²	%	%
Elephanten		18.669	18.669		100
Nyholm.....	334.442	745.886	1.080.328	31	69
Frederiksholm	399.845	1.383.929	1.783.774	22	78
Dokkeøen	52.107	235.686	287.793	18	82
Christiansholm	49.057	146.847	195.904	25	75
Arsenaløen	168.924	1.124.892	1.293.816	13	87
	Sum: 1.004.375	3.655.909	4.660.284	21½	78½

Land Areal	4.660.284	Kvadrat	Fod
Vand Areal under Opfyldning ved Bodenholfs Plads	271.674	"	"
Veien bag om Bodenholfs Plads over Borgernes Exerceerplads til Baadsmændstræde	75.000	"	"
Vand Areal	3.670.673	"	"
	Sum:	8.677.631	Kvadrat Fod

eller circa 155 Tønder Land.

De anførte 1.004.375 Kvadrat Fod bebyggede Grund benyttes paa følgende Maade:

	Fod ² Nyholm	Fod ² Fred.holm	Fod ² Dokkeø	Fod ² Arsenale	Fod ² Chr.holm	Fod ² Sum:
Grundmuur	25.613	91.548	13.824	33.966	5.694	170.645
Muur o. Bindv.	53.033	22.608	-	167	10.744	86.552
Træskure o. Husel	160.993	212.701	-	66.837	98	440.629
Beddinger	61.011	6.363	-	-	-	67.374
Dokken	-	-	35.608	-	-	35.608
Rullekraner	11.544	6.142	-	-	-	17.686
Svingkraner	-	161	-	-	-	161
Kanonlad	-	-	-	-	19.465	19.465
Pl. om Entremast	-	-	-	-	1.800	1.800
Indh. Gaardsplads	11.353	20.836	-	67.954	11.256	111.399
Kulplads	2.795	9.570	425	-	-	12.790
Jernhave	-	13.353	-	-	-	13.353
Brandsteder	-	3.063	-	-	-	3.063
Sporveie	8.100	13.500	2.250	-	-	23.850
Sum:	334.442	399.845	52.107	168.924	49.057	1.004.375

131. Bolværker. Enhver af de anførte Øer er begrændset af Bolværker, deels af Træ eller Steen snart af 7 Fod over daglig Vande (omkring Dokkeøen) snart i en noget mindre Høide almindelig 5 Fods Høide, men ogsaa ofte i en meget ringe Høide af 1 Fod for at lette Lodsningen af Præmme eller andre Fartøier. At Værftet saaledes er anlagt paa flere mindre Øer har ganske vist den Fordeel, at man med stor Lethed kan transportere Gods fra den ene Ende af Værftet til den anden, saameget mere som de fleste Bygninger idetmindste Magasiner ere beliggende umiddelbart i Bolværkets Nærhed. At det endvidere tilsteder Plads for Skure til den store Mængde af Kanonfartøier hvoraf den danske Flaade i en Række af Aar har været i Besiddelse og giver for endeel Plads for de under Eqvipering værende Skibe saaledes at man paa samme Tid er i Stand til, søværts fra, at bringe de mere vægtige Gjenstande ombord, og dog med stor Lethed kan gaae til eller fra Skibet til Bequemhed for den store Mængde Folk, som have Forretninger der ombord, hvilke i modsat Fald maatte færges ombord, noget der vilde medtage lang Tid. At det imidlertid maa koste Marinen eller Staten en betydelig Sum Penge at sætte og senere at vedligeholde den betydelige Strækning af Bolværk behøver vistnok næppe at bevises, naar man hører at Længderne af de Marinen tilhørende Bolværker høie og lave af Steen og Træ for Tiden beløbe:

Nyholm	5703	Fod
Frederiksholm	5752	"
Dokkeøen	1577	"
Arsenaløen	4886	"
Christiansholm	1875	"

Sum: 19793 Fod

eller circa 3 1/3 danske Fjerdingsvei.

Estacade. Langs den nordøstlige og nordlige Side er Nyholm omfattet af en Række Estacade tjenende saavel til Beskyttelse som for at danne en Art Havn for Rokanonbaade forinden de forlade Værftet. Indenfor denne Estacade og langs den vestlige Side ud mod Strømmen strækker sig en Række Broer deels faste deels flydende og Pæle med Bomafspærring derimellem, hvorom mere senere hen.

132. Paa den sydlige Side findes en Afspærring ved søndre Ende af Christiansholm og Arsenaløen og fra denne sidste i nogen Afstand fra den en Afspærring af Bomme til nedrammede Pæle over til den nordøstlige Ende af forrige Bodenholfs Plads, hvilken ligeledes vil blive nærmere omtalt senere hen.
- Langs den østlige Side findes ingen anden Afspærring end Vandet der slynger sig heromkring indenfor den saakaldte Qvintus Vei ogsaa kaldet Ertekjedelveien.
- Første Anlæg. Anlægget af et Værft her paa Nyholm begyndte under Kong Christian d.V. samtidig med Anlægget af Volden om Christianshavn, der paabegyndtes 9de Mai 1685 og fuldførtes i 1692. Nyholm benævntes den Gang "Ny Værk" og bestod kun af en ved Bomme og Pæle indhegnet fiirkantet Plads kaldet "Hocken" hvor Skibe bleve plaerede fortøiede for og agter ved Hjælp af Ankere. For at beskytte Skibene anlagdes 3 Batterier og 1 Vagt, nemlig: Hovedbatteriet, som laae i det nordøstlige Hjørne og førte Navnet Neptunus blev commanderet af en Capitain. I det nordvestlige Hjørne Bommens Batteri commanderet af en Capitain Lieutenant eller Lieutenant, i det sydøstlige Hjørne et Batteri commanderet af en Capitain, i det sydvestlige Hjørne en Vagt (Corps de Garde) commanderet af en Lieutenant. Desforuden 2 flydende Batterier, eet paa Prammen Noa og et paa Fregatten Sværmeren, begge commanderede af Lieutenanter. I August 1685 flyttedes Vagterne fra Skibene i Land.
- Nyholms Opfyldning. Østenfor denne Indhegning nedsænkedes Kjølhalingsprammen Sorte Rytter og Skibet Svenske Diderich for at beskytte Skibene mod Iisgang og bleve saaledes Grundvolden til den senere med Bolværker indhegnede og opfyldte Nyholm. Denne Opfyldning gik paa Sydsiden til en Linie tæt sønden for det nuværende "gamle søndre Takkeladshuus" eller paa det Sted hvor det tidligere omtalte Batteri i det sydøstlige Hjørne laa. I nordlige Retning gik den fra en ret Linie dragen omtrent ved den nuværende Hovedvægtsbro til et Punkt tæt nordenfor Spanteloftsbygningen. Opfyldning maa være foregaaet i en forholdsvis meget kort Tid, idetmindste langs den vestlige Side; thi efterat denne var skeet eller imedens den skeete, ere begge Beddingerne No.1 og No.2 blevne opførte og det første her byggede Skib, Linieskibet Dannebrog paa Bedding No.1, løb af Stablen 6te October 1692 og det første paa No.2 byggede Skib Fregatten Maagen, løb af Stablen 28 Juni 1694.
- En Plan for Placering af Flaadens Skibe mellem nedrammede Duc d'Alber approberedes af Kong Christian d.V. 19 Februar 1698 og senere under 4 Mai 1700 af Kong Frederik d.IV. confirmeret.
- Efterhaanden som Arbeidernes Antal tiltog paa Nyholm, blev Batteriet Neptunus betragtet som havende større og større Betydning paa samme Tid som Batteriet ved Øens sydvestlige Hjørne mistede i Betydning paa Grund af Voldene uden om Værftet.
- Vagten i det sydvestlige Hjørne af "Hochen" bibeholdtes indtil 134. den efter Kongelig Ordre af 11 September 1743 beordredes nedlagt ved Forøgelse af Flaadeleiets Størrelse paa Grund af en forandret Plan for Placering af Skibene efter at Marinen var kommen i Besiddelse af Motzmanns Plads ved Christiansholm. Det commanderes stedse af en Lieutenant.
- 1699, 24 Januar bestemtes at Bommens Vagt i Fremtiden skulde commanderes af en Capitain, Gamle Batteri af en Capitain Lieute-

nant. 1716, 14 og 23de Januar, at Neptunus skulde commanderes af en Commandeur eller Commandeur Capitain og med 1 Lieutenant.

1770, 1 Juni Bommens Vagt af en Capitain Lieutenant og Gamle Batteri af en Premier Lieutenant.

Nyholms senere Udvidelse. Efter denne Tid indsaæ man meget snart at det paa Nyholm indvundne Terrain langt fra svarede til hvad der behøvedes til at holde en saa stor Flaade vedlige som den Danmark paa den Tid eiede og Værftet blev ogsaa stadigt forøget, deels ved Anlæg af nye Øer, deels ved Udvidelse af eksisterende Øer.

1723 kjøbtes Motzmannsplads, nu kaldet Christiansholm.

1728 nedsænkedes Orlogsskibet Elephanten vestenfor Batteriet Neptunus og kom saaledes til at danne Grundvolden til den senere siden den Tid som Kjølhalingsplads benyttede Plads af samme Navn.

135. 1739, 9de September beordredes en Ø dannet bag Motzmanns Plads (nuværende Arsenaløen) efter Artillerie-Commissionens Forslag.

1740, 6 Mai beordredes det gamle Batteri opfyldt til derpaa at henlægge den paa den Tid ombord i Skibene anvendte Steen Ballast.

1741, 17de Februar beordredes en Ø opfyldt i Flaadens Leie paa Nyholm for derpaa at bygge et Huus til Provianten fra Skibene under Desarmeringen for herfra senere at føres til Proviantgaarden, samt et Huus til Fadeværk, der tidligere forblev ombord i Skibene medens de vare oplagte. Denne Ø blev senere kaldet Arkerøen og laa tæt søndenfor den gamle Steenkiste i en Linie over mod det nuværende Nordvesthjørne af Frederiksholm.

Omtrent paa denne Tid erholdt Batteriet Neptunus en betydelig Udvidelse i nordlig og østlig Retning og 6te Mai 1740 beordredes Brystværet om Batteriet indrettet som Siden af et Skib hvor Kanonerne stode i deres Rapporter med Broge og Tallier eftersom Mandskabet var mere vandt med Exercitie af Skibsrapteren.

1744, 20 November beordredes Navnet Neptunus omskiftet til Christianus Sextus.

I Tidsrummet mellem 1746-51 anlagdes en Ø langs Flaadeleiet til henimod Christiansholm. Denne Ø erholdt paa Grund af sin Form Navn af Langeøen.

1751, 6te Mai approberedes Admiral Suhms og Commandeur Olfert Fischers Project til Opfyldning af Batteriet Christianus Sextus i Østlig Retning.

136. 1751, 10de Juni approberedes dettes Armering. Opfyldningerne udførtes, men da det formodentlig ikke gik rask nok fra Haanden udvirkedes en Kongelig Resolution af 1768, 20de August for, at det optagne Mudder skulde henlægges her og ei som tidligere ved Lynetten.

Herved modtog Nyholm en Udvidelse hvorved den erholdt her den samme Størrelse som den for nærværende Tid har.

1776, 28de October, skjænkedes en Plads til Pramlauget til Oplag af Mudder bag om Christiansholmene (en deel af den nuværende Arsenalø).

1781, 31te Mai beordredes Langeøen udvidet og opfyldt. Ramningen af Bolværket skeete fra 1786-1791 og Opfyldningen paa-begyndtes, men paa Grund af det meget store Areal, der derved er taget fra Søen, har Opfyldningen optaget lang Tid og skjøndt der

i længere Tid har været Land over hele Øen, kan man gjerne betragte Opfyldningen endnu som ufuldendt (flere Steder findes kun 12 Tom. over daglig Vande).

I den nærmeste Fremtid vil endnu flere Tusinde af Rigsdalere være nødvendige for at danne den passende Høide som eftertragtes circa 7 Fod over daglig Vande.

Imedens Opfyldningen stod paa, kaldes Øen i Almindelighed Opmudringsøen, senere har den erholdt Navn af Frederiksholm.

137. 1781, 31 August approberedes Forslaget til Udvidelse af Nyholm i sydlig Retning, saaledes at der sloges Bolværker langs Øens østlige Side langs den sydlige Side af Tømmergraven No.1 udenom den gamle Steenkiste og gamle Ankerø, saaledes at disse forsvandt eller rettere kom til at udgjøre en Deel af Øen Nyholm.

Bolværkerne rammedes fra 1784 til 1787 og blev nesten opfyldt i samme Tidsrum.

1781, 26de November approberedes Tegningen til Anlægget af en ny Ankerø udfør nordre Takkelagehuus og en ny Steenkiste norden for denne i en liden Afstand derfra. Denne Indhegning skeete Aaret efter og Opfyldningen i Løbet af nogle Aar derefter.

1824, 24de Juni beordredes Bolværker slagne i Fortsættelse af de tidligere om Arsenaløen, saaledes at den saakaldte Præmlaugets Plads forsvandt og kom til at udgjøre endeel af den nye Arsenaløen. Ramningen af Bolværkerne skeete fra 1826-1845 ved afvexlende at slaae Bolværker om Sydsiden og Nordsiden, circa 400 Fod aarlig. Opfyldningen skeete samtidig hermed og kan ved Udgangen af 1861 betragtes som fuldført. Medens Øen var under Opfyldning benævntes den som oftes nye Opmudringsø.

1800, 19de October kjøbtes den Grosserer Bodenhoff tilhørende Plads sønden for Arsenaløen og benyttedes af Marinen som Skibsværft indtil 1815 da den udleiedes til Grosserer J.Holm.

1832, 2den April solgtes denne Plads til Handelshuset Hambro & Søn.

138. 1854-1861 sloges Bolværk i Forlængelse af Ankerøens og Ballastøens Østside samt udenom dem, saaledes at disse Øer forsvandt og kom til at danne en Deel af den større Ø, Dokkeøen, saaledes kaldet, fordi den nye Dok er bygget ind i Øen. Fylden til denne Øes Opfyldning er for Størstedeelen kommen tilstede ved Udgravning af Dokkehassinet og de Bygninger, der samtidig hermed bleve opførte paa Øen.

1860 træffer Marinen en Overeenskomst med Eieren af forrige Bodenhoffs Plads, Etatsraad Hansen, om at erholde til Eiendom for Marinen et trekantet Vandareal østenfor Bodenhoffs Plads, mod at Marinen afstod fra sin Ret til at lade lægge en Vei over Pladsen, samt andre Indrømmelser saasom afstaaelse af endeel af Canalen syd for Arsenaløen og Tilladelse til Benyttelse af den Vei Marinen agter at lægge fra Holmen ud til Christianshavn. Dette saakaldte Fladvand er under Opfyldning siden Efteraar 1861. (Maalebrev paa de ved denne Leilighed erhvervede Grunde ere udstedte af Stadsconducteuren i Kjøbenhavn under 5te Februar og 1ste October 1862.)

Communicationen mellem Holmen og Byen eller mellem Øerne indbyrdes skeer ved Hjælp af Broer saaledes:

Toldbodbro. Fra Byen kommen man over den lange Toldbodbro til Bomløbet hvori ligger en Flydebro paa 4 Jernpontonner med Træ Overbygning over til et lille Brohoved udenfor Indgangen til Holmen ved Bommens Vagt.

Toldbodbroen der opførtes i 1788, i Henhold til Kgl. Resolution af 12te Januar 1831, blev ombygget i 1832 tilligemed Skuret paa den østlige Ende til Baadsmanden, Toldofficianten og Mandskabet til Aabning og Lukning af Flydebroen i Bomløbet. /Toldbodbroen og Toldbodbomløbets Flydebro overgik 1ste December 1866 til Havnevæsenet efter at det herværende Bomløb var bleven udvidet./

Flydebroen i Bomløbet. Bomløbet, der indtil 1853 kun havde en Bredde af 63 Fod, blev i dette Aar i Henhold til Ministeriets Ordre af 7 Mai s.A. udvidet ved at afskjære 27 Fod af det fra Holmens Side udgaaede Brohoved. Til Passage over Bomløbet laa tidligere en Flydebro, men denne blev samtidig hermed casset og erstattet af en paa 4 Jernpontoner bygget Træbro, der i Reglen staaer aaben om Dagen, hvorfor Passagen over Løbet skeer ved en Færge fra en i Toldbodbroens sydøstlige Hjørne værende Trappe tvers over Løbet. Før 1853 skeete Overfarten ved tvende Baade fra Trappen paa Toldboden. /Flydebroen i Bomløbet. Aabningen her, der var 90 Fod blev i 1866 forøget til 130 Fod og en ny Pontonbro paa 6 Pontoner indrettedes her, Alt af Havnevæsenet for at afhjælpe et længe følt Savn til en større Bredde. Udvidelse skeete ved at bortskjære paa Holmens Side Alt hvad der fandtes vestenfor den rette Linie, som Hønsbroelinien danner. Derved bortfaldt altsaa den tidligere Indgangsport til Holmen med tilhørende Klap. /Den 21de November 1866 henlægdes her den nye Pontonbro, der i Fremtiden bliver at vedligeholde paa Havnevæsenets Regning. /Indgangen til Holmen skeer her gennem tvende Jerngitterporte over hvilke staaer Kong Frederik den VI Navne-ciffer. Udenfor Porten findes en Klap, der aabnes hver Aften for ydermere at forhindre Tilgangen til Holmen. Allerede i 1747 den 4 Marts befaledes denne Klap ophalet om Natten.

Bommens Vagt. Strax indenfor Porten ligger paa den sydlige Side Bommens Vagt, en Bygning af Muur og Bindingsværk, udvendig klædt med Bræder, 37 Fod lang, 21 Fod bred og 12 Fod høi til Taget, dækket med Blik.

140. Indgangen er fra den nordlige Side lige for til et lille Kjøkken, tilhøre til tvende Værelser for den vagthavende Overkanoneer og til venstre til Mandskabets og Underofficierernes Vagtstue.

Fra den østre Gavl findes tvende Indgange, den sydlige til Contoir for Skipperen i Flaaden, den nordlige til Contoir for Opsigtsbetjenten, der controllerer al Passage ud af Holmen, deels for at paasee at intet Gods føres ulovligt ud af Holmen, deels for at paasee at ingen Mand gaaer ud af Holmen i Arbeidstiden uden ved at forevise en ham meddeelt Passeerseddel for at godtgjøre sin Ret dertil.

Paa Loftet findes endeel Materialier, der sorterer under Skipperen i Flaaden, saasom Iisbrækkere, Hager, Øxer m.m.

/Bommens Vagt blev paa Grund af Bomløbets Udvidelse nedrevet i April 1866 efterat en ny Vagtbygning af Havnevæsenet var bleven opført paa nedrammede Pæle i Flaadeleiet tæt indenfor Broen paa dette Sted. Vagtbygningen der paabegyndtes den 6te Novbr. 1865 og toges i Brug den 3die April 1866 er 29'6" lang 15'6" bred og 12'6" høi til Taget dækket med Zink. Mod øst findes 3 Vinduer mod Vest 4 Vinduer og 1 Dør og mod Nord og Syd 1 Vindue i hver Gavl. Byg-

ningen har to Værelser, det nordlige til Vagtstue til Mandskabet, det sydlige til Vagtstue for Betjenten og Vagtcommandeuren. Mellem begge Værelser findes en Forstue et lille Kjøkken og bag ved en Retirade. I November 1866 opførtes en Træbygning udenfor den vestlige Facade af den nye Bommens Vagt til Mynstring af Mandskabet, hvilken Mynstring paabegyndtes her den . Mynstrehuset er lang bred og 12"6" høit til Taget der er dækket med Zink. Igjennem denne Bygning er en Fod bred Passage, der altid holdes aaben samt endnu een 3 Fod bred, der kun benyttes ved Ind- og Udpassagen af Mandskabet./

Saaledes som Mynstringen for Tiden endnu foregaaer meddeles en Brikke eller et Bliktegn til enhver Mand, der møder i rette Tid, inden Klokkeren, der lyder i $\frac{1}{2}$ Time, er holdt op at lyde. Dette skeer i denne Bygning ved saakaldte Mynsterskrivere gjennem smaa Huller i Betjentens Contoir.

141. Eftersom der fra denne Vagt udstilles tvende Poster (en for Gevær og to paa Hønsbro Flydebroen), bestaaer Besætningen af Soldater her af: 1 Soldater Underofficier og 9 Menige. Af disse 9 sendes de 4 og til Hovedvagten hver Dag Kl 4 og paa alle Fridage, for at transportere Sprøiten om paa Værftet udenfor Arbeidstiden i Tilfælde af Ild skulde udbryde.

Tæt ved Vagten har Skipperen i Flaaden et Kammer mellem Pælene i Broen til Materialier, men kun til liden Nytte eftersom Vandet ved Høivande gaaer op i det.

+/ Norden for Vagten findes en lille Baadehavn indesluttet paa de tre Sider af Broer og paa den fjerde af Estacader og en Bom mellem tvende Pæle. +/

Bommens Vagtbro, der er circa 70 Fod lang og 45 Fod bred, er sidst omsat fra Ny i 1823 og 24 tilligemed Vagtsbygningen.

Ved Bommens Vagt ligger i Almindelighed Vandcisternen Regnbuen inde i Flaadens Leie, naar denne ei bruges, en Sprøitepram No.4 hvortil Nøglen er beroende i Vagten, samt alle Holmens Arbeidsfartøier ordnede i Linie langs "Broens Linie".

/Bommens Vagtbro er optrukket i 1866./

Bommens Batteri. Norden for Baadehavnen findes det saakaldte Bommens Batteri, 50 Fod lang, 13 $\frac{1}{4}$ Fod bred; det bærer vel ikke noget synderligt Spor af at skulle armeres, men er dog bestemt til 4 Stk. 36 Pund Caronader.

142. Tidligere fandtes her indtil 1804 et 80 Fod langt Brystværn med Porte til 6 Kanoner. Batteribroen blev omsat i 1824 tilligemed den 52 Fod lange og 13 $\frac{1}{2}$ Fod brede Passagebro, der forener denne med Bommens Vagtsbro. /Bommens Vagtbro er optrukket i 1866./

Naar man gaaer fra Bommens Vagt sønder efter langs Flaadeleiets vestre Begrændsning kommer man først til en 70 Fod lang 5 $\frac{3}{4}$ Fod bred Flydebro (Flydebro mellem Bommens Vagtbro og Hønsbroen) hvilende paa 3 Jernpontoner forfærdigede og henlagt her paa sit Sted i 1857, tidligere fandtes her en Træ Flydebro. Alle mindre Fartøier, der hale ud af Flaadens Leie gaaer igjennem her paa Grund af den større Lethed hvormed Passagen aabnes her, fremfor ved Nytløb. Tidligere var dette det eneste Løb ud af Flaadens Leie for Linieskibe indtil der blev tilbørligt opmudret i Nytløb.

+/ /Baadehavnen er som Følge af de i 1865-1866 stedfundne Forandringer forsvunden og Fartøierne ere i Fremtiden henviste til at fortøies mellem Broen Linien og Estacaderne udenfor./

Hønsebroen. Sonden for Flydebroen er den saakaldte Hønsebro, en fast Pælebro 237 Fod lang 11 Fod bred, sidst omsat i 1834 paa Fod paa de ved Vandet afskaarne Pæle og hovedrepareret i 1854 og 1856. I 1855 indrettedes her paa Ydersiden en Færgetræppe, bygget ind i Broen, hvor Færgen fra Toldbodbroens østlige Ende lægger til, naar Søen forhindrer den i at lægge til udenfor Brohovedet ved Bommens Vagt.

Fra denne Bro til hen ved Christiansholm, en Længde af omtrent 2770 Fod er Flaadeleiet indesluttet af, først en Række Træ Flydebroer (Hønsebroeliniens Flydebroer) 5 Fod brede og senere af Bomme mellem nedrammede Duc d'Alber.

143. 6 Mai 1740 beordredes Flaaden ordnet i en Linie fra Bommens Vagt til Christiansholm og 17 Juni 1744 beordredes Flaadeleiet indhegnet af Flydebroer fra Bommens Vagt til Christiansholm, saaledes at man kunde gaae her den hele Vei. Paa Midten omtrent var den saakaldte Flydevagt, men da man fandt Passagen ad denne Vei unødvendig og endog skadelig, da den let kunde befordre Tyverie, borttoges nogle af disse Flydebroer i 1815 og erstattedes med Bomme, tidligere benyttede som Entrebomme ved Trekroner, i 1817 borttoges Flydevagten og efter den Tid er stadigen flere Flydebroer blevne borttagne efterhaanden som de forfaldt og erstattede ved Bomme. Flydebroerne ere nu alle samlede i den nordlige Ende af denne Indhegning. Ved Christiansholm er et Udløb for mindre Skibe fra Flaadens Lei, vestenfor dette var tidligere en fast Bro, der blev optrukken i 1833 og omdannet til en Estacade ved at lade den yderste Række Pæle staae af Broen.

- /Aar 144. 9de Februar 1747 approberede Frederik d.V. Planen til at uddybe Flaadeleiet langs Hønsebroelinien, Broen Linien og Elephanten til 24 Fods Dybde, endvidere Placeringen af Skibene ordnede i en Linie langs Hønsebroen saaledes at de, det ene/laae med Forstavnen mod øst, det andet Aar mod Vest; men da man fandt at denne Maade at placere Skibene paa, standsede Mudderets frie Løb, beordredes Flaaden i 1818 den 16de Juni svalet om, saa at den kom til at ligge saaledes at Forskibet vendte Nord efter.

16de October 1858 tillod Marineministeriet et privat Selskab at anlægge en Badeanstalt i Flaadens Leie, i hvilken Anledning en Strækning langs Hønsebroelinien fra Christiansholm og Nord efter indrømmedes til dette Brug.

Fra Bommens Batteri Bro og øster efter strækker sig den 485 Fod lange 14 $\frac{1}{2}$ Fod brede

Broen Linien, en fast Pælebro, anlagt kort efter at den opfyldte Plads, Bradbænken og Elephanten var bleven færdig, men da man trængte til en bredere og solidere Bro, blev denne omsat fra Ny i 1735 og de derpaa følgende Aar, tillige blev ifølge Kongelig Resolution af 23de Juni 1734 et Løb, det nyværende Nytløb eller Fregatløb, indrettet i Broen for at Fregatter og mindre Skibe kunde hale ud denne Vei; i den senere Tid hale ogsaa Linieskibene ud denne Vei. Senere er Broen Linien omsat fra Ny i 1784-87. 1823-24 og i 1852 24 Fod af den østligste Ende af Broen, der er meget daarlig forestaar en Hovedreparation saasnart Holmens Kræfter tillade dette Arbeide.

145. Flydebroen der ligger i Nytløb er 69 Fod lang 8 Fod bred, den hovedrepareredes i 1786 og en Ny forfærdigedes i 1801 og 1831; men da denne i 1852 fandtes ubrugelig og ei længere tjenlig til Reparation, byggedes en ny Bro over tvende casserede Kanonchalouper, der saaledes kom til at gjøre Tjeneste her indtil 8de October

1860, da de omskiftedes med en ny Flydebro, hvilende paa 4 Jernpontonner.

Elephanten. Den vestlige Halvdeel af den nuværende Bradbænk Elephanten der har et Fladeindhold af 18.669 Kvadrat Fod var tidligere indtil 1821 ligesom en fast Pælebro med 4 Gangspil til at fire Skibene over med, men i 1821 og 1822 blev denne saakaldte aabne Bradbænk opbrudt og Bolværk sættes om dens tre Sider, hvorefter den blev opfyldt og brolagt. For Tiden er kun det ene, det sydligste Gangspil bibeholdt, for at assistere ved Udvarpning gennem Nytløb. Den øvrige Deel af Elephanten har stedse været opfyldt fra den Tid Arbeidet hermed i 1728 paabegyndtes.

Paa Sydsiden findes i 4 Fods Afstand fra Bolværket 3 saakaldte Slingre Værker til Befæstigelse af den underste Gieblok ved Kjølhaling af Skibe. Der fandtes tidligere 5 faste Gangspil, som nu da Kjølhalingerne sjældent gaae for sig ere borttagne. I tvende af Spilkisterne ere forrige Aar nedsatte solide Fortøiningspæle tilligemed en tredje Fortøiningspæl, der er gravet ned i Jorden.

146. Tidligere var Elephanten armøret ifølge Kongelig Resolution af 31te October 1748 med 10 Stk. 18pundige Kanoner.

Kjølhalingsskuur. Paa den nordlige Ende af Elephanten fandtes fra 1782 til 1818 et Materialskuur, hvor alle Kjølhalingsskudapparatene opbevarede, det nedtoges det omtalte Aar og et Skuur opførtes mellem Hovedvægten og Smedien hvortil Apparaterne henflyttedes.

Hovedvægtsbroen forener Nyholm med Elephanten, det er en fast Pælebro sidst hovedrepareret i 1828 af $66\frac{1}{2}$ Fods Længde og $10\frac{1}{2}$ Fods Breddo. Løbet under Broen lukkes ved en Bom.

Estacader. Norden for disse Broer, Broen Linien med Nytløb, Elephanten, Hovedvægtsbroen og rundt om Nord og Østsiden af Sextus, gaaer en Række Estacader, som tidligere meldt, dannende et langt indsluttet Rum for Kanonflotillen med Indløb ved den vestre Ende af Løbet langs Østsiden af Sextus, alle spærrede med Bomme.

Igjennem det sidst omtalte Indløb forhaler Krudtbaaden til og fra Skibene med Krudtet fra Krudtmagasiner, hvorfor det ogsaa benævnes Krudtløbet, som indrettedes i Henhold til Kongelig Resolution af 24 November 1777 om at indrette Canalen østenom Christianus Sextus til Transport af Krudt til og fra Rheden.

147. Estracaden nord for Sextus har til forskjellige Tider lidt betydeligt af Storme, f. Exp. 18 og 19 Februar 1809, 30 December 1812, 10de og 11te November 1820, hvoraf den d. 30 December 1812 knækkede en stor Strækning af Estacaderne og disse erstattedes da i længere Tid indtil 1815 ved Bomme.

Estracaden østenfor Batteriet Sextus, der var stærkt beskadiget af Isen blev optaget i 1845 og en ny rammet i en 20 Fod større Afstand fra Batteriet end tidligere, ved hvilken Leilighed tillige Krudtløbets Brede forøgedes til 26 Fod.

I 1858 blev den gamle Estacade fra Nordvesthjørnet af Sextus til ud for Midten af Elephanten optrukket og omsattes i en ret Linie istedetfor som tidligere i en næsten ret Vinkel hvorved at Løbet mellem Estacaden og Elephanten betydeligt forøges, alt i Henhold til Ministeriets Ordre af 21 September 1857.

I 1859 udvidedes Krudtløbets Breddo til 40 Fod ved Ingenieurcorpsets Foranstaltning ifølge Ministeriets Tilladelse af 5 April s.A. paa Grund af at Ingenieurcorpsat havde erholdt Bastionen

nærmest Nyholm til Materialgaard i Anledning af Anlægget af de nye Søforter. /Paa Grund af Bomløbets Udvidelse i 1866 bleve de Estacader, der lukkede for den vestlige Ende af den Canal, der gaaer langs Nordsiden af Broen Linien, borttagne og i deres Sted anbragtes her tvende Bomme mellem 3 nedrammede Duc d'Alber./

148. Bradbænke. Saavel nordenfor som sønden Mæstekranen paa Nyholm fandtes tidligere aabne Bradbænke, dannet som en fast Pælebro med et Trædække, men disse bleve paa Nordsiden i 1791 og paa Sydsiden i 1795 opfyldte, idet man rammede respective 96 Alen og 83 Alen Bolværk og fyldte Jord ind bagved, paa den søndre Side blev ved samme Leilighed anbragt 3 Slingre Værker til Gieblokkenes Befæstigelse i 4 Fods Afstand fra Bolværket. Det sydligste ombyggedes i 1854 og de andre to hovedrepareredes.

Norden for Kranen findes for Øieblikket 2 faste Gangspil, tidligere 4, udelukkende til Benyttelse ved Kranen og sønden for, 4 faste Gangspil, tidligere 5, deels til Brug ved Kjølhaling, deels til Kranens Brug; men som tidligere anført finder Kjølhaling for Tiden meget sjældent Sted og alene for de mindre Skibe, og dette gaaer for sig i Kanalen nord for Frederiksholm, hvorom mere senere hen. Af de omtalte 6 Spil er det nærmeste Spil norden for og det nærmeste Spil søndenfor Kranen Jernspil med en fast Jernstamme i muret Fundament, opstillede i 1854 i Henhold til Ministeriets Ordre af 5 September 1853.

Kongebroen. Den eneste Bro over hvilken Kjørsel fra Holmen til Byen og omvendt kan finde Sted. Den laae indtil 1858 nordenfor gamle østre Takkelagehuus og var forsynet med tvende Gitterporte for at spærre Passagen for Uvedkommende. Under Broen fandtes en Bom for at spærre Løbet.

149. Broen blev i 1858 afbrudt for Passagen og en anden 129 Fod lang, 13 $\frac{1}{4}$ Fod bred opførtes af Ingenieurcorpset ved Sydenden af Nyholm tæt Syd for Spaanehaven efterat Bastionen udenom Nyholm var afstaaet til Materialgaard ved Søbefæstningsarbejderne. /Ifølge ministeriel Ordre af 23 Mai 1866 ophørte al Passage over Kongebroen fra 1 Juni s.A./

I Aar er man betænkt paa at anlægge en Overkjørselsbro fra Arsenaløen til den nye Vei, der anlægges bag om Bodenholfs Plads ud til Prindsensgade paa Christianshavn, men endnu er den ikke paabegyndt. (Denne Bro er beordret opført under 8 October 1862.) Dette vil da formeentlig blive Hovedindkjørselen til Holmen.

Broen fra Nyholm til Frederiksholm.

a. den flydende, var indtil 1819 heelt flydende omtrent som de ved Hønsbroelinien, men i det nevnte Aar rammedes en 24 Fod lang, 8 Fod bred fast Bro ved Nyholm og saa høi, at Pramme kunde gaae under den saavel ladede som tomme for at undgaae ideligen at skulle hale Flydebroen af Veien for enhver Pram eller Fartøi, der skulde igjennem. Resten af Broen er en Flydebro 85 Fod lang, 5 Fod bred, i Begyndelsen een af de ved Hønsbroelinien, ved Anbringelsen af Bommene, overflødig blevne Flydebroer, men i 1835 erstattet med en ny forfærdiget. Den første Deel af Broen hovedrepareret i 1838. /Flydebroen mellem Nyholm og Frederiksholm blev borttagen i Foraaret 1865 og den lille 24 Fod lange faste Bro ved den nordre Ende blev optrukken til samme Tid da den var i en meget brøstfældig Tilstand og fandtes overflødig./

b. den faste er 224 Fod lang 21 $\frac{1}{2}$ Fod bred, anbragt paa nedrammede Pæle hovedsagelig anlagt for at føre den paa Værftet paa Værftet anlagte Sporvei fra Nyholm til Frederiksholm, men ogsaa for at gjøre det muligt at kjøre med almindelige Vogne fra den ene Ø til den anden, noget som indtil den Tid var en Umulighed.

Broen beordredes bygget 22 Juli 1858 og opførtes samme Aar. /Langs Vestsiden af den faste Bro mellem Nyholm og Frederiksholm blev i Sommeren 1863 bygget en Trækasse fyldt med Riisskaller til deri at nedlægge Rørledningerne mellem de nævnte Øer for det ferske Vand og Gassen./

Broen mellem Frederiksholm og Dokkeøen.

a. Flydebroen, byggedes samtidig med Anlægget af Ankerøen, 90 Fod lang, 5 Fod bred for at lette Communicationen mellem Takkelagehusene og det paa Ankerøen opførte saakaldte Ankerstokhuus, senere har den været bibeholdt her indtil Dato. (I Sommeren 1862 borttages denne Flydebro for at henlægges i Forlængelsen af de ved Hønsbroelinien alt værende Flydebroer. Efter den Tid er denne bleven erstattet ved en interimistisk henlagt Bro indtil denne Broes Brug blev nødvendig paa et andet Sted.)

/Under 13 Novbr. 1863 blev af Ministeriet beordret bygget en Pontonbro hvilende paa 5 Træpontonner til at ligge mellem disse Øer midt imellem det nye Hovedmagasin og Takkellads Magasin; men Bygningen af denne Bro blev senere stillet i Bero./

b. Svingbroen er en Jernbro 89 $\frac{1}{2}$ Fod lang, 11 $\frac{1}{2}$ Fod bred, der svinger om en vertical Tap i Midten, hvilende paa en cylindrisk opmuret Pille dækket med Granit. Endepillerne ere ligeledes opmurede og dækkede med Granit.

Over denne Bro føres Sporveien fra Frederiksholm til Dokkeøen, den ligger midt i den Gade, som dannes ved Arbeidshusets Side paa Dokkeøen og Gavlen af Maskinværkstedets Kjædelværksted paa den nordlige Side og Gavlen af det nye Hovedmagasin, den nye Grovsmedie og Vandkassemagasin paa den sydlige Side, en Gadebredde der er 40 Fod. Broen paabegyndtes i August 1855 og i August 1858 var Broen færdig; Jernoverbygning udførtes i Maskinværkstedet og det hele Arbeide var eet af de Arbeider hvortil Penge vare bevilgede ved Anlægget af en Dok paa Nyholm.

c. den faste var betænkt at opføres midt i Aabningen mellem det nye Hovedmagasin og Takkelladsmagasinet. Endepillerne bleve i 1857 opmurede til en Fod over daglig Vande, men da den almindelige Mening paa Værftet var, at en fast Bro paa dette Sted vilde hindre Passagen for meget i Canalen mellem Dokkeøen og Frederiksholm, udvirkedes en Ministeriel Resolution af 28 Marts 1856 for, at Broen indtil videre ikke skulde bygges færdig.

Broen mellem Frederiksholm og Arsenaløen var tidligere indtil 1819 en Flydebro ganske som ved Broen mellem Nyholm og Frederiksholm, og ligesom der, blev i det anførte Aar en fast Pælebro 27 Fod lang, 7 Fod bred rammet paa Frederiksholms Sidon, for at tilstøde Adgang under Broen med Pramme og Fartøier. Resten er en Flydebro 51 Fod lang, 5 Fod bred, som senest er omskiftet med en ny i 1828. Den faste Deel af Broen hovedrepareredes i 1834. /Flydebroen mellem Frederiksholm og Arsenaløen blev borttagen i Foraaret 1864 tillige med den 27 Fod lange faste Bro ved Nordenden eftersom Svingbroen paa dette Sted tæt østenfor denne Bro paa denne Tid var færdig og toges i Brug./

/Svingbroen mellem Frederiksholm og Arsenaløen anlagdes ifølge Ministeriets Ordre af 9de Aug. 1862. Broens Længde   Bredde
 Fra Mai - Septbr. 1863 opførtes begge Endepillerne og Centerpillerne, medens Jernarbeidet forfærdigedes i Maskinværkstedet. I Foraaret 1864, var Broen færdig og toges i Brug. Denne Bro fører Hovedlandeveien over Værftet fra Arsenaløen til Frederiksholm./

/Arsenalbroen. Samtidig med Øen Christiansholms Aflevering til den nye Eier 29 Juni 1866 afleveres denne Bro til disse hvorefter den afbrydes i Octbr. 1866 efter at en anden fast Bro var slagen fra Arsenaløen syd for Arsenalbygningerne til Christiansholm./

/Værftsbroen blev slaaet i Vinteren 1862-63 ifølge Ministeriets Ordre af 8 Octbr. 1862. Broen er 151 $\frac{1}{2}$ ' lang og 16 $\frac{3}{4}$ ' bred. I Januar 1863 bestemte Ministeriet at denne Bro skulde benævnes Værftsbroen. Veien bag om Bodenholms Plads, der erholde Navn af Prindsessegaden opfyldtes i 1862 og 63, macadamiseredes i Sommeren 1863 saaledes at den den 1ste Novbr. s.A. var fuldkommen færdig. Under 4 Juni 1863 tillod Værftschefen Passagen til og fra Værftet ad denne Vei fra 8de Juni næstefter og efter 1ste Octbr. s.A. var denne den ene af de to Hovedindgange til Værftet, den anden ved Bommens Vagt. Fra 1ste Novbr. 1865 begyndte Klokkelydningen ved denne Bro fra en Klokke i en Galge, der senest var anbragt paa Masteværftet tidligere ved Gammelholms Hovedvagtsbro (vide Pag. 40). Til samme begyndte Morgen Mynstringen her. Tæt vestenfor Værftsbroen paa Arsenaløen findes et Færgested indrettet i Sommeren 1863 ifølge Ministeriets Ordre af 15 April 1863, hvorfra Færgen mellem Nyholm og Frossenborg en kort Tid afgik, indtil Færgetrappen paa Christiansholm atter hertil benyttedes./

Arsenalbroen er en fast Pælebro 122 $\frac{1}{2}$ Fod lang 15 $\frac{1}{2}$ Fod bred, sikkerligen slaaet samtidig med Anlægget af Arsenaløen, eller omtrent i 1740; thi allerede i 1765 findes den at være hovedrepareret. I 1789 sloges en ny Bro og i 1843 ombyggedes den paa Fod paa de ved Vandet afskaarne Pæle. (/se // øverst paa denne Side./)

Nedlagte Broer

Broer, der tidligere have existeret, men som nu ere borttagne:

Broen over gamle Steenkiste gik fra det gamle Batteri ved Vestenden af gamle søndre Takkelagehuus over den der liggende lille Ø til Steenballast over til den søndenfor liggende Ankerøen omtrent i Formen af et S.

Interimsbroen fra Frederiksholm til Ankerøen, der blev anlagt medens Arbeidet stod paa ved Anlægget af den nye Dok, i 1859 borttages den.

Flydebro mellem Arsenaløen og Bodenhoffs, der maa have ligget der i den korte Tid fra 1800-1815, i hvilken Tid Marinen benyttede denne Plads.

Af andre Befordringsmidler findes her paa Værftet:

Sporveien. De første Sporveie der anlagdes paa Holmen var for at lette Transporten af Materialer, navnlig de store Granitsteen, til Anlægget af den nye Dok; men da de fleste kun vare anlagte midlertidige, bleve de næsten alle opbrudte da Arbeidet var fuldendt. Den nuværende Sporvei beordredes anlagt af Marineministeriet under 19de Juli 1858 fra Plankeskjærmene paa Nyholm til Saugmaskinen med en Tverbom over paa Dokkeøen. Dette påbegyndtes samme Aar og fuldendtes Aaret efter i en Strækning af cirka 3272 Fod i Retning omtrent Nord og Syd og 1000 Fod i Retning Øst og Vest.

153. 16de Juni 1860 beordredes Sporveien forlænget gennem Saugmaskinen ud mod Søen sønden for Frederiksholm eller Saugmaskinbygningens Bredde og 110 Fod paa den anden Side. Af Sporveie er der saaledes paa Holmen for Øieblikket en Bane fra det ovenfor anførte Sted ved Saugmaskinen, tværs over Frederiksholm, over den faste Bro mellem Frederiksholm og Nyholm, over Nyholm midt mellem Tømmerskjærmene, syd for gamle søndre Takkelagehuus, gennem en dertil indrettet Port i gamle søndre Takkelagehuus, vesten om alle Tømmerskjærme nord for, langs Spanteloftsbygningen midt imellem Plankeskjærmene nord for denne til disses nordre Ende. Paa Frederiksholm fra den derværende Svingkran langs Maskinværkstedet syd efter omtrent til midt for det nye Hovedmagasin; endvidere et Spor omtrent tværs paa disse to sønden for Maskinværkstedet fra den først omtalte Længdebane paa Frederiksholm og vester efter, forbi den nye Smediebygning, Maskinværkstedet, det nye Hovedmagasin over Svingbroen, langs Dokken og Arbeidshuset dersteds indtil Dokkeøens vestlige Bolværk med 2 Dreieskiver paa Frederiksholm. Da der kun findes et enkelt Spor er Sporveien forskjellige Steder forsynet med Udkjørsler for at Vognene skulle kunne passere hinanden.

Længden af Sporene ere:

Paa Nyholm	1620	Fod
" den faste Bro	217	"
Frederiksholms østl. Linie	1640	"
" vestl. "	550	"
" nordl. "	510	"
Svingbroen	90	"
Dokkeøen	450	"

Sum 5077 Fod

foruden de Steder, hvor der til Udkjørsler findes dobbelt Spor.

/Sporveien. I anledning af Linieskibet Dannebroges Bepandsring med 4 $\frac{1}{4}$ " Jernplader anlagdes i Foraaret 1863 Sporene paa Dokkeøen, nemlig: et Spor fra det herværende Spor sønder efter en Længde af 266 Fod, et Spor norden for Dokken 290 Fod langt, et Spor sønder for Dokken 240 Fod langt samt et Spor parallelt med disse ind til og ind i Pantserbygningen syd for Dokken en Længde af 168 Fod med 4 Stk. Dreieskiver, de tre nordligste af 14 Fods Diameter, den sydligste af 8 Fods Diameter (tidligere benyttet paa Frederiksholm der hvor Sporet, der fører over paa Dokkeøen krydser Hovedsporet paa Øen) Istedetfor den her paa Frederiksholm borttagne 3 Fods Dreieskive blev anlagt en 14 Fods Dreieskive. Sporene paa Siden af Dokken bleve anlagte paa Stilladser opreiste paa Afsætningerne i Dokken for lettere at kunne bringe Pladerne ind til Skibet i Dokken. Fra Spanteloftsbygningens nordre Ende blev i Foraaret 1863 lagt et Spor i en Bue ned til Bolværket tæt sønden for Planbygningen en Længde af 420 Fod med en 14 Fods Dreieskive ved Spanteloftsbygningen. I Efteraaret 1864 blev nedlagt et Jernspor langs Østsiden af Hovedmagasinet og Takkeladsmagasinet, en Længde af 1050 Fod, med 2 Stk. 8 Fods Dreieskiver, den ene ved nordre Ende af Hovedmagasinet, den anden midt imellem dette og Takkeladsmagasinet, tillige blev en 8 Fods Dreieskive nedlagt paa Hovedsporet paa Frederiksholm ved Smediens søndre Ende. I Vinteren 1865-66 blev anlagt tvende Spor i Jernskibbygningsværkstedet paa Nyholm, der forenede sig udenfor Bygningen til en 9 Fods Dreieskive ved Bygningens vestlige Ende tillige blev anlagt et Spor fra denne Dreieskive over imod gamle østre Takkeladshuus, en Længde i det Hele 320 Fod indeni Bygningen og 250 Fod udenfor denne. Paa Grund af Forlængelsen af Jernskibbygningsværkstedet bleve alle Sporene udenfor Bygningen atter optagne tilligemed Dreieskiven i Juli 1866. I Marts 1867 anlægges atter Sporet gjørende et Sving ostenom om det forlængede Jernskibbygningsværksted og to Dreieskiver 9 Fod i Diameter blev anlagt, een udenfor Midten af hver af Portene i Gavlen med Spor ind i Bygningen./

/Vandforsyning. Den 1ste Octbr. 1862 paabegyndtes Nedlægningen af støbte Jernrør til Værftets Forsyning med ferskt Vand fra Kjøbenhavns Vandværk i Henhold til Ministeriets Ordre af 13de Aug. s.A. Nedlægningen begyndte i Prindsessegaden paa Christianshavn ved Hjørnet af Baadsmadsstrædet. Ledningen gaaer langs Prindsessegaden til Værftsbroen hvor Rørene gaae igjennem en Trækasse paa Østsiden af Broen, langs den nye anlagte Vei paa Arsenaløen til Svingbroen fra Arsenaløen til Frederiksholm, her bleve Rørene ledede ned i Vandet hvilende paa Bunden tværs over Canalen over til Frederiksholm hvor Ledningen deler sig i to Grene, den ene langs Hovedlandeveien over Øen til den faste Bro til Nyholm, den anden langs Veien østenom Takkelads Magasinet og Hovedmagasinet indtil den møde en Ledning, der fra den første Green løber langs den nordlige Tvervei paa Øen til Svingbroen over til Dokkeøen, her gaaer Ledningen ned i Søen og hviler paa Bunden tværs over Canalen over til Dokkeøen hvor den fortsættes ud til Øens vestlige Bolværk holdende sig paa den nordre Side af Dokken. Ved Dokkeøens vestlige Bolværk udmunder Ledningen som et Vandfyldningssted. Ledningen, der gik til den faste Bro over til Nyholm, gaaer derefter gjennem en Trækasse paa Vestsiden af Broen gjennem Nyholm langs Sporveien til Hovedvægten hvor der findes et Vandfyldningssted.

Den 8de Januar 1863 prøvedes Vandledningen paa Arsenaløen
23 Januar paa Frederiksholm 8 Juli paa Nyholm og 22 Aug. paa
Dokkeøen. Samtidig med Nedlægningsen af denne Hovedledning bleve
Vandledninger lagt ind i følgende Bygninger:

Saugmaskinbygningen, Smedien, Contoirbygningen paa Frederiks-
holm Maskinværkstedet og Spanteloftsbygningen. Ligeledes anbrag-
tes endeel Brandhaner og Vandopstanlere saasom:

paa Arsenaløen	.....	2	Brandhaner	2	Opstandere
Frederiksholm	...12	"	"	3	"
Dokkeøen	.....	1	"	1	"
Nyholm	.....	10	"	5	"

foruden Vandfyldningsstederne paa Dokkeøen og ved Nyholms Ho-
vedvagt saaledes som tidligere meldt.

Tilsynet med Vandledningen er ifølge Ministeriets Ordre af
6te Februar 1863 overdraget Kjøbenhavns Vandinspecteur, der lader
Forretningerne her besørge ved een af sine Assistenten.

Forhen blev alt Vand tilført Nyholm i Pramme eller Cisterner.
En Vandcisterne var anbragt ved Bolværket udenfor Nyholms Hoved-
vagt, denne fyldtes efterhaanden som Vandet forbrugtes fra Vand-
fyldningsstedet paa Kjøbenhavns Toldbod. Flere Steder paa Værftet,
saasom: paa Christiansholm og i Laboratoriegården fandtes vel
Brønde, men ingen Steder var Vandet drikkeligt og det anvendtes
derfor kun til andet Brug. Paa Frederiksholm havde man forsøgt at
bore en artesisk Brønd, men til ingen Nytte, saaledes som anført
pag. 258.

Senere er Vandledningen paa forskjellige Tider blevet endeel
udvidet, saaledes anlagdes en Stikledning i
til en Opstander ved den østlige Vagtbygning ved Værftsbroen i
Sommeren 1864 en Ledning ind til Materialgården paa Frederiks-
holm med en Opstander i Gaarden i Januar 1866 en Ledning til Jern-
skibbygningsværkstedets Forsyning med Vand i Hvnhold til Ministeri-
ets Ordre af 18de December 1865. I October 1866 indlægges en Vand-
ledning til Nordre Arsenalfløi med 2 Aftapningshaner i Ølmagasinet
1 i Proviantmagasinet og en Hane udenfor dette. I December 1866
indlagdes en Ledning til en Brandhane ved Kjødlen til Varmeappara-
tet i Contoirbygningen paa Frederiksholm.

I Mai 1866 findes saaledes i Alt paa Værftet følgende Aftap-
ningshaner, Opstandere og Stophaner.

	Brand- haner	Opstan- dere	Tapha- ner	Vandfyldnings- sted
Arsenaløen	2	2	-	-
Dokkeøen	1	1	-	1
Frederiksholm	12	4	37	-
Nyholm	10	5	8	1
Sum:	25	12	45	2
Arsenaløen efter 1 Nov. 1866	-	-	4	-
Frederiksholm " 10 Dec. "	1	-	-	-

/Gasledning paa Værftet. I Septbr. 1863 paabegyndtes Nedlægningsen
af støbte Jernrør til Værftets Belysning med Gas i Hvnhold til
Ministeriets Ordre af 20 Mai s.A. Nedlægningsen begyndte i Prind-
sessegaden ved Hjørnet af Baadsmændsstrædet paa Christianshavn.

Rørene gaae langs den nye Vei (Prindsessegaden) til Værftsbroen hvor Rørene gaaer igjennem Trækassen paa Østsiden af Broen derpaa langs den ny Vei tværs over Arsenaløen til det Sted hvor Svingbroen mellem Arsenaløen og Frederiksholm paa den Tid byggedes, hvor Ledningen saalænge Broen var under Arbeide blev interimistisk ledet over den derværende Flydebro til Frederiksholm, gjennem denne Ø langs Hovedlandeveien til den faste Bro over til Nyholm hvor Rørene gaae gjennem Træhanen til Vandrørene vestenom Broen, derpaa langs Sporveien paa Nyholm til Nyholms Hovedvagt hvor Ledningen ender. Der hvor Ledningen træffer den nordre Tvervei paa Frederiksholm der fører over til Dokkeøen udgaacr en anden Ledning, der gaaer langs Veien til Svingbroen over til Dokkeøen, over denne Bro til Dokkeøen, gjennem denne til Pantserværkstedet. Langs hele Ledningen er anbragt Lygtepæle:

I Prindsessegaden	7	Stk.
Paa Arsenaløen	5	"
" " ved Nordenden af Værftsbroen	2	"
" " " Syden den af Svingbroen	2	"
Paa Frederiksholm Nordende " "	2	"
" "	9	"
" Nyholm	11	"

Ved det første Anlæg af Gasledning paa Værftet bleve efternævnte Bygninger forsynede med Gasledning:

Vagtbygningerne ved Værftsbroen	4	Blus
Smedien paa Frederiksholm Grovsmedien	48	Blus
Kleinsmedien	43	"
Nyholms Hovedvagt	8	"
Maskinhuus paa Dokkeøen	16	"
Pantserværkstedet paa Dokkeøen	17	"

Den 1ste October 1863 oplystes Vagtbygningen ved Værftsbroen med Gas og efter 1ste Decbr. noget efter blev Værftet regelmæssigt oplyst med Gas.

I Januar 1866 blev ifølge Ministeriets Ordre af 19 Decbr. 1865 det paa Nyholm opførte Skibbygningsværksted forsynet med en Gasledning hvorpaa fandtes 41 Blus, der første Gang tændtes den 29de Januar 1866.

I October 1866 indlægges en Gasledning til Contoirtet for Proviantregnskabsføreren i Nordre Arsenalfløi til en dersteds anbragt Gasovn.

I Juni 1866 borttages Lygtepælen No paa Grund af Forlængelsen af Skibbygningsværkstedet./

/Electromagnetisk Telegraph til Brandsignaler blev anlagt i Efteråret 1865 fra Nyholms Hovedvagt til den første Brandstation paa Christianshavn. Den 3 Nov. 1865 prøvedes den og fra den 13de s.M. var den i fuld Virksomhed. Allarmsignaler kunne gjøres med denne Telegraph foruden i selve Hovedvagten ogsaa ved dertil anbragte Signalapparater paa Telegraphstangen ved nordre Ende af Contoirbygningen paa Nyholm ved nordre Ende af gamle østre Takkeladshuus, paa Telegraphstangen ved nordre Ende af Cabys-og Vandkassemagasinbygningen paa Frederiksholm, paa Telegraphstangen ved nordre Ende af Svingbroen mellem Frederiksholm og Arsenaløen og endelig paa Telegraphstangen ved nordre Ende af Værftsbroen.

Paa en bestemt /Tid/ hver Dag prøves den hele Telegraphledning for at forvisse sig om at den er i Orden./

154.hovedværket.fortsat.

154. Mastegrave. Af Mastegrave findes ved Nyholm en Grav østen for Frederiksholm mellem denne og Qvintus Veien alene til Fyrretømmer og en med Estacader indhegnet Grav paa Christiansholm, der for Tiden kun benyttes til enkelte Bøgetømmer, men tidligere anvendtes til Mastetræer. Forinden Nyholm fik sin Udvidelse i sydlig Retning fandtes Syd for gamle søndre Takkelagehuus en Tømmergrav kaldet Graven No.1 og i Tidsrummet omtrent fra 1790-1814 en med Bomme og Pæle indhegnet Tømmergrav syd for Nyholm henimod det østlige Hjørne, hvor Fyrretømmeret henlagdes forinden det kunde blive skåret paa den der beliggende Saugmølle.

Christianus Sextus. Batteriet Christianus Sextus var oprindeligt bygget paa Pæle i det nordøstlige Hjørne af "Høcken" og førte Navn af Neptunus Batteri.

- Faa Aar før 1740 blev Batteriet opfyldt og udvidet i nordlig og østlig Retning. 6te Mai 1740 beordredes Brystværnet om Batteriet indrettet som en Skibsside og Kanonerne monterede i Skibsraporter, 20 November 1744 erholdt Batteriet sit nuværende Navn og 31te October 1748 beordredes Batteriet sat i complet Defensionsstand. 6te Mai 1751 approberedes Admiral Suhms og Commandeur Olfert Fischers Plan om at opfylde Batteriet i østlig Retning og lode Juni s.A. bestemtes dets Armering.

Batteriet strækker sig nu som bekjendt langs Østsiden og Nord-siden af den nordlige Trediedeel af Nyholm. Armeringen er for-tiden paa den østlige Arm sønder fra 2 Stk.150 pundige

Jern Morterer 12 " 24 " Kanoner

6 " 150 " Jern "

Morterer 9 " 24 " Kanoner

og paa den nordlige Arm 19 Stk.24 pundige Kanoner.

Alle Kanonerne ere anbragte i deres Rapert paa deres Slæde og ere ganske klare til Brug. Fra Batteriet besvares enhver Salut fra ganske som fremmede Orlogsmænd. Krudtet til disse Skud opbevares i den i det nordøstlige Hjørne værende Cassematte.

Imellem Sextus og Batteriet Trekroner findes en optisk Telegraph indrettet i Aaret 1854, i Henhold til Ministeriets Ordre af 7de April s.A.

156. I dette Hjørne af Batteriet findes en Flagstang hvorfra det danske Flag vaier saasnart der paa Rheden findes nogen Orlogsmand det være sig dansk eller fremmed, ved Foden af Flagstangen findes en Klokkegalge hvori en Klokke, hvormed ringes paa Arbeide om Morgenen og lyder fra Arbeide om Eftermiddagen, ligeledes blive Tiderne for Frokost og Middag for Arbeiderne tilkjendegivet herfra med Klokkelydning. Tæt vestenfor Flagstangen findes paa Volden en Mindestøtte for afdøde Capitain John.Chr.v.Schrödersee, der den 2den April 1801 faldt paa Indfødsretten. Støtten, der har Form af en afknækket Mast bærer følgende Inscription:

Afkræftet
 paa lange Sygeleie
 opflammet
 ved et Blik af
 Danmarks Frederik
 med Fyrstens Bifalds Raab
 indviet
 foer I.C.Schrödersee
 fra dette Sted
 bekjendt med Krigens Død
 den skjønneste
 for eget Fælreland
 i Møde
 den 2den April 18

Paa Batteriet staaer en Solskive med Aarstal 1749, som hvis den er blevet opstillet det anførte Aar, maa have staaet i det nordlige Hjørne af Batteriet efter den Begrændsning, det havde paa den Tid.

Holmens nuværende Bygninger.

157. Hovedvægten er en grundmuret Bygning 77 Fod lang, 36 Fod bred og 15½ Fod høi. (Alle Høide Maalene ere til Tagskjæget.) med Manzard Tag, prydet med et lille Taarn hvorfra tidligere vaiede dansk Flag. Ovenpaa Taarnet er en Krone med Kors, 70 Fod over Jordens Overflade. Bygningen, der har sin Hovedfacade mod Øst, beordredes opført 7de Februar 1744 af Christian den VIte og i 1752, 30te Marts skjænkede Frederik den Vte et Uhr til Taarnet.

Bygningen er paa een Etage med en Qvist paa den østre Side, hvilende paa 4 murede fiirkantede Piller.

Paa Vestsiden findes 7 Fag Vinduer 1 Blænding og 1 Dør, mod Nord 2 Fag Vinduer og 1 Blænding, mod Øst 7 Fag Vinduer og 2 Indgangsdøre. I Qvisten er 3 Fag mod Øst, 1 Fag mod Nord og 1 Fag mod Syd. Paa Østsiden findes en halvcirkelformet Indhegning af 19 Træ Bourner eller Stolper med Jerngelænder, tidligere fandtes her tre Kanoner i Rapporter paa Slæder; men Brixerne hertil borttoges i 1822 i hvilket Aar den nærværende Indhegning indrettedes.

I den nordligste Indgang paa Østsiden findes til højre Indgang til Officierens 2de Vagtstuer med et lidet Kjøkken udenfor, ligefor findes Medicinalstuen, det tidligere Kjøkken, indrettet i 1798 til det nuværende Brug, her opholder den vagthavende Læge sig i hele Arbeidstiden, her findes ogsaa opbevaret den liggende Portechaise til Brug for til Skule komme; til venstre er nærmest Indgangen Contoir for Skipperen paa Nyholms Bradbænk og længere inde i Gangen en Retirade for den vagthavende Officier. I den sydlige Indgang findes ligefor det Locale hvor Monstringen om Morgenen gaaer for sig og tilvenstre en Vagtstue for Underofficieren og

158.
'besør-
ge

Mandskabet ved Vagten og indenfor denne, det Locale hvori Lan-
terner reengjøres og udleveres til Brug paa Holmen, dette Locale
indrettedes i 1843 og udvidedes i 1849; her opholder den vagtha-
vende Sprøitearbejdsmand sig, deels for at Lanterne reengjorte,
deels for at assistere ved Udlevering af Brandredskaber i Tilfælde
af Ildsvaade. I et Hjørne af Mandskabets Vagtstue findes et mørkt
Arrestlocale indrettet i 1827. Paa Vestsiden findes Indgang til
et Sprøitehuus hvori findes: 1 dobbelt og 1 enkelt Sprøite, Brand-
spande, Brandkar, Ballier m.m. +/

I Qvisten findes tvende Værelser nærmest bestemte til Officiers
Arrest, tidligere indtil 1819 udgjorde hele Qvisten kun eet Værel-
se; men i det nævnte Aar opførtes det herværende Skillerum; i det
nordligste Værelse foregik tidligere Mynstringen, for Tiden benyt-
tes det af den vagthavende Officier og de Officierer, der gjen-
gaa Exerceerskolen paa Holmen. Den øvrige Deel af Loftet benyttes
saaledes: mod Nord er et Locale til Opbevaring af mindre Gjenstan-
de fra Batteriet Sextus, mod Syd et Locale for Underofficieren ved
Nyholms Materialbod til Opbevaring af Olie, Talg, Talglys, Tran,
Skilderkapper, Lak, Papir, Lys og andet mere til Brug ved Vagten.
I Vagten findes opbevaret Nøglerne til alle Holmens Værksteder,
Magasiner, Sprøitehuse og Sprøitepramme, her foretages Observa-
tioner over Luftens Temperatur hver Time hele Etmaalet igjennem,
samt Vandstand i Søen.

Da der fra Vagten udstilles 2 Poster (1 for Gevær og 1 ved
Kongeporten), bestaaer Vagtmandskabet foruden Lieutenanten af 1
Underofficier, 1 Gefreider og 6 Menige. ++/

159.

I Taarnet fandtes tidligere en Klokke, der benyttedes til
Klokkelydning om Morgenen, men da Taarnet i 1819 fandtes for
brøstfældig til at bære Klokken, toges den bort og en Klokkegalge
indrettedes paa Batteriet Sextus til dette Brug.

1826 nedtoges det gamle Taarn og i 1827 reistes et nyt, ved
hvilken Leilighed Bygningen tillige erholdt en mere omfattende Re-
paration paa Tag og Bjelkelag.

Smedien. Nyholms Smedie er en grundmuret Bygning, 78 Fod lang,
44½ Fod bred, 12 Fod høi, med 6 Fag Vinduer og 1 Port mod vest,
5 Fag Vinduer og 1 Dør mod Øst, 1 Fag Vindue mod Nord, 1 Fag Vin-
due og en Dør mod Syd i een Etage, opført efter Christian den VI.
Ordre af 24 Juli 1737. 29 August 1736 beordredes den første
Smedebygning opført og Arbeidet paabegyndtes; men da Bygmesteren
ei holdt sig til den bestemte Plan, blev denne Bygning atter ned-
revet og den nuværende opførtes, alt paa Muurmesterens Bekostning.
Her findes for Tiden 1 stor og 5 mindre Ilde alle drevne ved Haand-
blæsebølge. Ilden i det nordøstlige Hjørne er anlagt i 1859. I
den søndre Ende af Værkstedet er Contoir for Mestersvenden, der
forestaaer Værkstedet og for Skriveren. I det sydvestlige Hjørne
af Smedien, med Indgang saavel fra den øvrige Smedie som fra den
søndre Gavl findes et aflukket Locale, hvori Smeden opbevarer
forskjellige forarbejdede Gjenstande eller Gjenstande, som skulle

---77I--- Sprøitearbejdsmandens Vagtstue findes en Vandmaalers for at con-
trollere Vandforbruget ved Vandfyldningsstedet paa Nyholm./

++//1ste Juni 1866 ophørte Soldatervagten paa Værftet hvorefter Vagt-
tjenesten besørgedes ved Marineartillerister, Alt i Henhold til
Ministeriets Ordre af 23 Mai 1866 og efter 1ste December 1866 til-
lige til Bevogtningen 1 Overbetjent og 20 Betjente ifølge Mini-
steriets Ordre af 19 October 1866./

Dette Locale i Forening med det tilstødende Contoir indrettedes i 1794 til Blytækkerværksted, men forandredes 1831 efterat denne Art af Arbeide underlagdes Kleinsmedieværkstedet paa Gammelholm, til et Kogested for Mandskabet fra de Skibe, der desarmere, indtil det blev tilladt at have Fyr paa Kabysen ombord i disse Skibe. Lungs søndre Gavl hænge Brandstiger og Hager. /I Juli 1863 ophørte den stadige Brug af denne Smedie idet Mandskabet inddrogedes til den paa Frederiksholm opførte Grovsmedie. Efter den Tid benytttes den kun ved Eqviperinger af Skibe eller naar det paa Grund af det betydelige Arbeide, der indløber gjøres nødvendigt ogsaa at anvende de Esser her findes. I Foraaret 1866 indrettedes i det herværende Kogehuus et Filial af Marketenderiet paa Frederiksholm./

Skuur mellem Hovedvagten og Smedien er et Brædeskuur 20 Fod langt, 20 $\frac{1}{2}$ Fod bredt, 12 Fod høit i een Etage teglhængt opført i 1818 til Opbevaring af de forskjellige Kjølhalingsapparater efterat Materialsåret til dette Brug var blevet nedrevet paa den vestlige Ende af Bradbænken Elephanten. Skuret havde den Gang 2 Halvdøre 3 Luger og 3 Qviste hvilke alle ere bibeholdte undtagen Lugerne. Skuret der ei stod i Forbindelse med Hovedvagtsbygningen sattes i Forbindelse hermed i 1831 og det herved indvunne Rum anvendtes til Oplag for Sand, hvortil det endnu tjener. Endeel af den nordlige Ende af Skuret afdeelttes i 1834 til Brug for Smeden til deri at henlægge Jernmaterialier hvortil det ligeledes endnu benytttes. Resten af Skuret indrømmedes i 184 til Malerens Brug til Tilberedning af Farverne og til et Art Værksted.

Skuur mellem Smedien og Planbygningen er et Brædeskuur 11 Fod langt, 17 $\frac{1}{4}$ Fod bredt, 7 $\frac{1}{2}$ Fod høit, med Ølbod i den nordlige Halvdeel og et Kammer til Malerens Brug i den sydlige Halvdeel.

161. Imellem dette Skuur og Planbygningen er en 3 Fod bred Passage dækket med Tag.

Ølbod. Før 1798 fandtes Ølboden fristaende paa Marken østfor Smedien; men i dette Aar blev den nedrevet og flyttet hen i Nærheden af den nordre Gavl af Planbygningen og i 1820 opførtes den nuværende Bygning paa Sydsiden af Smedien til dette Brug, i 1831 indrettedes et Skuur i Forlængelse af Ølboden til Malerens Brug saaledes som endnu er Tilfældet. /Ølbod nedrives i Januar 1866 saaledes at der dannes en aaben Plads mellem Smedien og Planbygningen./

Planbygning eller Spantehuus er en grundmuret Bygning paa een Etage under dobbelt Tag, 175 Fod lang, 83 Fod bred, 12 $\frac{1}{2}$ Fod høi, med 21 Fag Vinduer paa Østsiden, paa Vestsiden derimod kun 13 Fag og 3 Døre. Paa det Sted hvor det 6te til lode Vindue skulde være er Mastekranen paa den vestlige Side bygget ind i Bygningen. Mod Nord findes 6 Fag Vinduer og 1 Dør, mod Syd findes i Midten sammenbygget med denne en Pavillon, hvorom mere senere, med en Port paa hver Side.

Planbygningen er opført i Hænhold til Kongelig Resolution af 29 April 1741, men allerede 23 Juni 1763 beordredes denne Bygning nedrevet og Tegning til en ny at forfærdige. 2den Februar 1764 beordredes opført den nye Planbygning eller Spantehuus til 2 Orlogsskibes Spante. Huset efter Muurmester Langes Tegning, Pavillonon efter Jardins Tegning. Bygningen havde dengang Fabrikvinduer langs hele Siden ligesom paa Spanteloftsbygningen, men disse borttoges i 1839, ved hvilken Leilighed Taget tillige blev om-lægt og ondækket.

I den nordlige Deel af Bygningen er af denne ved et muret Bindingsværksskullerum lige op til Tagryggen (sidst omsat i 1835) afskaaret 3 Fag af Bygningen og dette atter ved et andet muret Bindingsværksskullerum opført i 1841, Jeelt i 2 Localer, det sydligste paa 2 Fag det nordligste paa 1 Fag, begge med Indgangsdør fra Vestsiden og det nordligste tillige fra den nordre Gavl. Det nordligste er til Maskinværkstedets Brug almindeligen kaldet "Det gamle Maskinværksted", indrettet her i 1831 til Dampskibet Kiel, udvidet i 1841 til Dampskibet Hekla. Det næste Løale, der er paa 2 Fag er til Nyholms Bradbænk's Brug, her har Skipperen Oplag af Tjære, Mastekrandse og Gieblokke s.a.m. Af de øvrige 18 Fag er ved et Brædeskullerum opført i 1849, de 2 Fag afskilret til Oplagssted for Maskinværkstedet til nye Maskindele der leveres fra Fabrikanten i Byen eller til Opbevaring af andre Maskindele fra Dampskibe, som reparerer. Resten eller de 16 sydlige Fag benyttes af Skibbyggerne til Tilhugning af alle Spanterne forinden de reises; her kan ligge tvenle Linieskibes Middelspanter jevnside. Hele Spanteridset aftegnes paa Gulvet af Constructions-kammerets Personale og Skibbyggerne have saaledes Midler til at tildanne Spantet efter den rette Form. I den nordre Ende af dette Locale havde Borer Qvarteermanden indtil 1795 sit Materialkammer, i hvilket Aar Plads indrømmedes ham paa gamle østre Takkelagehuus andet Loft. /Da Værftet ved Overgangen til Jernskibbygning ikke mere havde Brug for denne Deel Bygningen i det tidligere Øiemed benyttedes den til heri at henstille endeel af de Fartøier der i Juni 1866 flyttedes fra Gammelholm paa Grund af dennes Rømning./

163. Paa Tagbjelkerne findes Skabeloner og i Taget Jerntagvinduer indlagte istedetfor de nedtagne Fabrikvinduer.

Pavillonen findes som forhen anført indbygget i Midten af Planbygningen, den er grundmuret ellipsoformet i 2 Etager med 4 hele og 2 halve Søiler, der bærer den fremspringende Altan. Indgangen til denne er paa Midten forneden til en Vestibule med Opgang til hver Side til Salen ovenover, et ovalt Værelse med hvælvet Loft forsynet med 4 Fag Vinduer og 1 Dør, der fører ud til Altanen. Ovenpaa 2den Etage er en Kuppel med murede Sider hvori 12 Oeils-le-boeuf, og i denne gaer Loftet i Salen op.

Paa hver Side af denne Sal findes et lille Værelse paa 1 Fag Vindue. I underste Etage findes i Midten en Glasdør og 1 Fag Vinduer paa hver Side.

Denne Bygning, der opførtes samtidig med den i 1764 opførte Planbygning har i tidligere Tid tjent til Opholdssted for de Kongelige Herskaber naar Skibe løbe af Stablen.

I Planbygningens vestlige Side er bygget ind i denne

Nyholms Mastekran en grundmuret Bygning 40 Fod lang og 40 Fod bred 60 Fod til Taget, opført saaledes at den vestlige Side rækker et Stykke ud over Bolværkslinien for at give Kranen en større Udladning. Den nuværende Krans Høide over daglig Vande er $118\frac{1}{4}$ Fod med en Udladning af $25\frac{1}{2}$ Fod ud fra Bolværket.

164. 18de August 1746 beordredes Kranen opført, men udentvivl kun-Træværket; thi Kranen er uagtet den tilsyneladende er grundmuret, saaledes construeret at al Kraft eller Last fordeles fra Træ til Træ heelt ned til Fundamentet, Muren naa mere betragtes som en Skjærm der er bygget uden om alt Træværket alene for at beskytte dette mod Veirliget.

Dette som benævnes Kranhuset beordredes først opført 30te September 1748. Allerede i 1749, 11te Decenber beordredes Træværket nedtaget formodentligt ovenover Muren. Træet skjænkedes til Folkene og en ny Kran opførtes. Dette Træværk omskiftedes atter i eet af Aarene 1781-84 da det var raadent, ligeledes i 1817 med

Untagelse af Stammen der bibeholdtes. 1831 nedtoges Træværket atter, ligeledes i 1854 og omskiftes med nyt med Untagelse af Stammen eller Masten. Ved Anbringelsen af Træværket ovenpaa Kranen følges det Princip, ikke at anbringe nogen Bolt i Boltehul for at Vandet ei skal trænge ind og opraadne Træet, men alt Træværket er befæstet til hinanden med svære Surringer.

Ovenpaa Taget, der er dækket med Kobber, sidst omlagt i 1854, findes en Altan og en Qvist til N.O. og S Siden. Bygningen er i 4 Etager foruden Underhuset, hver af de 4 Etager have et Vindue mod Nord og et Vindue mod Syd. Anden Etage tillige eet mod Vest, 3die og 4de Etage hver 1 Vindue mod Vest og 1 Vindue mod Øst, og 5te eller øverste Etage eet mod Øst.

165. I Underhuset eller 1ste Etage findes en Port til hver af de 3 Sider Nord, Vest og Syd.

For at benytte Kranen, hvis væsentligste Brug er at indsætte eller udtage Master, Bougspryd, Kjedler og svære Maskindele, findes nordenfor Kranen 2 faste Gangspil og sønden for 4, der findes omtalt Pag.148.

I de forskellige Etager findes Magasiner for Gieløbere, Brogtouge, Brandgods, tillige er her Arbejdssted for det Mandskab, der henhørende under Bradbænken, ei have Arbejde med Kranen eller andetsted paa Holmen. Her anvendes da Tiden til at lægge Seissinger, gjøre Stropper og andet Skibmandsarbejde. Arbejderne ved Mastekranen eller paa Holmen hvor det kommer an paa at løfte eller flytte meget svære Vægte eller hale Kanonbaade eller Transportbaade paa Land forestaaes af en saakaldet Skipper, en Charge, der rangerer med Mestres og hvortil de bedste og dygtigste Høibaalsmænd kunde vente at blive forfremmede ved Vacanca. Af Skippere findes her kun 3 ved Holmen, den ene forestaer Takkelloftsarbejderne under Takkelmesteren, den anden er ansat ved Nyholms Bradbænk og den tredie forestaer Skibenes Fortøining, Varpning eller Forhaling, Skibenes og Prammenes Øsning og Lønsholdelse.

Østen for Nyholms Hovedvagt og Planbygningen findes 4 Afdelinger af Tømmer og Plankeskjærme, nordligst findes

166. Plankeskjærme No.1.2.3.4.14. Plankeskjærme No.1.2.3.4.14 ere 5 sammenbyggede bindingsværks Skure, klædt i Gavlene og langs den nordlige og sydlige Side med Bræder, de ere 84½ Fod lange, 116½ Fod brede og 12 Fod høie, alle teglhængte, hvori gjemmes Egeplanker. De ere formodentlig blevne opførte i omtrent 1760 og vare oprindeligt alle saavel i Gavlene som paa Siderne.

I 1808 indrettedes No.1 (det nordligste) til Vaabenhuus for Batteriet Christianus Sextus ved at opklædes paa alle 4 Sider, anbringe en Halvport i den østlige Gavl og en Dør paa den nordre Side og et Skilderhuus anbragtes lerved. Her opbevaredes Laderedskaber, Luntestokke, Geværer og Pistoler for Batteriet Sextus samt det Krudt, som benyttedes til Salut circa 500 Pund.

I 1830 forandres dette atter til Tømmerkjærm. I 1811 indrettedes det sydligste Skuur No.14 til Arbejdssted for Langsaugskjærerne ved at borttage Stroladene. I 1846 toges Træbeklædningen af Taget, der lægtes til Tagsteen paa dette Skuur og i 1861 forandredes dette til Tømmerkjærm ved at klæde Gavlene og Siderne, eftersom Langsaugskjærernes Antal ved Anvendelsen af Dampsaugmaskinen var blevet formindsket. I 1819 lukkeles Gavlene paa de to Skure No.3.4.

Plankeskjærne No.5.6. ere tvende sammenbyggede Skure 77 Fod lange. 52½ Fod brede og 12 Fod høie, lukkede og teglhængte lige-

som de foregaaende. Her findes Egeplanker. Paa Sydsiden af No.6 findes et Halvtagsskuur. Disse Skjærme vare oprindeligt aabne, men i 1814 bleve de klædte paa Siderne og i Gavlene for at tjene til Opbevaringssted for Raperter og Slæderne for de Kanoner, der vare monterede paa Batteriet Sextus samt for Morteerblokke. 1829 forandredes disse igjen til Tommerskjærme og Skurene lægtes til Steen.

Plankeskure No.7.8.9.10.11.12.13 ere syv sammenbyggede teglhængte Skure 87 $\frac{1}{2}$ Fod lange, 182 $\frac{1}{2}$ Fod brede tilsammen, 12 Fod høie, brædebeklædte paa Siderne og i Gavlene; heri opbevares Egeplanker.

De ere opførte i 1798 og vare aabne, belagt med Brædetag, i 1827 lukkedes disse ligesom de tidligere nævnte og Tagene lægtes til Tagsteen.

Tømmerskure Itr.A.B.C.D.E.F.G. ere syv sammenbyggede teglhængte Skure 65 Fod lange, 182 Fod brede, 12 Fod høie brædebeklædte paa Siderne og i Gavlene, hvori opbevares Egetømmer.

De ere opførte 1799 aabne og med Brædetag i 1820-21 opklædtes Siderne og Gavlene og i 1829 lægtes Taget til Tagsteen, langs nordre Side hænge Brandstiger og Hager.

Langs Østsiden af Nyholm søndenfor Batteriet Sextus ligger den saakaldte

168. Spanteloftsbygning tidligere kaldet Chaloupskuret efterdi det benyttedes til Opbevaring af Flaadens Fartøier. Bygningen staaer med sin Yderside paa Bolværks-Hammeren og i Underhuset findes endnu mange Steder svære Hager under Gulvbjælkerne ovenover, hvori Chaloupperne have hængte dog ikke i de sidste 30 Aar. Bygningen er rimeligviis opført i 1728. Den havde indtil 1819 tvende ved Stakit indhegnede Pladser vestenfor hele Bygningen til de saakaldte Materialhaver.

Bygningen er nu for Storstedelen af Muur og Binlingsværk 259 Fod 8 tom lang 52 Fod 4 tm bred 9 $\frac{1}{2}$ Fod høj med 1 Etage og en Række Fabrikvinduer langs hele Længden af Bygningen hvorved dannes ligesom en Etage ovenover, 7 Fag af den østlige Side ud mod Søen er af Grundmuur. Bygningen der har et valmet Tag er dækket med Tagsteen.

I underste Etage findes mod Nord: 3 Døre og 2 Fag Vinduer, mod Syd 1 Dør og 2 Fag Vinduer, mod øst 29 Fag Vinduer og mod Vest 2 Porte, 1 Dør og 26 Fag Vinduer. I Fabriketagen findes imod N. og S. 4 Fag Vinduer, mod øst 43 Fag Vinduer og mod Vest 38 Fag.

For Tiden disponeres over Bygningen paa følgende Maade:

169. Midt for i den nordlige Gavlen er Opgangen til Etagen ovenfor og en Indgangsdør paa hver Side. Igjennem Døren ved vestre Side af Opgangen kommer man ind i en Brandstue for Skibbygger Underofficererne og indenfor denne et Contoir for Sjouerformanden.

Igjennem Døren østen for Opgangen kommer man ind i en Corridor paa hvis høire Haand findes et mørkt Rum under Trappen, her opbevares Holmens Dykkerapparat og længer inde i Corridoren paa samme Side et Archivlocale for Fabrikcontoiret. Tilvenstre findes i Corridoren først Fabrikcontoiret dernæst et Locale for Skibbygger-nestersvenden og et Værksted for Modelleren. I Enden af Corridoren er Indgang til en Entre og derfra til det nye Locale for Opstilling af Marinens Modeller; dette Locale var indtil 1861 benyttedes af Snedkeren til Værksted for Skibene, der equiperede og til forskellige Gjenstande vedrørende Oprydningen paa Holmen, er endnu ei fuldført, hvorfor Modellerne endnu er beroende i 2den Etage af Seilmagasinet og Hovedmagasinets 1ste Afdeling.

(Modelsalen, der fuldførtes i Begyndelsen af Sommeren 1862 er nu taget i Brug som saadan. Den er 50 Fod bred og 40 Fod lang.

Indgangen til denne Sal er deels fra Døren paa Vestsiden, deels fra Corridoren nordenfor. Midt for denne Indgang findes paa den sydlige Side af Værelset en i Egetræ udskaaen Portrætstatue i fuld Legemsstørrelse af Christian den IV, staaende paa Gulvet og paa hans høire Haand Hans Majestæt Kong Frederik den VII's Buste og paa hans venstre Haand Kong Frederik den VI's Buste / I Modellsalen er henstillet Christian VIII's Buste istedetfor Frederik den VI tes./ begge udskaaene i Lindetræ og staaende paa Piedestaller. Paa Gulvet er anbragt 15 forskjellige Borde hvorpaa kostbare Modeller ere henstillede saavel af hele færdige taklede Skibe, som Dele af Skibe: Agterspeile, Forstavne med Galionsfigurer, Master og andet mere.

Tillige findes her Prøver paa en stor Mængde forskjellige Træsarter, deels indenlandske, deels fremmede.

De fleste Modeller skrive sig fra en tidligere Tid, forinden man begyndte at arbejde efter Tegninger.)

Fra Modellsalen er en Ulgangsdør til Pladsen vestenfor Bygningen.

170.

Ved søndre Ende af dette Locale er i 1861 opført et Bindingsværksmuret Skillerum, der adskiller Underrummet her fra Arbejdslocalerne sønden for, hvoraf det nordligste er for 3die, det sydligste for 2den Skibbyggester, begge med Porte ud til Pladsen vestenfor Bygningen. Den sylligste Port indrettet i 1852 istedetfor en derværende Dør.

I den søndre Ende af Underhuset er en Indgangsdør, paa høire Side heraf har Borer Qvarteermanden sit Oplags og Materialkammer og paa venstre Side et Marketenteri eller Udsalgssted for Sjouerformanden, hvilke to Localer indrettedes i 1852.

I Øverste Etage findes i den nordlige Deel af Bygningen en 56½ Fod lang, 14¼ Fod bred Corridor paa begge Sider. Paa den østlige Side Fabrikmesterens Contoir, Constructeurs Contoir og en Tegnestue.

Paa den vestlige Side Contoir for Insprctionsofficieren ved Skibbyggeriet samt 3 Tegne og Skolestuer. /9 Mai 1864 bortflyttede fra øverste Sal i denne Bygning i Henhold til Ministeriets Ordre af 3die s.M. Iet hele Constructions-kammerpersonale fra de af den benyttede Localer til den paa Frederiksholm opførte Contoirbygning saaledes at der kun blev tilbage den private Skibbygningsskole og Contoiret for Inspectionsofficieren ved Skibbyggeriet, der dog begge kort efter flyttedes til den samme Contoirbygning./

Her holdes den saakaldte Skibbygningsskole under Constructeurs Ledelse. Skolen er deelt i 2 Klasser med indtil 4 Elever i hver, for Tilen findes i 1ste Klasse 4 og i 2den Kl.5. Skoletiden er 2 a 3 Aar i hver Klasse og Undervisningen vedvarer hele Aaret rundt, de 4 Dage af Ugen 6 Timer daglig og practiske Øvelser Onsdag og Lørdag. Af Lærere findes her Constructeuren i Mathematik og en Constructionsassistent i Tegning.

171.

De der have gennemgaaet denne Skole have fortrinsviis Adgang til Avancement til Underofficier eller Mester.

Den syllige Deel af Bygningen i denne Etage optages af en Sal 20½ Fod lang, 43 Fod bred, hvor Skibene afslaaes i fuld Størrelse, en Opslagning som efter de endnu gjældende Regler bliver eftermaalt af Constructions & Reglerings Commissionen forinden Tømmermændene tage deres Skabeluner til Tilhugning af Tømmeret. Afslagningen skeer paa Gulvet og man vil der finde en Deel forskjellige større og mindre Skibe afslaaede og man træffer der paa eet Sted en Mængde af Linier krydsende hinanden hver tilhørende forskjellige Skibstegninger, der findes ovenpaa hinanden. Til Lettelse ved Op og Nedtagning af Træmaterialier og Skabeluner findes i den

søndre Gavl af denne Etage en stor Luge ud til Pladsen søndenfor Bygningen.

I 1806 fandtes Takkelmesterens Contoir i denne Bygning.

I 1812 indrettedes et Locale i den søndre Ende af Bygningen til Opsigtsbetjenten indtil 1819 da et nyt Betjenthus indrettedes sønden for Kongeporten.

172. I 1813 indrettedes i et af de vestre Constructionslocaler et Locale for Artilleriets Elever ved at opføre et Brædeskillerum her, imedens Artilleriskolebygningen var under Arbejde. I 1815 nedtoges atter dette Skillerum.

I 1819-20 hovedrepareredes Bygningen ved hvilken Leilighed tillige det Bindingsværks Huus borttoges der stod op af den nordre Gavl til Borer Qvarteermanden, paa Grund af at den derværende Gavl skulde rives ned og en anden opføres med Indgang paa Milten, af Grundmur forneden og Bindingsværk og Muur foroven. Alle Contoirerne i den søndre Ende bleve nedtagne saavel i Under som i Overhuset. Tagspærene bleve bastede og udspundsede og lægtede paa ny. I den nordre Ende opførtes 4 Skorstene og indrettet 16 Kamre i den nordre Endes Underhuus til Skibbyggeriets Mestersvende og Underofficierer, Borer og Saugskjærerformanden, Svandsemesteren m.m. Øverste Etage blev efter denne Forandring saaledes benyttet: i den nordre Ende tilhoire: Fabrikskriverens Contoir, et Kammer hvor Modeller til Tømmeret forarbejdedes, en Tegnestue for Constructions-kammerets Personale og Fabrikmesterens Contoir. Paa venstre Haand: Constructeurs Contoir og 3 Kamre til Constructions-kammerets Personale. Resten af Etagen sønder efter, Spanteloft.

Af Underhuset inddroges et Stykke af Chaloupskuret til Arbejdslocale for Skibbygmesterne.

173. I 1852 nedtoges Materialkammeret i den nordøstlige Deel af Underhuset og her indrettedes et Fabrikcontoir og en Modelleerstue med en Corridor udenfor saaledes som det for Tiden er. I 1858 udvidedes disse Localer med et Stykke 12 Fod langt og 16 Fod dybt af Chaloupskuret.

Istedetfor det nedtagne Materialkammer indrettedes 6 Brædeaflukker i Chaloupskuret til Skibbyggeriets Underofficierer.

I 1854 borttoges alle Smaakanrene i den nordre Ende og i disses Sted indrettedes et Rum under Opgangstrappen til Dykkerapparatet, en Brandstue til Underofficiererne og et Contoir til Sjouerformanden.

Vesten for Spanteloftsbygningen ligger omtrent midt imellem Beddingerne No.1 & 2

Dampningsapparatet, en Træbygning 35½ Fod lang, 6 Fod bred, 7 Fod høi med en Udbygning 14½ Fod lang 6 Fod bred i den nordre Ende, Taget dækket med Bræder.

Heri er en cylindrisk Trækasse 3 Fod i Diameter indvendig Maal, 36 Fod lang hvori Planker opvarmes ved Damp fra en lille Dampkjedel ved den nordre Ende. Bygningen er opført i 1853 i Henhold til Ministeriets Ordre af 29 Mai 1852. Apparatet prøvedes første Gang med Damp d.10 Juni 1853.

174. Beddinger paa Nyholm. Sønden for Planbygningen med Pavillon og vesten for Spanteloftsbygningen findes Beddingerne, 4 i Tallet, No.1,2,3 samlede ved Siden af hinanden No.4 i nogen Afstand syd for disse. Alle Beddingerne gaae nærligen i øst og vestlig Retning, en naturlig Følge af de locale Forhold; bedre var det vistnok om de laae i nordlig og sydlig Retning eftersom Solen, saaledes som de nu ere beliggende, maa virke stærkere paa den Side, der vender mod Syd og tørre Træet hastigere end paa den anden Side.

Saaledes som man tidligere byggede Skibene stode de med For-Skibet mod Søen, i 1851 forandredes dette, saaledes at de for Fremtiden ere byggede med Agterskibet mod Søen paa Grund af den Svækkelse som Agterskibet har lidt ved det store Skruerul, som Indførelsen af Skrueskibene har foranlediget. Skibene staae under Bygningen paa Stabelblokke hvis Overkant danner en saadan Skraaning, at den falder 1 Tomme paa 1 Fod eller dannende en Vinkel af $4^{\circ}45'49''$ med Horizonten. For ei at faae de øverste Stabelblokke for høie over Jorden gives det Terrain hvorpaa de staae, en Skraaning halvt saa stor som Stabelblokkenes eller $\frac{1}{2}$ Tomme Fald paa 1 Fod : den faste Deel af Beddingen danner en Vinkel af $2^{\circ}23'9''$ med Horizonten. Udenfor hver af Landbeddingerne findes en saakaldet Slagbedding for at Skibet kan faae Understøtning under Afløbningen indtil det er kommet tilstrækkeligt langt ud saa at Vandet kan bære op paa det.

Disse forudskikkede Bemærkninger ere fælleds for alle de her omtalte 4 Beddinger, jeg skal nu gaae over til at omtale hver Bedding for sig.

175. Bedding No.1 nærmest Planbygningen, bestemt for Linieskibe og Fregatter, maa være anlagt strax efter Anlægget af Orlogsværftet paa Nyholm; thi allerede i Begyndelsen af 1692 kom et Skib her paa Stablen og 6te October s.A. løb det første paa Nyholm byggede Linieskib, Dannebrog, af Stablen her. 1732 forlængedes Beddingen. 1796 anlagdes en ny Hælbedding 24 Fod lang 32 Fod bred. 1801 forøgedes Antallet af Stabelblokke med 10 Stk. og de andre forhøiedes 20 til 32 Tommer. 1802 og 1803 ombyggedes Beddingen fra Ny tildeels efter Voltmanns Tegning. I Grunden rammedes 3.938 Stk. Pæle i en Afstand 22 Tm fra Milte til Milte af Pælene, disse Pæle afkappedes ved daglig Vandes Høide, derpaa opgravedes 1 Fod af Grunden under Overkant af Pælene og der fyldtes Muur-Gruus ind. Ovenpaa Pælene lagdes store Kampestene efter Beddingens Fald med Overkanten, paa Stenene anbragtes Muurværk og herpaa et Lag Langtømmer med Muurværk imellem. Ovenpaa Langlaget et tilsluttende Tverlag falset ned derover og boltet hertil med Hakkebolte og herpaa anbragtes Klædningen i Skifter 6 Tom tykke og jevnt aftagende ud efter til 3 Tom.

176. 1805 sloges Dæmning udenfor for Anlæg af en ny Slagbedding, denne Dæmning fuldførtes Aaret efter; men ved Fyldningen med Leer blev Dæmningen trykket ud i en Strækning af 16 Fod Matten mellem 3die og 4de Juni 1806, hvorfor en ny Røde Pæle matte rammes udenfor, for at styrke denne.

1807 byggedes en ny Slagbedding og Aaret efter, 20 Juni, begyndte Optagelsen af Dæmningen.

I 1819 er Landbeddingen 192 Fod lang i en Bredde af 73 Fod Slagbeddingen 110 Fod lang med en Bredde af 36 Fod. 1853-1854 forlængedes Hælstøtsbeddingen. 1859 blev den gamle Hælstøtsbedding opbrudt og Landbeddingen forlængedes 58 Fod i den fulde Bredde af 73 Fod og $36\frac{1}{2}$ Fod i en Bredde af $46\frac{1}{2}$ Fod med et Slæbested paa hver Side 32 Fod langt og $8\frac{1}{4}$ Fod bredt; Alt paa muret Fundament paa Pæle afskaarne ved daglig Vande. Alt i Henhold til Ministeriets Ordre af 24 Juni s.A. For Tiden er man ifærd med siden 1861 at forlænge Slagbeddingen 62 Fod saaledes, at der paa Ylersiden vil blive 12 Fod under daglig Vande, dette Arbeide udføres uden Hjælp af Dæmning ved Anvendelse af Dykker og dertil construerede Maskiner og Værktøi. /Forlængelsen af Slagbeddingen til Beddingen No.1 fuldførtes den 23de October 1863 hvorefter Arbeidet blev besigtet./

I 1862 er Landbeddingen 250 Fod lang 73 Fod bred med en Hælstøtsbedding $36\frac{1}{2}$ Fod lang $46\frac{1}{2}$ Fod bred. Paa hver Side heraf et Slæbested for Tømmer eller Skraaplan 32 Fod langt $8\frac{1}{4}$ Fod bredt.

Fra 1789 indtil Dato ere følgende Skibe blevne byggede paa denne Bedding:

	Lineskib Cronprindsesse Marie	1789-	16/4	1791
	Brig Laugen	1791 -	10/9	91
	Kanonbaad Staværn	1791 -	7/4	92
	Fregat Freia	1792 -	13/4	93
	Lineskib Staværn //rettet til Seieren//	1793 -	26/9	95
	" Norge	1796 -	29/9	1800
177.	Fregat Lillebælt	1800 -	31/8	1801
	Stykpram Svørdfisken	1801 -	10/2	1802
	" Haien	1801 -	29/3	1802
	Lineskib Sophie Frederikke	1804 -	(+)	1807
	Fregat Najaden	1808 -	26/10	1811
	Lineskibet Danmark	1812 -	29/7	1817
	Fregatten Diana	1817 -	25/7	1818
	" Najaden	1818 -	26/5	20
	Corvetten Diana	1821 -	28/5	23
	" Fortuna	1823 -	14/6	25
	Lineskibet Frederik VI	1826 -	25/8	31
	Fregatten Thetis	1836 -	30/4	40
	Lineskibet Dannebrog	1843 -	25/9	50
	Corvetten Najaden	1851 -	4/10	53
	Fregatten Sjælland	1853 -	9/7	58
	" Peder Skram	1859 -		

(+) (Ødelagt af Engelskmanden paa Beddingen.)

Nordenfor Beddingen No.1 findes en Rorbedding, 46 Fod lang, 32 $\frac{3}{4}$ Fod bred, hvor for Tiden opbevares forskellige Skibes Ror.

178 & 179.(Bind II)

Bedding No.2 ligeledes bestemt for Bygning af Lineskibe og Fregatter maa være bygget omtrent paa samme Tid som No.1, thi i 1694, 28 Juni løb det første Skib som byggedes paa denne Bedding Fregatten Maagen af Stablen.

14 August 1730 beordredes en ny Bedding anlagt her efter Cancelliraad Ramis Project, og saavel Landbeddingen som Slagbeddingen anlagdes i Tidsrummet fra 1736 - 1740.

1799-1800 hovedrepareredes Landbeddingen hvorved næsten alt Tømret blev omskiftet med nyt 984 Pæle rammedes, derpaa blev lagt et Langlag af Tømmer, ovenpaa dette et Tverlag, derpaa et Langlag og endelig et Tverlag, hvorpaa Klædningen anbragtes; imellem Tømrene opfyldtes med Blaaleer.

1819 sloges en 40 Fod lang Dæmning 7 Fod udenfor Slagbeddingen for Aaret efter at hovedreparere denne. Pudetræerne borttoges det øverste Tverlag og 4 Stk.af Tverlaget. 4 Tom.borttoges af Tykkelsen af Tverlag, derpaa lagdes et Langlag paa 5 Tom.og herpaa de nye Pudetræer fra Yderenden til daglig Vande. Landbeddingen blev opbrudt og Ramning af en ny paabegyndt paa 1747 nye Pæle. Tvers over Beddingen for Inderenden af Slagbeddingen blev lagt en Hammer, og Forsætning rammedes indenfor. Paa en Længde af 48 Fod fra Slagbeddingen afkappedes de nedrammede Pæle for at modtage 27 Linier Langlag og 8 Linier Tverlag. Paa 120 Fods Længde bleve Pælene afkappede for derpaa at anbringe Kampestenene og Muringen af Beddingen paabegyndtes.

180.

1821 rammedes endvidere 597 nye Pæle. I en Længde af 145 Fod nedlagdes 27 Linier Langlag og 48 Linier Tverlag. 27 Pæle rammedes for en Hælstøtsbedding 24 Fod lang, 13 Fod bred med 4 Linier Langlag og 14 Linier Tverlag.

1822,23 blev atter Dæmningen optrukken.

1852 blev den gamle Hælstøtsbedding opbrudt og en ny anlagt; denne udvidedes igjen i 1853.

Hælstøtsbeddingen er 37 Fod lang 40 $\frac{3}{4}$ Fod bred

Landbeddingen " 196 " " 75 $\frac{1}{2}$ " "

Slagbeddingen " 115 " " 36 " "

Beddingen forestaaer en Forlængelse saavel op ad Land til som ud i Søen.

Fra 1789 indtil Dato ere følgende Skibe blevne byggede paa denne Bedding.

Fregatten Thetis	fra 1789 - 7/8	1790
Linieskibet Skjold	" 1790 - 1/12	1792
" Danmark	" 1793 - 27/9	1794
" Valdemar	" 1795 - 13/9	1798
Fregatten Frederiksteen	" 1800 - 11/11	1800
" Rota	" 1801 - 15/6	1801
Linieskib Christian VII	" 1801 - 20/7	1803
" Prindsesse Caroline ...	" 1803 - 21/9	1805
" No.92	" 1807 - (+)	1807
Fregatten Perlen	" 1810 - 30/5	1812
" Minerva	" 1812 - 13/10	1813
Linieskib Dronning Marie	" 1821 - 16/9	1824
" Valdemar	" 1825 - 14/8	1828
" Skjold	" 1828 - 12/9	1833
" Christian VIII	" 1834 - 22/5	1840

(+) ødelagt af Engelskmanden paa Beddingen.

181.

181. Fregatten Gefion	fra 1840 - 27/9	1843
Dampskibet Geiser	" 1844 - 29/10	1844
Fregatten Tordenskjold	" 1847 - 16/6	1852
" Niels Juel	" 1853 - 20/9	1855
" Jylland	" 1857 - 20/11	1860
Skonnert Fylla	" 1861 - (+)	

(+) Skonnerten Fylla blev sat i Vandet 1ste Juli 1862.

Bedding No.3. Naar denne Bedding er anlagt vides ei med Bestemthed, men i 1781-1784 omlagdes Landbeddingen fra ny.

1801 omskiftedes nogle af de anstukne Tømmere med Bøgetømmer, Beddingen forlængedes tillige 29 Fod og gaves 14 Fod større Bredde. En Hælstøtsbedding anlagdes 50 Fod lang, 21 Fod bred paa 50 nedrammede Pæle. Arbeidet med Optagelsen af Tømmeret i Slagbeddingen paabegyndtes.

1803 sloges Dæmning for Anbringelse af en ny Slagbedding, hvilket skeete i 1803-1804. Først rammedes 374 Bøgepæle og Flage af Bøg og Fyrreplanker nedsattes paa begge Sider og for Enden. Paa de afkappede Pæle blev anbragt et Langlag af Bøgetømmer, derpaa et Tverlag af Eg og Bøg og deri nedskaaet i Midten en 2 Fod bred 2 Tom dyb Rende for Kjølen.

Ovenpaa Tverlaget lagdes et Tverlag paa hver Side af Midten for Puderne, 12 Fod bredt, 67 Fod langt. Begge Enderne af disse Pudetømmer er dækket med et Tømmer paa langs af Beddingen for at holde disse nede. For Enden af Slagbeddingen er desuden rammet 22 Skraapæle. Slagbeddingen blev ved denne Leilighed gjort 100 Fod lang, 36 Fod bred.

1831. Repareredes Agterenden af Beddingen ved at skifte endeel af Tverlagene og enkelte af Langlaget. 1837 erholdt den øverste Halvdeel af Beddingen en Hovedreparation, idet adskillige Pæle rammedes og endeel Langlag omskiftedes Resten repareredes. Ved samme Leilighed forlængedes Beddingen circa 12 Fod. 1837 hovedrepareredes den yderste Halvdeel ved Ramning af adskillige Pæle, Omskiftning af endeel Langlag og Reparation af de øvrige. 1839 fuldendtes Hovedreparationen med de manglende Tverlag og Mellem-lagene udmures med Klinker og Muursteen i Rødkalk, ny Klædning blev paalagt. Slagbeddingen erholdt ligeledes en Reparation ved Omskiftning af Tømmer forsaavidt de vare over Vandet; i 1862 er Landbeddingen 192 $\frac{3}{4}$ Fod lang 72 $\frac{1}{4}$ Fod bred, Hælstøtsbeddingen 13 $\frac{1}{6}$ Fod lang 10 Fod bred, Slagbeddingen 100 Fod lang 36 Fod bred.

/I 1866 blev Bedding No.3 forlænget Fod for Bygningen af et Pandserbatteri (No.53) Forlængelsen skeete ved Ramning af en Række Pæle i Midterlinien og for Resten ved Henlægningen af Strøer paa Jorden./

Fra 1789 indtil Dato ere følgende Skibe byggede paa denne Bedding:

	Fregatten Triton	1789 - 7/8	1790
	Briggen Sarpen	1791- 24/9	91
	" Nid Elven	1792- 1/12	92
	Fregatten Hvide Ørn	1797- 30/7	98
	" Elven	1800-23/11	1800
	Linieskibet Prinds Christian Frederik	1801- 6/10	04
	" No.90	1804 -(+)	1807
	" Phoenix	1808 -5/12	1810
	Fregatten Venus	1811 -26/9	1812
	" Nymphen	1812-18/10	1815
	" Freia	1817- 26/8	1819
	" Rota	1820 -31/7	1822
	" Havfruen	1822- 6/11	1825
183.	" Bellona	1826- 15/9	1830
	Skonnert Elben	1831- 9/11	1831
	" Pilen	1832- 25/4	1832
	Brig Ørnen	1839- 8/6	1842
+%+--	Dampskib Skirner	1846- 16/2	1847
	" Holger Danske	1848- 30/8	1849
	Corvetten Thor	1850- 10/4	1851
	" Heimdall	1853- 24/7	1856
	" Dagmar	1859- 1/11	1861
	Skonnert Diana	1861-	
	/Skonnert Diana blev sat i Vandet den	11te November	1863./
+++	----- Corvetten Valkyrien	1844- 11/6	1846.
	(+) ødelagt af Engelskmanden	1807.	

Bedding No.4. er nærmest bestemt for Bygning af Brigger, Skonnerter og mindre Skibe. Naar den er anlagt er ubekjendt.

1799 repareredes Slagbeddingen. 1806 forstørredes Bredden paa Sydsiden 4 Fod, paa Nordsiden 6 Fod, en ny Hælstøtsbedding 16 Fod lang, 10 Fod bred anlagdes.

1829-30 blev den gamle Landbedding opbrudt samt endeel af Slagbeddingen og Ramning af en ny Landbedding paabegyndtes.

1831 sloges Dæmning for Slagbeddingen til dennes Hovedreparation, borttaget endeel af Ristværkets øverste Tømmerlag og nedlagt et nyt Tverlag af Eg med Fyldning af Fyrrebjelker, derpaa et Langlag af Eg, hvorpaa et tætsluttende Tverlag af Eg.

1832 fuldendtes Hovedreparationen af Slagbeddingen og borttoges Dæmningen, hvilket paabegyndtes 16.Mai. Ramningen af Pælene for

for Landbeddingen fortsattes og fuldførtes, derpaa lagt 15 Rader Langlag, herpaa 31 Rader Tverlag. Mellemmrummene mellem Langlagene udfyldt med Blaaleer og Skjærver og mellem Tverlagene med Muurværk. Anbragt ny Klædning paa Beddingen.

Landbeddingen er 114 $\frac{1}{2}$ Fod lang 46 $\frac{1}{2}$ Fod bred

Slagbeddingen " 61 $\frac{1}{4}$ " " 27 " " af hvilke kun de øverste 43 Fod ere i en ret Linie med Fald efter Stabelblokkenes Overkant, de yderste 18 $\frac{1}{2}$ Fod er givet en jævn Runding et uheldig Project, for at skaffe en større Vanddybde paa Yderenden, dette vil ogsaa blive rettet saasnart Leiligheden og de Marinen tilstaaede Midler tillade dette, ved hvilken Leilighed tillige Landbeddingen vil blive forlænget.

Prambedding. Sonden for Beddingen findes en Prambedding 68 $\frac{1}{2}$ Fod lang 13 $\frac{1}{2}$ Fod bred, anlagt i 1832 paa 95 nedrammede Pæle, hvorpaa blev lagt 19 Strøer.

For Tiden findes denne i en meget maadelig Forfatning.

Fra 1789 indtil Dato ere følgende de vigtigste Skibe eller Fartøier der ere byggede paa denne Bedding:

Cisternen Regnbuen	1789 - 7/8	1790
Briggen Glommen	1791 - 1/10	1791
Skonnerten Svanen	1797 - 11/7	1799
Briggen Brevdrageren	1801 - 31/8	1801
" Fana	1801 - 12/5	1802
" Femern	1802 - 12/6	1803
Lastdragarskonnert Ltr.C.	1814 - 13/5	1815
Skonnert Delphin	1827 - 22/8	1827
Dunkraft No.2	1827 - 12/6	1829
Briggen St.Croix	1834 - 8/7	1835
" Mercurius	1836 - 16/8	1837
Kutter Neptun	1840 - 22/6	1840
Cisternen Regnbuen	1844 - 6/6	1845
Bark Saga	1846 - 13/10	1848
Fyrskib No.4	1850 - 3/6	1851
" No.5	1852 - 9/5	1853
" No.6	1853 - 30/8	1854

185. Brohovederne mellem Beddingerne. Imellem Bedding No.1 og 2, mellem No.2 og 3 og syd for No.3 findes 3de saakaldte Brohoveder, hvoraf de 2 Første tidligere vare aabne faste Pælebroer med Plankedæk.

1798 findes kun de to nordligste Broer den ene 234 Fod, den anden 246 Fod lang hvilke i dette Aar bleve hovedreparerede.

1803 og 1804 anlagdes Brohovedet syd for Bedding No.3 141 Fod langt 39 Fod bredt og i dette og de nærmest følgende Aar opfyldtes disse 3 Broer dels for at skaffe Arbejdsplads for Skibbyggerne ved Bygningerne paa Stablen, dels for at tjene som en Art Dæmning ved Reparationer af Slagbeddingerne. Ved Afløbning tjene disse Brohoveder til Plads for de mange Tilskuere, der tilstedes Adgang til de paa disse Steder opreiste Telte.

Sonden for Spanteloftsbygningen ligger langs den Canal, der løber Østnem Nyholm i nogen Afstand fra Bolværket

Contoirbygningen et grundmuret Huus i 2 Etager staaende med sin søndre Gavl op ad gamle østre Takkelagehuus.

Bygningen er 42 Fod lang, 46 $\frac{1}{2}$ Fod bred og 22 Fod høi til Taget og opført i 1801-1803 i Henhold til allerhøieste Resolution af 25 September 1801 i hvilken Anledning circa 40 Fod blev nedbrudt af den nordre Ende af det gamle østre Takkeladshuus.

I den vestlige og østlige Side findes 4 Fag Vinduer i hver. I Gavlen mod Nord findes 5 Fag Vinduer i øverste Etage og 4 Fag

Vinduer med en Indgangsdør i Midten i underste Etage. Igjennem Indgangsdøren i underste Etage kommer man ind i en Forstue, der strækker sig igjennem hele Midten af Bygningen, tilhøire findes her Contoir for Nyholms Eqvipagemesters Inspectionsofficierer dernæst tvende Contoirer for det nylig oprettede Beregningscontoir, hvilke to Localer indrettedes her i Henhold til Ministeriets Resolution af 19 October 1861. Mestersvendene, som her indtil den Tid havde et Contoir, anvistes Plads i Spantelloftsbygningen. Tilvenstre i Forstuen findes tvende Localer for Tømmerinspecteuren og Tømmercontoiret.

Ved den inderste Ende af Forstuen findes Opgangen til øverste Etage, hvor der ligeledes i Midten af Bygningen findes en lang Corridor med Contoirer paa begge Sider, mod Vest et mindre Contoir for Eqvipagemesterens Skriver, (dette Contoir er nu beordret indrettet til Brug for Underfabrikmesteren.) dernæst et Venteværelse til Eqvipagemesteren og længst mod Nord Contoir for Nyholms Eqvipagemester (Eqvipagemesterens Contoirer ere under 11 August 1862 bestemte til Locale for Constructions-Commissionen.) mod Øst tre Contoirer til respective 1ste, 3die og 2den Skibsbygmester hvilket er det sydligste. /Contoirbygningen. I Slutningen af September Maaned 1863 flyttede Nyholms Eqvipagemester med Skriver og Inspectionsofficier samt Beregningscontoiret bort fra denne Bygning til den paa Frederiksholm opførte Contoirbygning, hvorefter Bygning undergik endeel Forandringer for at skaffe Plads til Constructions- og Regleringscommissionen. Disse Forandringer bestod i at et Skillerum opførtes tvers over Corridoren paa første Sal saaledes at der mellem dette og Vinduet dannedes et Værelse, Skillerummet mellem de to nordlige Værelser paa Vestsiden af Corridoren borttoges for at danne een stor Sal til Commissionens Holdelse. I Stue Etagen opførtes et Skillerum i det midterste Værelse paa Vestsiden saaledes at dette deelttes i tvende mindre Værelser. Efter 1ste Januar 1864 benyttedes Bygningen paa følgende Maade: Forneden paa Vestsiden 2 Værelser, yderste til 1ste Skibbygmester og hans Skriver og inderst to Værelser til 4de Skibbygmester og hans Skriver. Paa Østsiden ligesom tidligere til Tømmercontoiret og Tømmerinspecteuren indtil dette Contoir i Juli 1866 henflyttedes til Contoirbygningen paa Frederiksholm. For oven paa Vestsiden nærmest Trappen Contoir for Underfabrikmesteren (der den 9de Mai 1864 anvistes Contoir i Contoirbygningen paa Frederiksholm), Forsamlingssal for Constructions- og Regleringscommissionen. I Enden af Corridor mod Nord en Forstue for Commissionens Medlemmer, paa Østsiden længst mod Nord Contoir for Commissionens Secretair og til Archiv for Commissionen, dernæst to Værelser til 3die Skibbygmester./

I 1819 benyttedes denne Bygning omtrent paa samme Maade dog med følgende Undtagelser: Beregningscontoirets Locale benyttedes den Gang af Pælebukkemesteren og Skibbygmesterne. Tømmercontoirets og Tømmerinspecteurens Contoir var den Gang, først en almindelig Skriverstue, hvor Skriver Formanden med en Assistent og Eqvipagemesterens Skriver vare og indenfor denne en Stue, hvor Underofficiererne skreve deres daglige Rapporter m.m. og endelig Flaademesterens Contoir. Ovenpaa var, hvor nu Skibbygmestrene have deres Contoirer, Tømmerforvalterens Contoirer og hvor Eqvipagemesterens Skriveren er, Contoir for Underskibbygmesteren.

Søndre Gavl af denne Bygning staaer som tidligere anført lige op af nordre Gavl af

Gamle østre Takkeladshuus.

Gamle østre Takkeladshuus ogsaa undertiden kaldet "Mesterlængen", en Bygning af Muur og Bindingsværk i een Etage med 3 Qviste mod Øst og 4 mod Vest for Tiden 42° Fod lang, 46 $\frac{1}{2}$ Fod bred, 11 Fod høi til Taget, tidligere indtil 1803, 4° Fod længere, hvilken Længde borttoges som tidligere anført for at skaffe Plads for Contoirbygningen.

Bygningen er opført omtrent 1720 til Takkeladshuus hvilket ogsaa det nuværende Navn tyder hen paa. 1818 blev Bygningen hovedrepareret. 1847 ligeledes, og de murede Fundamenter ommuredes.

Paa den østlige Side findes 8 Porte, 2 Døre, 19 Vinduer, 8 Skodder og 11 Træluger. I den sydlige Gavl 3 Vinduer.

For Tiden benyttes Bygningen paa følgende Maade:

188. I Underhuset er længst mod Nord Billedhuggerværkstedet indrettet her i 1848 i Henhold til Ordre af 18 October s.A. Indgangen hertil er fra Østsiden. /Billedhuggerværkstedet henflyttes til Snedkerværkstedet i Saugmøllebygningen./

Ved Siden af dette Værksted ligger et Materialkammer samt en Materialbod for Gjenstande, der benyttes ved Tømmerlosninger, med Indgang fra Vestsiden.

Den øvrige Deel af Bygningen er deelt i 8 Afdelinger mærkede nord fra 1 til 8, alle med Indgang fra Vestsiden. No.1 benyttes til Fyrre-Planker, No.2 til Arbeidsskuur for 1ste Skibbygmester, No.3 til 3die Skibbygmester, No.4,5,6,7 til Fyrreplanker No.8 Arbeidsskuur til 2den Skibbygmester ogsaa kaldet Flaademesteren.

Loftet er deelt i 3 omtrent ligestore Deelee til Arbeidssted og Henlægning af Materialier for 1ste 3die og 2den Skibbygmester, som har den sydligste Deel. Sønden for Bygningen findes en med Plankeværk indhegnet Plads en saakaldet Materialhave.

1795 fandtes Flaadens Fortøitouge i Underhuset i No.2 hvilket sees af Tømmerværftets Aars Rapporter eftersom der det nævnte Aar findes forfærdigede 2 Brixer til dette Brug, den ene 18 Fod, den anden 17 $\frac{1}{3}$ Fod bred, begge 45 Fod lange eller hele Husets Bredde.

Den 8de Afdeling har den Gang tjent til Brug for Pælebukkerne, der havde Rambukke opbevarede her.

189. Paa Loftet indrettedes det nævnte Aar et 10 Fod langt, 8 Fod bredt og 10 Fod høit Rum til Borer Formanden, der tidligere var i Planbygningen. Paa Loftet laa Flaadens Fadeværk, thi i 1798 seer man at Muren under de store Qviste er bleven beklædt med Bræder for Fadeværkets Opheisning, og i 1804 er Loftet hvor Fadeværket opbevares blevet repareret.

I 1808 bleve Lugerne i Underhuset Itr.E eller No.5 lukkede, for der at opbevare Krudttønder. 1819 benyttedes Bygningen omtrent som nu med følgende Undtagelser: Billedhuggerværkstedet fandtes ikke her, Locallet benyttedes som en Art Materialbod.

No.7 benyttedes til Arbeidsskuur for Pælebukkerne hvilket de beholdt til 1856.

Ud for den søndre Ende af denne Bygning i Retning næsten perpendicular paa denne ligger Gamle søndre Takkeladshuus.

Gamle søndre Takkeladshuus, ogsaa ofte kaldet, skjøndt urigtigt, gamle vestre Takkeladshuus, en Bygning af Muur og Bindingsværk 365 $\frac{1}{2}$ Fod lang 46 $\frac{1}{4}$ Fod bred, 11 Fod høi til Taget med 3 store Qviste paa den nordlige Side.

Denne Bygning er opført 1728 til Takkeladshuus, i Underhuset var Magasin for Touge og Takkelads paa Loftet var Takkelloft. Den laa paa den Tid langs det søndre Bolværk af Nyholm i en liden Afstand fra Søen hvorfra ogsaa det nuværende Navn stammer.

1791 indrettedes det nuværende Sprøitehuus i den nordlige Side af den østlige Gavl med Indgang fra Gavlen. /Sprøitehuset borttoges

- i den østre Ende af Bygningen og et lignende Locale indrettedes i Foraar 1863 paa Sydsiden af Bygningen nærmest ved Sporveien der gaaer igjennem denne paa paa Østsiden af Sporveien./
190. 1821 og 1822 hovedrepareredes Bygningen ved hvilken Leilighed blandt andet alle Portene paa den sydlige Side bleve borttagne. 1858 dannedes gennem Bygningen en Passage for Sporveien over Nyholm.
- Paa den nordlige Side findes 7 Porte, 2 Døre, 2 Vinduer, 11 Skodder og 10 Træluger, paa den sydlige Side 13 Skodder, i den østlige Gavl 1 Dør og 2 Skodder.
- For Tiden benyttes Bygningen saaledes: Underhuset er deelt i 7 Afdelinger mærkede østerfra vester efter fra No.9 - 15.
- No.9 og 10 benyttes til Oplag for Fyrreplanker. No.11,12,13, 14 til Egeplanker, No.15 til Materialbod, et Sted hvorfra forskellige Gjenstande saasom Hakker, Spader, Seisinger, Tallier, Hjulbøre og meget mere dagligen udlaanes til Arbeidet paa Holmen mod at det tilbageleveres samme Dag, Udlaanet er skeet.
- Her findes en Justitspæl, hvorved Straffe exequeres. I Materialboden findes et Øl-Udsalg til Mandskabet paa bestemte Tider af Dagen. Materialboden forestaaes af en Værfts-Underofficier.
- Omtrent paa Midten af Bygningens Længde, i den vestlige Ende af Afdeling No.12 findes en stor Port hvorigjennem Sporveien over Nyholm gaaer; eftersom H øiden i denne Port kun er $8\frac{1}{4}$ Fod, er der ved Høiden af de Gjenstande der kunne passere denne Vei endeel begrændset, man har dog imidlertid foretrukket at lade denne Passage beholde Bygningens Tag dels paa Grund af Bekostningen det vilde forvolde at dele Bygningen i 2 særskildte Bygninger, dels for ei at forstyrre det gode Loftsrum.
191. I den østlige Ende findes mod Nord den saakaldte "Gamle Takkeladshuus Sprøite i et dertil indrettet Sprøitehuus, hvori er en dobbelt og en enkelt Sprøite samt en Brandpumpe. Nøglen til Sprøitehuset, hvortil Indgangen er fra Gavlen, findes foruden i Hovedvagten tillige hos Betjenten ved Kongeporten. Langs søndre Side ved den østre Gavl findes ophængt Brandhager og Stiger.
- Paa Loftet, hvortil Opgangen er fra Nordsiden tæt ved Østre Gavl, er det meste Rum optaget af Snedkermesterens simplere Meubler, saasom: Skylighter, Posehølder og meget andet til Skibene naar de udrustes. Til Bequemmelighed ved Op og Nedtagelsen fra Loftet, findes i Gulvet ovenover Sporveien en Lem hvorigjennem Gjenstandene kunne hives ned paa en nedenunder staaende Banevogn.
- Paa dette Loft findes et Rum hvor Auctionerne over Brænde- og Spaaneros paa Nyholm holdes. I den vestlige Ende af Loftet har Materialboden et Rum til forskellige Gjenstande og Skipperen i Flaaden et dito til Kulseil, Brandjoller m.m. Opgangen hertil er gennem en Dør tæt østen for Materialboden paa Nordsiden;
192. i 1819 benyttedes No.9 af Pælebukkermesteren til Oplagssted og Værksted. No.10 af Flaademesteren, No.11,13 til Oplag af Planker, i No.14 var Materialbod i No.15 var Justitspælen ligesom for nærværende Tid. Paa Loftet var det saakaldte Skibenes Kammer, hvor de mindre Inventariegjenstande fra Skibene opbevaredes, da de ombord let vare udsatte for at stjæles. Disse Gjenstande ere forblevne her indtil 1860, da de flyttedes hen til det nye indrettede Oplagshuus paa Dokkeøen.
- I Midten af Bygningen efter Længden opbevaredes Flaadens Fadeværk og i den vestlige Deel Materialbodens Gods.
- /Gamle søndre Takkeladshuus. I Foraaret 1863 blev Bygningen deelt i tvende mindre Bygninger den østlige 191 $\frac{1}{2}$ Fod lang den vestlige 157 Fod lang idet Taget ovenover den ved Sporveien dannede Passage borttoges og tvende Gavle med Halvvalme

opmuredes i en indbyrdes Afstand af $16\frac{1}{2}$ Fod paa Grund af den til Dannebrogens Bepandsring anskaffede Dampkran var for høi til at passere under Bjelkelaget. Opgangen til Loftet, som tidligere fandtes i den østlige Ende blev borttagen og tvende Opgange dan- nedes, een paa hver Side af Gjennemskjæringen./

Tæt vestenfor denne Bygning ligger

Arbeidshuus No.16 en Bygning af Muur og Bindingsværk i en Etage 71 Fod lang $42\frac{1}{2}$ Fod bred, 12 Fod høi til Taget, opført i 1824 med 3 Fag Vinduer paa den østlige og vestlige Side, 2 Porte i nordlige Gavl og 2 Fag Vinduer i den sydlige Gavl. Det benytttes som Arbeids- sted for 1ste og 3die Skibbygmester. Navnet Arbeidshuus No.16 har det erholdt efterdi det er et Arbeidshuus og Materialboden som er umiddelbart østenfor dette i gamle søndre Takkeladshuus er No.15 af de Afdelinger hvoraf denne Bygning bestaaer.

193. Tidligere stod her paa samme Sted tvende lukkede Skure, den saakaldte "Haarbankerboden", 1799 bleve 36 Fag Vinduer anbragte i begge Sider og i Gavlen, i 1805 borttoges atter disse Vinduer og Husene indrettedes til Øplag for Tjære og Beg i hvilken Anledning de forsynedes med tvende Lynafledere.

1819 benyttedes de til Oplæg af Planker og i 1824 borttoges de.

/Parallelt med gamle søndre Takkeladshuus helt sønden for Bedding No.3 ligger Jernskibbygningsværkstedet, en grundmuret Bygning i een Etage 101 Fod bred 315 Fod lang, 18 Fod høi til Ta- get. Bygningen staaer under to Tage af Jernconstruction hvilende paa en Række støbte Jernsøiler i Midten af Bygningen der har lod- rette Gavle. Taget er dækket med Skifer. Paa Nordsiden findes 3 Porte og 26 Stk.Jernvinduer samt trende 44 Fod høie Skorstene staaende paa Jorden i en Afstand af $3\frac{1}{2}$ Fod fra Bygningen. Paa Syd- siden findes 3 Porte og 26 Stk.Jernvinduer. I vestre Gavl findes to Porte og 4 Fag Vinduer forneden og 6 Stk.Vinduer til Loftet. I østre Gavl findes 2 Porte og 4 Fag Vinduer forneden og 6 Stk. Vinduer til Loftet.

Bygningen der beordredes opført ved Ministeriets Ordre af 3ote Novbr.1864 opførtes til sin halve Længde (den Deel, der er nærmest Søen) fra Sommeren 1865- Foraaret 1866 og fuldførtes til sin fulde Længde i Løbet af 1866. I Januar 1866 forsynedes Bygningen med Ledninger for Gas og Vand, ifølge Ministeriets Ordre af henholds- viis 19 og 18 Decbr.1865, den 29 Jan.1866 tændtes første Gang Gassen i Bygningen. Ved det første Indlæg af Gas forsynedes Byg- ningen med 30 aabne Blus 3 aergauliske Blus samt 8 Blus i bevæge- lige Gasstager til Maskinernes Brug. Den 8 Januar 1866 begyndte Arbeidet med Bøiningen af Spanter i Værkstedet. I den Deel af Bygningen, der først opførtes findes i den vestlige Ende en Damp- maskine efter Høi- og Lavtryks Principet paa circa 30 Hestes Kraft med tilhørende to Dampkjedler. Langs den sydlige Side findes i den vestre Ende endvidere to Contoirer hvert paa 2 Fag Vinduer og et Materialkammer. I det nordvestlige Hjørne af Værkstedet fin- des et Plan $52\frac{1}{2}$ Fod langt og $33\frac{1}{2}$ Fod bredt af Planker til Af- slagning af Spanter i fuld Størrelse. Ved den nordlige Side fin- des et 42 Fod langt og $24\frac{1}{2}$ Fod bredt Støbejern Plan til Bøining af Jernspanter og umiddelbart østenfor dette en Fod lang Glødeovn til Varmning af Spanter. I Midten af Bygningen findes en Glødeovn til Varmning af Pandserplader. Af Maskiner findes her 1 større Høvlemaskine, 2 større Lokke- og Klippemaskine, 3 Boremaskiner og en Maskine til Bøining af Dæksbjælker. Gjennem hele Værkstedet er nedlagt tvende Jernspor.

I Sommeren 1866 forlængedes Bygning op mod Land. Arbeidet hermed paabegyndtes 27 Juni og Arbeidet var fuldført i April 1867.

Samtidig med at den sidste Halvdeel af Bygningen opførtes opførtes ligeledes 6 Smedeesser i den østlige Halvdeel langs den nordre Side./

193. Syd for Beddingen No.4 og vest for denne sidste Bygning danner Bolværket en fiirkantet Udbygning, her ligger det saakaldte:

Gamle Batteri eller gamle Steenkiste saaledes kaldet, fordi her laae det Pag.135 omtalte gamle Batteri forinden Nyholm opfyldtes til sin nuværende Størrelse i sydlig Retning. Dette Batteri omdannedes til Oplagssted for den i Skibene benyttede Steenballast og benævntes Steenkisten.

Ved det østlige Bolværk af Nyholm findes tæt sønden for gamle østre Takkeladshuus en

Prambedding hvor Pramme hales paa Land for at repareres.

Denne Bedding anlagdes sidst i 1840, 70 $\frac{1}{4}$ Fod lang, 30 $\frac{1}{2}$ Fod bred.

Vesten for gamle østre Takkeladshuus og sønden for Bedding No.3 saavel som syd for gamle søndre Takkeladshuus findes:

Tømmerskjærmene. Fra 1825-1829 opførtes Tømmerlad paa dertil nedrammede Pæle, hvorpaa Tømmeret lægdes under aaben Himmel indtil det i 1829 d.25 August befaledes at opføre Skure eller Skjærme over det.

194. Alle Tømmerskjærmene med Undtagelse af No.10 ligger parallele med gamle søndre Takkeladshuus, denne derimod lodret derpaa, deels Nordenfor deels søndenfor dette.

Nordenfor ligger nordfra No.17, No.1,2,3,4 og 5. Søndenfor ligger i den østlige Række No.6,7,13,10,11 og 12 og i den vestlige Række No.8,9,14,18,15 og 16.

Alle Skjærmene ere med Undtagelse af No.6 og 8 omtrent af samme Construction nemlig et Tag, der er opført over Tømmerladdene med lukkede brædebeklædte Gavle og Siderne tildeels lukkede ved paahængte Klapper der borttages naar Tømmeret skal udtages eller indlægges.

I Gavlene ere i Reglen en Luge anbragt for at give Adgang til Rummet ovenover Tagbjelkerne, hvor Træværket til Skibenes Tage opbevares naar de ei benyttes. Tømmerskuur No.6 og 8 ere bindingsværks Bygninger paa murede Fundamenter med lukkede brædebeklædte Gavle, Siderne lukkede aldeles med store Porte, der dreie om Hængsler paa Stabler.

Naar Tømmerskjærmene paa Grund af de locale Forhold ei ere rectangulaire byggede, men længere i den ene Side end i den anden, er det altid den sydlige Side, der er den længste.

I Tømmerskjærmene opbevares Holmens Beholdning af Egetømmer stabled i 3,4 5 H øider ovenpaa hinanden. I No.10 og 11 findes kun korte Tømre og Knæer og i No.12 kun kun korte og smaa Tømre.

195. Skjærm No.1. 72 $\frac{3}{4}$ / 80 $\frac{1}{3}$ Fod lang, 33 $\frac{1}{4}$ Fod bred (Bredden af Skjærmene er stedse nævnet paa Ydersiden af Klapperne.), 9 Fod høi er opført 1830 til en 33 Fod større Længde og afkortet til den nuværende Længde i 1858. /Tømmerskjærm No.1 blev nedrevet i Juni 1866 paa Grund af Forlængelsen af Jernskibbygningsværkstedet./

Skjærm No.2 109 / 116 $\frac{3}{4}$ Fod lang, 33 $\frac{1}{4}$ Fod bred, 9 Fod høi, er opført 1831 til en 21 Fod større Længde og afkortet til den nuværende Længde i 1858. /Tømmerskjærm No.2 blev nedrevet i Marts 1865 for Anlægget af Sporveien til Jernskibbygningsværkstedet./

Skjærm No.3 132 / 140 Fod lang, 33 $\frac{1}{4}$ Fod bred, 9 Fod høi, er opført 1831 til en 22 Fod større Længde og afkortet til den nuværende Længde i 1858. /Tømmerskjærm No.3 blev nedrevet i Juni 1866 paa Grund af Forlængelsen af Jernskibbygningsværkstedet./

Skjærm No.4 146 $\frac{3}{4}$ / 154 $\frac{3}{4}$ Fod lang, 33 $\frac{1}{4}$ Fod bred, 9 Fod høi, er opført 1833 til en 32 Fod større Længde og afkortet til den nuværende Længde i 1858. /Tømmerskjærm No.4. Circa 60 Fod af den

østlige Ende nedrives i Novbr. 1866 paa Grund af Anlægget af en Sporvei./

Skjærm No. 5 161 $\frac{1}{4}$ / 168 $\frac{1}{4}$ Fod lang, 33 $\frac{1}{4}$ Fod bred, 9 Fod høi, er opført i 1834 til en 43 Fod større Længde og afkortet til den nuværende Længde i 1858.

196. Skjærm No. 6 171 $\frac{3}{4}$ Fod lang, 33 $\frac{1}{2}$ Fod bred, 13 $\frac{1}{2}$ Fod høi, paa muret Fundament med lukkede Gavle og Siderne lukkede hver med 34 Stk. Halvporte, er opført 1858 i Henhold til Ministeriets Ordre af 27de Juli s.A. Den tidligere Skjærm, der stod paa denne Plads var ganske af samme Construction, som de andre. Den var 80 Fod lang, 33 $\frac{1}{2}$ Fod bred og opførtes i 1830. I 1858 nedtoges denne og flyttedes hen i Forlængelse af Skjærm No. 7 paa den vestre Ende af denne.

Skjærm No. 7 171 $\frac{3}{4}$ Fod lang, 33 $\frac{1}{2}$ Fod bred, 8 $\frac{1}{2}$ Fod høi, er opført i 1831, men kun til en Længde af 80 Fod. I 1858 forlængedes denne med 11 $\frac{3}{4}$ Fod ny Skjærm foruden den nedtagne Skjærm No. 6, der ogsaa var 80 Fod lang, saaledes at den derved erholdt sin nuværende Længde.

Skjærm No. 8 132 Fod lang, 33 $\frac{1}{2}$ Fod bred, 13 $\frac{1}{2}$ Fod høi paa Muurfundament med lukkede Gavle og Siderne hver lukkede med 26 Stk. Halvporte, er opført i 1858, paa hvilken Tid det gamle Tømmerlad No. 8, der hidindtil ikke havde erholdt nogen Skjærm over sig, blev optaget.

Skjærm No. 9 287 $\frac{1}{2}$ / 300 $\frac{1}{4}$ Fod lang, 33 $\frac{1}{2}$ Fod bred, 10 $\frac{1}{2}$ Fod høi, er opført 1839; men kun til en Længde af 56 Fod mindre end den anførte, hvilken Forlængelse Skjærmen erholdt i 1840.

Skjærm No. 10 60 Fod lang, 33 $\frac{1}{4}$ Fod bred, 8 $\frac{1}{2}$ Fod høi, er opført i 1830.

Skjærm No. 11 112 Fod lang, 29 $\frac{1}{2}$ Fod bred, 8 Fod høi, er opført i 1839.

197. Skjærm No. 12 114 Fod lang, 36 Fod bred, 8 Fod høi, er opført i 1842.

Skjærm No. 13 215 $\frac{1}{2}$ Fod lang, 37 $\frac{1}{4}$ Fod bred, 10 $\frac{1}{2}$ Fod høi, er opført i 1838.

Skjærm No. 14 309 / 323 $\frac{1}{2}$ Fod lang, 37 Fod bred, 10 $\frac{1}{2}$ Fod høi, er opført i 1830.

Skjærm No. 15 358 / 372 $\frac{3}{4}$ Fod lang, 37 Fod bred, 10 $\frac{1}{2}$ Fod høi, er opført i 1831.

Skjærm No. 16 382 $\frac{1}{4}$ / 396 $\frac{3}{4}$ Fod lang, 37 Fod bred, 10 $\frac{1}{2}$ Fod høi, er opført i 1832.

Skjærm No. 17 42 $\frac{1}{4}$ / 48 Fod lang, 26 Fod bred, 9 Fod høi, er opført i 1836 til en 18 Fod større Længde og afkortet til den nuværende Længde i 1858. / Tømmerskjærm No. 17 blev nedrevet i Februar 1867./

Skjærm No. 18 324 / 347 $\frac{1}{4}$ Fod lang, 33 Fod bred, 10 $\frac{1}{2}$ Fod høi, er opført 1859-60; de vestlige 218 Fod i det første Aar, Resten i det sidste Aar. Hertil anvendtes for en stor Deel Materialerne fra den i 1858 nedtagne Deel af Skjærmene No. 1, 2, 3, 4 og 5.

Den ældre Skjærm No. 18 over Knættømmerstablerne, som laae norden for No. 17, var 66 Fod lang, 29 Fod bred. Skjærmen er nu nedtagen og kun endeel af Tømmerladet er tilbage.

Den Afkortning af Skjærme, der er omtalt at have fundet Sted i 1858 for No. 1, 2, 3, 4, 5 og 17, foranlediges ved Anlægget af en Sporvei over Nyholm.

198. Foruden det Tømmer, der henligger i de her nævnte Skjærme og Skure, findes ogsaa en betydelig Mængde Egetømmer (det saakaldte "Holmens Brugs Tømmer") henliggende under aaben Himmel i Stabler langs Sydsiden af Nyholm og østenfor Skjærmene No. 10, 11 og 12.

Søndenfor Bedding No.3 og vestenfor Tømmerskjærmene nord for gamle søndre Takkeladshuus findes en stor aaben Plads, der benyttes som

Losseplads almindeligen kaldet "gamle Losseplads" til Forskjel fra Ny Losseplads, der tidligere var den aabne Plads mellem Skjærmen No.14 og 15 hvor Skjærmen No.18 opførtes.

Her oploses Tømret fra Lastdragerne, der henligger ved Bolværket udenfor. Tømret henligger her paa Jorden til det er besigtiget, hvorefter det bringes ind i Skjærme. I 1861 er en Omplanering og Macadamisering af Losseplads paabegyndt, men af Mangel paa de fornødne Pengemidler, henligger den endnu ufuldendt. /Lossepladsen er paa Grund af Opførelsen af Jernskibbygningsværkstedet og den ved Siden liggende gamle Kulplads forsvunden./

Til Lettelse ved Tømmerlosning er her opført en

Rullekran 296 Fod lang fra Bolværkshammeren og saa langt mod Øst at Sporveien over Nyholm kommer ind under den. Den er opført i 1860 tildeels af en tilsvarende Længde der er nedtaget af den paa Frederiksholm i 1855 i Anledning af den nye Doks Anlæg opførte Rullekran.

199. Principet for denne Kran er, at man er Herre over at løfte en Vægt (circa 20.000 Pund) i et hvilket som helst Punkt der er indenfor Kranens Begrænsning, dette er opnaaet ved at henlægge en Hammer paa dertil anbragte Stolper paa hver Side og derpaa at anbringe en Jernbaneskinne. Ovenpaa denne Skinne vandrer en Bro med sine 4 Hjul tværs paa Rullekranens Længde, og ovenpaa Broen, der ligeledes er forsynet med Jernbaneskinner vandrer en Vogn med sine 4 Hjul, denne Vogn er indrettet som et Spil hvorved den mekaniske Kraft udvikles ved hvilken Vægten løfter. Broen kan saaledes trilles langs Hammeren fra Søen til Inderenden og Vognen eller Spillet kan vandre perpendiculair paa denne Retning tværs over Rullekranens Bredde.

Midterlinien for Rullekranen, der har en Bredde af 39 Fod, gaaer midt imellem Skjærmen No.1 og No.2. (Rullekranen er i August 1862 bleven forlænget ud over Bolværket saaledes at der derved tilstedes en Udladning af 13 Fod.) /Rullekranen blev nedtaget i Sommeren 1865 paa Grund af Opførelsen af Jernskibbygningsværkstedet./

Lidet søndenfor gamle østre Takkeladshuus langs Østsiden af Nyholm ligger

Nyholms Spaanehave en ved tvende Halvtagskure, det ene mod Nord, det andet mod Syd og to Plankeværker ved østre og vestre Ende af disse Skure indhegnet Plads. Alt indrettet i 1821 syd for det her paa den Tid værende Defensionshuus.

200. I hvert af de to Halvtagskure, der er 60 $\frac{1}{2}$ Fod lange, 9 Fod brede og 7 Fod høje, findes 7 Kamre, der tjene til Arbejdssted for Mandskabet i Spaanehaven. Paa den nordlige Side er kun de 3 Kamre til Spaanehavens Tjeneste, de andre 4 ere afstaaede til Murerne, der have endeel Materialier saasom: ildfaste Steen, Cement, ildfast Leer, og andet, der ikke taaler at opbevares under aaben Himmel.

Mandskabet i Spaanehaven er Pensionister, der møde her til Arbejde 1 Time efter Klokkelydning og arbeide til 12 Middag undtagen om Lørdag da de arbeide til 3 E.M. Herfor nyde de foruden deres Pension de fem Dage i Ugen 8 Sk.daglig og om Lørdagen 32 a 40 Sk. efter den Tjeneste de gjøre. Det Arbejde der udføres her er, Forfærdigelsen af Kiler, Knaber, Klamper, Spigerpropper, Skalmer, Mærker, skjære Brænde o.a.d. Efterat Saugmaskinen er kommen i Gang er imidlertid endeel af dette Arbejde, navnlig hvad angaaer Kiler, Klamper og Knaber gaaet bort fra Spaanehaven. I Gaarden

findes Oplag af skaaret og hugget Brænde til Contoirernes Brug. Spaanehaven bestyres af en Formand, ligeledes en Pensionist, for Tiden en Baadebygger.

Paa Sydsiden af Spaanehaven findes et Halvtagsskuur, opført i 1852 med en ved Stakit indhegnet Plads sønden for til Tømmeroplagent's Brug.

201. Fra Spaanehaven og nord efter forbi Præbeddingen og gamle østre Takkeladshuus findes paa Bolværkshammeren et 8 Fod høit, 714 Fod langt Stakit, opført i 1858 af Ingenieurcorpset til Sikkerhed for Holmens Bevogtning, da den gamle Kongebro blev afbrudt og Qvintus Bastionen indrømmedes det til Materialgaard for Søbefæstningen af Kjøbenhavn, eftersom det ved samme Leilighed erholdt Tilladelse til endog udenfor Holmens Arbeidstid at lade Pramme eller Fartøier komme ind i Graven, der løber langs østsiden af Nyholm.

Søndenfor Spaanehaven i Nærheden af Kongeporten, hvorigjennem Passagen er fra Nyholm til Qvintusveien ligger et

Betjenthuus en grundmuret Bygning i een Etage, 12 Fod lang, 10 Fod bred, 8½ Fod høi med en Dør paa Sydsiden og et Vindue saavel mod Øst som mod Vest, den er opført i 1858 og tjener til Opholdssted for Opsigtsbetjenten her, der skal kontrollere Udpassagen. Her findes Nøglen til Gamle Takkeladshuus's Sprøiten.

Udenfor Kongeporten findes paa Qvintusveien en Hestestald, en brædeklædt Bygning paa een Etage 68½ Fod lang, 27½ Fod bred, 11½ Fod høi paa muret Fundament. Her er Plads for 26 Heste og er indrømmet til Brug for den Vognmand, der har overtaget Hesteleverancen paa Værftet. Den er opført i 1858. /Hestestalden abandonneredes som saadan 1ste Juli 1865 og bortsolgtes til Nedbrydning i Sommeren 1866./

202. Nedrevne Bygninger. Af Bygninger der tidligere har staaet paa Nyholm, men som nu ere nedrevne og som ikke tidligere have været omtalte, ere følgende de mærkeligste.

Defensionshusene.

a. ved Batteriet Sextus vare tvende bindingsværks brædeklædte Skure, der laae østen for den nordligste Afdeling Plankeskure, de benyttedes som Arbeidsskuur og Materialskuur for Sødefensionen og har staaet der omtrent fra 1770-1810.

b. syd for gml. østre Takkeladshuus. 1804 opførtes her en 100 Fod lang, 26 Fod bred, 9 Fod høi Bygning af Muur og Bindingsværk, den benyttedes til Oplag af Materialier, som brugtes ved Arbeidet paa Trekroners Batteri. 1840 bortsolgtes denne Bygning til Nedbrydning

Mynstrehuset. I Tidsrummet fra 1780-1800 har der været opført tvende smaa Huse 8 Fod lange, 6 Fod brede til Mandskabets Mynstring paa Pladsen, østenfor Nyholms Grovsmedie, forinden der indrømmedes Mynsterskrive Locale i Nyholms Hovedvagt.

Plankeskjærme opførtes i 1798, 7 i Tallet i en Række vestenfor Tømmereskurene ltr. A-G 25½ Fod lange i den nordre Ende 60 Fod i den søndre Ende og af en samlet Brede = 170 Fod.

1831 bleve de tre nordligste nedbrudte da de vare forfaldne og i 1835 de resterende 4.

203. Dampmaskinen var en grundmuret Bygning med 3 Ovne med indmurede Kjædler hvorfra Dampen gik ind i en Svedekiste til Dampning af Tømmer, for lettere at bøie det. Den blev opført i 1771 og laae tæt sønden for Plankeskurene No. 7-13 op imod Volden paa Sydsiden af Batteriet Christianus Sextus. I 1853 borttoges denne.

Betjenthuset ved gml.Kongeport. i 1819 fandtes et lille bindingsværks Skuur tæt østenfor den nordre Ende af Contoirbygningen dersteds, det blev i det nævnte Aar forandret til Brug for Opsigtsbetjenten efter at han i kort Tid havde haft Contoir i søndre Ende af Spanteloftsbygningen. 1858 nedtoges denne Bygning og den nuværende, syd for Spaanehaven opførtes.

Nyholms Spaanehave i 1792 indrettedes en 189 Fod lang og 31½ Fod bred Spaanehave bag gamle søndre Takkeladshuus med et Brædeskuur i den vestre Ende hvori var 3 Arbeidskamre til Folkene i Spaanehaven; samme Aar opførtes et 9 Fod langt, 8 Fod bredt, 8 Fod høit Bindingsværks-Huus til Qvarteermanden og et 20 Fod langt, 8 Fod bredt, 7½ Fod høit Skuur til Materialiers Henlægning samt et Brændeskuur 12½ Fod langt 8 Fod bredt og 7½ Fod høit.

Vestenfor denne Spaanehave var en indhegnet Plads 100 Fod lang 31½ Fod bred til Materialbodens Brug.

Alt dette nedtoges i 1821 da den nye Spaanehave indrettedes ved Østsiden af Nyholm.

Saugmøllen en Veirmølle, der tidligere stod paa det sydøstlige Hjørne af Nyholm, formodentlig opført kort efter at Nyholm paa dette Sted var blevet indhegnet altsaa omtrent 1790, thi allerede i 1794 indsattes en ny Axel i Møllen og tvende nye Vinger bleve forfærdigede til den. Samme Aar indrettedes i Søen en 420 Fod lang, 70 Fod bred Indhegning ved Bomme mellem nedrammede Pæle til Henlægning af Tømmer der skulde skjæres.

7de Februar led Møllen endeel ved Storm, hvilken Skade atter repareredes, en ny Axel tvende Vinger forfærdigedes til Møllen. Aaret efter hovedrepareredes Møllen. 1814 borttoges Møllen paa Grund af Anlæg af Kanonbaadsskure paa dette Sted.

En Model af Møllen findes i Holmens Modelsamling i Spanteloftsbygningen.

Foruden den ovennævnte Tømmergrav langs Sydsiden af Nyholm ved Saugmøllen fandtes i tidligere Tid en Tømmer Grav paa hele det Terrain, som nu er Land, sønden for gamle søndre Takkeladshuus og kaldtes Graven No.1.

Kanonbaadsskure. Tidligere fandtes langs Nyholms Sydside to Afdelinger af Kanonbaadsskure. Vestligst 13 sammenbyggede med lukkede Gavle til 1 Baad hver, og østligst 18 sammenbyggede Skure med aabne Gavle, de 17 vestligste hver til 2 Baade og det østligste til 1 Baad.

De 13 Kanonbaadsskure bleve opførte fra 12 Juli 1793 - 13 December 1794, lægtede til Tagsteen. 1827 bleve de 6 østligste Skure nedbrudte og Beddingerne i disse optrukne. Den østlige Side af de resterende 7 klædtes op. 1828 borttoges de resterende 7 Skure tilligemed Beddingerne.

205. De 18 Kanonbaadsskure. 1810 anlagdes 12 Beddinger østenfor de tidligere omtalte 13 Kanonbaadsskure. 1811 indrettedes et Slæbested mellem disse 12 Beddinger og Saugmøllen til Prammes og Morterers Opslæbning. 1814 anlagdes 3 nye Beddinger østenfor de i 1810 anlagte 12 Stk. 1815 anlagdes atter 2 nye Beddinger. 1816 borttoges de 5 i 1814 og 1815 anlagte Beddinger samt de 2 fra 1810, og Aaret efter blev Slæbestedet til Prammes Opslæbning samt de resterende 10 gamle Beddinger opbrudte.

5120 Pæle rammes for Anlæg af 17 Beddinger for 2 Chalouper hver og 1 Bedding for 1 Chaloupe og 18 Skure reistes over disse Beddinger.

Da disse Skure Natten mellem 16de og 17de Juni 1835 led betydelig Skade af Storm, borttoges samme Aar 13 af de mest forfaldne.

1836 nedtoges det østlige Skuur bestemt for 1 Baad, i 1839 nedtoges 2 og i 1841 nedtoges de sidste 2 Skure.

Indhegning om Ballastjern paa Nyholm. 1792 opsattes et Stakit 56 Fod langt, 32 Fod bredt, paa den Deel af Nyholm, hvor tidligere gamle Ankerø laae, eller tæt sønden for den vestlige Ende af den nuværende Tømmerskjærm No.16. 1802 borttoges denne Indhegning igjen.

206. Brandsted paa Nyholm. Et saadant indrettedes sønden for gamle søndre Takkeladshuus, rimeligviis paa Grund af Anlægget af Kanonbaadsskurene paa Sydsiden af Nyholm, idetmindste fandtes det der og conserveredes som saadant i al den Tid de fandtes her, eller fra omtrent 1795-1840. Det bestod af en fiirkantet Plads omgivet af en Jordvold med et Plankeværk 192 Fod langt udenom denne.

Frederiksholm. Denne Ø dannedes i Tidsrummet fra 1746-51, og benævntes efter sin Form Langøen, den var den Gang 1650 Fod lang og 260 Fod bred eller den Deel af den nuværende Ø, som indebefattedes mellem det vestre Bolværk og en Linie draget i Forlængelse af det Bolværk, der gaaer langs Østsiden af Maskinværkstedet og parallelt med det vestre Bolværk lige til den sydlige Ende af Øen.

31 Mai 1781 beordredes Øen udvidet ved at slaae Bolværker i Søen og fylde Mudder indenfor. Ramningen af Bolværkerne paabegyndtes i 1786 og ved Slutningen af 1787 var Bolværket færdigt paa Sydsiden og Østsiden af den lille Havn, der dannedes ved Nordenden samt hele Bolværket langs Kanonbaadsskurene Afdeling No.1.

1788 fuldførtes Bolværkerne forbi Kanonbaadsskurene Afdeling 2 og 3 samt 480 Fod af den næste Flugt. 1789 fuldførtes Resten af denne Linie hen til Dehlehaven og 426 Fod langs dennes Østside.

1790 fuldførtes denne Linie og 630 Fod af den sidste Linie langs Sydsiden af Øen. 1791 fuldførtes den sidste Rest af Bolværkerne om Øen.

Opfyldningen med Mudder paabegyndtes strax langs alle de nye Bolværker og ind mod Midten af Øen, hvor endnu i mange Aar fandtes en lille Indsø, der stadigen formindskedes.

207. Den saaledes dannede Ø kaldtes Opmudringsøen indtil den omsider fik Navnet Frederiksholm. Endnu i 1836 benyttedes i Skrivelser og Rapporter Navnene Langøen og Opmudringsøen, men efter 1837 findes disse Navne ikke mere.

Alle Bolværkerne ere af Træ med Undtagelse af en 144½ Fod lang Strækning paa Sydsiden, der er af Steen.

Rorbedding. I 1804 indrettedes paa den nordre Ende af Langøen en saakaldt Rorbedding, hvor Skibenes Ror oplagtes og Skjærme byggedes over disse.

De nye Bolværker, der sloges om Opmudringsøen vare alle høie, men efterhaanden som de forskjellige Afdelinger Kanonbaadsskure opførtes langs Nordsiden og Østsiden, bleve Bolværkerne her sløifede og indrettede til lave Bolværker.

1808 borttoges alle Skjærmene over Skibsrorene og i 1836 sløifedes Rorbeddingen.

1818 indrettedes de 2 saakaldte Slingreværker eller Kjøhalingsforbindinger udenfor det nordre Bolværk af Langøen paa det Sted, hvor nu Svingkranen findes. Disse omsattes atter i 1836.

1857 indrettedes 4 Slæbesteder langs det søndre Bolværk om Øen mellem Saugmaskinen og Søen for Opslæbning af Tømmer.

Af Bygninger findes oaa Frederiksholm følgende:

Maskinværkstedet der bestaaer af to Bygninger, der ere byggede sammen ud i een Længde nemlig: Dreie og File Værkstedet med en lille Smedie og Kjedelværkstedet.

208. Den første Bygning, en grundmuret Bygning 129½ Fod lang, 39½ Fod bred og 16 Fod høi til Taget i een Etage med tvende Lofter, og den anden en grundmuret Bygning i een Etage 71 Fod lang, 39½ Fod bred og 25½ Fod høi til Taget.

Dreie og Fileværksted samt Smedie. Dreie og Fileværkstedet samt Smedie, der opførtes i 1820 til Materialhuus for Opmudringsvæsenet forandredes i 1850 til et Reparationsværksted for Dampskibs Maskiner i Henhold til Ordre af 4 Juli s.A.

Bygningen forlængedes circa 44 Fod i sydlig Retning. Den nordligste Deel af den gamle Bygning indrettedes til et Opstiller Værksted, den sydligste Deel til Dreie og Fileværksted og den nye opførte Deel til Smedie.

1854 opførtes et bindingsværks brædeklædt Bislag 19½ Fod langt 6¾ Fod dybt og 9 Fod høit paa Østsiden af Bygningen udenom Dørene til Dampkedelrummet og til Smedien. I 1861 forandredes Opstillingsværkstedet til Dreie og Fileværksted, eftersom Maskinværkstedets større Virksomhed gjorde det nødvendigt at anbringe flere Dreiebænke og andre Værktøis Maskiner her. Et nyt Opstillingsværksted vil i dette Aar blive opført eller idetmindste paabegyndt. (I Efteraaret 1862 opførtes en Forlængelse 71 Fod lang og 25½ Fod høi til Taget i umiddelbar Forbindelse med det tidligere Værksted bestemt til Opstillingsværksted og Contoirer, Alt i Henhold til Ministeriets Ordre af 14 Juni 1862. Bygningen, der 12 Fag Vinduer og 1 Port paa Vestsiden, 4 Fag Vinduer og 1 Port i nordre Gavl og 16 Fag Vinduer paa den østlige Side, har kun een Etage, med Undtagelse af de sydlige 2 Fag Vinduer, der er i 2 Etagers hvoraf den Øverste er bestemt til Contoir for Underdirecteuren og til Tegnestue. I Gavlen findes Aarstallet 1862.)

For Tiden benyttes Bygningen paa følgende Maade:

209. Bygningen har en Port paa den nordlige Gavl med en Jernluge paa hver Side i underste Etage og et Vindue til Lofts-Etagen. Paa den østlige Side findes 10 Fag Vinduer og 3 Døre, paa den vestlige Side 12 Fag Vinduer og 1 Dør.

I Underhuset findes af Maskiner: 1 Slottemaskine, 1 stor og 1 mindre Boremaskine, 6 Dreiebænke og 1 Høvlemaskine. Da Værkstedet for Tiden ikke har noget særeget Opstillingslocale, maa den nordligste Deel af Underhuset benyttes som saadant. Her findes for Tiden opstillet i Værkstedet en Dampmaskine paa 30 Hestes Kraft til den nye anlagte Grov og Kleinsmedie paa Frederiksholmen og en Dampmaskine til Damptransportjollen "Fremad" paa 12 Hestes Kraft. (Disse Maskiner ere senere bragte ud af Værkstedet og opstillede paa deres respective Steder.)

Sønden for dette Værksted findes mod Øst, Overmaskinmesterens Contoir /Overmaskinmesterens Contoir er senere blevet afstaaet til Mestersvendene i Værkstedet idet Overmaskinmesteren erholdt Contoir anvist paa første Sal i det nye Opstillingsværksted paa Østsiden medens Contoiret paa Vestsiden benyttes til Tegnestue./

i Midten af Bygningen et Locale til File, Staal, Talg, Olie og andet mere, der dagligen udleveres til Maskinværkstedet eller til de oplagte Dampskibe. Mod Vest findes Udgang til en Forstue, hvorfra Opgangen til Loft-Etagen er. Her findes følgende Maskiner: 2 Skrueskjæremaskiner, 9 mindre Dreiebænke, 2 smaa Høvlemaskiner, 1 Boremaskine og 1 Møttrikfresemaskine. Den nordligste Deel af denne Etage indrettedes forrige Aar ved at lægge Gulv i det der-værende Opstillingsværksted.

I den sydlige Ende af denne Etage findes mod Øst Contoir for Skriveren, mod Vest for Mestersvendene og i Midten af Bygningen et Locale for nyt og gammelt Metal, Drivremme m.m.

210. Paa Loftet ovenover denne nordlige Deel af Bygningen findes en Rørtrækkemaskine og tillige Rum for de Modeller hvorefter Støbe-godset er leveret fra Byens Metal og Jernstøbere. Disse Modellers Antal er i de senere Aar tiltaget i en overordentlig høi Grad.

Fra den tidligere omtalte Forstue i Underhuset er Udgang til Pladsen vesten for Bygningen og sønder efter ind til Maskin og Kjedelhuset, her findes 2 cylindriske Kjedler og en Høitryks Maskine paa 6 Hestes Kraft, der driver alle Værktøismaskinerne i Værkstedet samt en Blæsemaskine til Smedier. Sønden for Kjedelhuset ligger en lille Smedie med 4 Ilde, der alle faae deres B læst fra en herværende Centrifugalblæsemaskine. Her findes ligeledes en Damphammer efter Nasmyths Construction af 700 Punds Vægt med en Faldhøide af høist 21 Tommer. */

Kjedelværkstedet er opført fra ny i 1851 i umiddelbar Forbindelse med den foranfor omtalte Bygning. I den sydlige Gavl findes 6 Fag Vinduer paa den østlige Side, 13 Vinduer og 1 Dør og paa den vestlige Side 12 Vinduer og 1 Port.

211. Fra Smedien gaar man gennem en stor Port i Gavlen ind i dette Værksted, hvor der findes følgende Maskiner: 1 Pladebøiningsmaskine, 1 Lokke og Klippemaskine og 2 smaa Boremaskiner. Her arbeides for Tiden paa Kjedler til den nye Grov og Kleinsmedie paa Frederiksholm og til Damptransportjollen Fremad. (Disse Kjedler ere ligeledes bragte udaf Værkstedet og opstillede paa deres respective Steder.

Norden for Maskinværkstedet findes et

Magasin for Maskinværkstedet, en bindingsværks brædeklædt Bygning i 2 Etager paa muret Fundament tidligere benyttet i en noget forandret Skikkelse som Mørsehuus, det saakaldte "Nordre Mørsehuus", der stod paa Frederiksholm nordenfor Vestenden af de nordre Maste og Rundholtsskure, men som flyttedes hertil i 1858.

Bygningen der er $40\frac{1}{2}$ Fod lang, $26\frac{1}{3}$ Fod bred, 18 Fod høi til Taget, har paa Øst og Vestsiden 1 Port og 2 Vinduer i underste Etage og 3 Vinduer i øverste Etage. I nordre Gavl 2 Vinduer i hver af Etagerne og i søndre Gavl 1 Dør og 1 Vindue foruden 2 Vinduer foroven. Den benyttes paa følgende Maade:

I Underhuset findes en stor Mængde forskellige Gjenstande, deels gamle, der ere casserede og henstaae her for muligen at komme til Anvendelse ved en anden Leilighed, deels nye Gjenstande fra Metalstøberne i Byen forinden de komme i Arbeide i Værkstedet.

I øverste Etage er Værksted for den Tømmermand, der stadig arbejder i Maskinværkstedet og et Værksted for den Maskinarbejder, der organiserer Holmens Pomper og Sprøiter. /I Juli 1863 flytter Tømmermanden og Maskinarbejderen der vedligeholder Sprøiterne hen til den østlige Ende af Maste- og Rundholtsskuret No.1 hvor et Værksted var indrettet til dette Brug./ Den nordlige Deel af denne Etage er et Locale for Metal og Kobberstænger, Vidskelæder, Pakninger og meget mere, alle nye Gjenstande.

212. Bygningen stod tidligere ved Nordvest Enden af Långøen, hvor den opførtes omtrent 1750, og benyttedes i mange Aar til deri at henstuve Skibenes Mers. 1807 indrettedes i det nordøstlige Hjørne af Mørsehuset et 20 Fod langt 7 Fod bredt og 9 Fod høit Aflukke, til et Sprøitehuus til den saakaldte "Nordre Mørsehuus Sprøite". 1837 indrettedes et Aflukke til Kjølhalingsapparaterne for de Skibe, der kjølhales her i Indløbet til den nuværende Maskingrav. 1844 borttoges alle 7 Udlæggere paa Vestsiden, nye Porte forfærdi-

-----
+ / Maskinværkstedets Dreie- og Fileværksted. Maskinen erholdt 2 Stk. nye cylindriske Kjedler i Slutningen af December 1862.

gædes til Bygningen, Taget repareredes og omlægtes og ethvert udvendigt Spor af denne Bygnings tidligere Anvendelse forsvandt ved denne Leilighed. I den senere Tid, den stod paa sin tidligere Plads, benyttedes den til Oplagssted for Materialier for Mskinværkstedet, til Opholdssted for Holmens Murere, samt til Sprøitehuus, som tidligere anført. 1858 nedtoges Bygningen paa Grund af Anlægget af en Kanonbaads Bedding her og henflyttedes til den nuværende Plads i Flugt med Maskinværkstedets Vestside men i nogen Afstand fra den nordre Gav1 af dette Værksted; ved denne Flytning erholdt det tillige en betydelig Reparation, det klædtes heelt med Bræder og afdeelttes i 2 Etager. (I Juli 1862 blev denne Bygning nedrevet paa Grund af Maskinværkstedets Forlængelse i nordlig Retning.)

213. Maskinværkstedets Smedie er . . 87 $\frac{1}{4}$ Fod lang, 26 $\frac{1}{2}$ Fod bred, 12 Fod høi til Taget, beliggende østenfor Maskinværkstedet langs med Bolværket for den søndre Ende af den lille Havn i Nordenden af Frederiksholm, hvor tidligere, da Maskinværkstedet var Opmudrings Magasin, var Oplagssted for Holmens Søbagger og Pramme; men nu benyttes Pladsen til Oplagssted for mindre Dampskibe, for at være i Nærheden af det Værksted, hvorfra de blive reparerede.

Smedien opførtes i 1855 i Henhold til Ministeriets Ordre af 4 November 1854, de østligste 60 $\frac{1}{2}$ Fod af Bygningen er Grundmuur og har paa den nordre Side 3 Døre og 4 Vinduer, paa den søndre Side 2 Døre og 5 Vinduer, og i den vestlige Gav1 en Luge.

I den østlige Ende findes en Kobbersmedie med 1 Ild, og udenfor paa den nordlige Side en Dunkraft, til Bøining af Kobberrør.

Vestenfor Kobbersmedien er Jernsmedien med 6 Ilde, alle erholdende sin Blæst fra den i Maskinværkstedet arbejdende Blæsemaskine. Vestenfor den her omtalte grundmurede Deel af Bygningen findes en Glødeovn med Indfyring saavel fra Nord som Syd, nærmest bestemt til Glødning af Vinkeljern og Plader til den mindre Jernskibsbygning og Kjedelfabrikationen; vestenfor denne er et 18 $\frac{1}{2}$ Fod langt, 15 $\frac{1}{2}$ Fod bredt støbt Jernplan til Bøining af Spanter eller Vinkeljern.

214. For at give en friere Arbejdsplads er Bygningen her paa en Længde af 26 $\frac{1}{2}$ Fod blottet for Sider og Gav1, hvorimod Taget gaaer over hele Bygningen. Paa Loftet findes forskellige Materialier, saasom Kobberplader, Skabeluner m.m.

Kulplads. Sonden for Smedien findes en 60 Fod lang, 30 Fod bred Kulplads, hvorpaa kan ligge cirka 2500 Tønder Steenkul, som alene er til Maskinværkstedets Brug.

Østenfor denne Bygning ligger parallelt med Maskinværkstedets Retning et

Jernmagasin for Maskinværkstedet, et bindingsværks brædebeklædt 60 Fod langt, 26 $\frac{1}{4}$ Fod bredt, 11 Fod høit Skuur paa muret Fundament. Paa den østlige Side findes 12 Vinduer, paa den vestlige Side 4 Vinduer og 3 Porte, i nordre Gav1 2 Vinduer og 1 Luge til Loftet, i søndre Gav1 2 Vinduer.

I den nordlige Deel af Bygningen er Magasin for Jernplader og Stænger til Maskinværkstedets Brug og i den sydlige Ende af Bygningen er et Locale, der benyttes til de større Modeller, fra de i Tidernes Løb støbte Gjenstande fra Byens Metal og Jernstøbere.

Paa Loftet findes 12 Stakitafdelinger, hvor der henlægges saadanne Gjenstande, som man ei ønsker at have ombord i Dampskibene medens de ere oplagte. Vestenfor og sondenfor dette Magasin findes en Plads for gammelt Jern, forinden det afleveres til Hovedmagasinets Jernhave.

Dette Magasin opførtes i November og December Maaned 1854 paa dette Sted efterat det ganske i samme Skikkelse havde staaet i

2 Aar paa det selv samme Sted, hvor nu den foran for omtalte Smedie staaer. Da den stod paa den forrige Plads, var Anvendelsen af Bygningen ganske den samme som nu, undtagen at der i det Locale, hvor nu Modellerne opbevares fandtes et lille Værksted for Kobbersmeden.

Ved Bolværket norden for Maskinværkstedet findes en Svingkran af Jern af Fairbairns Patent Tabulos Crane, der dreier om en støbt Mægler paa muret Fundament opreist her i 1855 tildeels for at assistere ved Udlosningen af Skibene der bragte Granitsteene til Dokkeanlægget paa Nyholm. Kranen, der har en Udladning af $9\frac{1}{4}$ Fod udenfor sit eget Fundament, der springer $5\frac{1}{2}$ Fod frem foran Bolværkets Flugt og en Høide af $3\frac{3}{4}$ Fod over Vandets Overflade, er bestemt til at løfte Vægte indtil 20.000 Pund.

For at lette Transporten bort fra Kranen er denne sat i Forbindelse med Jernbanen, der løber vesten for Maskinværkstedet.

216. Ved den nordre Ende af Frederiksholms Vestside findes en Kanonbaadsbedding, der nærligen gaaer i østlig og vestlig Retning, anlagt her i Vinteren mellem 1858-59, tildeels af det Materiale, som optoges af en ganske lignende Bedding, der laae paa det Sted af Frederiksholmen hvor Sporveien løber hen til den faste Bro, der fører over til Nyholm. Beddingen borttoges der i 1858 paa Grund af Anlægget af Sporveien over Holmen, efter at den havde staaet der siden 1854.

Beddingen der er 147 Fod lang, 25 Fod bred, er ligesom den var paa det andet Sted, dannet af Stabelblokkehensatte paa Træstrøer, der anbragtes ovenpaa Jorden uden nogetsomhelst Pælefundament.

Paa denne Bedding er indtil Dato bygget:

Dampkanonbaaden Schrødersee, der løb i Vandet 17 December 1859. og Dampkanonbaaden Willemoes, der løb i Vandet 16de Marts 1861; og paa Beddingen da den laae paa den tidligere Plads Dampkanonbaad Thura, der stod paa Stabelen fra 10 Septbr. 1855 til 8 Juli 1857.

Sønden for Beddingen ligger en Afdeling af 6 Skure kaldet

217. Nordre Maste og Rundholts Skure, der ere bindingsværks brædeklædte Bygninger mærkede fra No.1-6 Syd fra imod den almindelige Regel, idet al Numerering af Bygninger almindeligen paa Orlogsværftet Gaaer Nord fra sønder efter. Skurene ere byggede i 3 forskjellige Længder, No.1 og 2 $108\frac{1}{4}$ Fod lange, No.3 og 4 $112\frac{3}{4}$ Fod, No.5 og 6 $116\frac{1}{4}$ Fod lange, tilsammen en Bredde af $170\frac{1}{2}$ Fod og 10 Fod høie til Taget. Paa den østlige Side findes 7 Porte, 1 Dør og 3 Vinduer, paa den vestlige Side 7 Porte og paa den sydlige Side 11 Vinduer og 1 Dør. Langs nordre Side af No.6 findes ved begge Enderne ophængte Brandhager og Stiger, og paa Midten et $34\frac{1}{2}$ Fod langt, 12 Fod bredt, 7 Fod høit Halvtagsskuur, benyttet til Arbejdssted medens Kanonbaadene norden for Skurene bleve byggede.

Skurene ere opførte i 1750 ifølge Ordre fra Holmens Chef Admiral W.F.Suhm af 14 November 1749, og Constructions Commissionen tilraadede under 23 November s.A. at bygge disse 24 Fod fra Bolværket istedetfor som de først opførte 2 Skure paa Sydsiden af Øen, lige ud til Bolværkshammeren.

Ved den nordre Ende af den vestlige Gavl af No.6 fandtes tidligereet lille Brædeskuur med Brædetag, der efter Tømmerværkstedets Rapporter af 1790 sees at have været benyttet til Materialer for Maleren, og af Rapporten for 1835 fremgaaer det at dette Skuur paa den Tid benyttedes af Murerne. 1791 ophængtes Brandredskaber paa søndre Side af No.1 og 1792 forfærdigedes Skuur over disse.

I 1831 fandtes der Brandhager og Stiger paa begge Sider af Skurene, men et Par Aar senere maa de være blevne tagne bort paa

Sydsiden da der paa den indsattes Vinduer i den sydlige Side af No.1.

Skurene have ikke efter hvad man kan see af Tømmerværkstedets Rapporter modtaget nogen gennemgribende Hovedreparation. De have modtaget større eller mindre Reparationer i Aarene 1791,1795, 1797,1801,1806,1822,1833 og 1842.

I 1858 indrettedes i Østre-Ende af No.6 et Sprøitehuus, for at erstatte det tidligere, i det nedtagne nordre Mersehuus. For Tiden benytttes skurene paa følgende Maade.

218.

I No.6 opbevares Apparater til Brug ved Kjølhaling alle under Ansvar af Skipperen paa Nyholms Bradbænk. I den østlige Ende af dette Skuur findes et Sprøitehuus, hvori en dobbelt Sugsprøite, hvortil Nøgler ere beroende saavel i Nyholms Hovedvagt som i Maskinværkstedet. I No.5 findes Fortøitouge og Varpegods til Flaaden, disse Gjenstande fandtes tidligere i det søndre Takkeladshuus paa Frederiksholm, men bortflyttedes herfra i 1858 da Bygningen skulde paaføres en ny Etage. Endvidere findes her Tordenkjettinger og Mastehætter. I No.4 findes casseret Varegods. I No.3 findes Vulingsfade. I No.2 har Maskinværkstedet et Kammer i den østlige Ende til Jerngods og Skipperen i Flaaden har endeel Brandpomper liggende her i den vestlige Ende. Paa Loftet har Tømmerværkstedet en Deel Hjulskovle og Træ-Materialier liggende. I No.1 er den østlige Ende til Maskinværkstedets Brug ved et Skillerum adskildt fra den vestlige Deel hvor Tømmerværkstedet har et Værksted samt endeel Materialier liggende. (Efter at Maskinværkstedets Magasin (omtalt Pag.211) var bleven nedrevet i Juli 1862, indrettedes et Værksted i den østlige Ende af No.1 til Tømmermanden ved Maskinværkstedet og den Maskinarbejder, der vedligeholder Marinens Sprøiter.)

Foruden de nævnte Gjenstande findes her endvidere endeel Seildugstage i No.5,4,3,2 og enkelte Master og Rundholter i No.4,3,2. Langs nordre Side af No.6 hænge Brandhager og Stiger.

219.

Sønden for Maste og Rundholtsskurene ligge langs Bolværket paa Frederiksholmens Vestside i en Afstand af omtrent 47 Fod fra dette, tvende anseelige Bygninger, hvoraf den nordligste benytttes til Hovedmagasin og Seilmagasin, den sydligste til Takkeladsmagasin og Takkelloft; men da de tidligere begge have tjent til det samme Brug, og da de i mange Aar have deelt Skjæbne med Hinanden, vil her først Bygningerne blive omtalt under Eet og senere, efterat disse Bygninger ere blevne skildte fra hinanden, hver Bygning for sig.

Takkeladsbygningerne paa Frederiksholm. 12 Juli 1753 beordredes tvende Takkeladshuse opførte paa Længøen med en 90 Fod lang Balion eller Buegang imellem, til Communication mellem begge Husenes 2den Etage. Husene skulde ved 2 deri anbragte Brandmure deles i 3 Afdelinger. Dimensionerne bestemtes af Constructions-Commissionen 26de Februar 1751 til 352 Fod 6 Tm. i Længde indvendig mellem Ydermurene og Bredden indvendig mellem Murene til 39 Fod, hvilket Forslag af Collegiet indstilledes til allerhøieste Approbation 4 Juli 1753. 1754 lagdes Grunden ud til Bygningerne. 17de Mai s.A. klagede Takkelmesteren, Commandeur Capitain Reyersen over at Bredden af Bygningerne var for ringe, at man kunde hjælpe sig med Bredden i det nordlige Huus, men at den nødvendigvis maatte forandres i det sydlige. Denne Skrivelse foranledigede en Kongelig Resolution under 27 October 1754, for at den tidligere Tegning skulde casseres, da Fundamenterne vare for smalle, og en ny Tegning approberedes. Paa Grund af Takkelmesterens Klage over Bredden tilskrev Collegiet Holmens Chef den 19de Juni 1766 hvoraf her følger et Uddrag.

220.

Det erfares af Rapporten fra Takkelmesteren Commandeur Capitain Reyersen at Bredden af de nye Takkeladshuse (bestemt af Constructions Commissionen) er for liden. Constructions Commissionen har i Skrivelse af 26 Februar 1751 udtrykkelig udtalt at den var bleven enig med Takkelmesteren om en Bredde af 39 Fod indenfor Murene og i Skrivelse af 2 October 1754 har den erklæret at Commissionen var bleven enig med Takkelmesteren om alle Forandringerne for at bygge dem efter den nye Tegning. Under 17 Mai 1754 finde vi Takkelmesterens Erklæring for at Grunden var feilagtig aflagt, at den ene Fløi kunde benyttes med den feiltagne Bredde, men at den anden Fløi maatte nødvendigens blive af den tidligere foreslaaede Bredde. Collegiet ønskede oplyst, hvis Grunden atter skulde optages, hvem denne Feil skulde tilregnes, om den nu forlangte Bredde fandtes nødvendig, dernæst at lade Takkelmesteren tilkalde, for af ham at erholde oplyst, af hvad Grund han deels ved Declarationen af 17 Mai 1754, deels i Commissionen mundlig var bleven enig med dennes Medlemmer om en Bredde af 39 Fod og siden forandrede sin Mening til 45 a 46 Fod, hvorfor han ei i Commissionen havde protesteret mod Bredden eller senere da han fik Ordre om Inspectionen ved Bygningen og endelig om han endnu fordrede den større Bredde.

221.

Holmens Chef skrev i den Anledning til Constructions-Commissionen den 23 Juni s.A. for af denne at erholde Kundskab om hvilken Bredde der var nødvendig for disse Bygninger, hvis Grund allerede var lagt.

Commissionen blev derefter enig om at tilstille Takkelmesteren 3 Spørgsmaal til Besvarelse om 1) hvorfor han i Declarationen af 17de Mai 1754, deels mundlig var bleven enig med Commissionen om 39 Fods Bredde og nu havde forandret sin Mening til 45 a 46 Fod. 2) hvorfor han ikke i Commissionen havde protesteret eller senere da Inspectionen over Bygningen blev ham overdraget itide havde forlangt den større Bredde; 3) om han endnu forlangte en Bredde af 45 a 46 Fod.

30te Juni 1766 opmaalte Commissionen i Forening med Takkelmesteren saavel de gamle Takkeladshuse paa Nyholm som Bredden af Grunden til de nye Takkeladshuse paa Langøen.

222.

4de Juli 1766 besvarede Takkelmesteren de ham tilstillede 3 Spørgsmaal i Uddrag saaledes: ad 1) Han yttrede at Commissionen jo bestod af Mænd, som havde baade Indsigt og Erfaring i mange Ting, og hvis Fuldkommenhed han ønskede at kunne opnaae, hvis Støv han ærede og Gud forbyde at han skulde plette nogen af deres Grave, da han langt hellere vilde pryde disse, de vare Mænd, som han med største Grund kunde og burde høiagte. Han gjorde vel med al Sømmelighed adskjellige Indvendinger imod Bredden og en eller anden Indretning, men blev overstømt og han overlod det derfor til Commissionen at gjøre som den fandt nyttigst. Han mærkede saavidt han kunde dømme at Alt gik ud paa at gjøre dem saa lidt bekostelige som muligt. Tillige maatte han indrømme at et 19,20 og 21 Tommer Toug kunde opskydes i et Rum paa 37 a 38 Fods længde og 16 Fods Bredde. Commissionen nægtede ham Gang om Tougekousene; thi vilde han til dem, kunde det skee gennem Portene. Havde han erholdt, som han paastod 2 Døre i hver Brandmuur, hver af 3 Fods Bredde, havde han erholdt de omtalte 45 Fods Bredde. Den eneste Feil, han kunde tilskrive sig, var at han ikke lod sin Mening føre til Protocols. Grunden til at han i Declarationen af 17 Mai 1754 erklærede den ene Fløi brugelig med den ringere Bredde, var den, at han for ikke at forøge Bekostningerne mere end nødvendigt, vilde

benytte denne til Henstuvning af Væregods og Slage m.m., medens den anden Fløi, der skulde benyttes til Tougene ei kunde undvære den større Bredde.

ad 2) Han vilde ei paa Grund af sin ringe Charge være altfor paastaaelig eller altfor Klog ligeover for saa mange dygtige Mænd som Commissionen bestod af. Han præsenterede Holmens Chef Admiral U.F.Suhm en Tegning af det nye nordre Takkeladshuus med hans Erindringer dertil og fremhævede Nyttens af Gangen om Tougene; men dette Document var ei til at finde.

ad 3) Han proponerede at det 39 Fods benyttedes.

224. Herefter blev Commissionen enig om at tilskrive Holmens Chef under 9 Juli 1766 om at de 39 Fods Bredde maatte ansees tilstrækkeligt under Forudsætning af at Siderne gaves 21 Porte istedetfor som tidligere 15. At Muurtykkelsen reduceres fra 3 til 2 Fod i underste Etage og fra $2\frac{1}{2}$ til $1\frac{1}{2}$ Fod i øverste Etage for at vinde større indvendig Bredde. De af Takkelmesteren foreslaaede Døre i Brandmurene maatte Commissionen anbefale og en ny Tegning maatte udarbejdes. Samme Dato anbefalede Holmens Chef Commissionen at tilkalde Rebslagermester Appleby for af ham at erfare hvilken Bredde han ansaa fornøden. Dagen efter indberettede Commissionen at han meente at 39 Fods Bredde var tilstrækkeligt, da de svære Touge lade sig forsvarligt opskyde paa en Bredde af 36 Fod og at 1 a 2 Fod Gang mellem Tougene og Muren vilde være tilstrækkelig.

Med Hensyn til Muurtykkelserne bleve Muurmester Schotmann og Tømmermester Peter Rasmussen tilkaldte og de erklærede 25 Juli 1766 at den mindste Tykkelse Muren burde gives forneden burde være $2\frac{1}{2}$ Fod (lig 3 Kirkesteen) og 2 Fod 1 Tom.foroven (lig $2\frac{1}{2}$ Kirkesteen) og da Grunden var lagt ud til 46 Fods Bredde udvendig Maal, vilde Tykkelsen for neden blive 41 Fod for oven 41 Fod 10 Tom. indvendig Maal. Denne Mening blev tiltraadt af Constructions-Commissionen, den 6te August 1766.

25 Februar 1767 findes en allerhøieste Resolution for at Takkeladshusene skulde fuldføres i Løbet af 6 Aar efter den nye Tegning, som af Constructions Commissionen under 9 Juli 1766 foresloges. 4 Marts 1782 approberedes Tegningen til tvende nye Takkeladshuse til Fregatternes Takkelads, at opføres i Forlængelse af de allerede opførte Linieskibs Takkeladshuse paa Langøen.

Derefter opførtes den nordligste Afdeling af det nordligste og den sydligste Afdeling af det sydlige Takkeladshuus, som blev fuldkommen færdig i 1788.

225. 1804 indrettedes Loftet i den nordre Bygning til Værksted for Takkeladsens Forfærdigelse, det saakaldte Takkelloft, tidligere var dette paa Gammelholm paa Loftet over Reberbanen. I den nordlige Ende af det søndre Huus blev indrettet et Dreierværksted.

1809 aflukkedes den ene Gjennemgang i søndre Ende under Altanen til Oplag af Kul til den lille Smedie, der samme Aar opførtes paa Frederiksholmen, østenfor søndre Takkeladshuus.

1816 indrettedes et Rappertværksted i søndre Takkeladshuus syd for Dreierværkstedet, efterat det tidligere havde været paa Gammelholm i Bradbæksbygningen.

1819 benyttedes Bygningen paa følgende Maade: Det nordre Huus, i underste Etage laa Skibenes Touge, Varpegods, Undervant og Slag paa Briker; i øverste Etage Skibenes Takkelads i dertil indrettede Stakitkamre med Gang paa hver Side, paa Loftet forfærdigedes Takkeladsen, paa Loftet over Hanebjælkerne havde Takkelloftsskipperen liggende endeel Trosser til Forfærdigelsen af Takkeladsen.

Det søndre Huus, i underste Etage var nordligst Blokredreierværksted med følgende Maskiner: en Bore-Maskine til at bore Huller i Skiver, en stor og en lille Saugmaskine til Afsaugning af

Pokkenholtsskiver, en Maskine til Udskjølping for Metalbøsninger samt forskellige Dreierlad, alle drevne ved Haandkraft.

226. Sønden for Blokkedreierværkstedet var Rapertmagerværkstedet, der stod under Pælebukkermeisteren. I den sydlige Deel af Bygningen havde Skipperen i Flaaden Flaadens Fortøitouge og Varpegods liggende. Øverste Etage var indrettet som ved nordre Huus, men afbenyttet til Skjotprammenes, Kanonchalouppernes og Lastdragernes Takkelads. Paa Loftet ligger Eqviperingsgods.

1825 indrettedes en Ølbod under Altanen mellem Bygningerne, denne borttoges i 1860 og henflyttedes til søndre Maste og Rundholtsskure paa Grund af Altanens Nedbrydelse.

Fra 1832-51 nedtoges 145 forfaldne Tagqviste paa begge Bygninger hvilke erstattedes med 12 Jernluger og 119 Tagvinduer af Jern.

1833 opstilledes et fra Arsenalbygningen nedtaget gymnastik Apparat paa Loftet i søndre Bygning.

1856-57 opstilledes i 4de Afdeling i søndre Bygnings Underhuus en hydraulisk Presse til dermed at prøve Jernkjettinger, forfærdiget i Nyholms Maskinværksted i Henhold til Ministeriets Ordre af 6te October 1855.

1851, 1 Juli flyttedes Dreierværkstedet ud af søndre Takkeladshuus til den nye dertil opførte Bygning østenfor Takkeladshuset.

1858, 16 November beordrede Ministeriet begge Takkeladshusene forhøiede med en Etage, at Altanen mellem Bygningerne nedbrydes. Det nordre Huus at indrettes til Hovedmagasin og Seilmagasin, det sydlige til Takkelads Magasin og Takkelloft.

227. 1859, 5 Marts beordredes Arbeidet paabegyndt ved den søndre Bygning og Arbeidet paabegyndtes strax og var allerede i September Maaned s.A. saavidt færdigt at Takkelloftets Arbeidslocale kunde henflyttes fra den nordre til den søndre Bygning.

1859, 27 September beordredes Ombygningen af den nordre Bygning og Arbeidet paabegyndtes strax og fuldførtes Aaret efter.

1860 blev Altanen mellem begge Bygninger nedrevet.

1861 i Foraaret flyttedes Hovedmagasinets Beholdning ind i den nye Bygning.

Hovedmagasin og Seilmagasin, er af Grundmuur 467½ Fod lang, 45 Fod bred, 31½ Fod høi til Taget; ved 3 Brandmure deelt i 4 Afdelinger mærkede nord fra, sønder efter med No.1-4. Midt i hver Afdeling findes paa hver Side en muret Qvist paa Taget med en Ud-lægger over til Opheisning af svære Gjenstande. Bygningen er forsynet med 10 Lynafledere. Paa Østsiden findes i underste Etage 20 Porte og 34 Vinduer; i 2den Etage 40 Vinduer og 14 Luger; i 3die Etage 48 Vinduer og 4 Luger.

Paa Vestsiden findes i underste Etage 28 Porte og 26 Vinduer; i 2den Etage 27 Vinduer og 27 Luger; i 3die Etage 48 Vinduer og 4 Luger.

228. I Gavlene findes 3 Vinduer i 3die Etage i hver, samt 2 Vinduer i 2den Etage i nordre Gavl. Bygningen benyttes for Tiden paa følgende Maade: Underhuset Afd.No.1, er Magasin for Jernstænger og Plader, liggende i 4 dertil indrettede Reoler. Afdeling No.2 Magasin for nyt og gammelt Kobber og gammelt Bly, et Locale for Gjenstande til Fyrvæsenet og Magasin for Skibmandsgods og Brandgods. Afdeling No.3, Magasin for Jern-Søm og Spiger og Kobbersøm samt et Locale til Modtagelse af Gods fra Leverandører eller ved Afleveringer fra de hjemkomne Skibe, hvori en Decimalvægt til Veining af Gjenstande indtil 8000 Punds Vægt.

(Modtagelseslocalet er ved et Brædeskillerum deelt i et mindre og et større Locale, det mindre benyttes som Veierbod. Imellem begge Localer findes en Dør i Skillerummet.)

Afdeling No.4 benytttes udelukkende af Takkelvæsenet til Anker-touge og Varpegods, heri et lille Rum til Træ Ankerstokke. /Hovedmagasin og Seilmagasin. Underhusets 4de Afdeling. Den nordlige Deel af Localet, en Længde af Fod rømmedes i Juli 1866. Brixerne bleve nedtagne, et Bindingsværks brædebeklædt Skillerum opførtes, og det tjente derpaa i Fremtiden til Opbevaringssted for Kakkelovne, der senest havde havt Plads i Kabys- og Vandkassemagasinet./

2den Etage, Afdeling No.1 og 2 Magasin for Opbevaring af Seil, disse Localer benytttes endnu ikke til dette Brug; i No.1 henstaae de fra Gammelholm overflyttede Modeller af Skibe m.m. indtil Model-salen i Spanteloftsbygningen bliver klar til at modtage dem. (I Sommeren 1862 overflyttedes alle Seilene fra Seilmagasinet paa Gammelholm og henstuvendes paa deres Plads her, ligeledes bortflyttedes Modellerne til den til disse indrettede Sal i Spanteloftsbygningen (vide Bemærkningen Pag.169.))

Afdeling No.3. Reoler til nye Seilduge og Brixer til brugt Seildug. Afdeling No.4. Magasin for Metal-Spiger og Søm, Kobbernagler Tømmermandsværktøi, Papir, Smør og Ølkander m.m. (Den sydlige Ende af Afdeling No.4 i denne Etage opførtes i October 1862, et Stakit og Reoler opsattes her til Henstuvning af Kobbærtøiet til Kabys-serne.)

229. 3die Etage:Afdeling No.1. Seilmagasin, Afdeling No.2. Magasin for Flage, uldne Tæpper og Hynder samt et Locale oprindeligt bestemt for Compasser og Compashuse, men da disse ved en Ministeriel Resolution af 30 November 1861 bleve at opbevare i Snedkerens Magasin, henstaaer Localet for Tiden uden Bestemmelse for dets Brug. Afdeling No.3. Brixer til Sygemadrader, Køier og Sække. Afdeling No.4. Plads til Randslerne og et Locale med Skabe til Linned og en Reol til Bøger. (1ste Afdeling i denne Etage indrettedes i October 1862 til Seilmagerværksted med Contoirer ved den nordre Gavl og Arbejdsstue for Flagsyersker ved den søndre Ende paa Vestsiden, Alt i Henhold til Ministeriets Ordre af 30 Juni s.A. Det omtalte Locale, tidligere bestemt til Compasser og Compashuse, deltes i October 1862 ved et Brædeskillerum i Midten af Bygningen i to Localer af hvilke det nærmest Søen indrettedes med Reoler til Henstuvning af de mindre Seil og andre Gjenstande under Seilmagernes Resort. Det andet Locale indrettedes til Henstuvning af de under Hovedmagasinet værende Gjenstande til Fyrenes Forsyning. Den 1ste November 1862 toges Seilmagerværkstedet i Brug.)

Underste Loft i Afdeling No.1. Oplag af Krølhaar og Sadelmagerværksted. Afdeling No.2 og 3. Brixer til de enkelte Krølhaars Madrader og Afdeling No.4. Plydset Værk.

(Den nordlige Halvdeel af Loftet i Afdeling No.1 tømtes for Krølhaar, der i Fremtiden indrømmedes Plads i den nordre Halvdeel af Afdeling No.2 og Seilmagerne erholdt denne Deel af Loftet til Trossemagasin med Opgang fra en Trappe i selve Værkstedet. I Novbr.1862 opførtes en $19\frac{1}{2}$ Fod lang, 8 Fod bred Bygning op ad nordre Gavl til en Dampkjedel til Opvarmning af Seilmagerværkstedet i Henhold til Ordre af 16 October s.A.)

Øverste Loft, her findes Halmmadrader og Jernfeltsenge m.m.

Paa Bygningen findes to Opgange begge paa Vestsiden, den nordligste nærmest beregnet for Seilmageren og den sydligste udelukkende for Hovedmagasinet.

Til lettere Communication mellem Etagerne findes i Afdeling No.3 Luger gjennem alle Gulvene ovenover hinanden.

Østenfor Hovedmagasinet findes i en Afstand af $31\frac{1}{2}$ Fod fra dette en af Gitterværk og Plankeværk indhegnet Plads $156\frac{1}{4}$ Fod lang, $48\frac{1}{3}$ Fod bred kaldet Jernhaven hvor gammelt støbt og smedet Jern

opbevares. /I Aug. 1866 forlænges Jernhaven 24 Fod i sydlig Retning: /

Takkelads Magasin og Takkelloft. er af Grundmuur 467 $\frac{1}{2}$ Fod lang, 45 Fod bred, 31 $\frac{1}{2}$ Fod høj til Taget, med 3 Brandmure deelt i 4 Afdelinger mærkede nord fra sønder efter med No. 1-4. Midt i hver Afdeling findes paa hver Side en muret Qvist paa Taget med en Ud-lægger over til Opheisning af svære Gjenstande. Bygningen er forsynet med 10 Lynafledere. Paa Østsiden findes i underste Etage 19 Porte og 35 Vinduer, i 2den Etage 41 Vinduer og 13 Luger /Takkeladsmagasin. 11 Luger i 2den Etage paa Østsiden blev borttaget i Sommeren 1863 og i deres Sted indmuredes Vinduer med tilhørende Rammer. / i 3die Etage 48 Vinduer og 4 Luger. Paa Vestsiden i underste Etage 28 Porte, 26 Vinduer, i 2den Etage 26 Vinduer, 28 Luger, i 3die Etage 48 Vinduer, 4 Luger i Gavlen findes 3 Vinduer i 3die Etage. Bygningen benyttes for Tiden paa følgende Maade:

Underhuset: Afdeling No. 1. Locale til Opbevaring af nye Trosser til Staaende Gods og Modtagelsessted for disse, de forskjellige Apparater til Kjettingerne, Skibmandsgods, Brændgods, brugelig og ny Takkeladskjetting, Tjære, Talg og Råtliner. Afdeling No. 2 Undergods for Linieskibe og Fregatter, Bøier og Bøiereb. Afdeling No. 3 Ankerkjettinger og Fortøikjettinger til Corvetter og mindre Skibe, Fregatter og Linieskibe.

I det sydøstlige Hjørne findes en Tougprøvemaskine forfærdiget i 1749 forandret og ferbedret i 182?, tidligere opstillet paa Gammelholm i Reberbanens Garnmagasin men i 1861 nedtaget derfra og opstillet her. Afdeling No. 4: langs den østlige Side findes en hydraulisk Presse til Prøvning af Ankerkjettinger opstillet her i 1856 og 57. Endvidere findes her Ankerkjettinger fra Fregatter, Linieskibe og Fyrskibe samt disses Fortøibøier.

2den Etage Afdeling No. 1. Blokkemagasin og 6 Kamre til Takkeladsen for Hjuldampskibene. Afdeling No. 2. 4 Kamre til Takkelads for Corvetter og 2 for Fregatter. Afdeling No. 3. 4 Kamre til Takkeladsen fra Fregatter, 2 til Linieskibe og 2 for Brigger. Afdeling No. 4. 2 Kamre til Linieskibe, 4 til Fregatter og 2 til Brigger. I Gangen paa den østre Side findes 2 Mattevævningsmaskiner.

3die Etage Afdeling No. 1, 2, 3, 4, det egentlige Værksted for Forfærdigelsen af Takkeladsen og Reparationen af samme, desuden findes i Afdeling No. 1, Contoir for Skipperen og Brædsmanden paa Loftet, forskjellige Kamre for det daglige Forbrug af nye Trosser og Linegods.

I Afdeling No. 4, er den saakaldte Plan, hvor Spillene findes for at udtrække Trosserne.

Underste Loft, Afdeling No. 1. Linegods og Inventariegods saasom: Mersfeldsballer, Lodlineballer, Logruller m.m.

Afdeling No. 2. Kamre til ny og brugelige Trosser og i Gangene langs Siderne af Kamrene, Reoler til Couse, Hager, Løierter og Hexe.

232. Afdeling No. 3. Kamre til Takkelads for Kanonbaade og Joller, Transportbaade, de smaa Hjuldampskibe og paa Reolerne udenfor Kamrene Mætter og Seisinger.

Afdeling No. 4. Oplag af Eqviperingsgods og Rester af de ud-kappede Trosser. Øverste Lofts Afdeling No. 1. Platting, Skibmandsgods og Svabere, Afdeling No. 2. Arbejdssted for Forfærdigelsen af Entrenet, Afdeling No. 3. Oplag af vindtørre Oxehuder.

Afdeling No. 4. Jerntraad og Spild.

Vesten for Bygningen findes for Tiden Oplag af Linieskibs og Fregat Ankere.

Bygningen har kun een Opgang, i Midten af Bygningen efter Længden med Udgang saavel mod Øst som vest.

Til Communication mellem de forskjellige Etager i Bygningen findes Luger gennem alle Gulvene verticale over hinanden.

I Forstuen hvorfra Trappen fører op i Huset, findes en Ambulansebaare for Tilskadekomne.

Parallelt med Hovedmagasinet og østenfor dette findes en Rullekran af ganske samme Construction som den tidligere omtalte paa gamle Losseplads, af $157\frac{1}{2}$ Fods Længde med en Bredde af 39 Fod.

Den opførtes fra May-Juli 1855 i en Længde af 468 Fod bestemt til Oplagssted for alle Granitstenene til den nye Dok paa Dokøen.

Kranen prøvedes den Gang med en Vægt af 20.000 Pund.

233.

1860 nedtoges circa 300 Fod af denne og henflyttedes til gamle Losseplads. Midt gennem Rullekranen løber den Sporvei, der gaaer langs Maskinværkstedets Vestsida hen til Svingkranen ved Frederiksholms Nordside.

Tæt sønden for Rullekranen findes:

Kanonværkstedet en bindingsværks, brædebeklædt Bygning 80 $\frac{1}{3}$ Fod lang, 25 $\frac{1}{3}$ Fod bred, 12 $\frac{3}{4}$ Fod høi til Taget, der er dækket med Asphaltfilt.

I østre Side findes en Dør og 18 Vinduer, i vestre Side 18 Vinduer, i nordre Gavl 1 Port og 1 Vindue og i søndre Gavl 1 Vindue.

Gjennem Bygningens Midte løber Sporveien ind i Værkstedet for at lette Transporten af Kanoner til og fra Værkstedet.

I Værkstedet findes 1 Dreiebænk, 1 Boremaskine, 1 Riflemaskine og 1 Høvlemaskine for Projectiler; alle med speciel Hensyn til Fabrikation af whitworthske Kanoner. Maskinerne drives ved en lille Dampmaskine paa circa 6 Hestes Kraft med tilhørende Dampkjedel i et Locale i den sydlige Ende af Bygningen. Denne Maskine benyttes tidligere til at drive Mørtelmaskinen paa Dokøen under Bygningen af Dokken, samt til at drive et Par Pomper i den tidligere Tid af Dokkebygningen.

Paa Grund af Hemmeligheden ved Fabrikationen af de whitworthske Kanoner tilstedes ingen Uvedkommende Adgang til dette Værksted.

234.

Denne Bygning blev oprindeligt opført i 1855 til et Cementoplags- huus til Dokkebygningen paa Nyholm, og stod da omtrent hvor nu den nordre Gavl af den nye Grov og Kleinsmedie paa Frederiksholm findes; men henflyttedes til sin nuværende Plads i 1860, ved hvilken Leilighed det forlængedes circa 24 Fod. Efterat Dokken var færdig erholdt Maskinværkstedet denne Bygning til Jernmagasin indtil den blev nedbrudt. (I Retning perpendicular paa det nye Hovedmagasin ved dettes sydlige Ende er Grunden lagt til en

Contoirbygning, der er 137 Fod lang, 40 Fod bred, bestemt til 2 Etager. Bygningen er endnu kun opført lidet over Bjelkelaget, men ventes at komme under Tag inden Vinteren, den opføres her i Henhold til Ministeriets Ordre af 13de September 1862 og vil komme til at indeholde Contoirer for, Chefen for Orlogsværftet, Commando Contoir, Beregnings Contoir, Hvervings Contoir, Hovedmagasins Contoir, Veier Contoir, Contoir for Nyholms Equipagemester med Skrivers og Inspectionsofficier, Contoir for Directeuren og Underdirecteuren ved Maskin og Bygningsvæsenet, med de fornødne Skrivere, tvende Tegnestuer samt Contoirer for Takkelmesteren med Skrivere og Inspectionsofficierer, foruden Locale til Varmeapparatet og Opbevaringssted for Olie, Tran m.m. i Hovedmagasinets Regnskab.)

/Contoirbygning paa Frederiksholm, er en grundmuret Bygning i 2 Etager 137½ Fod lang, 39½ Fod bred og 24 Fod høi til Taget, der er dækket med Skifer opført i Henhold til Ministeriets Ordre af 13de Septbr. 1862 liggende lodret paa Hovedmagasinets og Smediens Retning ved disses sydlige eller langs Nordsiden af den midterste Tvervei paa Frederiksholm.

For neden findes tre Indgange til Bygningen, nemlig Hovedindgangen paa Midten af den sydlige Facade og en indgang i hver af Gavlene foruden Indgangsdøren til Varmeapparatslocalet paa Nordsiden. Paa den sydlige Facade findes paa hver Side af Indgangsdøren 6 Fag Vinduer forneden og foroven 6 Fag Vinduer paa hver Side af et over Indgangsdøren anbragt Uhr. Paa Nordsiden findes forneden 2 Fag Vinduer vestenfor Indgangsdøren og 10 Fag østenfor og foroven 13 Fag Vinduer. I hver af Gavlene findes forneden 1 Fag Vindue paa hver Side af Indgangsdøren og foroven 3 Fag Vinduer. Over Hovedindgangsdøren paa Sydsiden findes fastgjort i Muren Indscriptionen: "Orlogsværftets Comptoirer, 1863" og paa den vestre Gavl ovenover Døren "Hovedmagasins Comptoir". Bygningen toges i Brug i Slutningen af September Maaned 1863 og benyttedes da paa følgende Maade idet man begynder nedenfra: Strax til venstre for Indgangsdøren paa Sydsiden fandtes Comptoir for Inspectionsofficiieren ved Takkelloftet et Værelse paa 1 Fag mod Syd (senere siden benyttet til Skriveren ved Takkelloftet). Længere inde i Gangen findes til venstre tvende Værelser hvert paa et Fag mod Nord til Skrivelserne for Takkelvæsenet og sønden for det inderste Værelse Comptoir for Takkelmesteren et Værelse paa 1 Fag mod Syd. Til Høire i Gangen findes strax ved Indgangen Contoir for Undermesteren et Værelse paa 1 Fag mod Syd. Længer inde i Gangen findes en Corridor der løber midt i Bygningen østerefter. I denne Corridor findes til venstre først et Værelse paa 1 Fag mod Nord i Begyndelsen brugt til Inspectionsofficiieren ved Nyholms Equipage, senere til Inspectionsofficiieren ved Maskinvæsenet og Skibbyggeriet. Længere inde i Corridoren findes til venstre et Værelse paa 1 Fag og indenfor dette et Værelse paa 2 Fag i Begyndelsen benyttet af Skriveren ved Nyholms Equipage senere for Arbeidsformanden, og det andet Værelse først benyttet som Comptoir for Nyholms Equipagemester og senere til Inspectionsofficererne ved Equipagen og Takkelvæsenet, dette Værelse saavel som det sidst omtalte indrettedes i April 1867 til Intendanten i Marinen i hvilken Anledning det 2 Fags Værelse med en Dør blev sat i Forbindelse med det østenfor værende Hvervingscontoir paa Grund af Udbetalingerne, Til høire i Corridoren findes et Værelse paa 2 Fag og indenfor dette et Værelse paa 1 Fag begge mod Syd til Beregningscontoiret og dets Bestyrer. I Enden af Corridoren findes et større Værelse med 2 Fag mod Nord og 1 Fag mod Øst til Hvervingscontoir, hvortil der ogsaa findes Indgang fra Døren i den østre Gavl. Sønden for dette Contoir findes et mindre Værelse med 1 Fag mod Øst og 2 Fag mod Syd til Hvervingschefen. Fra Hvervingscontoiret findes en Vindeltrappe til Etagen ovenover. Fra den vestre Gavl findes Indgang til Hovedmagasinscomptoiret et Værelse med 1 Fag mod Vest og 2 Fag mod Syd samt et Værelse med 2 Fag mod Syd til Magasins Forvalteren. Norden for Hovedmagasinscomptoiret findes ved den vestre Gavl et Værelse som oprindeligt var paa 2 Fag mod Nord og 1 Fag mod Vest til Magasin for Hovedmagasinet, men i Januar 1866 deles dette Værelse i tvende mindre hvoraf det østligste vedblev at tjene til sit oprindelige Brug hvorimod det vestligste eller det nærmest Gavl indrettedes til Tømmercontoir efter at det hele Tømmerregnskab den 1ste April s.A. var bleven underlagt Hovedmagasins Regnskabet. I Juli 1866 flyttedes Tømmercontoiret herind.

Paa Nordsiden af Bygningen findes et Rum i denne paa 1 Fag Vindue foruden Indgangsdøren, heri findes en Kjedel til Bygningens Opvarmning med varmt Vand. Her findes tillige et mindre Opbevaringssted for Olie til den daglige Udlevering for at fritage Olie for at fryse om Vinteren. Den Mand, der passer Gaslygterne paa Værftet om Natten har ogsaa sit Tilhold i samme Locale. Ved Hovedindgangen findes Trappen, der giver Adgang til Etagen ovenover og under Trappen findes en Retirade.

Paa første Sal findes en Corridor, der løber gjennem Størstedelen af Bygningens Længde. I den østlige Deel af denne findes til Høire et Contoir paa 3 Fag og et Contoir indenfor paa 1 Fag begge mod Syd til Eqvipage og Commandocontoir. Til Venstre findes et Contoir paa 2 Fag mod Nord i Begyndelsen benyttet til Parolstue for Chefen for Orlogsværftet senere Contoir for Underdirecteur for Bygningsvæsenet. I Enden af Corridoren findes et Værelse paa 1 Fag mod Nord til Ordonnantserne for Chefen for Orlogsværftet, indenfor et Venteværelse for de der søge Audients hos Chefen for Orlogsværftet et Værelse med 1 Fag mod Nord senere benyttet tillige til Parolstue da den forhen benyttede blev forladt. Indenfor dette findes et større Værelse med 2 Fag mod Nord og 2 Fag mod Øst hvor Chefen for Orlogsværftet modtager De, der i Tjeneste Sager henvende Dem til ham. Indenfor dette Værelse findes tvende andre, det ene med 1 Fag mod Øst og 1 Fag mod Syd, det andet med 1 Fag mod Syd, det første Arbeidsværelse, det andet et Aftrædelsesværelse for Chefen for Orlogsværftet. Fra dette sidste Værelse findes Nedgangen ved den foran omtalte Vindeltrappe til Hvervingscontoiret. Fra Commandocontoiret findes ligeledes Adgang til den samme Vindeltrappe. I den vestre Ende af Corridoren findes paa høire Side et Værelse paa 2 Fag mod Nord tidligere benyttet til Skriveren ved Bygningsvæsenet men efter 9de Mai 1864 til Skibbygningsskole i Henhold til Ministeriets Ordre af 3die s.M., siden April 1867 Contoir for Conducteuren ved Bygningsvæsenet, dernæst et Værelse paa 2 Fag mod Nord tidligere benyttet til Underdirecteuren ved Bygningsvæsenet, men efter 9de Mai 1864 til Underdirecteuren ved Skibbyggeriet. Paa venstre Side i Corridoren et Værelse paa 2 Fag mod Syd tidligere benyttet til Skrivelserne ved Maskinvæsenet, men efter 9de Mai 1864 til Fabrikcontoir, dernæst et Værelse paa 2 Fag mod Syd til Directeuren for Maskinvæsenet og senere tillige for Fabrikmesteren idet disse to Poster bestyredes af den samme. I Enden af Corridoren findes et større Værelse paa 2 Fag mod Nord og mod ~~Øst~~ Vest i Begyndelsen Tegnestue for Bygningsvæsenet men senere efter 9de Mai 1864 Tegnestue for det Constructions-kammeret underlagte Personale. Sonden for denne Tegnestue findes tvende mindre Værelser begge med 1 Fag mod Syd og det vestligste tillige 1 Fag mod Vest tidligere benyttet det østligste til en Skriver for Directeuren for Maskinvæsenet og det vestligste til Conducteuren ved de nye Bygningers Opførelse paa Værftet; men efter 9de Mai 1864 til Brug for Constructions-kammerets Personale.

Hele Bygningen opvarmes i Henhold til Ministeriets Ordre af 31 Januar 1863 ved en varmt Vands Ledning langs Gulvet under Vinduerne, tillige er ved Bygningen iagttaget at denne bliver tilbørligt ventileret./

/Paa den sydlige Side af den nordlige Tvervei paa Frederiksholm opførtes i 1864 en Latrinbygning No.1 30 $\frac{1}{4}$ Fod lang 16 $\frac{1}{2}$ Fod bred 8 $\frac{1}{2}$ Fod høi til Taget, der dækkedes med Asphaltpap. Bygningen er af Bindingsværk med udmuret Tavl. Paa Grund af denne Bygningens Opførelse mistede den herværende Kulplads 10 Fod ved den nordre Ende. Lidet nordenfor den store Contoirbygning paa Frederiksholm opførtes en lignende Latrinbygning ligeledes af Bindingsværk med udmurede Tavl./

Østen for den sydlige Ende af Takkeladsmagasinet ligger ude paa Marken en lille

235. Smedie paa Frederiksholm en grundmuret Bygning 28 $\frac{1}{2}$ Fod lang, 21 $\frac{1}{2}$ Fod bred, 9 $\frac{1}{2}$ Fod høj til Taget med 3 Vinduer i nordlige Gavl, 2 Vinduer i søndre Gavl, 1 Vindue i østre Side og 1 Dør og 3 Vinduer i den vestre Side, opført i 1809, her havde Dreiermesteren Contoir fra 1809-22. Værkstedet havde den Gang kun een Ild, men da Contoiret i 1822 blev borttaget indrettedes her endnu 1 Ild, hvilke 2 Ilde den senere har beholdt. Smedien var nærmest bestemt til Beslaaning af Rapporter og Blokke. (28de Novbr. 1862 beordredes denne Smedie indrettet til Oplagssted for Marinens Tjære og Beg.)

/Smedien paa Frederiksholm benævnes nu rettere "Beeg og Tjære Magasin" eftersom den ifølge Ministeriets Ordre af 28de Novbr. 1862 er bleven forandret hertil. I Sommeren 1863 forsynes Bygningen med et Muursteens Gulv med Fald til en indmuret Sump for at den Tjære eller Beg, som sveder ud af Foustagerne kan søge derhen, tillige blive de her værende Smedeesser borttagne./

Østenfor Smedien er en 34 Fod lang 17 Fod bred Kulplads.

/Kulpladsen østenfor den forrige lille Smedie paa Frederiksholm opbrydes i 1863./

Sønden for Takkeladsmagasinet findes langs Bolværket en Række af Skure kaldet

Søndre Maste og Rundholtsskure 7 sammenbyggede bindingsværks brædebeklædte Skure 120 $\frac{1}{2}$ Fod lange, 11 Fod høje til Taget og af en samlet Bredder stor 213 $\frac{1}{2}$ Fod, med 20 Porte paa Østsiden, 7 paa Vestsiden og 1 paa Nordsiden.

Anlægget af Masteskure paa dette Sted er meget gammelt ligesaa gammelt som selve Øen, hvorpaa de staae; thi 14 November 1749 tilskrev Holmens Chef U.F. Suhm Constructions-Commissionen at han ønskede næste Sommer at erholde bygget paa Langøen 6 Mastehuse foruden de alt værende 2 Mastehuse: Disse to maa have været to som lige indtil 1824 fandtes her i denne Række, staaende med sin Yderende meget nær ved Bolværkshammeren eller Skurene No.4.5 efter den nuværende Numerering. Ifølge Ordre af 15de Februar 1753 skulde alle Rundholter i Fremtiden tages fra Skibene og opbevares i Skure, i hvilken Anledning 5 Mastehuse opførtes nordenfor disse 2 og 3 søndenfor. 1786 borttoges de tre nordligste paa Grund af Opførelsen af Afdeling No.4 i Takkeladsmagasinet. 1789 forlængedes de to nordligste Skure (No.6 og 7) 18 Fod op ad Land til. 1791 indrettedes det nuværende saakaldte "Ny Takkeladshuus Sprøitehuus" 10 Fod langt 8 Fod bredt 11 Fod højt i den østlige Ende af det

236. nordre Mastehuus og Stilladser bleve anbragte paa begge Sider af Mastehusene til Ophængning af Brandhager og Stiger.

1795 borttoges alle Tagqvistene paa Mastehusene. 1823 hovedrepareredes de to sydligste, i 1824 og 25 de øvrige 5 Stk.; ved hvilken Leilighed alle Vinduer i Siderne bleve borttagne og No.4-5 afkortes ved Søenden saa de kom i Flugt med de øvrige og forlængedes ved Landenden. Stilladserne til Brandstigerne paa Sydsiden borttoges.

1860 indrettedes en Ølbod i den østlige Ende af No.1, for at erstatte den tidligere under Altanen mellem Takkeladshusene værende, der nedtoges s.A.

Skurene ere nummererede syd fra nord efter med No.1-7 og benyttes til Henstuvning af Master, Rundholter og Salinger for Flaadens oplagte Skibe paa dertil indrettede Beddinger eller Strøer langs Siderne. Mellem Beddingerne findes et Slæbested dannet af Plunker paa nedlagte Strøer, disse vare tidligere forlængede ud vesten for Skurene lige ned til Bolværket, men nu borttagne udenfor Skurene.

I Sprøitehuset i den østlige Ende af Skuret No.7 findes "Ny Takkeladshuus Sprøite", en dobbelt Sprøite, og en Brandpumpe. Nøglen til dette Huus findes saavel i Nyholms Hovedvagt som i Saugmaskinens Maskinhuus.

237.

I østre Ende af No.1 findes en ølbod hvor Mandskabet paa visse Tider af Dagen kan erholde Øl tilkjøbs. Ovenpaa Tagbjælkerne findes til Snedkernes Brug Oplag af Fyrrebræder, som ligge her for at tørres. Langs nordre Side findes ophængt Brandhager og Stiger. /De tvende sydligste Skure No.1 og 2 af de sydlige Maste og Rundholtsskure forandredes i Aug.og Sept.1866 til Arbejdssted for Mastemagerne, navnlig ved at forsyne disse med Tagvinduer og hele den sydlige Side med Vinduer./ /Paa Pladsen mellem Maste- og Rindholtsskurene og Bolværket søndenfor opførtes i Aug.og Sept. 1866 en grundmuret Bygning til Terpentinkogehuus 24 $\frac{1}{2}$ Fod lang, 15 Fod bred Fod høi til Taget der er af Jern og dækket med Teglsteen. Bygningen benyttedes første Gang til Terpentinkogning den 6 Octbr.1866./

Søndenfor disse Skure findes det saakaldte Søndre Mersehuus der er et Bindingsværks brædebeklædt Huus 28 Fod langt, 54 $\frac{1}{4}$ Fod bredt, 19 Fod høit paa muret Fundament med 10 Porte paa den østlige saavel som paa den vestlige Side. Det er opført i 1830. Over hver Port er ved Sønden en Udlægger for at hjælpe til Ind og Udtagelsen af Mersene, der staae her paa deres Ende. Huset er ved Skillerum deelt i 10 Afdelinger mærkede 1-10 sydfra. I hver Afdeling kan staae Mersene til 2 Skibe.

1857 bleve nye Udlæggere indlagte i Huset.

Det tidligere Mersehuus, der fandtes her paa den samme Plads, blev opført omtrent 1750 kun bestemt for 14 Skibes Mers og nedtaget 1830 for at erstattes ved det nye foranfor omtalte.

Langs Frederiksholmens søndre Bolværk i nogen Afstand fra dette findes en Bygning, der benyttes som

Magasin for Snedkeren der er af Muur og Bindingsværk 103 Fod langt, 32 $\frac{1}{4}$ Fod bredt, 9 Fod høit med et saakaldt Bohlendech eller Tag, hvor Spærene ere dannede af Bræder, spigede til hinanden istedetfor som almindeligen af smækkre Tømmere.

Bygningen er opført i Slutningen af forrige Aarhundrede til Værksted for Rapertmagerne og til Oplag af Raperttømmer og havde den Gang kun brædeklædte Ydervægge.

238.

1815 indrettedes det til Snedkerværksted og Aaret efter flyttedes dette Herind i Bygningen fra Bodenholfs Plads hvor det tidligere havde været. 1839 hovedrepareredes Bygningen, ved hvilken Leilighed blandt andet, Brædebeklædningen blev vorttaget og Tavlene i Bindingsværket udmuredes.

Paa Nordsiden findes 8 Vinduer og 1 Dør, paa Sydsiden 8 Vinduer og en Port, i den østlige Gavl 2 Vinduer og i den vestlige Gavl 1 Vindue og 1 Skod.

1857, 24 Januar flyttedes Snedkerværkstedet bort fra denne Bygning hen i den nordenfor opførte Bygning og denne benyttes nu siden den Tid til Meubler, Rat, Kistebænke m.m.

I det nordøstlige Hjørne af Bygningen er indrettet tvende Localer til Flaadens Compasser og Compashuse i Henhold til Ministeriets Ordre af 30 November 1861. (Compasser og Compashuse flyttedes herind i Løbet af April 1862 fra det saakaldte "Gamle Sø-kortarchiv paa Gammelholm.)

Nordenfor denne Bygning ligger en anden Bygning benyttet som Dreierværksted, Saugmaskine og Snedkerværksted; en bindingsværks Bygning 271 Fod lang, 70 Fod bred og 28 $\frac{1}{2}$ Fod til det øverste Tag i 2 Etager. Underste Etage har hele Bygningens Bredde, hvorimod øverste Etage kun har en Bredde af 36 $\frac{1}{2}$ Fod. Bygningen,

239. der er dækket med Skifer, benyttedes tidligere som Industri-Udstillings Bygning paa Ridebanen ved Christiansborg Slot i 1852; men købtes og opførtes i 1853 paa sin nuværende Plads efter at være bleven forlænget 26 Fod. Bindingsværket udmuredes og en halv Steens Muur opmuredes udenfor alle Stolperne i Forening med dette. Paa den nordre Side findes 6 Porte, 1 Dør, 26 Vinduer i underste Etage og 36 Vinduer i øverste Etage; paa den søndre Side 6 Porte, 1 Dør og 25 Vinduer i underste Etage og 36 Vinduer i øverste Etage; 1 Port i østre Gavl samt 4 Vinduer i underste Etage og 3 Vinduer i øverste Etage; i vestre Gavl 3 Døre og 4 Vinduer forneden 3 Vinduer foroven. Paa vestre Gavl findes Hans Majestæt Kong Frederik d.VII's Navneciffer og Aarstallet 1854.

B bygningen benyttes for Tiden paa følgende Maade:

Midt i Bygningen ved den vestlige Gavl findes et Locale til Dampmaskine med Høi- og Lavtryk, forfærdiget i Holmens Maskinværksted ifølge Ministeriets Ordre af 7 October 1853 og opstillet i 1855. Den kan regnes til 30 Hestes Kraft. Sonden for dette Locale er Kjedelhuset adskilt fra dette ved en lille Forstue, hvorfra er Opgang til øverste Etage, der findes 3 Kjelder, hver især istand til at forsyne Maskinen med Damp imedens den anden benyttes til Opvarmningen af Bygningen om Vinteren og den tredje henstaaer ubenyttet for at kunne renses til næste Gang den skal benyttes.

/I November 1863 paalægges et Jerntag med Skiffersteen ovenover Kjelderne istedetfor det tidligere Trætag, en Jerndør anbringes mellem Kjedelhuset og Forstuen istedetfor Trædørene og alle Vinduerne i det nordre Skillerum af Kjedelhuset tilmures, hvilket Alt foretages til yderligere Sikkerhed mod Ildsvaade./

I den nordlige Side findes 3 Contoirer adskilt fra Maskinen ved en Forstue, der fører ned til Dreierværkstedet. Contoirerne ere til Saugmaskinen, til Dreierens Skrifer og til Dreiermesteren. /I Juli 1866 erholdt Baadebyggermesteren og hans Skrifer de to Contoirer forneden længst mod vest som tidligere benyttedes af Saugmaskinen og Dreiermesterens Skrifer./ Ovenpaa disse tre Contoirer findes to Materialkamre til Dreierens Brug.

240. I Enden af Forstuen syd for Maskinen er Indgang til et lille Lukaf, hvor Snedkeren har et Ildsted til Kogning af Lime, naar dette skeer ved Ildens directe Paavirkning. Dette Kogehuus, Maskin og Kjedelhuus er ved Brandmuur adskilt fra den øvrige Deel af Bygningen som det eneste Sted, hvor Ild findes her i Bygningen.

Fra Forstuen ved den nordlige Side er som omtalt Indgang til Dreierværkstedet, hvor alle Holmens Blokværksarbejder forfærdiges saavel som Trædreiearbeidet til Skibene.

1ste Juli 1857 flyttedes Dreierværkstedet hertil, tidligere var det i søndre Takkeladshuus.

Af Maskiner findes her: 3 større 6 mindre Dreielad. 1 Saugmaskine til Afskjæring af Pokkenholts Skiver, 1 Boremaskine, 2 Saugborde for Cirkelsauge, 1 Stagemaskiner for Afdreining af Stager, Håndspader eller svagt coniske Gjenstande, 1 Maskine til Oprensning i Skiver for Metalbøsninger. /Saugmaskinen til Afskivning af Pokkenholtsskiver borttoges i 186 paa Grund af dens forældede Construction. I Mai 1866 henflyttes hertil Rapertværkstedet der indrømmes den sydlige Side af Værkstedet. I 1863 opstilledes en Maskine til Fiilning af Saugblade for Saugmaskinens Sauge./

Alle Maskiner med undtagelse af denne sidste og Skjæremaskinen drives ved Damp. I Værkstedet findes et Limkogereri ved Damp og et Varmebord til Limning. Til Dreining af Læderbøsninger, der i mange Aar vandt saa megen Tillid, men nu sjældnere anvendes, findes alle de fornødne Apparater.

Dette Værksted bliver saavel som Snedkerværkstedet ovenover op-

met om Vinteren ved Damp i Henhold til Ministeriets Ordre af 2 Juni 1856. Dreierværkstedet adskilles fra den øvrige Deel af Bygningen ved en Brandmuur, der gaaer gjennem hele Bygningens Høide med 2 Jerndøre i underste Etage og 1 dito i øverste.

Gjennem Jerndørene kommer man ind i Saugmaskinen, der i September 1856 begyndte sin Virksomhed her.

Af Maskiner findes her: 1 stor og 1 mindre vertical Langsaug, 1 stor og 2 mindre Cirkelsauge, 1 Høvlemaskine, der paa eengang høvle alle 4 Sider og 1 Kjelemaskine til at høvle Lister Gesimser af hvilkensomhelst Form.

Paa den søndre Side af Bygningen findes tvende Bislage af Bindingsværk klædt med Jernplader $15\frac{1}{2}$ Fod lange, 10 Fod brede $6\frac{1}{4}$ Fod høie, det ene over den store Langsaug det andet over den store Cirkelsaug, begge opførte i 1862. Østen for Saugmaskineloaleet findes paa den nordre Side af Bygningen et Kammer til Opbevaring af Reserveblade til Saugmaskinerne samt Værksted for Filing af Bladene. Igjennem Saugmaskineloaleet løber Sporveien, der gaaer over hele Holmen fra Øens søndre Bolværk og nord efter. Østen for dette Locale findes foruden det omtalte Kammer, Oplagssted for Bræder og andet skaaret eller høvlet Materiale til Snedkerens Brug.

242. Øverste Etage hvortil Hovedopgangen er i østre Gavl er udelukkende optaget til Snedkerværksted siden 24 Januar 1857, da Snedkerne forlode det gamle Snedkerværksted sønden for. I den østre Ende findes 3 Contoirer, i Midten for Skriveren mod Syd for Snedkermesteren og mod Nord for Underofficiererne. Paa Værkstedet findes et Liimkogningsapparat ved Damp, tvende Varmeborde til Liimning, en Maskine til Kartning af Fæhaar og 1 Baandsaug. (Senere er endvidere opstillet et Saugbord til Skjæring med Cirkelsaug.) I den vestlige Ende findes et Locale til Opbevaring af Meubler til Hans M. Kongens Dampskibe Slesvig og Falken. I den østlige Ende er paa hver Side Nedgang til Magasiner for Meubler i den øverste Deel af underste Etage.

I Dreierværkstedet findes en Ambulancebaare for Tilskadekomne.

I Kanalen udenfor denne Bygning ligger Sprøitepram No.1, hvortil Nøglen findes saavel i Hovedvagten som i Maskinhuset i denne Bygning.

Tæt sønden og vesten for Bygningen findes en

Klokkegalge opført her i 1857 ifølge Ordre af 25 Marts med en deri hængende Klokke, hvormed Klokkelydningen fra Christianus Sextus gjentages for Middagstiden og Arbeidets Ophør om Eftermiddagen. (Den 17de November 1862 flyttedes denne Klokkegalge med tilhørende Klokke hen til Sydenden af den nye Smediebygning paa Frederiksholm i Henhold til Ordre af 11te November 1862 fra Chefen for Orlogsværftet.) /Klokkegalgen udenfor Smediebygningen paa Frederiksholm blev borttaget i October 1865 samtidig med at Klokkegalgen fra Gammelholms Masteværft henflyttedes til det østlige Vagthus ved Værftsbroen./

Norden for Saugmaskin og Dreierværkstedets Bygninger findes et Materialhuus for Dreieren der er et bindingsværks brædeklædt

243. Skuur $40\frac{1}{2}$ Fod langt, $28\frac{1}{2}$ Fod bredt og 11 Fod høit til Taget. Paa den søndre Gavl findes 2 Porte og 1 Luge, paa den nordre Gavl 3 Vinduer, paa Øst- og Vestsiden 3 Vinduer og 1 Port hver.

Skuret er opført her i 1859 tildeels af Materiale fra et Skuur tæt østenfor Maskinværkstedets Jernmagasin, som blev nedtaget i det nævnte Aar paa Grund af Anlægget af Sporveien over Holmen.

Heri opbevares de af Dreiermesteren udtagne og til Planker skaarne Træstammer og andet Træmateriale.

Mellem dette Materialskuur og Sporveien er endeel af Terrainet opfyldt til Høide med Sporveien eller circa $6\frac{1}{2}$ Fod over daglig Vande hvorpaa er henlagt endeel saakaldet Spaanehavs Tømmer for senere at kunne udtages af Holmens Mestere til forskjelligt Brug eller for at udtages til deraf at forfærdige mindre Gjenstande i Saugmaskinen, saasom: Klamper, Knaber, Kiler m.m.

/Østenfor Sporveien findes i Nærheden af Saugmaskinbygningen en brædebeklædt Bygning 39 Fod lang 30 Fod bred 10 Fod høi til Taget der er dækket med Tagsteen med et grundmuret Brandsted med tilhørende Skorsteen. Bygningen der opførtes i 1866 i Henhold til Ministeriets Ordre af 19de Juli s.A. blev hovedsageligen opreist af endeel af den s.A. paa Nyholm nedtagne Tømmerskjærm No. 3 Bygning der ligger parallel med Sporveien har paa Østsiden

Bygningen toges i Brug 4de Januar 1867./

Paa den østlige Side af Sporveien findes i Flugt med Hovedmagasinet nordre Gavlen en Bygning opført til

Kabys og Vandkassemagasin, en grundmuret Bygning i 2 Etager 192 Fod lang 40 Fod bred 25 Fod høi til Taget, der er belagt med Skifer. Paa den østlige Side findes 15 Fag Vinduer i hver Etage, paa den vestlige Side 7 Porte og 6 Vinduer i underste og 13 Vinduer i øverste Etage, i Gavlen 2 Vinduer i hver Etage tillige findes her i hver Gavlen Aarstallet 1860.

244. Bygningen er opført i 1860 og 61 i Henhold til Ministeriets Ordre af 13de April og 12 Juni 1860. For Tiden benytttes Bygningen paa følgende Maade: Underste Etage: De tre nordligste Fag er indrømmet Maskinværkstedet til Magasin, men henstaaer for Tiden endnu tomt. (I Juli 1862 henflyttedes hertil, alle de Gjenstande, som tidligere fandtes i det nedbrudte Magasin, Maskinværkstedet havde nordenfor Værkstedet, paa Grund af dettes Forlængelse i nordlig Retning, i hvilken Anledning Reoler opstilledes til Henstuvning af Staal, Metalstænger m.m.) De næste to Fag er et Locale, hvor Holmens Sprøiter, Ferskvandspomper og Brandspande opbevares, de næste to Fag et Locale til Opbevaring af Kakkelovne til Skibenes Brug. Det midterste Fag er en Forstue med Opgang til den øverste Etage. De sydlige 7 Fag er et Locale til Opbevaring af Kabysser til Skibene.

Øverste Etage er deelt i to store Localer, begge til Oplag af Jernvandkasser, der staae her i to Høider, i det nordligste for Tiden tillige Kobbærtøiet til Kabysserne.

Loftet er eet stort Rum, hvori henstuvves alle Slags Slagkasser. Til Bequemmelighed ved Indtagelse og Udtagelse af Vandkasser findes i Gulvene ovenover Forstuen fiirkant udskaarne Huller med Skydelemme for. /Kabys og Vandkassemagasinet. Det Locale, som hidtil benyttedes til Kakkelovne forandredes i Henhold til Ministeriets Ordre af 16de Juli 1866 til Oplagssted for Svovl og Salpeter ved at forsyne Loftet med Forskaling med Kalkpuds paa. Siderne forsynedes med Cement i den halve Høide. Plankegulvet blev opbrudt og i dets Sted blev lagt et Flisegulv. I Begyndelsen af Marts 1867 var Forandringen iværksat og 26 Marts 1867 henflyttedes Salpeteren hertil. Den nordlige Deel af øverste Etage forandredes i Foraaret 1866 til Magasin for Maskinværkstedet og til Dampskibenes Brug ved at henstille tvende langsgaaende Stakitskillerum dannende en 10 Fod bred Gang i Midten af Bygningen. Hvert af Sidepartierne bleve ved 10 Stk. Stakitskillerum deelte i 10 Stk. Kamre med een Reol i hvert Kammer./

Paa den vestlige Side af Sporveien findes en stor anseelig

Bygning bestemt til

245. Grov og Kleinsmedie en grundmuret Bygning i een Etage 467½ Fod lang, 66 Fod bred. Midterpartiet, der 129½ Fod lang, er 27 Fod høi til Taget, Resten 19 Fod. Taget er dækket med Skifer. Paa den østlige Side findes 4 Porte, 1 Dør og 46 Vinduer, paa den vestlige Side 5 Porte, 1 Dør og 40 Vinduer, i Gavlene 1 Port og 4 Vinduer i hver, tillige ere disse prydede med en Plade hvorpaa findes Hans M.Kong Frederik D.VII Navneciffer og Aarstallet 1861.

Bygningen paabegyndtes i 1860 i Henhold til Ministeriets Ordre af 13 April s.A. Ifølge den lagte Plan opførtes det første Aar kun hvad der af Bygningen fandtes under Jorden og i 1861 opførtes Resten af den, hvad det Ydre angaaer og for Tiden staaer endnu tilbage en stor Deel af det Indre, af hvilken Grund her heller ikke gives nogen Beskrivelse af dette; da der muligen kan afviges fra den engang lagte Plan. Til de i Bygningen bestemte Kjedler 5 i Tallet er opført en 72 Fod høi Dampskorsteen 9¼ Fod i Fiirkant forneden. (I Sommeren og Efteraaret 1862 er denne Bygning bleven bygget færdig med Undtagelse af den store fiirkantede midterste Deel hvori den største Damphammer (paa 10.000 Pund) er betænkt opført i Bygningen der tages i Brug d.1ste November 1862 benyttet paa følgende Maade: Strax indenfor Porten i den nordre Gavl findes forneden tvende Contoirer paa hver Side optagende 1 Fag af Bygningen, og foroven et Materialkammer paa hver Side. De næste 15 Fag Vinduer og den ene Port optages af Grovsmedien med en Port mod Øst, Nord og Vest, samt en Port i Brandgavlen, der skiller denne fra Smedien søndenfor. Her findes: 2 enkelte og 6 dobbelte Esser, alle smaae, 4 større dobbelte og 4 endnu større enkelte Smedeesser, alle erholdende B læsten fra en Centrifugal-B læsemaskine gjennem en underjordisk muret Canal. Esseskorstene ere af Muurværk til Høide med B jelkelaget til Tagspærene, Resten af Smedejern. Nærmest bestemt til Brug for de 4 største Esser er opstillet en Damphammer paa 2.000 Pund med et Slag af høist 36 Tommer efter Nasmyths Princip. Til denne Hammer er Fundamentet lagt for 4 Jernkraner, men da disse endnu ei ere færdige, ere tvende ældre Trækraner overflyttede fra Gammelholms Smedie, og interimistisk opstillede her.

(246) /Grov og Kleinsmedien paa Frederiksholm. Midterpartiet byggedes færdigt i 1863. I Januar opstilledes den store Damphammer paa 10.000 Punds Vægt, denne prøvedes første Gang 6 Februar 1863./ /De 4 mindre Jernkraner til den 2.000 Punds Hammer forfærdigedes i Maskinværkstedet opstilledes paa deres Sted i Sommeren 1863, istedetfor de interimistisk henstillede Trækraner fra Gammelholm. I 1863 opstilledes en lille Damphammer til 250 Punds Vægt. Midterpartiet der byggedes færdigt i 1863 forsynedes som anført med en Damphammer paa 10.000 Punds Vægt (prøvet 6 Febr.1863) tilligemed 4 svære Jernkraner forfærdigede i Maskinværkstedet. Glødevovnene bleve byggede færdige og forsynede med Jernplader og prøves første Gang i Febr.1863./

Sønden for denne Smedie findes en Smedie, nærmest bestemt til Omarbeidning af gammelt Jern, men endnu ei fuldført. Dette Rum, der danner Midterpartiet af Bygningen, en Længde af 129½ Fod, har 2 Porte saavel mod Øst som Vest, en Port i Brandgavlén mod Nord og en Dør i Brandgavlen mod Syd ved den vestlige Side ind til Kjedelrummet, paa hver af Siderne findes endvidere 10 Fag Vinduer. Her findes tvende Sveitzeovne opmuret tilligemed de to dertil hørende Skorstene heelt af ildfaste Steen, Ovnene bestemte at skulle dækkes med støbte Jernplader. Skorstenene hvile paa 4 støbte Jernsøiler saaledes at en eventuel Ommuring af Optrækket til Skorstenen ikke vil gjøre Fordring paa Nedbrydning af disse.

Fundamentet til en Damphammer paa 10.000 Pund efter Nasmyths Princip saavel som Fundamenterne til 4 svære Jernkrane ere lagte, men endnu er intet herpaa opstillet. I den søndre Ende af dette Værksted er det betænkt at opstille et Valseværk. /Valseværket i den søndre Ende af Midterpartiet opstilledes i Midten af Bygningen fra det søndre Skillerum nord efter hen til de to store Glødeovne tilligemed den hertil hørende Dampmaskine paa circa 30 Hestes Kraft alene til Valseværkets Brug. Valseværket har 3 Sæt Stativer bestemte til Valser af forskjellig Form. Til Valseværkets Brug er opført en mindre Glødeovn af ildfaste Steen beklædt med Jernplader med tilhørende 10 Fod høi Skorsteen. Valseværket prøvedes første Gang 9de Juni 1864. Hele Locallet i Nærheden af dette en Strækning af $61\frac{1}{2}$ Fod i Længde $59\frac{3}{4}$ Fod i Bredde er belagt med støbte Jernplader. En ældre vertical Boremaskine overflyttet fra Gammelholms Smedie blev samtidig hermed opstillet ved den vestlige Side af Locallet og i Mai 1864 opstilledes tæt vestenfor Valseværkets søndre Ende en Maskine til Brydning eller Klipning af Jern./

Ved den nordre Ende af Valseværket er opført paa den vestre Side 1 stor Smedeesse og paa den østre Side er Fundamentet lagt til en lignende. /Den store Smedeesse blev opmuret ved den østre Side af Værkstedet i 1863./

Bjelkelaget, der bærer Taget ere ved en stor Mængde diagonal Afstivninger støttede mod hinanden indbyrdes for at modstaae det Sidetryk, som de paatænkte Kraner ville kunne foraarsage. Syd for denne Smedie findes paa den vestlige Side, Kjedelhuset, optagende 1 Port og 3 Fag Vinduer af Bygningens Længde, mod Nord findes en Dør ind til den store Smedie mod Syd en Dør ind til Fileværkstedet og mod Øst ligeledes en Dør med Opgang ovenover Kjedlernes Indmuring ind til Maskinhuset. Her findes 5 Kjedler indmurede. Paa Østsiden findes søndenfor den store Smedie, Maskinhuset optagende 1 Dør og 2 Fag Vinduer af Bygningen foruden 1 Fag Vindue til et lille Lukaf til Værksted og Værktøislocale for Maskinen beliggende N orden for denne. Her findes opstillet en Dampmaskine paa 30 Hestes Kraft efter det Wolfske Princip med Høitryk og Lavtryk i to Cylindere. Maskinen er construeret af Maskininspecteur Wain og forfærdiget i Nyholms Maskinværksted og prøvedes første Gang den 8de October 1862. I Maskinhuset findes en Dør mod Syd ind til Grovsmediens Fileværksted, en Dør mod Vest ind til Kjedelhuset, en Dør ud til Gaden østen for Bygningen, samt 2 Døre mod Nord, den østligste til det omtalte Værkstedslocale, den vestligste til et lille Rum, hvori Centrifugal-Blæsemaskinen findes. Udenfor Bygningen findes paa dette Sted en 72 Fod høi Skorsteen til Røgen fra Kjedlerne.

Syd for Maskin- og Kjedelhuset findes Grovsmediens Fileværksted forsynet med Gallerier rundt om ligeledes til Skruestikker. Dette Rum optager 4 Fag Vinduer af Bygningens Længde, det har 2 Døre paa Nordsiden, hvoraf den østlige til Maskinhuset, den vestlige til Kjedelhuset, en Dør paa Vestsiden ud til Gaden og 2 Døre og 1 Port paa Sydsiden. Porten fører ind til et Materialkammer for Grovsmeden, den østligste Dør ind til et Contoir og den vestligste Dør til en Corridor eller Forstue. Fra Galleriet fører en Dør i den østlige Ende af den sydlige Side ind til et lille Contoir. Syd for dette Værksted findes mod Vest et Materialkammer i underste Etage, optagende 2 Fag Vinduer og 1 Port af Bygningens Længde, med 1 Port paa Nordsiden ind til Fileværkstedet, 1 Port paa Østsiden ud til Forstuen og en Port paa Vestsiden ud mod Gaden. Mod Øst findes et lidet Contoir paa 1 Fag Vindue, en Forstue hvorpaa en Port ud mod Gaden østenfor og et lille Contoir paa 1 Fag Vindue. Hvert af disse to Contoirer have tvende Døre, een mod Syd

og 1 mod Nord. Ovenover Materialkammeret findes et Rum paa 3 Fag Vinduer gaaende tværs over Bygningen med Undtagelse af tvende smaa Contoirer ved den østlige Side hvert paa eet Fag Vinduer, det nordlige med Udgang til Filebænksgallerierne til Kleinsmedien. Dette Rum er bestemt til Henstuvning af Kleinsmedens Modeller og Materialier. I Gulvet findes en Skydelem til Forstuen nedenunder for at lette Opheisning af svære Gjenstande. Syd for dette findes et Fileværksted for Kleinsmeden forsynet med Gallerier rundt om; dette Værksted, der optager 3 Fag Vinduer af Bygningens Længde har en Port paa Sydsiden ind til Kleinsmedens Smedie, og 2 Døre paa Nord-siden, den østligste ind til Contoiret, den vestligste til den tidligere omtalte Forstue. Eftersom der findes Loft ovenover dette Fileværksted saavel som Grovsmediens, findes i hvert af Værkstederne 2 store Vinduer i Taget paa hver Side for at kaste Lyset ned i Værkstedet navnlig til Gallerierne. Ovenover Fileværkstedet findes et Loft deelt ved et Skillerum i to Dele, hvoraf Grovsmeden er tilstaaet den nordlige Deel, Kleinsmeden den sydlige Deel. Syd for Kleinsmedens Fileværksted findes Kleinsmedens Smedie optagende 3 Fag Vinduer af Bygningens Længde, men ikkun den vestlige Deel af Rummet, idet den østlige Deel optages af et Materialkammer paa 1 Fag til Kleinsmeden og et Værksted (endnu ufuldendt) til Galvanisering af Jern paa 2 Fag. I Smedien, der har en Port i den søndre Gavl, en Port i den nordre Side ind til Fileværkstedet og 2 Døre paa den østlige Side, den nordligste ind til det omtalte Materialkammer, den sydlige til Værkstedet for Galvanisering af Jern, har 2 smaa dobbelte Smedeesser, der erholde deres Blæst fra en i det nordvestlige Hjørne værende Centrifugal-Blæsemaskine.) /I Grovsmediens Fileværksted fandtes i Sommeren 1864 følgende Maskiner: 1 Dreiebænk, 1 Skrueskjæremaskine, 1 Lokke- og Klippemaskine, 1 Boremaskine og 1 Armboremaskine. I 1865 opstilledes endvidere: 2 Boremaskiner, 1 Dreiebænk, 1 Skrueskjæremaskine flyttede fra Kleinsmediens Fileværksted./

/Værkstedet for Galvanisering fuldførtes i Sommeren 1863.

Kleinsmediens Fileværksted bliver siden Efteraaret 1865 benyttet til Bøssmagerværksted paa de i Værkstedet værende Gallerier. I Sommeren 1864 fandtes her følgende Maskiner: 2 Dreiebænke og 2 Boremaskiner, der alle Aaret efter flyttedes ind til Grovsmedens Fileværksted efter at Grov- og Kleinsmedien var flyttet hertil./

245. fortsat.

246. Kulplads. Vestenfor Smedien findes en 116 Fod lang, 62 Fod bred brolagt Kulplads til Oplagssted for Kullene til denne Smedie. (den Pag.246 omtalte Kulplads er i Sommeren 1862 forlænget 87 Fod i sydlig Retning, men ikkun macadamiseret istedetfor at den øvrige Deel er brolagt.) / I 186 blev de sydlige 40 Fod af den macadamiserede Kulplads brolagt og Kulpladsen forlænges endvidere 92 Fod i sydlig Retning (brolagt), hvorimod den ved nordre Ende 1864 mistede 30 Fod i Længden paa Grund af Opførelsen af Latrinbygningen No.1 saaledes, at efter den Tid Kulpladsen strække fra 6 Fod søndenfor Latrinbygningen en Længde af 86 Fod sønder efter brolagt, dernæst 47 Fod macadamiseret og endelig 98 Fod brolagt, Alt i en Brede af 62'./

Tæt østenfor Sporveien, der løber over til Nyholm ved Frederiksholmens Nordende findes en lille

247. Bedding 112 Fod lang, 24 Fod bred, anlagt i 1861 til Bygningen

248. af Damptransportjollen "Fremad" der løb i Vandet herfra den 19de December 1861. Paa dette Sted anlagdes i 1854 en 218 Fod lang, 25 Fod bred Bedding til Bygningen af Skruekanonbaaden Thura, der stod her fra 11 September 1855 til 8 Juli 1857.

1858 blev denne Bedding opbrudt paa Grund af Sporveiens Anlæg og den henflyttedes til Pladsen norden for de nordre Maste og Rundholtsskure. 1860 anlagdes her omtrent paa samme Sted en Bedding for Bygningen af Flydedokken, der løb herfra i Vandet den 10 November 1860, hvorefter Beddingen strax efter blev opbrudt. Østenfor Sporveien langs Nordsiden og Østsiden af Øen findes 44 Stk.

Kanonbaadsskure ordnede i 8 Afdelinger, nummererede Nord fra sønder efter fra 1-8.

Afdeling No.1. indeholdende Skurene fra No.1-9, 77 $\frac{1}{4}$ Fod lange af en samlet Bredde 194 $\frac{1}{4}$ Fod, 13 Fod høi alle teglhængte, bestemte til 1 Baad hver. De sex vestlige opførte fra 19 August 1805-22 Marts 1806 de sidste 3 fra 10 Februar 1807 - 11 August 1807.

1850 indrettedes de to vestligste Skure No.1 og 2 til Opmudringsvæsenets Materialier. 1854 indrettedes disse to Skure til Værksted for Pælebukkerne istedetfor de to Skure No.1 og 2 de mistede af N ordre Maste og Rundholtsskure da disse indrømmedes udelukkende Tømmermændene ved det nye Dokkeanlæg.

249. 1861. Indrettedes Skuret No.5 til deri at kunne bygge Kommandofartøiet HAUCH, i hvilken Anledning der anlagdes en Bedding i Skuret, der tillige interimistisk forlængedes 28 Fod sønder efter. (Den 10 September 1862 sattes Commandofartøiet i Vandet herfra, hvorefter den omtalte interimistiske Forlængelse af Skuret borttoges.)

For Tiden benytttes disse Skure paa følgende Maade: No.1 og 2 er Tømmerværksted, No.3 et Materialskuur for Tømmermændene, No.4 et Arbejdssted for Maskinværkstedets Arbejdere ved Bygningen af Baaden HAUCH, der staaer i Skuret No.5; i No.6-9 findes adskillige Træmaterialier og Rapertslæder samt 2 Hjulkassebaade i hvert af Skurene 6 og 7 og 1 Kragejolle i hvert af Skurene 8 og 9.

/Kanonbaadsskure, Afdeling No.1. No.1 & 2 fraflyttedes af Tømmerværftet der flyttedes ind i det nye indrettede Tømmerværksted ved Materialgaarden, hvor disse to Skure benyttedes til Bræde- og Planke-Oplag. No.4 blev i 1866 indrettet til Opsætning af Hans M.Kongens Fartøier. No.5 benytttes siden Sommeren 1865 til Hjulkassefartøierne. No.6-9 benytttes siden Sommeren 1865 til Kanonchalouper./

Afdeling No.2 indeholdende Skurene No.10-12. 77 $\frac{1}{4}$ Fod lange, 13 Fod høie og af en samlet Bredde 67 Fod, alle teglhængte, bestemte til 1 Baad hver. De ere opførte i 1807-1808, men da de næsten vare færdige nedblæste de i en Storm Natten mellem 5 og 6 April 1808, hvorefter de atter reistes efter at have erholdt en betydelig Reparation. 1830 hovedrepareredes disse. For Tiden henstaae de tomme. /Afdeling No.2. I Juni 1866 henstilles heri endeel af de fra Christiansholm bortflyttede Barkasser./

+/
250. Afdeling No.3. indeholdende Skurene No.13-17, 142 Fod lange, 11 Fod høie og af en samlet Bredde 138 Fod, alle teglhængte, bestemte til 2 Baade hver. 1830-31 opførtes de tre sydligste Skure No.15,16,17 dækkede med Tagsteen. 1834 opførtes de to nordligste, No.13,14 Tagene dækkede med Bræder+og Tagpapperne i No. 13,14 og Taget bedækkedes med Tagsteen. For Tiden benytttes disse Skure saaledes:

I No.13-16 opbevares endeel Træstammer og Grannespirer, No.17 er tomt. Den tidligere herværende 3die Afdeling bestod af 9 Skure, der stode tæt op af 2den Afdeling og byggede ovenover 9 paa Land anbragte Beddinger. 1813 anlagdes her 6 Beddinger hver 83 Fod lange. 1814 forlængedes disse Beddinger 48 Fod og 3 nye anlagdes 131 Fod lange ved Siden af de tidligere. 1819 opførtes 9 Skure med Brædetag over disse 9 Beddinger. 1833 borttoges atter +/
og Tagpapper. 1860 borttoges disse Bræder

disse Skure da de vare forfaldne og Beddingerne opbrydes deels samme Aar deels i 1835. /Afdeling No.3. /

Afdeling No.4 indeholdende Skurene No.18-24, 134 $\frac{1}{2}$ Fod lange, 11 Fod høie og af en samlet Bredde 194 Fod, alle teglhængte, bestemte til 2 Baade hver. 1826-27 opførtes de 3 Skure med Beddinger. 1828 opførtes de sidste 4 Skure alle dækkede med Brædder og Tagpapper. 1843 lagdes nye Tagpapper paa de 5 nordligste. 1858 borttoges Bræderne og Tagpapperne af Tagene og disse dækkedes med Tagsteen.

For Tiden ere disse Skure benyttede paa følgende Maade:

I No.18 staaer Baad No.1 og 24.
 No.19 " " No.12 og 13
 No.20 " " No.10 og 11
 No.21 " " No.8 og 9
 No.22 " " No.6 og 7
 No.23 " " No.4 og 5

251. I No.24 staaer Baaden No.2 og 3 den førstnævnte Baad nærmest Vandet. /Afdeling No.4. Endnu i Juli 1866 benyttedes Skure paa samme Maade./

Afdeling No.5. indeholdende Skurene No.25-29 142 $\frac{1}{2}$ Fod lange, 11 $\frac{1}{2}$ Fod høie og af en samlet Bredde 138 Fod, alle teglhængte, bestemte til 2 Baade hver. De ere opførte i 1832-33 med de fornødne Beddinger. For Tiden benytttes Skurene paa følgende Maade:

I No.25 staaer Baad No.22 og 23
 No.26 " " No.20 og 21
 No.27 og No.28 staae tomme
 No.29 staaer Baad No.14 og 15

/Afdeling No.5. Den 23/5 1866 stod her i No.25 2 Baade: No. No. No.26. 2 Baade, No. No. No.27. 1 Baad No. No.28. 2 Baade -No. No. No.29. 2 Baade No. No. /

Afdeling No.6, indeholdende Skurene No.30-34, 142 $\frac{1}{2}$ Fod lange, 11 Fod høie og af en samlet Bredde 138 Fod, alle teglhængte, bestemte til 2 Baade hver. De ere opførte i 1833-34, de 4 sydligste til Tagsteen, det nordligste til Brædder og Tagpapper. 1860 aftoges Bræderne og Tagpapperne af det nordligste Skuur og dette dækkedes med Tagsteen. For Tiden benytttes Skuret No.30 til Opbevaring af 12 Allinger, de øvrige staae tomme. /Afdeling No.6. Skurene No.30 og 31 indrettedes i til Magasin for Vandkasser. No. 32 indrettedes i til Kanonbaadsinventarium ved at opstille Reoler til dette. Gavlene bleve samtidig hermed lukkede for begge Ender. I August-Octbr.1866 bleve de resterende Gavle i Skurene No.33 og 34 lukkede og Reoler opstilledes i No.34 til det tidlige-re paa Gammelholm værende Fartøisinventarium./

Afdeling No.7. indeholdende Skurene No.35-39, 155 $\frac{1}{2}$ Fod lange, 10 $\frac{1}{2}$ Fod høie og af en samlet Bredde 133 Fod, alle teglhængte, bestemte til 3 Joller hver eller 2 Baade. 1834 paabegyndtes disse med Ramning af Pæle til Huse og Beddinger. 1835-37 fuldførtes disse, alle Tagene dækkede med Brædder og Tagpapper. 1857 borttoges Bræderne og Tagpapper og Skurene dækkedes med Tagsteen.

252. For Tiden benytttes Skurene paa følgende Maade:

I No.35 staaer Jollen HEILSMINDE, GENNERFJORD og HELGENES
 No.36 " holsteensk Baad No.5 og 7
 No.37 " " No.10
 No.38 " " No.2 og 4
 No.39 " Jollen KOLDING, BAAGØE og LYØ

/Afdeling No.7. De herværende 4 Baade i No.38-2 Baade nemlig No.2 og 4, No.37 1 Baad No.10, No.36 1 Baad No.7 og 6 Joller i No.35 3 Joller, Heilsminde, Gennerfjord, Helgenes, i No.39 3 Joller nemlig Brandsøe, Kolding, Lyø bleve satte i Vandet i

i Juni 1866 og endeel af de fra Gammelholm overførte Fartøier henstilles her til fremtidig Opbevaring. I August 1866 bleve alle Landgavlene lukkede./

Afdeling No.8 indeholdende Skurene No.40-44, 155 $\frac{1}{2}$ Fod lange, 11 Fod høie og af en samlet Bredde 132 $\frac{1}{3}$ Fod, alle dækkede med Brædder og Tagpapper, bestemte for 3 Joller hver. De ere opførte i 1837-38. For Tiden benytttes disse Skure paa følgende Maade:

No.40 staaer tomt.

I No.41 Damptransportjollen "Fremad" og Jollen "Alsund"

No.42 Transportbaad No.1 og Jollen Treldenæs

No.43 Jollen Brandsøe, No.44 staaer tomt.

Alle de omtalte Skure ere omtrent af samme Construction nemlig: over Beddingerne ere opført Skure med lukkede Sider, Gavlene ere ved Søenden lukkede foroven, med Lemme, forneden, med Stakitter, der begge Dele tages bort ved Landsætning og Udløb af Både. Ved Landenden ere Gavlene foroven lukkede med Klædning, forneden med Stakitter, der ligeledes ere til at borttages.

/Afdeling No.8. De herværende 2 Joller, i No.40 1 Jolle, Treldenæs i No.41 1 Jolle Alsund sattes i Vandet i Juni 1866 og endeel af de fra Gammelholm overførte Fartøier henstilledes her til fremtidig Opbevaring. I Aug.1866 bleve alle Landgavlene lukkede./

Pladsen mellem Afdelingerne No.5 og 6 er ved Plankeværker ved begge Ender indhegnet dannende en

253. Jernballasthave, hvor de af Flaadens Ballastjern, der ei ere ombord i Skibene, henstaae i Oplag.

Noget vestenfor Kanonbaadsskurene findes inde paa Marken tvende Brandsteder, der ere indhegnede af et Kampesteensgjærde, det ene udfør Afdeling No.3 og 4, det andet udfør Afdeling No.6.

/Brandstedet udfør Afdeling No.6 blev i Septbr.1866 borttaget i Anledning af Pladsens Indretning til en Exerceerplads for Artilleriets Øvelser./ De tjene til at indeslutte den Ild, der antændes for Kogning af Beg eller Varmning af Planker ved forefaldende Reparationer af Kanonbaadene. Noget søndenfor og vestenfor Kabys og Vandkassemagasinet, hvor det er betænkt at anlægge en Materialgaard, hvor Tømmerværkstedet skal være tilligemed dettes Materialbeholdning, Oplag af Muurmaterialier og hvor Tilberedning af Kalken skal gaae for sig, er opført en Kalkmøkle og et Kalkblandingshuus.

/Materialgaarden paa Frederiksholm indrettedes her i 1864 ved at indhegne en Plads 192 Fod i nordlig og sydlig Retning og 214 Fod i østlig og vestlig Retning med Stakit. Langs den vestlige Side blev i 1864-65 opført en grundmuret Bygning til Tømmerværksted og Marktenderi i een Etage 192 Fod lang og 36 Fod bred 13 $\frac{1}{4}$ Fod høi til Taget der er dækket med Skifer. Bygningen hvis Tegning blev approberet 12 Juni 1864 har mod Øst eller ind mod Gaarden en Port paa Midten, 8 Fag Vinduer nordenfor 4 Fag Vinduer 1 Dør og 3 Fag Vinduer søndenfor. Mod Vest findes 1 Port paa Midten og nordenfor denne først 4 Fag Vinduer, dernæst 1 Dør og saa 3 Fag Vinduer og søndenfor Porten findes først 4 Fag Vinduer 1 Dør og tilsidst 3 Fag Vinduer. I nordre Gavl findes en Port og 1 Fag Vindue paa hver Side. I søndre Gavl en Dør med 1 Fag Vindue paa hver Side. Fra søndre Gavl findes Indgang til en Corridor med Contoirer paa hver Side til H øire først et Contoir med 1 Fag Vindue mod Øst og mod Syd til Conducteuren for de nye Bygningers Opførelse paa Værftet, afgivet til Inspectionsoff.ved Eqvipage og Takkelloft i April 1867, og længere inde i Corridoren paa samme Side et Værelse paa 1 Fag mod Øst til Archiv og Materialkammer for Tømmerværkstedet, afgivet i April 1867 til Arbeidsformanden.

Paa venstre Side i Corridoren findes først et Contoir med 1 Fag mod Vest og 1 Fag mod Syd til Skriveren ved Tømmerværftet og indenfor dette et Contoir paa 1 Fag mod Vest til Bestyreren af Tømmerværftet. I Corridoren findes tillige Opgangen til Loftet der findes ovenover Contoirerne og Marketenderiet eller de sydligste 6 Fag af Bygningen og den ene Dør. Nordenfor Contoirerne findes et Locale, der gaaer tvers igjennem Bygningen 1 Fag og 1 Dør mod Øst og 1 Fag og 1 Dør mod Vest med en Comfur til Marketenderi, der begyndtes her 1ste Juli 1865 og indrettet ifølge Ministeriets Ordre af 7 Juni 1865. I Juli 1865 opførtes et grundmuret Skillerum i Locallet nordenfor saaledes 3 Fags Længde af Bygningen derved blev afskaaren hvilket Locale blev lagt til Markentenderi, da det viste sig at det først dertil bestemte Locale var utilstrækkeligt Endvidere opførtes et Sküllerum paa langs i Bygningen og et mindre paa tvers saaledes at det hele saaledes indvundne Rum dannede et større Locale paa 3 Fag mod Vest til Mandskabets Bespiisning et Værelse paa den østlige Side paa eet Fag til Markentenderens Brug og nordenfor paa samme Side et Locale paa 2 Fag til Underofficiers Bespiisning. Tillige blev en Kjælder anlagt i det oprindelig bestemte Markentenderilocale. Den øvrige Deel af Bygningen er ved et grundmuret Skillerum med en Port i deelt i to Rum, det nordligste paa 4 Fag mod Øst og 3 Fag og 1 Dør mod Vest, det sydligste paa 4 Fag Vinduer og 1 Port paa hver Side begge benyttede til Værksted for Tømmermændene. Værkstedet toges i Brug i 1865.

Parallelt med Tømmerværkstedet er opført et Halvtagssskuur 192 Fod langt 17 Fod bredt og 10 Fod høit til Taget der er dækket med Asphaltpap. Heri opbevares forskellige Træmaterialier, ildfaste Steen, ildfast Leer m.m. Tillige findes her en Kalkslagerbænk og et Lukaf for de private Muursvende.

I Materialgaarden blev i 1865 anlagt 1 Sandoplagssted 60 Fod lang 25 Fod bred samt to Kalkekuler af samlet Længde $44\frac{1}{2}$ Fod og 20 Fod brede, hver især rummende circa 1450 cub Fod Kalk. Saavel Sandoplagspladsen som Kalkekulerne ere støbte af Beton og Kalkekulerne ere dækket med et Tag af Træflage.

Fra Materialgaarden findes i Stakittet en Port mod Syd og 1 Port paa hver Side af Kalkemøllen og Kalkblandingshuset.

Langs den nordlige Side findes tvende Brædeskure vestligst ligger Kalkmøllen og østen herfor Kalkblandingshuset./

Kalkmøllen bestaaer af en støbt Jernskaal, der bliver sat i en ~~roterende~~ Bevægelse medens tvende tunge Jernvalser oven i denne, hvilende med deres egen Vægt i Skaalen eller paa den i Skaalen anbragte Blanding af Kalk, Vand og Sand, kunne drøbe sig rundt om en horizontalt liggende Axel og saaledes befordrer Blanding og knuser den muligen endnu ulædskede Kalk. Denne Mølle sættes i Bevægelse ved en Dampmaskine med tilhørende Kjedel paa circa 8 Hestes Kraft, oprindeligt anskaffet til at pompe Basinet tomt indenfor Dæmningen ved Bygningen af den nye Dok paa Nyholm. Mørtelmaskinen anskaffedes ligeledes til den nye Dok og stod fra 1855-61 paa Dokkeøen, indtil den tilligemed Maskinen opstilledes her i 1861.

U denom denne Kalkmølle opførtes s.A. et bindingsværks, brædebeklædt Skuur tildeels dækket med Tagsteen, 37 Fod langt, $28\frac{1}{2}$ Fod bredt og $9\frac{1}{2}$ Fod høit.

Østen for dette Skuur staaer et

Kalkblandingshuus, et bindingsværks brædebeklædt Skuur, $50\frac{1}{2}$ Fod langt, 20 Fod bredt $9\frac{1}{2}$ Fod høit ~~xx~~ med Brædetag, henflyttet til sin nuværende Plads i 1861 fra Dokkeøen, hvor det gjorde Tjeneste i samme Retning fra 1855-61. Her henlægges Kalken til Luftlædskning og senere blandes den med Vand i det passende Forhold forinden det bliver bragt ind i Møllen.

Paa østre Side af Sporveien i Nærheden af den nye Smedie ligger en lille Contoirbygning 24 Fod lang, $13\frac{1}{2}$ Fod bred, 8 Fod høi til Taget af Muur og Bindingsværk med 1 Vindue mod Vest, 2 Vinduer og 1 Dør mod Nord, 1 Vindue mod Øst og 2 Vinduer mod Syd.

Bygningen er opført i 1860 til Brug for Conducteuren ved Opførelsen af Kabys- og Vandkassmagasinet og Smediebygningen.

/Da den store Contoirbygning den 1ste October 1863 blev tagen i Brug erholdt Conducteuren Contoir i denne indtil Contoiret i Tømmerværkstedet indrettedes til ham der, og den lille Contoirbygning blev derpaa indrettet til et Udsalgssted for Værftets Arbeidere indtil den i 1865 indrettedes til et Udbetalingssted for Arbejderne idet Udsalgsstedet var bleven ophævet paa Grund af Indretningen af Markentenderiet i Tømmerværftet./

255. Ved det sydøstlige Hjørne af Frederiksholmen ligger en indhegnet Plads kaldet

Dehlehaven 263 Fod lang, $120\frac{1}{2}$ Fod bred, paa den nordlige Side, begrændset af et Stakit, paa den sydlige Side, af tvende bindingsværks brædebeklædte Skure med et Plankværk imellem, paa de to andre Sider ved brædebeklædte Halvtagsskure, aabne ind mod Gaarden kun lukkede ved løse Klapper.

Dehlehavens Skure ere opførte i 1797, 98, 99; en Trediedel hvert Aar i Henhold til Kgl. Resolution af 5te Mai 1797.

1837 blev den nordlige Trediedeel nedrevet paa Grund af Opførelsen af Kanonbaadsskure Afdelingen No. 8, der som tidligere anført fandt Sted i 1837-38. Den nordlige Ende af Dehlehaven blev lukket ved et Stakit, 7 Fod høit med en Port paa Midten.

Størrelsen af Skurene ere for Tiden følgende:

De østlige Skure, det nordlige 124 Fod langt; heri endeel Pibestaver.

det sydlige $123\frac{1}{4}$ Fod langt, heri Linde- og Almeplanker.

De vestlige Skure, det nordlige. 50 Fod langt, henstaaer ubenyttet.

Det sydlige, 193 Fod langt, heri Egenagler og Bøgeplanker.

De sydlige Huse, det østlige, $32\frac{1}{2}$ Fod langt $7\frac{1}{2}$ Fod høit benyttet til Materialier for Opmudringsvæsenet.
det vestlige, $33\frac{1}{3}$ Fod langt $7\frac{1}{2}$ Fod høit, heri Pokkenholt og Haandspader og paa Loftet Trænagler.

256.

Alle Husene og Skurene ere $19\frac{1}{2}$ Fod brede og Halvtagsskurene 8 Fod høie. Mellem Skurene paa Østsiden og Vestsiden findes et Plankværk med Port paa Midten, ligeledes et Plankværk mellem begge de sydlige Huse med Port paa Midten.

Paa Gaarden findes under aaben Himmel henliggende Alme- og Bøgeplanker samt lybske Bræder og paa Marken vesten for Dehlehaven Bøgebrænde og 16 Allinger, samt mellem Kanonbaadsskure Afdelingen 6 og 7 18 Allinger. (I Juli 1862 forandredes de tvende sydlige Skure til et "Magasin for casseret Gods", ifølge Ordre af 20 Juni s.A. for at erstatte Gammelholms Spaanehave, der nu er abandoneret, tillige indhegnedes endeel af Dehlehavens Gaardsplads med Plankværk til dette Magasins Brug og et Halvtagsskuur opførtes paa Sydsiden af dette. Det i det vestlige Skuur værende Pokkenholt og Egenagler henflyttedes til Halvtagsskuret mod Syd paa Vestsiden af Gaarden og Baase indrettedes til Auctions-Bunkerne.)

/Magasin for casseret Gods. I Foraaret 1866 erholdt dette Magasin endeel af det sydlige Skuur paa Vestsiden da det Rum, der var anvist det i de to sydlige Skure var for indskrænket./

/Paa Strækningen fra Dehlehaven over imod Saugmøllebygningen,

/Paa Strækningen fra Dehlehaven over imod Saugmøllebygningen 40 Fod fra Frederiksholms sydlige Bolværk findes en grundmuret Bygning til Baadeoplagshuus og Baadebyggerværksted 387 Fod lang, 47 $\frac{1}{4}$ Fod bred Fod høi til Taget, der er dækket med Skifer. Udgravningen af Grunden paabegyndtes i Slutningen af Juni Maaned 1866. Grunden blev lagt og Bygningen opførtes i Efteraaret 1867 og Tagspærene reistes i Løbet af Vinteren hvorimod den øvrige Deel af Bygning først fuldførtes i Sommeren 1867./

/Paa Marken mellem Kanonbaadsskurene Afdelingen No.7.7 og 8 paa den østlige Side Den midterste Tvervei paa Frederiksholm paa Nordsiden og Brandoplagshuset paa den sydlige Side indrettes i Decbr.66 - Marts 1867 en Exerceerplads til Artilleriets Øvelser.
Fod lang./

Nedrevne Bygninger.

Af Bygninger m.m. der tidligere fandtes paa den nuværende Frederiksholm, men Tid efter anden ere borttagne eller ophørte maa nævnes for saavidt de ikke alt tidligere ere beskrevne:

Lystjagtskuret var et Skuur eller egentlig kun et Tag, der stod paa den nordøstlige Ende af Langøen ud over Bolværk, hvorunder Lystjagten ØRNEN i sin Tid har ligget; men da den i 1791 udgik af Flaadens Tal, blev Skuret nedtaget. Eftersom Ørnen byggedes i 1776 er formodentlig paa samme Tid eller kort efter dette Skuur blevet opført; men dette vides ei med Bestemthed.

257.

Opmudringsvæsenets Skure. Saadanne har til forskjellige Tider været opførte paa Øen og atter kort efter nedtagne, saaledes opførtes i 1804 et 14 Fod langt, 8 Fod bredt, 10 Fod høit til Opbevaring af Materialier paa det Sted, hvor nu Kanonbaadsskurenes Afdeling No.1 findes. 1806 nedtoges det og henflyttedes til det nordøstlige Hjørne af Øen og samtidig hermed forlængedes det 6 Fod. 1819 fandtes et lille Skuur paa Sydsiden af de 9 Kanonbaadsskure i den gamle Afdeling No.3 til Contoir for Opmudringsassistenten, det nedtoges samtidig med at disse Skure bleve nedbrudte. 1819 fandtes ligeledes en Bygning paa samme Sted, hvor senere Maskinværkstedets nuværende Smediebygning er beliggende. Østen for Maskinværkstedets Jern Magasin fandtes ligeledes tidligere et Materialhuus for Opmudringsvæsenet, dette nedtoges i 1858 da det stod i Veien for Anlægget af Veien gennem Frederiksholm og blev opført igjen nordenfor Saugmaskinbygningen, hvor det for Tiden benytttes af Dreieren til Materialier.

Kulhave fandtes tidligere der, hvor nu Kanonbaadsskure Afdelingen No.1 findes, den anlagdes i 1796 og har været der indtil disse Skure bleve anlagte.

Skuur for de spanske Tropper 16 Fod langt, 12 Fod bredt med Brædetag er blevet opført i 1808 paa Langøen og senere s.A. blevet nedtaget.

258

Plankeskure have tidligere været opførte her i et stort Antal sammenbyggede i 2 lange Længder parallele med det nuværende Hovedmagasin, den østlige Længde 51 Fod lang af en samlet Bredde 365 Fod, den vestlige Længde 51 Fod lang af en samlet Bredde 280 Fod.

De sidste Plankeskure nedtoges i 1819.

Den artesiske Brønd ligger omtrent hvor nu Sporveien løber over Frederiksholm ud for Maskinværkstedets Jernmagasin.

7 Juni 1831 paabegyndtes Arbeidet; men paa Grund af det svære Lag af Flyvesand, man traf paa, tæt ved Jordens Overflade, havdes mange Vanskeligheder at kjæmpe imod. Ved Enden af 1839 havde man efter 1964 Arbeidsdage naaet ned til en Dybde af 449 Fod 2 Tom uden at erholde Vand. Efter den Tid gik Arbeidet meget langsomt fremad; thi 30 Juli 1845 var man, ved at have anvendt endvidere

900 Arbejdsdage, kun kommet til en Dybde af 602 Fod 6 Tom. Her indtraf det Uheld at Stængerne tabtes og den øvrige Tid, man anvendte paa dette Arbejde, var kun et forgjæves Forsøg paa at fiske dem op igjen og Arbejdet gik istaa da man ikke vilde anvende meer Tid eller flere Bekostninger paa et Arbejde, som dette, der nu kun lovede et lidet gunstigt Resultat.

Brændehaven laa tæt nord for Dehlehaven, da den havde sin fulde Størrelse, eller paa det Sted, hvor nu Kanonbaadsskuur Afdelingen No.7 findes. Det var en ved Planker indhegnet Plads, bestemt for 1000 Favne Brænde anlagt i 1801, og atter borttaget i 1826.

Dokkeøen

259. Dokkeøen er endnu ikke fuldført idet der kun findes Bolværker paa de tre Sider. Den østlige Side 726 Fod lang, den nordlige Side 459 Fod og den vestlige Side 508 Fod lang.

Øen har erholdt dette Navn fordi Dokken paa Nyholm er anlagt her. Oprindeligen fandtes her et Par smaa Øer paa dette Sted, nordligst den nye Steenø og sydligst den nye Ankerø, anlagte her i 1782 i Henhold til allerhøieste Resolution af 26 November 1781 eftersom de gamle Øer af samme Navn ved Nyholms Udvidelse i sydlig Retning bleve inddragne i Nyholm.

Ankerøen der var 395 Fod lang, 139 Fod bred, laae 64 Fod sønden for Steenkysten der var 52 Fod bred og 139 Fod lang. 1835 sloges Bolværk mellem disse Øers østlige Ender og en Passage mellem Øerne opfyldtes vestenfor dette Bolværk saaledes at der dannedes ligesom en Havn ind imellem Øerne. 1855 forlængedes Bolværket paa Østsiden saavel Nord som Syd efter til sin nuværende Længde. 1856 sloges Bolværket langs Øens Nordside med Undtagelse af 120 Fods Længde der sloges i 1861, og Bolværket langs Vestsiden paabegyndtes. 1857 sloges Bolværket langs Vestsiden fra Nordenden hen til Dokken. 1858 sloges 124 Fod Bolværk fra Dokken og sønder efter langs den vestre Side. 1859-60 forlængedes det vestre Bolværk endvidere 120 Fod sønder efter, til den længde det for Tiden har.

Opfyldningen bag disse Bolværker er skeet samtidig med Ramningen af disse, væsentligst ved den Fyld, der kom tilstede ved Udgravningen af Dokkebasinet.

260. Bygninger paa Dokkeøen

Contoir og Skolebygning er en grundmuret Bygning paa een Etage 110 $\frac{1}{2}$ Fod lang, 36 $\frac{1}{4}$ Fod bred, 10 Fod høi til Taget med en Qvist hvori 3 Fag Vinduer paa øst- saavel som paa Vestsiden; der findes 7 Fag Vinduer og 2 Døre paa Østsiden, 9 Fag Vinduer paa Vestsiden og 3 Fag Vinduer i hver af Gavlene. Den er opført i 1788 og 1789 i Henhold til allerhøieste Resolution af 4 August 1788 til Ankerstokke. 1805 opførtes ved den sydlige Ende en Brandmuur for der at indrette Contoirer for Takkelmesteren og Takkellofts Skipperen. 1812 forandredes hele Bygningen til Skole og Contoirbrug, ved hvilken Leilighed alle Portene bleve borttagne, Aabningerne tilmuredes og Vinduer indsattes der. 1819 fandtes i den nordlige Ende, Contoir for Inspectionsofficiere ved Takkelloftet, en Commissionsstue, en Stue til et Takkelbræt. I den sydlige Ende: Contoir for Takkelmesteren, Takkellofts Forvalteren og for Lærerne. I Midten fandtes Skolelocalerne. Paa Loftet havde takkelofts Skipperen sit Contoir. 1852 indrettedes i denne Bygning Contoir for Chefen for Maskincorpset, Tømmermesteren og Skriveren, samt en Tegnestue, hvilken Sidste indrettedes i den gamle saakaldte Commissions Stue for Takkelloftet.

261. For Tiden benytttes Bygningen paa følgende Maade:
Begge Indgangene ere paa den østlige Side, ved den nordlige haves paa høire Haand, Contoir for Tømmermesteren og vestenfor en Tegnestue, ligefor Indgangen, Contoir for Tømmer-Mestersvenden og

Skriveren ved Tømmerværftet, tilvenstre er en lille Corridor i hvis sydlige Ende er Contoir for Directeur, Underdirecteur og Inspectionsofficiererne ved Maskinvæsenet; paa Østsiden af denne Corridor et Contoir for 2den Skibbygmester (Dette Contoir er midlertidig indrømmet Veiermesteren til hans Forretninger paa Nyholm. I November 1862 erholdt Veiermesteren Tømmermesterens Contoir til Veiercontoir.), og paa den modsatte Side Contoir for Underassistent og Skriver for Maskinværkstedet. Ved den nordlige Indgang ligefor, Contoir for Inspectionsofficiere ved Takkelloftet, tilhøire Indgang til tvende Skolestuer hvoraf den forreste gaaer tvers over Bygningens Bredde, den inderste, hvori findes et Takkelbræt, kun optager den vestlige Halvdeel af Bygningen paa samme Sted, hvor Maskindirecteurens Contoir optager den østlige Deel, til venstre: Indgang til 3 Værelser, det midterste og det vestligste er Contoir for Skrivelserne ved Takkelvæsenet, det østlige er Takkelmesterens Contoir. Paa Loftet findes ved den nordlige Ende et Værksted for Syning af Slinger, Drivremme, Brandspande m.m. indrettet her ifølge Ministeriets Ordre af 26 Juni 1856. Heri et lille Contoir for Brandmesteren. I den sydlige Ende findes et interimistisk Contoir for Hovedmagasinet.

I denne Bygning holdes tvende Skoler, den ene for Qvarteermestere og Baadsmandsmather, den anden for heel og halvbefarne Corpsmatroser, begge under Inspectionsofficiere Ledelse.

262. Af Lærere findes her foruden Inspectionsofficiere, 1 Overkanoner, 1 H øibaadsmand, 1 Baadsmand og 1 privat Lærer fra Byen. Læsetiden er hvert Aar fra 1 October indtil 31 Marts næstkommende fra Klokkelydningen eller lidet efter indtil Klokken 2.

Læregjenstandene ere: for Underofficiere: Dansk, Styrmandskab, Sømandskab, Regnskabsføring og Holmens Arbeider.

for de Menige: Skrivning, Regning, Dansk, Fart og Takling, Holmens Arbeider, Roning og Styling med Holmens Fartøier, Lodhivning og Exercitie.

Contoir og Skolebygning paa Dokøen. Den 1ste October 1863 flyttedes følgende Contoirer bort fra denne Bygning: Takkelmesteren med Inspectionsofficiere og Skrivelser. Hovedmagasins Forvalteren med hans Contoirpersonale, Directeuren og Underdirecteuren ved Maskin- og Bygningsvæsenet med Inspectionsofficiere, Underassistent og Skriver ved Maskinvæsenet, Mestersvenden og Skriver ved Tømmerværftet med tilhørende Tegnesteue samt Veiermesteren hvilke Alle erholdt Contoirer i den nye opførte Contoirbygning paa Frederiksholmen hvorefter enkelte af de af Directeuren for Maskinvæsenet benyttede Localer indrømmes interimistisk til Afbenyttelse for Constructions- og Reglerings Commissionen, der flyttede fra Gamleholm den 3die October 1863, hvor den forbliver indtil de i Contoirbygningen paa Nyholm hertil indrettede Localer bleve færdige (omtrent ved Nytaar 1864). Det tidligere af Veiermesteren benyttede Contoir i det nordøstlige benyttedes dernæst af 1ste Skibbygmester paa Grund af Bepandsring først af Dannebrog senere af Peter Skram. I Juni 1866 indrettes dette Contoir til Brug for Søtøimesteren eftersom Contoirbygningen paa Christiansholm paa Grund af Øens Bortsalg skulde rømmes. 9de Mai 1864 erholdt atter Mestersvenden og Skriveren ved Tømmerværftet Contoirer her indtil det under Opførelse værende Tømmerværksted blev færdigt hvorefter de anvistes Contoirer her i den sydlige Ende. Efter at Constructions og Regleringscommissionen var flyttet fra det Locale der midlertidig var indrømmet den til Forsamlingsstue, erholdt de ved Skibbyggeriet værende Underofficiere dette Locale til Brandstue indtil dette og flere andre Localer i Sommeren 1865 indrettedes til Artilleriskole paa Grund af Søcadetacademiets Indretning paa

Skolebygningen paa Christiansholm. I Sommeren 1865 erholdt Artilleriskolen følgende Localer af denne Bygning: Den store Skolebygning nordenfor den sydlige Indgangsdør, de to mindre Localer nordenfor denne Stue (hvoraf den vestlige til Takkelbræt, den østlige til Læseværelse i hvilken Anledning Døren ud til Corridoren nordenfor borttoges og en Dør blev anbragt mellem denne Stue og den store Skolestue, samt de to mindre Værelser paa Vestsiden sønden for Skolestuen (tidligere benyttet af Skriverne og Inspectionsofficieren ved Takkelvæsenet) i hvilken Anledning en Dør anbragtes mellem disse to Værelser og Døren mellem det sydligste Værelse og det midterste Værelse ved den sydlige Ende bleve borttagne. Disse to Værelser paa Vestsiden benyttedes derpaa til Skoleforstanderen, en Overkanoneer. I Juni 1866 indrettes Bygningen endvidere til Brug for Søartilleriet paa Grund af Salget af Christiansholm paa følgende Maade: Værelser i den sydlige Deel erholdt Underdirecteuren ved Artilleriet og Inspectionsofficieren, denne det midterste hiin det østlige. Ved den nordlige Indgang erholdt som tidligere anført paa høire Side Sætimesteren Værelset i det nordøstlige Hjørne, det nordvestlige Hjørneværelse erholdt Skriverne, Værelset ligefor Indgangsdøren blev Tegnastue og Værelset paa venstre Side af Corridoren, der tidligere førte ind til Maskindirecteurens Contoir erholdt Tøivarteren./

Udenfor denne Bygning i Kanalen mellem Dokkeøen og Frederiksholmen ligger en Sprøitepram No.2, hvortil Nøglen findes i Hovedvagten saavel som i Maskinværkstedet.

Dokken paa Nyholm. Perpendiculair paa Dokkeøens Længderetning 205 Fod fra Øens Nordende er Midterlinien af den her anlagte Dok, der har følgende Hoveddimensioner: Længde i Bunden fra Inderkant af Sluseportene til Trappen i Forenden: 249½ Fod, Dybde paa Sluse-tærskelen under daglig Vande 20 Fod, Bredde i Slusen 58 Fod. Fra Bolværkslinien til Bagkant af Muren ved Inderenden er 347 Fod 3 Tom Bredden tværs over Dokken paa Yderkant af Muren ved Trapperne paa Siderne er 102 Fod 6 Tom.

Tegningen til Dokken er forfattet af den engelske Ingenieur ved Holmens egne Kræfter, ledede ved Capitain N.E.Tuxen.

263. Dokken byggedes i Henhold til Kgl.Resol.af 4 Januar 1854. 3die Juli s.A. begyndtes Arbeidet ved at udsætte Dæmnings Linierne og foretage Boringer i disse. 8de September 1854 paabegyndtes Ramningen af Dæmningen, der fuldførtes i Mai 1855, hvorefter Fyldningen af denne paabegyndtes 18 April og Dæmningen var complet færdig 6 Juni 1855. Udpompingen indenfor Dæmningen fandt Sted ved Hjælp af en transportabel Dampmaskine, der drev 2 Stk.10 Tom og 2 Stk.12 Tom Pomper fra 4 Juni - 14 Juni 1855. 15de Juni s.A. begyndte Udgravningen af Mudderet og 1 Juli af den faste Grund og var saa vidt fremmet, at man den lode September 1855 begyndte Muringen. 3die October begyndte Sætningen af Granitsteen.

Da det fandtes ønskeligt at erholde en større Bredde i Dokken for at skaffe bedre Luft og Lysning ned i Dokken approberedes af Ministeriet under 3die Februar 1856 et nyt Tversnit af Dokken. I Juli 1856 vare alle Granitstenene satte i Bunden og 15de August sattes den første Steen i Slusefalsen af Hans Majestæt Kong Frederik den Syvende. Sluseportenes Opstilling begyndte i September 1857 og de prøvedes første Gang den 24 Juni 1858.

15de Mai 1858 blev den første Granit sat i Dokken og 18de August s.A. Kl.11 indviedes Dokken under Overværelse af Hans Majestæt Kong Frederik den VII.

Dampfregatten Sjælland var det første Skib, der benyttede denne Dok.

Siden Dokkens Indvielse og indtil Dato have følgende Skibet været i Dokken.

Dampfregatten SJÆLLAND	18 Aug. 1858	3. Sept. 58.
Dampskibet SLESVIG	3 Sept.	" 9 Sept. "
Skruekanonbaaden THURA	9 "	" 22 " "
Corvetten NAJADEN	10 "	" " " "
Dampcorvetten HEIMDAL	22 "	" 24 " "
Dampskibet Geiser	24 "	" 30 Oct. "
Dampcorvetten THOR	30 Oct.	" 29 Nov. "
Russisk Skruefregat SVETLANA	30 Nov.	" 9. Febr. 59.
Dampskibet JYLLAND	9 Febr. 1859	24 " "
" SKIRNER	24 "	" 30 Mai "
" H EKLA	30 Mai	" 8 Decb. "
Corvetten VALKYRIEN	8 Dec.	" 3 April 60
Dunkraftpram No. 2.	" "	" " " "
Briggen ØRNEN	3 April 1860	8 Mai "
Skruekanonbaaden THURA	" "	" " " "
Dampskibet ÆGIR	8 Mai	" 1 Juni "
" SLESVIG	1 Juni	" 26 Juli "
" JYLLAND	31 Juli	" 10 Aug. "
Briggen St. THOMAS	10 August	" 31 Oct. "
Hollands Fregat ZEEPLOEG	31 Octb.	" 16 Nov. "
Skruefregatten JYLLAND	21 Novbr.	" 13 Decb. "
Skruecorvetten THOR	13 Decbr.	" 3 Mai 61.
Dampskibet SLESVIG	3 Mai 1861	28 " "
Skruecorvetten DAGMAR	1 Novbr.	" 21 Nov. "
Dampskibet ÆGIR	21 "	" 18 Dec. "
" SLESVIG	18 Decbr.	" 28 Febr 62.
" DANIA	28 Febr. 1862	12 Marts "
" JYLLAND	4 April	" 14 April "
" H ERTHA	14 "	" 23 " "
" JYLLAND	23 "	" 19 Mai "
Linieskibet DANNEBROG	20 Mai	" "

/Senere have følgende Skibe eller Fartøier været i Dokken/

Dokken er hovedsagelig bygget af Muursteen i Roman Cement og i hydranlisk Kalk med Granit i Overfladen paa saadanne Steder, hvor den meest er udsat for Slid eller Stød. Bunden har Form af en omvendt Hvælving og Siderne ere ind mod Dokken aftrappede med 3 Af-satser hvorimod Bagsiden af Muren er lodret. Inderenden har samme Form som Siden, kun med den Forskjel at istedetfor at Siderne ere rette Linier er disse her Halvcirkler, idet Sectionen af Dokken svinger rundt om en ret Linie, perpendiculair paa Bunden.

Dokken lukkes ved tvende Porte af Eg, der dreie om hver sin verticale Axe og aabnes udad ved Hjælp af 2 Spil anbragte paa Land. 2 andre Spil tjene til at trække dem til, naar de skulle lukkes. Udenfor Sluseporten findes en Fals i Bunden til deri at anbringe Inderenden af en Dæmning i Tilfælde af at Sluseportene skulde trænge til Reparation. For Passagen ned i Dokken findes tvende Trapper, een paa hver Side paa Midten efter Længden, samt een Trappe ved Inderenden. Paa Siderne af denne findes et Par Sledsker til Nedfiring af Tømmer ved Skibs Reparationer.

Paa hver af Dokkens Sider findes 2 lignende Sledsker, men noget mere steile, nærmest beregnet paa Opheisning af Kurve med Spaner og Smuds fra Dokken eller Nedfiring af meget korte Tømmere.

I Bunden af Dokken findes tvende Rader Stabelblokke, for at kunne afrette den ene Rade til det næste Skib imedens den anden Rade benyttes til det Skib, der staaer i Dokken.

Hele Dokken er bygget saaledes at den er 12 Tom. høiere ved Inderenden end ved Yderenden for at hjælpe til at faae Vandet til

at løbe af ved Lænsningeh.

For at fylde Dokken haves en Canal, der gaaer fra lidt under Vandets Overflade langs Dokken og udmunder ved dennes Bund. Ved Hjælp af et Stigbord, anbragt paa denne, kan man hindre Vandet i at trænge ind, naar det skal holdes borte.

For at tømme Dokken har den omtalte Canal en anden Green, der løber hen til en Brønd ved Siden af Dokken, men 3 Fod under dennes Bund og fra denne Brønd, der findes i det ved Siden liggende Maskinhuus oppommes Vandet med Dampmaskiner, hvorom mere senere hen. Dokkens Volumen under daglig Vande er 324.700 cub.Fod.

Selve Dokken har kostet foruden Maskinhuset c.786.342 Rdl.

/Til Bygning af en Dok m.m. blev bevilget Rdl.

Ved Arbeidets Fuldførelse viste det sig, at Bekostningen stillede sig saaledes:

/Efterat Marinen i 1864 havde erholdt Pantsereskibet Danmark viste Dokken sig at være for kort hvor dens Inderende ifølge Kongelig Resolution af 6 Octbr.1864 og Ministeriets Ordre af 23 Juni 1865 blev forandret, idet Nedgangstrappen ved Inderenden borttoges og Muurværket huggedes bort under denne og Dokken forsynedes nye Trapper af Granit. Arbeidet ved Forandringen paabegyndtes 19 Aug. 1865, men ophørte atter 9 September s.A. tildeels af Mangel paa de fornødne Granitsteen. 9 Mai 1866 optoges det atter og 4 Aug.1866 var det hele Arbeide fuldført, men allerede den 24 Juli var Arbeidet saavidt fremmet at Pantsereskibet kunne sættes ind i Dokken. Danmarks hele Længde over Stevnene er 269 Fod 9 Tom dansk Maal og Dokkens hele Længde fra Inderkant af Sluseportene til Inderenden af Dokken hvor den lodrette Nedhugning fandt Sted er 275 Fod 10 Tom.

I Foraaret 1863 opførtes paa Siden af Dokken tvende Galger, een paa hver Side, for at bære de Jernbaneskiner, der vare nødvendige for Dannelsen af en Sporvei udenom Dokken til Dampkranens Vandring for at anbringe Pantserpladerne paa Linieskibet Dannebrog der paa den Tid blev bepantsret i Dokken./

Sønden for Dokken findes et Maskinhuus en grundmuret Bygning 54½ Fod lang, 36 Fod bred 17 Fod høj til Taget, der er dækket med Skifer, forsynet med en fritstaaende Dampskorsteen 11½ Fod i Fiirkant og 72 Fod høj. Det har 2 Fag Vinduer i nordre Gavl, 1 i søndre Gavl, 2 i østre Side og 2 Vinduer og 2 Døre i vestre Side. Den nordre Gavl er tillige prydet med Hans M.Kong Frederik VII Navneciffer med Krone, udhugget i Granit og indmuret her.

Bygningen er opført samtidig med den nye Dok. Grunden lagdes ud med Concreat i October 1856 og Huset tilligemed sin Skorsteen var færdigt i October 1857.

Af de to Indgange, der findes paa den vestlige Side er den sydligste til Kjedelhuset, den nordligste til Maskinrummet. Midt i dette findes en vertical staaende elliptisk dannet Brønd gaaende fra Gulvets Overkant til 3 Fod under Dokkens Bund. I denne Brønd findes 2 Stk.36 Tom Pomper og 1 Stk.24 Tom Pomper med respective 3 Fod 6 Tom og 2 Fod Slag, bestemte til Lænsponning af Dokken. Disse drives af 2 Dampmaskiner, hver paa 20 Hestes Kraft og 1 paa 6 Heste, hvilken sidste Maskine benyttes tillige til den daglige Lænsponning.

Uagtet Pomperne have en saadan Kraft, at de kunne bortskaffe circa 7½ Tdr.Vand i Secundet medtages dog Lænsponningen, naar intet Skib er i Dokken circa 6 Timer. Maskinerne prøvedes første Gang 6 Mai 1858. De større Maskiner ere saaledes indrettede at de kunne drive et i Nærheden anlagt Værksted, naar saadant i Tiden skulde blive forlangt. (Under 12 November 1862 beordredes af Ministeriet en Bygning opført paa Dokken til deri at opstille Maskiner til Pantserpladers Behandling og Maskinerne i Maskin-

huset vil saaledes komme til at drive disse Værktøismaskiner.)

I Kjedelrummet sønden for Maskinrummet findes to Kjedler hver 20 Hestes Kraft og 1 paa 6 Hestes Kraft.

Parallelt med Dokkens Længderetning ligger Pantserværkstedet 121 Fod langt 41 $\frac{1}{2}$ Fod bredt og 17 Fod høit til Taget der er dækket med Skifer. Bygningen opførtes fra 6te Februar 1863 til 15 Mai s.A. med Undtagelse af Maskinernes Opstilling i Henhold til Ministeriets Ordre af 12te November 1862. Bygningen hvis Sider ere dannede af støbte Jernsoiler klædte med Bræder hviler paa et muret Fundament. Paa Nordsiden findes 2 Porte og 8 Grupper af Vinduer hver bestaaende af 2 Fag Vinduer, paa Sydsiden 10 Grupper Vinduer hver bestaaende af 2 Fag, i hver af Gavlene en Port og 2 Grupper Vinduer hver paa 2 Fag. Af Maskiner opstilledes her oprindeligen, en stor Høvlemaskine til Pantserplader, en Maskine til at skjære Enden af Pantserplader, en Armboresmaskine, en hydraulisk Presse med tilhørende Pomper, alle drevne ved en Axelledning paa langs i Bygningen. Den bevægende Kraft erholdes fra den i Maskinhuset tæt vestenfor værende Dampmaskine. I Begyndelsen af 1864 opstilledes her endvidere en Armboresmaskine og i Juni s.A. opstilledes her en svær Lokke- og Klippemaskine. Langs hele Bygningens Længde findes et Spor anlagt fra een udenfor denne værende Drivskive til en vandrende Kran til Transport af Pantserplader. Pantserværkstedet oplystes med Gas idet der findes 17 Blus. Maskinhuset oplystes med Gas i 1864 idet der indlagdes en Ledning til 16 Blus. /

/Pladsen søndenfor Pantserværkstedet udplaneredes i Aug.1866 og Lag Kanonlad hver især 325 Fod lange bleve her anlagte af det ved Salget af Christiansholm opbrudte Materiale./

Nord for Dokken ligger et
Arbejds og Oplagshuus ogsaa kaldet

Magasin for Flaadens faste Inventarium, en grundmuret Bygning paa 2 Etager med 1 Loft. 147 Fod langt, 40 $\frac{1}{2}$ Fod bredt, 22 Fod høit til Taget, der er dækket med Skifer. Der findes 8 Fag Vinduer og 3 Porte i underste Etage, 10 Fag Vinduer og 1 Port, i øverste Etage, saavel paa Nordsiden som Sydsiden, 2 Porte og 1 Fag Vinduer i underste Etage og 3 Fag Vinduer i øverste Etage, saavel paa østre som vestre Gavl. Bygningen opførtes fra August 1857 til Mai 1858 i Henhold til Ministeriets Ordre af 20 Juli 1857.

268.

For Tiden benytttes Bygningen paa følgende Maade: Forneden findes Opgangen til 2den Etage i den nordlige Ende af den østre Gavl hvor tillige findes en Materialbod og en Ølbod. Syd her for i samme Gavl findes et Materialkammer til nyt og gammelt Kobber optagende 2 Fag af Bygningens Længde. Vestenfor dette findes et Kammer paa 2 Fag til Skibenes Jollebomme, Finkenetsceptere. Resten af Bygningen er et eneste stort Locale, der benytttes til Arbejdslocale for Tømmermændene under 2den Skibbygmester. /I det vestligste Locale i Underhuset er den Vandmaaler opstillet, som angiver Vandforbruget ved Vandfyldningsstedet paa Vestsiden af Dokkeøen nordenfor Dokken./

For oven findes ligefor Opgangen en lang Corridor, der gaaer hele Bygningens Længde igjennem langs Nordsiden med Adgang til 9 mindre Kamre langs den sydlige Side og 1 større Kammer i den østlige Ende. I disse 9 Kamre opbevares Skibenes saakaldte Kammergods eller faste Inventarium saasom: Patentglas, Kophinagler, kort sagt alt det mindre og løse Gods som man har Betænkelighed ved at lade forblive ombord i Skibene, naar de ere oplagte. Dette Gods fandtes tidligere paa Loftet over gamle søndre Takkeladshuus, men forflyttedes hertil i 1860. Hele Bygningen ligger saa at sige med

alt Inventarium under 2den Skibbygmester, den saakaldte Flaademester til Skibenes Reparation.

/I Sommeren 1863 bleve Fundamenterne under Arbeids- og Oplagshusets nordvestlige Hjørne ommurede og forstærkede da de havde viist sig for svage./

Ved Nordenden af Dokkeøen tæt østenfor Gavlen af den foranfor beskrevne Bygning findes et

Slæbested, der er 76 Fod langt, 60 Fod bredt, anlagt i 1861 bestemt for en Prambedding. /Slæbestedet blev i November 1863 belagt med et Plankedæk paa nedlagte Strøer dannende en 80 Fod lang og 60 Fod bred Prambedding tilstrækkelig stor til 2 Prammes Landsætning og Reparation./

/Paa Nordre Side af Dokken findes ved de vestre Bolværk af Dokkeøen en Svingkran af Jern af Fairbairns Patent Tabular Crane der dreies om en støbt Mægler paa muret Fundament opreist her i Efteraaret 1863 og Foraaret 1864. Kranen der har en Udladning af Fod udenfor sit eget Fundament, der springer Fod fremfor Bolværkets Flugt og en Høide af Fod over Vandets Overflade, er bestemt til at løfte en Vægt paa 20.000 Pund. Kranen benyttedes første Gang 21 Mai 1864./

Imellem Slæbestedet og Dokkeøens Vestside findes nordenfor Sporveien et

Dampningsapparat, samt Tjære- og Begkjedel, en grundmuret Bygning, 38 Fod lang, 16 $\frac{1}{4}$ Fod bred, 9 $\frac{1}{2}$ Fod høi til Taget der er dækket med Zink. Den vestlige Halvdeel af Bygningen optages af en cylindrisk Trækasse 3 Fod indvendig Diameter, 38 Fod lang lukket for Enden ved cirkelrunde Støbejerns Døre. I denne dampes Tømmeret forinden det bøies, Dampen erholdes fra en Dampkjedel i den nordlige Halvdeel af den østre Side af Bygningen. Den sydlige Deel af denne Side optages af et Locale, der benyttes til Oplag af gammelt Kobber fra Skibe, der repareres i Dokken.

Paa den vestlige Side findes en Dampskorsteen 3 $\frac{1}{4}$ Fod i Fiirkant 30 Fod høi og en muret Udbygning 11 $\frac{1}{2}$ Fod lang, 5 $\frac{1}{2}$ Fod bred, 3 $\frac{1}{2}$ Fod høi hvori findes tvende indmurede Kjedler, den ene til Kogning af Beg, den anden for Steenkuls Sværte, begge indrettede til Kogning ved Damp. Bygningen er paabegyndt i Juli 1858 og fuldført Aaret efter. /Dampningsapparat samt Tjære- og Begkjedel. I Sommeren 1863 byggedes et Skuur udenom Tjære- og Begkjedlerne for at forhindre Regn eller den kolde Luft i at afkjøle den kogende Beg./

270. Syd for Contoir og Skolebygningen findes

2 Kalkovne med tilhørende Kalkoplagshuus, opførtes i 1855 i Henhold til Ministeriets Ordre af 1 September 1854 paa Grund af Anlægget af den nye Dok. Her blev al den Kalk, der benyttedes til Dokken brændt. Ovnene ere saaledes konstruerede at det raae Materiale saavel Kalksteen som Kul kastes ned i Ovnene ovenfra, og efter at Ovnene er antændt, vil man et Par Dage efter kunne trække den færdige Kalk ud forneden, nyt Materiale kastes ned fra oven og saaledes fortsættes Brændingen bestandig, saa at Ovnene kunne betragtes som continuelige. Ved fortsat Brænding kan hver Ovn levere 200 cub.Fod brændt Kalk daglig.

I Kalkoplagshuset norden for Ovnene blev opbevaret den Kalk, som blev udtrukket mere end Forbruget var. Dette Huus er af Grundmuur, 30 Fod langt, 17 Fod bredt 10 Fod høit til Taget der er dækket med Bræder. Ovnene ere 29 Fod lange 17 Fod brede og 18 $\frac{1}{2}$ Fod høie med en 3 Fod høi Brystringsmuur om Toppen. Volumen af hver Ovn er 600 cub.Fod.

Eftersom man for Tiden er betænkt paa at forlade Gammelholm hvor tidligere al Kalktilberedning til Værftets Bygningers Vedli-

geholdelse foregik, har man i disse Dage indrettet en Kalkekule paa Dokkeøen, sønden for Kalkovnene af Størrelse saa at den kan modtage 120 Tdr.lædsket Kalk.

/Kalkovnene og Kalkoplægshuset bleve nedrevne i Sommeren 1865 i Henhold til Ministeriets Ordre af og Stenene herfra anvendtes til Skibbygningsværkstedet./

/Paa Pladsen Syd for Contoir- og Skolebygningen paa Dokkeøen opreistes i Juni 1866 smaa Galger til Ophængning af de mindre Ankere der flyttedes fra Christiansholm efter at denne Ø var solgt ligesom de store Ankre efterat være blevne flyttede fra Christiansholm blev anbragte langs Øens østlige Bolværk, hvor de tidligere havde ligget indtil 1854 da de paa Grund af Bygningen af Dokken flyttedes til Christiansholm./

271. Nedrevne Bygninger. Bygninger m.m der tidligere fandtes paa denne Ø, men nu ere nedrevne ere:

Mørtelmaskinen og Kalkblandingshuus, tvende Brædeskure opførte i 1855 vestenfor den nordre Ende af den lille Contoirbygning; disse bleve i 1861 nedtagne og henflyttede til Fræderiksholmen, hvor de endnu findes; Dampmaskinen der drev Mørtelmaskinen flyttedes i 1860 tilligemed sin Kjedel til Kanonværkstedet hvor den ligeledes endnu findes, da den fandtes paa Dokkeøen drev den tillige i den tidligere Tid af Dokkebygningen tvende 9 Tom.Pomper til Lænsompning af det udgravede Parti af Dokken.

Svømmehuset. I 1807 omtales i Tømmerværftets Aars Rapport, at et Kammer 8 Fod i Fiirkant, 7 Fod høit er bleven indrettet i dette, der maa altsaa have været et saadant, men hvornaar det er blevet opført vides ei. 1813 borttoges det.

Kogehuus for de spanske Tropper opførtes paa den nye Ankerø i 1808, 16 Fod langt, 12 Fod bredt. Det nedtoges s.A.

Gymnastiske Apparater. 1813 opreistes 2 Gynger hver 13 Fod lange, en Mast med Skydestang, en Entregalge og Skraabjælke, Alle til Brug for Ankerøens Skole, tæt norden for Skolebygningen paa denne Ø.

1844 opsattes Briggen St.Jaens Reisning paa Ankerøen istedet for den derværende Mast i Henhold til Collegiets Ordre af 23 Marts 1843. 1854 borttoges alle disse Apparater og henstilledes til Christiansholm paa Grund af Bygningen af den nye Dok.

272. Fra 1786-1854 vare

Flaadens Ankere anbragte langs det østlige Bolværk paa Ankerøen indtil de det nævnte Aar flyttedes hen paa Christiansholm, hvor de anbragtes ligeledes langs det østre Bolværk.

/Paa Pladsen sydfor Contoir- og Skolebygningen paa Dokkeøen opreistes i Juni 1866 smaa Galgor til Ophængning af de mindre Ankere der flyttedes fra Christiansholm efterat denne Ø var solgt ligesom de store Ankre efterat være blevne flyttede fra Christiansholm blev anbragte langs Øens østlige Bolværk, hvor de tidligere havde ligget indtil 1854 da de paa Grund af Bygningen af Dokken flyttedes til Christiansholm./

Arsenaløen. Begyndelsen til denne Ø er dannet i Henhold til allerhøieste Resolution af 9 September 1739 da en Ø beordredes anlagt bag om Motzmanns Plads efter Artillerie-Commissionens Forslag hvorefter en 576 Fod lang, 250 Fod bred Ø dannedes.

1743, 15 Marts findes en Kongelig Resolution for at denne Ø i Fremtiden skulde benævnes Christiansholm.

For at skaffe Plads til det i Havnen og Flaadens Leie optagne Mudder skjænkedes 28 October 1776 en Plads bag Christiansholm til Oplag af dette. Bolværket sloges og Mudderet kastedes indenfor, hvorved dannedes en lille Ø, der førte Navn af "Pramlaugets Plads".

273.

Denne Ø købtes 14 Januar 1823, men forsvandt senere idet Øen Christiansholm, der imidlertid havde skiftet Navn og benævntes Arsenaløen (Endnu i 1814 findes Øen i Tømmerværftets Aars Rapport benævnet Christiansholm, hvorimod den i 1823 benævnes Arsenaløen) ifølge Collegieordre af 24 Juni 1824 beordredes udvidet og Bolværker bleve slagne udenom Pramlaugets Plads og det hele Terrain indenfor opfyldt. Den saaledes dannede nye Ø benævnedes en Tid lang "Ny Opmudrings Ø" hvilket Navn nu ganske er forsvunden. De første Bolværker sloges i 1826-27, paa den sydlige Side, i Alt 406 Fod. 1828-29, 860 Fod paa den nordlige Side.

1830-32 418 Fod paa den sydlige Side. 1833, 412 Fod paa den nordlige Side, hvorved den hele Nye nordlige Side var slaaet og 81 Fod af den østlige Side. 1836 sloges 342 Fod. 1838:400 Fod, 1843: 404 Fod og 1845 sloges de sidste 180 Fod paa den østlige Side, hvorefter Øen havde erholdt sin nærværende Størrelse.

Af de 4886 Fod Bolværk som denne Ø har, er 576 Fod paa Vest-siden, 121 Fod paa Nordvestsiden sat af Steen Resten af Træ.

(Ifølge Ministeriets Tilladelse af 7de November 1862, opdyrkes til Forsøg 2 Tønder Land paa denne Ø, af tvende Vognmænd fra Byen.)

/Da Forsøget med Opdyrkningen af Øen mislykkedes ophørte dette efter det første Aars Forløb. Langs Arsenaløens sydlige Bolværk fra Værftsbroen vesterefter opsattes i Juli 1866 et 5 Alen høit Plankeværk i en Afstand af 20 Alen fra Bolværket eftersom Kjøberen af Christiansholm ifølge Conditionerne ved Salget havde Ret til at anlægge en Vei til Christiansholm, en Ret som er gjældende for nærværende og tilkommende Eiere af Øen./

/Over Arsenaløen anlagdes i Sommeren 1863 en macadamiseret Vei fra Værftsbroen til ved Arsenalbygningens nordre Fløi paa den Tid under Opførelse værende Svingbro over til Frederiksholm./

De største og anseeligste Bygninger paa denne Ø ere

Arsenalbygningerne, tvende grundmurede 2 Etage Bygninger, hver især $23\frac{3}{4}$ Fod lange, $35\frac{3}{4}$ Fod brede, 26 Fod høie med 2 Lofter, forenede med hinanden ved en $43\frac{3}{4}$ Fod lang, 8 Fod bred og $19\frac{1}{3}$ Fod høi Buegang eller Balcon, hvorved man kan gaae fra den ene Bygnings 2den Etage til den anden. Paa Fronten af Jenne Balcon findes Kong Frederik den IVdes Buste i halv Corpus omgivet af forskellige Krigs-Attributter, nedenunder findes det danske Vaaben. Forneden er denne Balcon forsynet med en Port paa Midten og en Dør paa hver Side, alle af Jerngitter. Herigjennem er Hovedindgangen til Kuglegården indenfor. Selve Hovedbygningerne ere ganske eens og forsynede med 19 Porte i underste Etage og 19 Vinduer i øverste Etage paa Vestsiden, 9 Vinduer i i øverste Etage paa Østsiden, 2 Vinduer i underste Etage og 1 Vindue og 1 Dør i øverste Etage i de Gavle, der vende mod hinanden, samt 2 Vinduer i hver af Etagerne i de Gavle, der vende fra hinanden.

274.

Bygningen er opført i Henhold til allerhøieste Ordre af 9 Mai 1742. I 1749 fandtes udenfor disse tvende store Columnæ Rostratæ efterat disse først vare blevne benyttede ved Dronning Lovises Indtog i Staden den 11te December 1743, paa hvilken Dag de vare opstillede tværs over Gaden udenfor Gammelholm ved Commissariatet og senere henflyttede hertil. Hvornaar de ere blevne borttagne vides ikke, men mange Aar kunne de ikke have staaet her; thi 1780 fandtes de ikke der. Dæres Plads var een paa hver Side af Arsenalbroen hvor den støder til Christiansholm.

Langs Siderne fandtes paa hver Bygning 9 Tagqviste, disse borttoges i 1838-39.

For Tiden benytttes Bygningen paa følgende Maade:

275.

Nordre Arsenalbygning Underste Etage: Langs Muren mellem Portene findes Reoler til Kardæsker og Skraasække, paa samme Side findes en lang bred Gang, der benyttes til Geværexercits i daarligt Veir eller til Henlægning af Gjenstande forinden de bortstuves, i den øvrige Deel af Rummet er henstuvet Raparter og Slæder, deels paa Brixe, anbragte i den halve Høide af Locallet, deels under disse; Metalhaubitzer, endeel Granater paa Hylder, og i den søndre Ende, enkelte Haandvaaben, nogle smedede Kanoner, Prøvemorterer m.m.

2den Etage: Her findes ligeledes langs Vestsiden en Gang igjennem hele Bygningens Længde, hvor der under Loftet findes Entrebiler paa Ribber og langs Siden Skibshuggerter.

/Eftersom Entrebilen i 186? afskaffedes som Vaaben i de danske Krigsskibe bleve de ei heller opbevarede som tidligere i Gangen i 2den Etage, derimod henflyttedes hertil Sommeren 1866 de tidligere i Nordre Fløi opbevarede Lanterneballier. Paa Loftet indrettedes i Juli og Aug. 1866 Reoler til Laderedskab og Kanonbraage henflyttede fra Nordre Fløi efter at de her paa Loftet værende Gjenstande, saasom: Slæder, Raparter og Caronader vare overflyttede til Loftet i Søndre Bygning. Døren mellem 2den Etage og Nordre Fløi blev samtidig hermed borttagen og Aabningen tilmuret./

Den øvrige Deel af Rummet er optaget af en stor Mængde Smaakamre med Stakitindhegning, her henstuves de forskjellige Artillerisager, hver Art i sit Kammer, saasom: Lanterne, Kanontallier, Speile, Smede-Esser og Corporalsgoods, Tougviskere, Presenninger, Fæhaars Tepper, forskjellige Gjenstande til Krudtfyldning ombord, Krendseforladninger, Koggerser, Visirer, Fængrørsdaaser m.m.

Fra denne Etage findes en Udgang i søndre Ende af Gangen til den foran omtalte Balcon, der fører over til den søndre Hovedbygning. Ligeledes findes her i den nordre Ende en Overgang til den nordre Arsenalfløi.

Loftet: her findes endeel Caronader Slæder og Raparter for Fartøierne. Udenfor Bygningen, findes paa Vestsiden opstillet 36 Stk. 100 pundige Jernmorterer ordnede 2 og 2 midt mellem to Porte.

Søndre Arsenalbygning. Underste Etage er indrettet aldeles som den nordre, og lignende Gjenstande findes her opbevarede, undtagen, at den sydlige Ende tjener til Oplag for Rapperttømmer.

276. 2den Etage, er ligeledes indrettet aldeles som den nordre Bygning.

I Gangen er under Loftet anbragt Haandpigge og langs Siden Skibshuggerter. I Kamrene findes: Modeller til forskjellige Gjenstande, Gods der er casset og som skal til Besigtigelse, Sabel og Bajonetskeder, Luntevagere og Lædertøi.

Loftet: her findes enkelte mindre Raparter og endeel Kugleforladninger. Udenfor Bygningen findes paa Vestsiden opstillet 7 Stk. 150 pundige Jernmorterer.

Arsenal Fløiene ere grundmurede 2 Etages Bygninger 120 $\frac{1}{4}$ Fod lange, 50 Fod brede, 25 Fod høie, opførte ifølge allerhøieste Ordre af 26 Januar 1769. 1806 indrettedes Loftet over den nordre Fløi til Artilleri Takkelloft. 1825 borttoges Exerceerbatteriet i Underhuset i den søndre Fløi; i den østlige Ende i Nordre Fløi opsattes det, hvor det forblev indtil det i 1856 atter nedtoges da Locallet skulde benyttes til Rapertværksted. /Rapertværkstedet bortflyttedes fra Bygningen i Mai 1866. 1866 opføres midt paa den nordre Side af Nordre Side en Tagqvist med Udlægger til Fadeværks Opheisning./

1827 opstilledes i 1ste og 2den Etage i nordre Fløi gymnastiske Apparater til Mandskabets Øvelse. 1834 indrettedes 2den Etage i Søndre Fløi til Vaabensal.

1837, 38, 39 og 48 borttoges alle Tagqvistene af Fløibygningerne og Tagvinduer lagdes ind i deres Sted.

1837, 38, 39 og 48 borttoges alle Tagqvistene af Fløibygningerne og Tagvinduer lagdes ind i deres Sted.

277. 1856, 18 Juni beordredes 1ste Etage i Søndre Fløi, hvor Rapertværkstedet var, indrettet til et Gymnastiklocale, Batteriet i nordre Fløis 1ste Etage borttoges og det hele Underhuus indrettedes til Rapertværksted. Arbejdet udførtes i 1856-57. /Rapertværkstedet bortflyttedes fra Bygningen i Måi 1866./

For Tiden benytttes Fløibygningerne paa følgende Maade:

Nordre Arsenal Fløi har 3 Porte og 6 Vinduer i underste Etage og 9 Vinduer i øverste Etage paa Nordsiden, 1 Port og 8 Vinduer i underste Etage og 9 Vinduer i øverste Etage paa Sydsiden, 2 Vinduer i hver af Etagerne i vestre Gavl.

Underste Etage: her findes Rapertværksted i den hele Længde med Undtagelse af en Forstue indenfor Porten ved den østlige Gavl, hvorfra Opgangen er til øverste Etage.

Ved den vestlige Gavl findes et ved et Brædeskillerum aflukket Rum lig det til Forstuen, her henstilles Raperterne til Beising og Tørring efter at dette er skeet; her findes Port saavel i den nordre som i den søndre Ende af dette Rum.

2den Etage: langs Muren findes mellem Vinduerne Reoler til Skraasække og Kardætsker, i Midten af Localet Reoler til Blokke, Broge, Ansættere og Vidskere. Under Loftet er anbragt Lanterneballier.

Fra denne Etage findes en lukket Passage 24 Fod lang med et Vindue paa Nordsiden til den nordre Hovedbygning. Nedenunder den findes Gitter Port ind til Kuglegaarden.

Underste Loft: her findes Kugleforladninger og enkelte forskellige Artillerisager; i det sydvestlige Hjørne findes et Lukaf hvori en Væv for Tilvirkning af Vidskermatter, der trækkes over Vidskerkolberne istedetfor Lammeskind.

/Ved Ordre af 19de Juli 1866 beordres Nordre Fløibygning indrettet til Øllager og Fadeværksmagasin hvorefter Forandringen blev iværksat fornemmeligen bestaaende i at Gulvet i en Længde af ... Fod blev opbrudt i Underhuset og i det Sted anbragt Brolægning bestemt for Øllager. Resten af Underrummet vestenfor blev adskilt fra det foregaaende ved et Brædeskillerum for at tjene til Proviantmagasin. En Vandledning blev indlagt til Øllageret. Paa Loftet indrettedes en Tagqvist paa Midten mod Nord med Ud-lægger over til Opheisning af Fadeværk en Luge anbringes i 2den Etage istedetfor Vindue. Paa Grund af de forannævnte Forandringer blev Nordre Fløi aldeles rømmet saavel for Materiale som Skillerum og Briker. Rapertværkstedet flyttedes til Saugmøllebygningens Dreierværksted. Kanonbroge og Laderedskab flyttedes til Nordre Arsenalbygningens Loft. Artilleritakkelloftet henflyttedes til Matros Takkelloftet. Forandringen blev foretaget i .... og efter ... benyttedes Bygningen paa følgende Maade: .../

278. Øverste Loft: her findes Artilleri Takkelloft siden 1806.

Søndre Arsenal Fløi har 2 Porte og 7 Vinduer i underste Etage og 9 Vinduer i øverste Etage mod Nord. 5 Jernporte og 6 Vinduer i underste Etage (De to Vinduer indenfor Jernportene) og 9 Vinduer i øverste Etage mod Syd, 3 Vinduer i øverste Etage mod Øst og 2 Vinduer i hver af Etagerne mod Vest.

Underste Etage benyttedes udelukkende som Gymnastiklocale siden 1856, man seer her en Masse Plastronner, Masker, Skibshuggerter, Haandpigge og Geværer til BajonETFægtning ziirligt opstillede paa Vægge og Stolper, der bærer Gulvet ovenover.

2den Etage: benyttedes som Vaabensal siden 1835 for alle Marinen tilhørende Vaaben, deels nye og brugelige, deels ældre meest fra Landetaten offerede Vaaben, der i meget forskellige Figurer ere opstillede paa Muren mellem Vinduerne og over disse.

Fra denne Etage findes en Passage over til 2den Etage i Søndre Hovedbygning ganske som forklaret ved Nordre Arsenalfløi. +/ Paa Lofterne findes forskellige Artillerisager opbevarede.

Alle Marinens Kugler og de fleste Bomber og Granaterne opbevares i en dertil indrettet

279. Kuglegaard en fiirkantet Plads $339\frac{1}{4}$ Fod lang 161 Fod bred, paa den vestlige Side begrændset af Nordre og Søndre Arsenalbygning med den $43\frac{3}{4}$ Fod lange Passage imellem, paa den nordre Side af Nordre Fløi og den 24 Fod lange Passage mellem Nordre Fløibygning og Nordre Hovedbygning, samt en $16\frac{1}{4}$ Fod lang Muur østen for Fløibygningen; paa den søndre Side af søndre Fløi med den 24 Fod lange Passage imellem Søndre-Fløibygning og Søndre-Hovedbygning samt en $16\frac{1}{4}$ Fod lang Muur østenfor Fløibygningen; paa Østsiden af en $339\frac{1}{4}$ Fod lang Muur $7\frac{1}{2}$ Fod høi. Denne Muur er opført samtidig med at Fløiene opførtes og var forsynet med en Port paa Midten indtil 1822 da den borttoges og Hullet tilmuredes.

I Gaarden findes Projectilerne stablede i langagtige Kuglestabler.

/Ved nordre Ende af Værftsbroen, der fører over til Christianshavn ligger paa den østlige Side en Vagtbygning af Grundmuur 37 Fod lang 17 Fod bred 12 Fod høi til Taget, der er dækket med Skifer. Bygningen er opført i Sommeren 1863 ifølge Ministeriets Ordre af 16 Januar s.A. bestemt til Vagthaus for Betjent, Vagtcommandeur med tilhørende Mandskab. Den 1ste October 1863 blev Bygningen tagen i Brug til hvilken Tid den ligeledes oplystes med Gas idet der her findes 2 Blus. Da Bygningen ligeoverfor blev færdig i det næste Foraar anvistes Betjenten Locale her. Bygningen har paa Østsiden ... Fag Vinduer paa Vestsiden 1 Dør og 2 Fag Vinduer i nordre Gavl 1 Dør og 1 Fag Vindue og i søndre Gavl 2 Fag Vinduer. Gjennem Bygningen findes en Passage fra Døren i nordre Gavl langs den vestre Side til Døren paa Midten af Vestsiden. I Bygningen findes et mindre Værelse mod Nord og Øst til Vagtcommandeuren og et større Locale mod Syd til Mandskabet.

Paa den vestlige Side af Broen findes et Betjent- og Mønsterhuus af Grundmuur af samme Dimensioner som foranførte med 1 Dør og 2 Vinduer paa Østsiden og Vestsiden og 2 Fag Vinduer i hver af Gavlene. Igjennem Bygningen findes en Passage mellem begge Dørene paa Midten af Siderne. Desuden findes et Locale nordenfor denne til Mønstring af det Mandskab som kommer til Arbejde fra Christianshavn, og et Locale søndenfor Passagen til Betjenten der controllerer al Ind- og Udpassage paa Værftet.

Bygningen er opført i Efteraaret 1863 ifølge Ministeriets Ordre af 28 Juli s.A. Bygningen er oplyst med Gas idet der haves 2 Blus.

+/Gitterporten under Passagen mellem Søndre Hovedbygning og søndre Fløi blev borttagen i Februar 1867 og Hullet muredes til med Vinduer ligeledes opførtes en i den nordre Side af Passagen med Vindue i og en Dør anbragtes paa østre Side af Søndre Hovedbygning og i vestre Gavl af søndre Fløibygning saaledes at man ad denne Vei i Underhuset kunne gaae fra den ene Bygning til den anden./

/Ved søndre Ende af søndre Arsenalbygning ... Fod fra denne opførtes i Febr. 1867 et grundmuret Betjenthuus .. langt .. bredt ... høit til Taget, dækket med Skifer med en Dør i nordre Gavl og et Vindue i østre og vestre Side.

Tirsdagen den 11te Juni 1867 toges denne Bygning første Gang i Brug./

Mellem begge de nordre Gavle findes et Stakit med en Indkjørselsport til Værftet, endvidere findes et Stakit i Forlængelsen af østre Side af den østre Bygning og i Forlængelsen af vestre Side af den vestre Side ud til Vandet for at tvinge enhver Passage til Værftet ad denne Vei igjennem den vestlige Bygning forbi Betjentens Control./

Paa den sydlige Ende af Øen findes

Søetatens Laboratorium anlagt her i 1846 i Henhold til en Kongelig Resolution af 25 Juni 1845, tidligere fandtes det i Ulricks Bastion ligeoverfor.

1846 opførtes Arbeidshuset, Laboratoriets Krudttaarn, tvende indmurede Kjedler med tilhørende Skorsteen til Færvning af Uldtøies-Karduser og herover et Halvtagssskuur og endelig en $33\frac{3}{4}$ Fod lang 8 Fod høi Muur med en Port paa den nordlige Side, en Port paa den vestlige Side og en Dør paa den sydlige Side.

1847 opførtes et Sprøitehuus i Gaarden.

1850 forlængedes Halvtagssskurene og Sprøitehuset paa den østlige Muur med 32 Fod nyt Halvtagssskuur og det tidligere opførte forsynes med H ængeklapper.

280. 1851 opførtes et lukket Halvtagssskuur langs den sydlige Muur, 40 Fod langt til Henstuvning af tomme Krudtkasser.

1854 opførtes udenfor Laboratoriets Gaard op ad den søndre Gavl af Arbejdsbygningen et grundmuret Halvtagsshuus, 10 Fod 8 Tom. langt $7\frac{1}{2}$ Fod brødt $8\frac{1}{2}$ Fod høit til Ophold for det vagthavende Mandskab udenfor Arbejdstiden. 1855 forlængedes Halvtagsskuret paa den sydlige Muur 23 Fod til Fyldekammer.

Arbeidshuset er en grundmuret Bygning $102\frac{3}{4}$ Fod lang, $25\frac{1}{2}$ Fod bred, 10 Fod høi opført i 1846.

Paa Nordsiden findes 13 Vinduer dækkede med Skodder, paa Sydsiden 4 Døre og 9 Vinduer, paa den østlige Gavl 1 Port og 1 Træluge til Loftet og paa den vestlige Gavl en Træluge til Loftet.

For Tiden benyttes den paa følgende Maade: I den vestlige Ende findes Indgang til et Materialkammer paa 1 Fag, en Espingol og Tørrestue paa 2 Fag, et Kjøkken og en Entree hver paa 1 Fag, men kun optagende den sydlige Halvdeel af Bygningen, medens den tilsvarende nordlige Halvdeel paa 2 Fag optages af Contoir for den Tøihuuslæutenant, der nærmest leder Arbejderne i Laboratoriet. Fra Entreen er Indgang til tvende Arbejdsstuer, hver paa 3 Fag, i den østligste eller inderste findes et saakaldet Rivekammer, hvor Satserne til Fyrværkerisagerne blandes og rives. Fra den østre Gavl er Indgang til Lutrehuset og det Locale, hvor Blykuglerne støbes, et Locale paa 2 Fag med tvende Lutrekjedler og en Stobeovn.

281. Bygningen opvarmes om Vinteren ved varmt Vand, ved Hjælp af et Apparat som opstilledes i Bygningen i 1859.

I det sydvestlige Hjørne af Laboratoriegaarden findes

Krudttaarnet en grundmuret Bygning 20 Fod lang, $21\frac{1}{2}$ Fod bred, 14 Fod høi, opført i 1846, med tvende smaae Jernluger paa hver af Siderne mod Øst og Vest, en Luge i den nordlige Gavl og en Indgangsdør paa søndre Gavl.

Sønden for Krudttaarnet findes en, ved et $7\frac{1}{2}$ Fod høit Stakit indhegnet Plads, $32\frac{1}{2}$ Fod lang, $6\frac{3}{4}$ Fod bred, for at forbyde Uvedkommende Adgang til Krudttaarnets eller Indhegningsmurens Dør paa dette Sted.

I Taarnet findes et ubetydeligt Qvantum Krudt indkjørt fra Magasinerne paa Amager, Oplag af Fyrværkerisager, Patroner, Percussions-Brandrør m.m.

282. Laboratoriets sydlige Halvtagskure ere brædebeklædte og teglhængte af en samlet Længde af $63\frac{1}{2}$ Fod, en Bredde af $10\frac{1}{3}$ Fod og en Høide af $7\frac{1}{2}$ Fod, af hvilken Længde, de 23 Fod mod Vest opførte i 1855 benyttes til Fyldekammer, Resten eller circa $40\frac{1}{2}$ Fod, opført i 1851, benyttes til Henstuvning af tomme Krudttønder og Kasser. /I 1863 bleve de sydlige Halvtagskure forsynede med Skifertag./

Laboratoriets østlige Halvtagskure ere teglhængte af en samlet Længde $69\frac{1}{2}$ Fod, Bredde 7 Fod, Høide $7\frac{1}{4}$ Fod. Af denne Længde ere de nordlige $24\frac{1}{2}$ Fod opførte i 1846 og lukkede ved Lemme ind mod Gaarden. De næste $12\frac{1}{2}$ Fod ere brædebeklædte og opførte i 1847. Resten af Skuret er aabent paa Siden og opført i 1850.

I den først omtalte Deel af Skurene findes tvende indmurede Kjedler med tilhørende Skorsteen, tidligere benyttede til Farvning af Ukdtøi til Karduser, nu kun benyttet til Kogning af Begkrandse. I den lukkede Deel findes Laboratoriets Sprøite, en dobbelt Sugsprøite med tilhørende Brandrequisiter.

Langs den søndre Muur findes inde i Gaarden ophængt Brandhager og Stiger.

I Laboratoriegaarden findes en Brønd, hvori Vandet tildeels er ferskt og bruges til mange forskellige Arbeider her.

Langs Muren østenfor Indgangsporten findes tvende i Jorden nedgravede Kalkekar til Luntefabrikationen.

Udenfor Laboratoriegaarden findes paa den vestre Gavl af Arbeidshuset et

283. Vagthaus en grundmuret Bygning $10\frac{3}{4}$ Fod lang, $7\frac{1}{2}$ Fod bred, $8\frac{1}{2}$ Fod høi med Halvtag. Det er opført 1854 som Tilflugtssted for den af det vagthavende Mandskab, (udenfor Holmens Arbeidstid) der ei har Vagt.

Udenfor Laboratoriet findes norden for dette paa den aabne Mark en

Krudtprobeerstang 60 Fod høi og forsynet med Fodmaal. Den stod tidligere paa Qvintusveien, men nedtoges i 1851, repareredes med en nye Fod og nye Stivere og hensattes her paa nedrammede Pæle.

Ved den nordlige Side af Arsenaløen omtrent over for Dehlehaven paa Frederiksholm ligger en

Contoirbygning for Controlleuren ved Opmudringsvæsenet en $16\frac{1}{4}$ Fod lang $10\frac{1}{4}$ Fod bred $8\frac{1}{2}$ Fod høi Bygning af Muur og Bindingsværk med Vindue i nordre og søndre Gavl, 2 Vinduer paa den vestlige Side og 1 Dør paa den østlige Side. Den er opført i 1857 og deelt i to Værelser og en lille Entree, det nordlige for Controlleuren og det sydlige for Undercontrolleurerne ved Opmudringsvæsenet.

Norden for denne Bygning findes et lille Træskuur som Tilflugtssted for Losserne fra Opmudringsvæsenet.

284. Ved den østre Ende af Arsenaløens nordre Bolværk findes Kanonbaadsskure Afdelingen No.9 indeholdende Skurene No.45 til 48, $142\frac{1}{2}$ Fod lange, 11 Fod høie og af en samlet Bredde $119\frac{1}{2}$ Fod, alle dækkede med Brædder og Tagpapper, bestemte til 2 Baade hver. De ere opførte i 1842-45.

For Tiden benyttes disse Skure paa følgende Maade:

I No.45 staaer Baad No.39 og 41, No.46 staaer tomt,

No.47 staaer Baad No.21 og 22

No.48 staaer tomt.

/Kanonbaadsskure Afdelingen No.9. De tre østligste i denne Afdeling eller No.46,47 og 48 bleve nedrevne i Decbr.1865, forkortede ombyggede og forhøiede i Lighed med de østenfor beliggende Dampkanonbaadsskure, Tagene bleve belagte med Zink. Herved erholdt

man Skure til Opbevaring af 3 Dampkanonbaade, Alt ifølge Ministeriets Ordre af 4 Septbr. 1865./

Østenfor denne Afdeling ligger en Afdeling Dampkanonbaadsskure indeholdende 4 sammenbyggede bindingsværks brædebeklædte Bygninger paa muret Fundament, Tagene dækkede med Zink.

Længden er 133 Fod, Høiden ved Landenden, af de to østlige, er 15½ Fod, af de to vestlige er 17¼ Fod; den samlede Bredde 128½ Fod. De to østligste opførtes i 1858 i Henhold til Ministeriets Ordre af 27 August s.A. De to vestligste opførtes 1860 i Henhold til Ministeriets Ordre af 31 Marts s.A. Efterat Husene vare blevne opførte opsattes de fornødne Stabelblokke og de nødvendige Ophalingsapparater forfærdigedes. Den første Landsætning fandt Sted 9de October 1861 da Kanonbaaden THURA sattes paa Land i No.2 vesterfra.

For nærværende Tid benyttes disse Skure saaledes:

285. No.1 er bestemt for Hans Måj.Kongens Lystskonnert FALKEN, hvor den ogsaa staaer. I No.2 staaer Kanonbaaden THURA. I No.3 staaer Kanonbaaden SCHRØDERSEE. I No.4 staaer Kanonbaaden WILLEMOS.

Sønden for disse Skure findes langs det østlige Bolværk om Øentvende Afdelinger

Transportbaadsskure der ere bindingsværks brædebeklædte Bygninger paa muret Fundament. Tagene dækkede med Zink.

Afdeling No.1, ere 4 sammenbyggede Skure, indeholde Skurene No.1-4. 175 Fod lange, 15 Fod høie ved Landenden og af en samlet Bredde stor 113 Fod, opførte i 1859 i Henhold til Ministeriets Ordre af 27 August 1858. Skurene benyttedes første Gang til Landsætning i Januar 1860.

For Tiden benyttes Skurene saaledes:

I No.1 staaer Transportbaad	No.2.	3.
No.2	"	No.4. 5.
No.3	"	No.6. 7.
No.4	"	No.13. 9.

Afdeling No.2, ere 2 sammenbyggede Skure indeholdende Skurene No.5 og 6, 181 Fod lange, 15 Fod høie ved Landenden og af en samlet Bredde 65 Fod opførte i 1860 i Henhold til Ministeriets Ordre af 24 Aug.s.A. Skurene benyttedes første Gang til Landsætning i Efteraaret 1861.

For Tiden benyttes disse Skure saaledes:

I No.5 staaer Transportbaad	No.10 -	11
No.6	"	No. 8. 12.

286. Af Huse eller Skure, der ere nedtagne paa denne Ø findes kun Skure til Raperttømmer der vare tvende bindingsværks brædebeklædte Skure med Halvtæg 47¼ Fod lange, 27 Fod brede, 10 Fod høie til Taget, staaende op ad den østlige Gavl af hver sin Fløi, opførte i 1795 og atter nedtagne i 1822.

Christiansholm

Christiansholm tidligere kaldet Motzmanns Plads er anlagt af Ingenieur Capitain Motzmann ifølge en ham meddeelt Tilladelse af 7de September 1695, men blev ham frataget ved Høieste Rets Dom af 3 Juli 1714 for ved Salget af den at dække hans Gjæld.

Sø-Etaten kjøbte den for 2000 Rdl.og Skjøde derover udstedtes 20 Februar 1723 efterat Kjøbet var blevet approberet af Kong Frederik d.IV den 18 Januar s.A.

30te December 1726 beordredes Flaadens Kanoner i Fremtiden henlagte paa Motzmanns Plads.

30te Juni 1730 beordredes Raperterne opbevarede paa Motzmanns Plads istedetfor som tidligere i Skibene. 15de Marts 1743 beordredes Øen i Fremtiden kaldet Christiansholm.

287. I det sydvestlige Hjørne af Øen findes et, paa den nordlige og østlige Side af Øen begrændset og paa den vestlige og sydlige Side ved Estacader begrændset fiirkantet Vandareal, der tidligere benyttedes til Mastegrav; men nu siden 1852 for Størstedelen benyttes som Havn for Opmudrings Entrepeneurens Pramme og Muddermaskiner, i hvilken Anledning endeel af Øen er ved et Plankeværk adskildt fra den øvrige Deel af Christiansholm. (I Sommeren 1862 er et Plankeværk opført langs Nordsiden af den omtalte Mastegrav, saaledes at denne Plads nu er aldeles begrændset med Plankeværker ind imod Christiansholm.

/I Sommeren 1863 blev i Henhold til Ministeriets Ordre af 1/4 1863 Øens vestlige Side fra Mastegraven til Mastekranen og fra denne til hen forbi det nordvestlige Hjørne af Øen en Længde af 264 Fod forsynet med Plankeværk for at spærre Adgangen til Øen fra Søen. I Vinteren 1866-67 anbringes en Afspærring med Bomme og Pæle rundt Øens nordlige og østlige Sider paa Grund af dens Bortsalg i Henhold til Ministeriets Ordre af ... 1866. i April 1867 var denne Afspærring færdig./

/Christiansholm stilledes til Auction 26de Mai 1866 men da der intet Bud faldt blev denne den 29 næstefter bortsolgt for 150.000 til Grosserer Suhr & Søn og J.Jensen. Ifølge Ministeriets Ordre af 31 Mai 66 overleveredes Øen med alle Bygninger den 29de Juni 1866./ Alle Bolværkerne om Øen ere af Træ.

Af Bygninger findes her paa Øen:

Contoir og Skolebygningen en grundmuret Bygning med 2 Etager og en Qvist paa 4 Fag Vinduer paa Nordsiden. Den er 10 $\frac{1}{2}$ Fod lang, 3 $\frac{1}{3}$ Fod bred, og 21 Fod høi med 16 Fag Vinduer i underste og øverste Etage paa Nordsiden, 1 Dør og 15 Fag Vinduer i underste Etage og 16 Fag Vinduer i øverste Etage paa Sydsiden, 1 Dør og 4 Fag Vinduer i underste Etage og 5 Fag Vinduer i øverste Etage i hver af Gavlene.

Paa den østre Gavl findes endvidere en lille muret Qvist.

Bygningen er opført i Henhold til allerhøieste Resolution af 26de Januar 1769 kun een Etage høi. 1813 paaførtes endnu en Etage paa denne.

1826 indrettedes der her et Bøssmagerværksted i Henhold til Kgl.Resolution af 9de Juli 1826, tidligere fandtes dette paa Gammelholm i det nuværende Betjenthuus ved Frossenborg, men ophævedes og indrettedes 15 Aar senere her.

288. 1839 borttoges de gamle Tagqviste og Jerntagvinduer indlagdes i Taget i deres Sted.

For Tiden benytttes Bygningen saaledes:

Underste Etage: I den vestlige Ende findes Vagten med Indgang fra Gavlen til venstre en Vagtstue paa 2 Fag Vinduer for Kanoneren og Opsigtsbetjenten, der have Vagt her, tilhøjre en Vagtstue paa 3 Fag Vinduer til det vagthavende Mandskab.

Fra denne Vagt udstilles tvende Poster: een for Gevær og een ved søndre Ende af søndre Arsenalbygning.

Opgangen til øverste Etage og Indgangen til de øvrige Værelser findes paa den søndre Side, hvor man først kommer ind i en Forstue paa hvis venstre Hæand er en Entree paa 1 Fag Vindue, en Tegnestue paa 2 Fag, Contoir paa 2 Fag for Undertøimesteren og Inspectionsofficieren og Archiv, og inderst Contoir paa 2 Fag til Søtøimesteren. Til højre i Forstuen findes et Contoir paa 3 Fag for Skriverne og i det sydøstlige Hjørne heraf et Contoir paa 1 Fag for Tøivarteren.

289. Indenfor denne Stue findes en anden paa 2 Fag til Tøivarterens Brug. Indgangen til Værelserne paa den nordlige Side er fra den østlige Gavl, først til Skurekammeret paa 5 Fag, en Smedie paa 2 Fag til Bøssemagernes Brug, et Bøssemagerværksted paa 6 Fag og inderst Bøssemagermesterens Contoir og Arbeidsværelse paa 1 Fag.

Øverste Etage benyttes udelukkende til Skole. Her findes 3 forskellige Skoler: en for Underkanonerer og Overconstabler, en for Konstabler og Underkonstabler og en for Lærlingene der ved Avancement til Halvbefarne kunne overgaae saavel til Artilleriet som Matroscorpset.

I Skolen for Underkanonerer og Overconstabler ere Undervisningsgjenstandene: Vaabenøvelse, Navigation, Artillerie, Sømandskab, Tegning, Reglement, Skrivning og Exercitie. Af Lærere findes her: 1 Inspectionsofficier, 1 Overkanoneer, 1 Underkanoneer, 3 Gymnastiklærere og 1 privat Lærer i Dansk.

I Skolen for Konstabler og Underkonstabler ere Læregjenstandene for Konstablerne: Artillerie, Dansk, Skrivning, Exercitie, Vaabenøvelse, Geografi, Sømandskab, Tegning, Afsætning og Reglement; for Underkonstablerne: de samme Dicipliner undtagen at istedetfor Artillerie gives Mathematik. Lærerne ere: 1 Kanoneer, 1 Høibaadsmand, 1 Underkanoneer, 1 privat Lærer i Dansk og 3 Gymnastiklærere.

290. I Skolen for Lærlingene undervises i: Skrivning, Regning, Afsætning, Dansk, Haandbog, Exercitie, Gymnastik, Sømandskab, praktiske Arbeider saavel paa Takkelloftet som i Laboratoriet samt i Hornsignaler. Her findes ialt 10 Lærere: 3 Kanonerer, 1 Baadsmand, 1 Overconstabel, 1 privat Lærer i Dansk, 1 Musiklærer og 3 Gymnastiklærere. Undervisningen varer i Reglen fra 1 October til 1 April fra Klokkelydningen om Morgenen til 2 $\frac{1}{4}$ E.M.

Overopsynet med Skolerne er anbetroet en Tøihuslieutenant. De af Lærlingene, der vise særlig Talent for Musik fortsætte denne Information efter at være avancerede til Halvbefarne.

Localerne i øverste Etage benyttes saaledes: I den nordlige Halvdeel findes længst mod Vest et Værelse paa 1 Fag til Lærene samt en Skolestue paa 3 Fag; og i den sydlige Halvdeel længst mod Vest en Skolestue paa 4 Fag. Dernæst kommer en Skolestue paa 5 Fag, hele Bygningens Bredde. Et Contoir paa 2 Fag mod Nord til Tøihuslieutenanten og 1 Forstue eller Trappegang paa 2 Fag mod Syd, de sidste 5 Fag i den østlige Ende optages af en Skolestue paa 5 Fag mod Syd, og en dito paa 3 Fag mod Nord med en Stue paa 2 Fag indenfor lige ved Gavlen til Takkelbræt.

Paa Loftet findes 2 Værelser i den derværende Qvist, hvert paa 2 Fag, det østligste til Snøreløft, det andet til Musikværelse, forøvrigt findes her et Par Kamre for Bøssemageren og enkelte andre Materialkamre. / I Sommeren 1866 undergik Bygningen en betydelig Forandring for senere at tjene som Søcadetacademi i hvilken Anledning Bygningen foreløbig rømmedes. Søtøimesterens Contoir Underdirecteuren, Inspectionsofficiererne, Tøivartere og Skrivere flyttede interimistisk til Skolebygningen paa Dokkeøen. Bøssemagerværkstedet flyttedes til Kleinsmediens Fileværksted for at forblive der i Fremtiden. Artilleriskolen flyttedes til Skolebygningen paa Døkkeøen ligeledes for at forblive der. De Forandringer Bygningen undergik var i det Væsentlige følgende: Vagtstuen i det sydvestlige Hjørne indrettedes til Chefen for Academiet idet Døren i Gavlen lukkedes. Tverskullerummene i Bygningens Underhus blev deels borttagne deels forandrede saaledes at der efter Forandringen fandtes følgende Localer i underste Etage. Paa Syd-siden fandtes Indgangsdøren som tidligere, ved at gaae igjennem denne, kom man ind i en Forstue hvori tre Døre og en Trappe med Opgang til 1ste Sal. Dørene førte til høire til et Værelse paa

tre Fag til Skriveren ved Tøihuset, heri et lille Aflukke paa 1 Fag til Tøivarteren alt ligesom tidligere, indenfor det et Contoir med 2 Fag mod Syd og 2 Fag mod Øst og en Udgangsdør i Gavlen, indrettet til Søtøimesteren. Døren ligefor Indgangsdøren i Forstuen førte ind til Inspectionsofficerernes Contoir paa 2 Fag mod Nord dette Locale benyttedes tidligere til Smedie hvorfor den her-værende Esse med Skorsteen ved Forandringen blev heelt nedtagen. Vesten for dette Contoir indrettedes Contoir for Undertøimesteren et Værelse paa 2 Fag mod Nord og østenfor indrettedes en Tegnestue paa 3 Fag mod Nord med Indgang til Skriversnes Contoir paa Sydsiden af Bygningen og Indgang til Locale paa 2 Fag mod Nord og 2 Fag mod Øst og en Udgangsdør til Gavl som indrømmedes til Magasin for Tøivarteren. De her nævnte 6 Localer indrettedes saaledes til Søartilleriet de øvrige Værelser i underste Etage hele 2den Etage og Loftet indrettedes til Søcadetacademiet med Undtagelse af Contoiret i det nordvestlige Hjørne med 2 Fag mod Nord og 2 Fag mod Vest fremdeles benyttedes til Opsigtsbetjenten indtil 29de Juni 1866 da denne Post her blev inddraget. Døren til venstre i Forstuen førte ind til en Sal paa 5 Fag mod Syd indrettet til Dandse og Paradesal for Cadetterne heri 2 Døre i det langsgaaende Skillerum den østligste til et Værelse paa 1 Fag mod Nord for Næstcommanderende for Akademiet, den vestligste til Underofficerernes Værelse paa 2 Fag mod Nord og indenfor dette et Værelse paa 2 Fag mod Nord til Laboratoriestue. Fra Dandsesalen fandtes en Indgang til et lidet Contoir paa 1 Fag mod Syd til Bibliotekaren og Chefens Skriver og indenfor dette det forhen omtalte Contoir for Chefen paa 3 Fag mod Syd og 2 Fag mod Vest. I 2den Etage rettedes Localerne saaledes: I østre Gavl tvende Værelser hver paa 2 Fag til Bibliotek og Instrumentsamling, dernæst paa Nordsiden tre Læseværelser eller Classer det første paa ... Fag det midterste paa ... Fag, det vestligste paa ... Fag, dernæst et Værelse til Takkelbræt paa ... Fag og endelig et Arrest paa ... Fag mod Nord og 2 Fag mod Vest. Paa den sydlige Side et Læreværelse paa 3 Fag, Trappegangen paa 2 Fag, den vagthavende Officers Værelse paa 2 Fag og tvende Læsesale eller Classer det første paa ... Fag, det andet paa ... Fag mod Syd og ... Fag mod Vest. Loftet indrømmedes ligeledes til Academiets Brug. Forandringen foretoges fra Mai - Aug. 1866 og 21 Aug. toges Academiets Localer første Gang i Brug.

Ved Salget af Christiansholm maatte denne Bygning forlades af Søartilleriet hvis Personale alle erholdt som tidligere anført i Skolebygningen paa Dokkeøen hvorimod Søcadetacademiet ifølge Salgsconditionerne erholdt uhindret Brud af Bygningen i 3 Aar./

/Vagten her ophørte den 1ste October 1863, idet et Vagt oprettedes i den nye opførte Vagtbygning ved Værftsbroen og kun Opsigtsbetjenten bibeholdtes saalænge indtil Christiansholm var overleveret til dens nye Eiere den 29de Juni 1866./

291. Sonden og vestenfor denne Skolebygning findes i Bolværket en Trappe hvorfra Overfarten skeer til Gammelholm ved Hjælp af tvende Færgebaade til det Sted, som kaldes Frossenborg.+/

Paa Vestsiden af Øen findes en Mastekran, Mastekran, en grundmuret Bygning, $36\frac{1}{2}$ Fod lang og bred og $52\frac{3}{4}$ Fod høj til Taget.

Constructionen af Kranen saavel indeni Kranhuset som ovenpaa dette er ganske som ved den paa Nyholm kun med den Forskjel, at denne er noget mindre og mere beregnet for mindre Vægte.

Kranens Høide over daglig Vande er 105 Fod med en Udladning af $21\frac{1}{2}$ Fod ud fra Bolværket ved Foden af Kranen som springer $6\frac{3}{4}$ Fod frem foran den øvrige Bolværkslinie paa Øen.

+//den omtalte Færgefart ophørte den 30te Sept. 1863 hvorefter Færgen fra Gammelholm indtil næste Foraar gik til Færgetrappen ved Betjent- og (se fodnoten næste side)

5 Juli 1753 findes en Kongelig Ordre for at bygge et Kranhuus paa Christiansholm, Arbeidet at paabegynde Aaret efter, men først i 1755 den 28 August blev Constructions Commissionen enig om Tegningen til et saadant forfærdiget af Tømmermester I.G.Berger, hvorefter Kranen kort efter opførtes.

1806 nedtoges det gamle Træværk ovenpaa Kranen, dette omskiftedes atter i 1839. /Træværket til Mastekranen omskiftedes i Efteraaret 1863 med Undtagelse af selve Masten. Ved samme Leilighed erholdt Underslag, Bjelker og Muurlægter paa øverste Loft betydelig Reparation ligesom at Fodstykkerne for Kranstiverne skiftedes. Forskallingen under Kobbertaget paa Øst- og Vestsiden blev omskiftet med Nyt og nyt Kobber paalagdes paa disse Sider./

292.

I Kranen findes foruden Underhuset endnu 4 andre Etager ovenfor. I Underhuset eller 1ste Etage findes en Port saavel mod Øst som Vest, i de andre 4 Etager et Vindue saavel mod Nord som Syd og i 3die Etage tillige 1 Vindue mod Øst og Vest. Paa Taget findes en Qvist paa hver af de tre Sider, Nord, Øst og Syd. Paa Vestsiden findes Kong Frederik den Vtes Navneciffer.

I Underhuset findes i det sydøstlige Hjørne et Sprøitehuus, hvori findes en dobbelt Sugsprøite, der tidligere havde Plads i den østre Ende af Skolebygningen. I de øvrige Rum af Kranen saavel forneden som i Etagerne oven over har Bradbænken deres Gods liggende til Kranens Brug.

Denne Kran, der nærmest er beregnet til Ind- og Udtagelse af Master og Spryd for Fregatterne, udlaanes ofte til Brug for Cof-fardiskibene.

Til Kranens Brug findes her 3 bevægelige Gangspil østenfor denne, tidligere fandtes her tvende faste Gangspil i dertil indrettede Spilkister saavel nordenfor som sønden for Kranen.

/Mastekranen afleveredes til sine nye Eiere den 29de Juni 1866 samtidig med selve Øen dog saaledes, at Marinen vedblev at have uhindret Brug af den i 3 Aar./

Østenfor Mastegraven findes

Salpetermagasinet, en grundmuret Bygning 36½ Fod lang, 21½ Fod bred, 9½ Fod høi til Taget. Naar denne Bygning er opført vides ikke, men i 1768 var den opført og benyttedes til Materialbod og Materialhuus.

1847 forandredes det til et Salpetermagasin, hvortil det endnu benyttedes. Det har paa den vestlige Side en Dør og 2 Vinduesskoder uden Vinduer og paa den nordre Side 1 Vindueskode. Langs den østre Side findes ophængt Brandstiger og Hager.

/Salpetermagasinet blev afleveret til Eierne af Christiansholm den 29 Juni 1866; hvorefter det strax blev nedrevet./

293.

Tæt østenfor dette Magasin op ad Plankeværket, der indhegner Pladsen, som er indrømmet Opmudringsvæsenet til Brug, findes et Brædeskuur, et brædebeklædt Halvtagskuur 13½ Fod langt, 7½ Fod bredt 6¼ Fod høit til Taget, opført i 1853 til Brændsel.

Langs det sydlige Bolværk paa Øen findes

Barkasskuret en 237 Fod lang, 45 1/3 Fod bred, 10 Fod høi Bygning af Muur og Bindingsværk med 17 Døre og 1 Vindue paa Nordsiden og lukket med 12 dobbelte Porte mod Søen i de østlige to Trediedele af Bygningens Længde.

+/

Mønstrehuset ved Værftsbroen. I Foraaret 1864 begyndte atter Færgefarten her og fortsattes indtil den 29de Juni 1866 paa hvilken Dag Christiansholm overleveredes til sine nye Eiere./

Den vestlige Trediedeel er heelt tillukket med Brædebeklædning, hvori er 6 Vinduer.

Bygningen er opført i Henhold til allerhøieste Resolution af 25 August 1760 til 18 Barkasser. 1820-22 hovedrepareredes Bygningen hvorved den blandt andet forsynedes med et enkelt Tag istedet for som Tidligere med tvende Tage i Lighed med Tagene over . . . den nuvær ende Spanteloftsbygning. 1852 opsattes et Bindingsværks-Skullerum tvers over Bygningen saaledes at denne deelttes i tvende Dele, hvoraf den vestlige Deel, der nøiagtig er en Trediedeel af den hele Bygning afstodes til Brug for den nye Opmudrings Entreprenør, tilligemed den Plads, der fandtes indenfor det tidligere omtalte Plankeværk, der ved samme Leilighed opsattes her paa Øen.

I de tilbageblevne to Trediedele i den østlige Ende af Barkasskuret henstaaer for Tiden 11 Stk. Barkasser, nemlig:

294.	3	Stk.	30	Fods	Barkas	No.1,5,10
	2	"	32	"	"	No.1,2.
	1	"	33	"	"	No.1
	1	"	34	"	"	No.2
	3	"	37	"	"	No.1,4,4.
	1	"	38	2	"	No.5

/Barkasskuret rømmedes i Juni 1866 idet Barkasserne henflyttedes til de ældre Kanonbaadsskure paa Frederiksholm og Bygningen blev afleveret den 29 Juni 1866 til Eierne af Christiansholm, der lod den østlige Deel af dette en Længde af . . . Fod nedrive paa Grund af Anlægget af Broen fra Arsenaløen til Christiansholm./

Paa Øen findes henlagt langs det østlige Bolværk, Størstedelen af Flaadens Ankere, saavel de større som de mindre, henlagt her paa Øen siden 1854, da de flyttedes fra den tidligere omtalte Ankerø for at skaffe Plads til Anlægget af en ny Dok dersteds.

/Flaadens Ankere henflyttedes i Juni 1866 deels til Dokkeøen deels til Frederiksholm for senere at overføres til Dokkeøen paa Grund af Christiansholms Bortsalg./

Midt paa Øen findes til Lærlingenes Øvelser en

Entremast og Voltigeergalge, der tidligere fandtes paa Ankerøen, men i 1854 henflyttedes hertil. /Entremasten og Voltigeergalgen blev nedtaget i Juli 1866 og overflyttedes til Frederiksholm hvor den opstilledes i Octbr. 1866 tæt østenfor Hovedveien gennem Frederiksholm. Den fra Søcadetacademiet i Bredgaden nedtagne Entremast opstilledes derpaa i Septbr. 1866 i Nærheden af det her benyttede Søcadetacademi./

Tæt herved findes en Brønd gravet i Christiansholm, som formentlig er den hvorpaa der den 16de Juni 1745 faldt Kongelig Resolution. Vandet heri er vel ikke ganske ferskt, saa at det kan drikkes; men er dog til en væsentlig Nytte paa et Sted som dette, hvortil alt ferskt Vand maa føres fra Vandfyldningsstedet ved Nytoldbod. /Den her omtalte Brønd tilkastes i Sommeren 1863 ifølge Ordre fra Chefen for Orlogsværftet af 22 Mai s.A./

Langs det vestlige, nordlige og for endeel langs det østlige Bolværk findes:

Kanonlad, tildels dannede af Jernskinner nedlagte paa dertil anbragte Granitsteen. Langs det vestlige Bolværk findes 8 Kanonlad af en samlet Længde af 949 Fod, langs Nordsiden 10 Kanonlad af en samlet Længde 894 Fod og langs Østsiden 4 Kanonlad af en samlet Længde 340 Fod. Herpaa findes alle Flaadens Skibes Kanoner oplagte. /Kanonladdene bleve opbrudte i Juni 1866 efter at Kanonerne vare bortflyttede deels til Arsenaløen norden for Arsenalbygningens nordre Fløi deels til Frederiksholm østenfor de søndre Maste- og Rundholtsskure./

. Nedrevne Bygninger.

Bygninger m.m., der tidligere fandtes paa Christiansholm, men nu ere nedtagne ere:

Raperthuset, var en af tre Fløie sammensat Bygning i Form af en Hestesko, hvor det aabne Rum vendte ud mod Vestsiden, det opførtes i Henhold til Kongelig Resolution af 30 Juni 1730 da Raperterne tidligere forbleve ombord i Skibene, men nu beordredes afleverede naar Skibene bleve cplagte.

Det vides ei naar Bygningen er bleven nedtaget, men det formodes at være skeet kort efter at Arsenalbygningerne ere blevne færdige og tagne i Brug eller ganske faa Aar før 1750; thi 1749 findes det ikke mere efter de Kort, man har fra den Tid.

Vagten en Bygning 30 Fod lang, 19 Fod bred, opført i Henhold til Kongelig Resolution af 30 Juni 1730 omtrent paa samme Sted hvor den nærværende Contoir- og Skolebygning findes og nedrevet samtidig med denne Bygnings Opførelse eller omtrent 1769.

Denne Vagtbygning udgjorde efter hvad det har været muligt at faae oplyst, den vestlige Ende af den nordre Fløi af Raperthuset.

Exerceerbatteriet der bestod af et læ, et Luv og et lige Batteri laae circa 170 Fod fra det nordre og østre Bolværk af Øen og er bleven anlagt 1770 og opbrudt 1827.

<u>Register. Gammelholm.</u>		Pag.
A.	Admiralens Bro	29
	Admiralitets og General-Commissariatshuus.	97
	Arbeidshuus ved Bedding No.2 & 3	104
	Archivbygning, den gamle	62
	Areal af Gammelholm	20
B.	Baadeværftet	87
	Barkasskuur	89
	Bedding No.1 paa Baadeværftet	91
	" No.2 ved Smedien	58
	" No.3 ved Hestestalden	104
	Beddinger for Pramme	88
	Begkogehuus	92
	Betjenthuus ved Hovedvagten	39
	" ved Frossenborg	94
	Bolværker ved Gammelholm	20
	Bradbænk No.1 ved Veierboden	107
	" No.2. 3 ved Bradbænkbygning	107
	" No.4 ved Reberbanen	107
	" No.5. 6 paa Baadeværftet	107
	Bradbænkbygning	58
	Brandhaner	35
	Brandsted	92
	Broer. Hovedvagtsbroen	28
	Bro mellem Gammelholm og Baadebyggerpladsen	29
	Bro mellem Do Do og Smaløen	29
	" " Smaløen og Mastemagerpladsen ...	29
	" Admiralens Bro	29
298.	" i "Gamle Dok"	30
	" i Chaloupskuur Graven	30
	Brønd til Gas og Vandrør	86
	Bødkerværksted	60. 107.
C.	Canaler ved Gammelholm	20
	Chaloupskuur, det store	87
	" det lille	89
	" for Kongl.Chaloupper	105
	Chefen for Orlogsværftets Bolig	51
	Cloak	28
	Contoirbygning og Veierbod	43
	" paa Baadeværftet	89
	" paa Masteværft	96
D.	Dampapparat	93
	Dampmaskinbygning	48
	Dehlehavn	103
	Dok, den gamle	66
	Drøyen	105
E.	Eqvipagemester Bolig	65
	" Contcir	46

F.	Fangekirke	26	
	Fiskerdamme	25	
	Frossenborg	94	
	Frydendahl	96	
299.	Færgesfart til Dokken	86	
	" til Christiansholm	94	
G.	Gamle Dok	66	
	Garnmagasinbygning	86	
	General Commissariatshuus	97	
	Grovsmædie	47	
	Grændsen af Gammelholm	19	
H.	Hampemagasinbygning	85	
	H julmandsbod	104	
	Hovedmagasin	43.	98.
	Hovedvægtsbro	28	
	Hovedvægtsbygning	35	
	Husarstald	97	
J.	Jernhave	102	
	Jernmagasin	102	
	Indtegninger om Gammelholm	31	
K.	Kalkegaard	64	
	Kanaler ved Gammelholm	20	
	Kirkegaard	22.	24.
	Kleinsmædie	46	
	Klokkegalge ved Hovedvægtsbro	39	
	" ved Frossenborg	40	
	Kort Archivbygning, den gamle	62	
	Kran ved Veierbod	51	
	" paa Baadeværftet	106	
300.	Kulplads ved Smedien	65	
	" paa Baadeværftet	92	
	" den gamle	104	
L.	...		
M.	Mastearbeidshuse	95	
	Mastegrav, den indre	33	
	" den ydre	34	
	Masteoplagshuus	96	
	Masteværftet	94	
	Materialstald	56	
	Ministeriebygning	40	
	Muur ved Nyholm	31	
	" mellem Holmen og Mønten	31	
	" ved Størrestræde	32	
	" mellem Holmen og botanisk Have	31	
	" " " og Søkortarchivet	32	
	" ved Kongens Nytorv	33	
N.	...		
O.	Overeqvipagemesterbolig	51	
	Over Secretairens Gaard	98	

	P.	Pavillon	98	
		Plankeoplægsskuur Baadeværft	88	
		Plankeværk mellem H olmen og botanisk Have	31	
		" " Holmen og Byen interimis.	33	
301		Præbeddingen	88	
		Pælebukkerværksted	102	
	Q.	Qvæsthuus og Sygehuus	23	
	R.	Reberbane, den gamle	23	
		" " nye	83	
		Rettersted	24	
	S.	Saugskjærerklemmen	106	
		Seilhavn	106	
		Seillæggerværksted	60	
		Seilmagasin	58	
		Skjærme til Tømmer i Seilhaven	106	
		Skure " " paa Smaløen	107	
		Skuur, det blaae	102	
		" , det røde	88	
		Smaløen	93	
		Smedien, den gamle	22	
		Smedie ved Frossenborg	94	
		Spaanehave	54	
		Sprøitehuus ved Hovedvagten	39	
		" " Gjethuusporten	105	
		Staldgaarden	56	
		Syge og Qvæsthuus	23	
	T.	Terpentinkogehuus	93	
		Trunkebygningen	23.	63
302.		Tøihuus, det gamle	23	
	U.	...		
	V.	Vagtbygning ved Frossenborg	95	
		Vande ved Gammelholm	20	
		Vandforsyning	34	
		Vandfyldningssteder	34.	87. 94.
		Vaskerhuus	53	
		Veierbod	44	
	Ø.	Ølbod	106	
303.		<u>Dokken paa Christianshavn.</u>	111.	
	A.	Areal af Dokkens Grund	111	
		Arbeidshuus	116	
	B.	Begkogehuus	124	
		Brønd til Gas og Vandrør	121	
	D.	Dokkebassinet	112	
		Dokkens Grund	111	
	F.	Færefart til Gammelholm	121	
	O.	Oeconomibygningen	123	

303. fortsat.

Dokken paa Christianshavn. fortsat.

P.	Pavillon	125
304. S.	Staldbygningen	124
	Staldskuur	125
T.	T runkebygningen	124
V.	Vaaningshuset	122

305. Nyholm.

A.	Arbeidshuus No.16	192
	" i Laboratoriet	280
	Arbeids og Oplagshuus paa Dokkeøen	267
	Areal af Nyholm	129
	Arsenalbroen	151
	Arsenalbygningerne	273
	" den nordre Hovedbygning	274
	" den søndre "	275
	" den nordre Fløi	277
	" den søndre "	278
	Arsenaløen	272
	Artesisk Brønd	258
B.	Ballastjernhave Frederiksholm	253
	" Nyholm	205
	Barkasskuur	293
	Batteri, det gamle	193
	Beddinger paa Nyholm	173
	" No.1.	174
	" No.2.	179
	" No.3.	181
	" No.4	183
	Rorbedding ved No.1.	177
	Præbedding ved No.4.	184
	" v.gl.østre Takkeladshuus	193
	Beddinger paa Frederiksholm	
	Rorbedding	207
	Kanonbaadsbedding	215
	Bedding ved Kanonbaadskurene	247
	Begkogehuus paa Dokkeøen	269
306.	Betjenthuus ved Kongeporten	201
	" " gamle Kongeport	203
	Bolværker ved Nyholm	130
	Bommens Batteri	141
	" Vagt	139
	" Vagtbro	141
	Bradbænk Elephanten	145
	" ved Kranen	147
	Brandsted paa Nyholm	205
	" " Frederiksholm	253
	Broer ved Nyholm	
	Broen Linien	144

Nyholm. fortsat.

	Bro mellem Nyholm og Frederiksholm	
	den faste	149
	Flydebroen	149
	Bro mellem Frederiksholm og Dokkeøen	
	Flydebroen	150
	Svingbroen	150
	Interimsbroen	152
	den faste Bro	151
	Bro mellem Frederiksholm og Arsenaløen	
	Flydebroen	151
	Svingbroen	150
	Bro mellem Arsenaløen og Veien bag om	
	Bodenhoffs Plads..	149
	Broer der ere borttagne	152
	Brohovederne mell.Beddingerne paa Nyholm ..	185
	Brændehave paa Langøen	258
	Brændeskuur paa Christiansholm	293
C.	Christiansholm	286
	Christianus Sextus	154
	Contoirbygning Arsenaløen	285
	" Christiansholm	287
	" Dokkeøen	260
307.	" Frederiksholm, den store ...	234
	" " den lille ...	254
	" Nyholm	185
D.	Dampmaskinen Nyholm	202
	Dampkanonbaadsskure	284
	Dampningsapparat Dokkeøen	269
	" Nyholm	173
	Defensionshusene ved Sextus	202
	" " gl.østre Takkeladshuus	202
	Dehlehavne	255
	Dokken paa Nyholm	262
	Dokkeøen	258
	Dreierværkstedet	238
E.	/Electromagnetisk Telegraph/	154//4
	Elephanten	145
	Entremast	294
	Estacader	131. 146.
	Exerceerbatteri Christiansholm	295
F.	Flydebroer mellem	
	Toldbodbro og Holmen	139
	Bommens Vagtbro og Hønsbroen	142
	Nyholm og Frederiksholm	149
	Frederiksholm og Dokkeøen ...	150
	" og Arsenaløen .	151
	Arsenaløen og Bodenhoffs Plads	152
308.	Frederiksholmen	206
	Fregatløbet	144

Nyholm. fortsat.

	Færgefart fra Toldbodbroen til Holmen	139.	142
	" " Nyholm til Gammelholm	291	
G.	/Gas paa Værftet/	154//2	
	Gymnastiske Apparater paa Christiansholm ..	294	
	" " " Dokkeøen	271	
H.	Haarbankerboden ,.....	192	
	Hestestald paa Qvintus Vei	201	
	Hovedmagasin Frederiksholm	227	
	Hovedvagtsbroen	176	
	Hovedvagten paa Nyholm	156	
	Hønsbroen	142	
	Hønsbro Flydebroer	142	
J.	Jernballasthave Frederiksholm	253	
	" " Nyholm	205	
	Jernhaven Frederiksholm	229	
	/Jernskibbygningsværkstedet/	193	
K.	Kabysmagasin	243	
	Kalkblandingshuus Frederiksholm	254	
	" " Dokkeøen	271	
	Kalkmøllen "	271	
	" " Frederiksholm	253	
	Kalkoplagshuus Dokkeøen	270	
309.	Kalkovne	270	
	Kanonbaadsbedding Frederiksholm	215	
	Kanonbaadsskure "	248	
	" " Afdeling No.1	248	
	" " " No.2	249	
	" " " No.3	249	
	" " " No.4	250	
	" " " No.5.	251	
	" " " No.6	251	
	" " " No.7	251	
	" " " No.8.	252	
	" " Arsenalø " No.9.	284	
	Kanonbaadsskure Nyholm	204	
	Kanonlad	294	
	Kanonværksted	233	
	Kjølhalingssskuur paa Elephanten	145	
	" " ved Hovedvagten	160	
	Klokkegalge Frederiksholm	242	
	Kogehuus for spanske Tropper paa Dokkeøen .	271	
	Kongebroen	148	
	Krudtprobeerstang	283	
	Krudttaarn i Laboratoriet	281	
	Kuglegaard	278	
	Kulhave Frederiksholm	257	
	Kulplads Nyholm		
	" Frederiksholm	214.	235. 245.
	" Dokkeøen		

Nyholm. fortsat.

L.	Laboratoriet paa Arsenaløen	279
	Arbeidshuset	280
	Krudttaarnet	281
	sydlige Halvtagskuur	281
	østlige "	282
	Vagthuset	283
	Langøen	206
310.	Losseplads, den gamle - Nyholm	198
	" den nye	198
	Lystjagtskuret Langøen	256
M.	Magasin for Maskinværkstedet	211
	" " " til Jern	214
	" " Snedkeren	237
	" " Dreieren	242
	" " Kabysser og Vandkasser	243
	" " Flaadens faste Inventarium	267
	" " Salpeter	292
	" " casset Godt	256
	Malerskuur ved Hovedvagten	160
	Maskinværkstedet	207
	Dreier og Fileværksted, Smedie	208
	Kjedelværksted	210
	Magasinbygning	211
	Smedie	212
	Jernmagasin	214
	Maskinpompehuus Dokkeøen	266
	Maste-og Tømmergrav Nyholm	154
	Mastekran .... Nyholm	163
	" Christiansholm	291
	Maste og Rundholtsskure, de nordre	216
	de søndre	235
	Mersehuus nordre	211
	" søndre	237
	Motzmands Plads	286
	Mønstrehuus Nyholm	202
N.	N yholm	129
	Nytløb	144
311.0.	Opmudringsvæsenets Skure	256
	Opmudringsøen	206
	" den nye	272
P.	/Pantserværksted/	267
+/-	Pavillon ved Planbygningen	163
	Plankeskjærmene No.1.2.3.4.14	166
	" No.5.6.	166
	" No.7.8.9.10.11.12.13	167
	" nedrevne	202
	" Langøen	257
	Prumbedding ved Bedding No.4. Nyholm	194
	" v.gl.østr.Takkeladshuus Nyholm	193
+/-	Planbygningen	161

Nyholm. fortsat.

R,	Raperthus Motzmandsplads	295
	Rapertskuur Arsenaløen	286
	Rorbedding ved Bedding No.1. Nyholm	177
	" paa Opmudringsøen	207
	Rullekran Frederiksholm	232
	" Nyholm	198
	Rundholtsskure, nordre	216
	" søndre	235
S.	Salpetermagasin	292
	Saugmaskine Frederiksholm	238
	Saugmøllen, Nyholm	203
	Saugskjærerskjærmen Nyholm	166
312.	Seilmagasin, Frederiksholm	227
	Seilmagerværksted "	229
	Sextus Batteri	154
	Skolebygning Christiansholm	287
	" Dokkeøen	260
	Skure for spanske Tropper paa Frederiksholm	257
	Slæbested paa Dokkeøen	269
	Smedie Nyholm	159
	" Frederiksholm, den store	244
	" " den lille	234
	Snedkerværksted det gamle	237
	" det nye	238
	Spaanehave Nyholm den gamle	203
	" " den nye	199
	Spantehuus	161
	Spanteloftsbygning	167
	Sporveie	152
	Svingbroen	150
	Svingkranen	215
	Svømmehuus, Ankerøen	271
T.	Takkelads gamle østre	187
	" " søndre	189
	" paa Frederiksholm	219. 230
	/Telegraph, Electromagnetisk/	154/4
	Toldbodbroen	138
	Transportbaadsskure	285
	Tømmergrave Nyholm	154
	Tømmerskjærme Nyholm	193
	" No.1.2.3.4.5.6.	195
	" No. 7.8.9.10.11.12	196
	" No.13.14.15.16.17.18	197
	" Ltr.A.B.C.D.E.F.G.	167
V.	Vagthuus ved Laboratoriet	283
313.	" paa Christiansholm	295
	/Vandforsyning/	154
	Vandkassmagasin	243
	Voltigeergalge ..	294
Ø.	Ølbod ved Hovedvagten	160

Interessante artikler
fundet i
Tidsskrift for Søvesen
årgangene 1827-1903
vedrørende
Gammelholm - Nyholm
Skibbyggeriet - Træmaterialet
Nekrologer over personel m.m.
knyttet til Marinen og dets værfter.

Oscar Petersen
Septbr. 1965.

Tidsskrift for Søværnet.
Historiske artikler i
tidsrummet 1827-1903.

Årgang	Side	
1843	373	Et par ord om dampskibenes anlægning ved København.
1830	384	Brudstykker fra en afdød søoff.dagbog 1756-57.
1837	334	Om Søkvæsthuset.
1842	359	Bidrag til fæstningen Christiansø's historie.
1844	461	Grev Danneskjold's i 1739 udgivne plan til at skære et løb for linieskibe inden om Amager.
1827	1	Historiske forsøg over konstruktionen, taklingen og krigsskibenes indretning, fra de første tider til det forrige århundrede, i særdeleshed i Frankrig.
1831	116	Nogle bemærkninger over de Gamles skibe.
1840	290	Gammelholm's fraflytning.
1869	57	Udrustninger, togter samt de vigtigste arbejder på Orlogsværftet 1868.
1853	232	Historisk fremstilling af vort Søartilleri's udvikling fra 1790-1853.
1860	70 325	Anlægget af Nyholms dok 1854-58.
1860	Særtryk	Alfabetisk register til "Archiv for Søværnet" og Tidsskrift for Søværnet, årgang 1-31 (1827-59).
1854	119	Om Søkortarkivet (meddelt).
1856	145	Bidrag til den danske flådes historie (meddelt).
1856	318	Arbejder, som er udført på Marinens værfter i
1857	201	årene 1855 og 1856.
1861	1	Konstruktions- og reguleringskommissionen.
1861	240	" " " en berigtigelse.
1881	57	Det ældste dokanlæg ved København - Et historisk bidrag.
1902	377	Nyboder og arbejdet på Holmen samt forslaget til nye boliger på Arsenaløen.

Årgang	Side	
1879	288 421 528	Efterretninger om de af den danske flåde udgåede skibsklasser. Historisk forsøg.
1880	345	: - " -
1881	279 536	- " -
1882	380	- " -
1888	185	- " -
1880	286	Bremerholm. Historisk bidrag.
1890	315 409	Om kong Chr.IV's orlogsflåde. - " - - " -
1891	147	Kong Hans' krigsskibe ENGELEN og MARIE.
1895	281 341	Marinekommissionen (H.D.L.) - " -
1897	317	Dannebrogsflagets tilblivelse og udvikling.
1898	12 82	Dannebrogsflagets tilblivelse og udvikling, modbemærkn.:
1898	369	Nogle oplysninger om det tidligere "Dansk Asia-tiske Kompagni".
1903	484	For 200 år siden.
1901	399	Skibs nekrologer.
1902	345	-"- - " -
1880	148	Admiral Olaus Judichær's afsked.
1902	138	" " " "
1897	50	Nogle optegnelser fra Rigsarkivet i Stockholm vedrørende flåden under Chr.IV's sidste krig.
1879	137 217	Hvad er styrbord, og hvad er bagbord?
1892	72	Styrbord og bagbord.
1880	277	Exercer- og kaserneskipet DANNEBROG.
1895	307	Søkadet-akademiets historie fra 1827 til dets ophør.

Tidsskrift for Søvæsen.
Artikler om skibbygning i
tidsrummet 1827-1903.

Årgang	Side	
1847	250	Om luftcirkulationen ombord.
1830	191	Ny bygningsmåde for skibsfartøjer.
1835	379	Om de forandringer, der i den sidste tid er foregået ved skibbyggeriet i den engl.marine.
1838	492	Tag over beddinger.
1839	238	Kobrede både.
1841	216	Et par ord om kahytсмøblering i vore krigsskibe.
1847	265	Jernskibe og træskibe.
1851	287	John Jordan's nye patenterede skibbygningsmetode.
1830	277	Forsøg med at anvende bronze til skibenes forhudning.
1831	204	Om anvendelse af bronze til forhudning.
1830	373	Forbedring ved tilberedelsen af skibenes eller andre genstandes beklædning.
1831	246	Middel til at bortskaffe den i skibe sig stundom udbredende stank (meddelt).
1851	34	Jern, et fortrinligere materiale til bygning af koffardiskibe, end træ.
1851	41	Anvendelse af galvaniseret jern til skibbygning.
1835	302	Om de metaller, som bruges til forhudning af skibe.

Tidsskrift for Søværnen.
 Artikler om træmaterialet i
 tidsrummet 1827-1903.

Årgang	Side	
1827	144	En undersøgelse ang. de midler, der er blevet anvendt for at bevare den engl.flåde mod "dry-rot".
1829	141	On the causes of "dry-rot" taking place in ships, and its remedy e.t.c.
1844	102	Sir W.Burnett's middel imod "dry-rot" eller "Fyr" i tømmer.
1828	35	Om de til master brugte træsorter.
1828	249	Om de midler, der har været anvendt for at forhindre søormes skadelige virkning på træarbejder.
1828	373	Nogle praktiske betragtninger for at skønne egetræets beskaffenhed.
1829	193	Nogle yderligere oplysninger (N.W.).
1829	Tillæg	Bemærkninger.
1830	"	Gensvar (N.W.).
1829	188	En ny indretning til skibenes konservation.
1829	358	Et i Spanien brugt cement for at konservere skibets bund.
1830	368	Om at forebygge tømmerets forrådnelse i skibe.
1836	388	Kyan's patentmiddel mod "Fyr" i tømmer e.t.c.
1838	491	Engelsk træbejsning.
1839	364	Kalk til at hvidte med indenbords.
1841	359	Lærketræets varighed.
1842	445	At meddele træ varighed, bøjelighed o.s.v. ved imprægation formedelst ind sugning af visse Fluida.
1843	117 477	Marine-lim, en meget vigtig opfindelse.
1848	275	- " -
1849	228	- " -
1851	120	- " -
1853	35	Træmaterialers konservation og uantændelighed (In inflamation).

Årgang	Side	
1854	182	Om Teak-træets anvendelse ved skibbyggeriet.
1854	194	Skibbygningstømmrer i provinsen Santander (Spanien).
1855	14	Middel mod Teredo.
1857	217	Opskrift på en hollandsk fernis til rundholter og fartøjer.
1859	81	Vandglasset.
1862	264	Middel imod "Fyr" (i egetræ).
1899	84	Brandfrit træ og dets anvendelse ombord.

Tidsskrift for Søvæsen.

Nekrologer

1827-1903.

Årgang	Side	
1843	121	Admiral Kaas som overekvipagemester 1781-1792.
1839	119 280	Kontreadmiral C.A.Rothe's levned.
1837	25	Skibbygmester I.F.Caspersen.
1835	37	Skibsmåler J.J.Pihl.
1862	265	O.Judichær, fabrikmester.
1856	56	D.H.Funch, skibbygmester.
1901	399	Skibs-nekrologer.
1902	345	- " -
1880	148	Admiral Olaus Judichær's afsked.
1902	138	" " " "
1897	129	Tordenskjold, Peter Jansen Wessel.
1898	298	- " - " " "
1885	18	C.C.Kildentoft, konstruktør.
1892	2	Nicolai Elias Tuxen.
1884	46	William Wain, etatsråd.